Biographisch anthologisch en critisch woordenboek der Nederduitsche dichters. Deel 4 JAC-NYV

P.G. Witsen Geysbeek

bron

P.G. Witsen Geysbeek, *Biographisch anthologisch en critisch woordenboek der Nederduitsche dichters. Deel 4 JAC-NYV*. C.L. Schleijer, Amsterdam 1822

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/wits004biog04_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

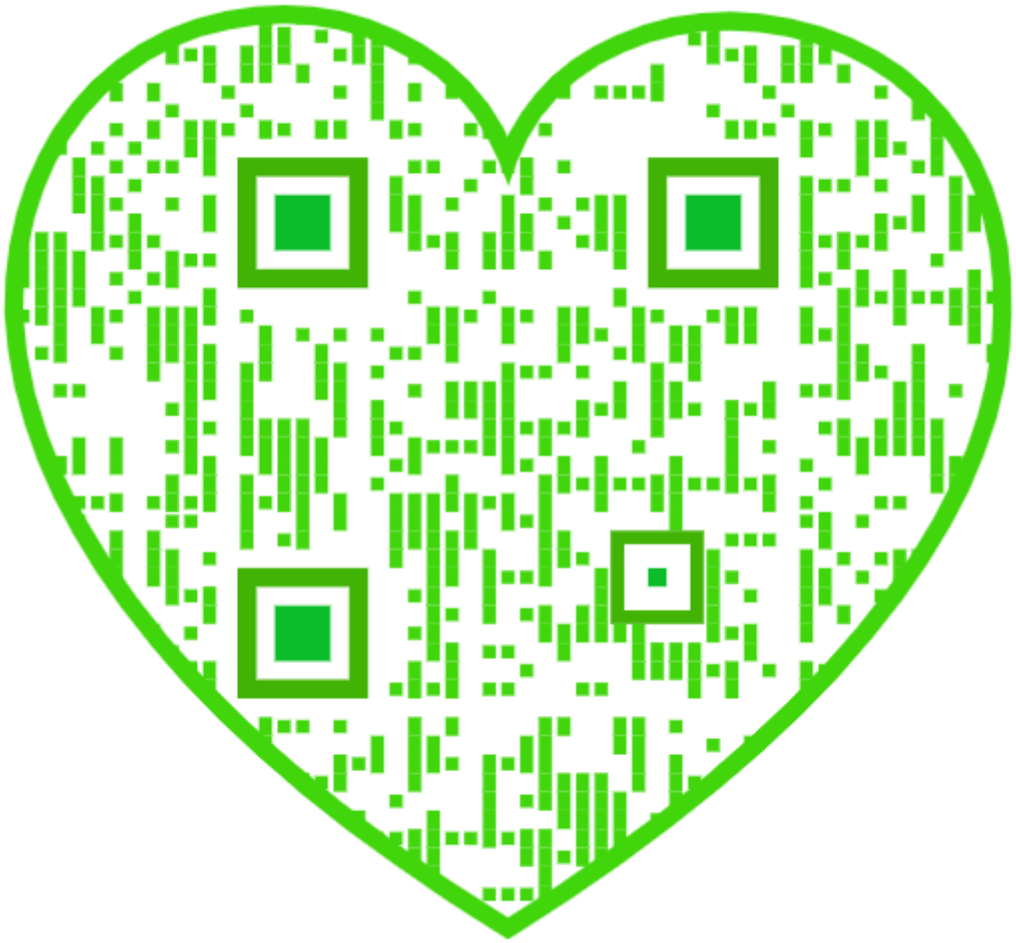

Biographisch anthologisch en critisch woordenboek der Nederduitsche dichters.

[Gysbert Jacobs]

Jacobs (Gysbert) R. KOOPMANS, Redev. over G. Jacobs, in het *Vaderl. Magaz. van Wetensch. Kunst en Smaak*, I Deel, II St. bl. 835. Redev. en Verhand. II Deel, bl. 283. E. WASSENBERGH, Taalk. Bijdragen tot den Frieschen Tongval, I st. bl. 173. G. NIEUWENHUIS, Alg. Woordenb. III Deel, bl. 614.. Met het plaatsen van het artikel ALTHUYSEN I Deel, bl. 36. hebben wij stilzwijgend te kennen gegeven, dat wij de verdienstelijke dichters, die in de Friesche taal schreven, geenszins eene plaats in dit werk zouden weigeren. Wij zijn ver van het gevoelen van sommige bevooroordeelde Hollanders, dat het Friesch een barbaarsch boeren *patois* zou zijn, hetwelk tegen het Nederduitsch staat als het Platduitsch tegen het Hoogduitsch; integendeel zijn wij van oordeel, dat het Friesch wel degelijk eene zelfstandige taal is, veel ouder zelfs dan het Nederduitsch, hetwelk zich uit den-

zelfden stam, doch later, gevormd heeft Het is hier de plaats niet om deswegens meer te zeggen; ik hoop zulks breeder te doen in een bijzonder werk, geheel aan de Friesche taal- en letterkunde gewijd, en waartoe ik de bouwstoffen onder het aanleeren dier schoone, krachtige en rijke taal heb opgezameld.: weshalve wij oordeelen de dichters in de Friesche taal in dit werk te kunnen en te moeten vermelden.

Wij ontmoeten in GYSBERT JACOBS een' voortreffelijk dichter, die met zijne beroemde Hollandsche tijdgenooten HOOFT, VONDEL, HUYGENS en anderen in alle opzigten gelijk gesteld mag worden, niet alleen, maar wien billijk de lof toekomt, dat hij geenszins met hunne gebreken besmet was. Men weet alleen van dezen verdienstelijken man dat hij in het jaar 1603, onzeker waar, geboren werd, en Schoolmeester en Voorzanger was te *Bolsward*, alwaar hij in het jaar 1666 overleed, zoodat de eenvoudige en gulhartige man, die tot zinspreuk voerde *Sljuecht in rjuecht* (Slecht en regt), weinig figuur, gelijk men zegt, in de wereld heeft gemaakt, en wij ons thans alleen met zijne Gedichten zullen bezig houden.

Wij hebben den derden druk dezer schoone verzen voor ons, onder den titel van GYSBERT JAPICX *Friesche Rijmlerye*, *ijn trye deelen* forschaet, enz. bezorgd door den Heer E. EPKEMA en in 1821 te *Leeuwarden* gedrukt De eerste druk verscheen te *Bolsward* in 1668. De tweede is bezorgd door S.A. GABBEMA, met eenige brieven en prozastukken vermeerderd, gedrukt te *Leeuwarden* in 1681. Voor alle drie uitgaven is het portret van den dichter, met een weinigbeduidend Friesch bijschrift, in welks plaats wij liever het Hollandsche van den Heer SCHELTEMA lazen, dus luidende:

> Ken in dit nedrig beeld den Dichter der Natuur;
> Die door zich zelf geleerd en voor de kunst geboren,
> Begaafd met oordeel, smaak, vernuft en kracht en vuur,
> Zich op verscheiden wijs in ernst en boert liet hooren.
> D'aloude Friesche taal herschiep hij voor zijn Lier.
> Laat Holland vrij zijn' Hooft en grooten Vondel roemen;
> 't Schenke aan die Dichters den verdienden eerlaurier;
> Niet minder zal de Fries zijn' GYSBERT JAPICX noemen.
>
> R. KOOPMANS, Redev. en Verhand. II Deel, bl. 290.

. De verzameling bestaat

uit Minnezangen, Zamenspraken en andere dichtstukken en eenige Psalmen. Al deze gedichten zijn als het ware een afdruksel van 's mans reine, eenvoudige en edele ziel. Van zijne eigen voortreffelijkheid onbewust, was eene beminnelijke nederigheid het schoonste sieraad zijner zeden, zoowel als zijner uitdrukkingen Zie vooral zijne brieven aan GABBEMA, (derde druk, II Deel, bl. 42-60) een man, als dichter, ver beneden onzen Jacobs, doch dien deze, zegt WASSENBERGH, (I. 182) schier gelijk een' god vereerde..

Zijn arbeid, gelijk hij te regt zelf zegt Brieven *u.s.* bl. 42. De vermaarde FRANCISCUS JUNIUS kwam uit *Engeland* en hield zich eenigen tijd te *Bolsward* op, om zich door GYSBERT JACOBS in de Friesche taal te laten onderwijzen., ‘overtuygt de laster, dat men de Friesche tael in geen letter-grepen kon begrypen, namelyk dat sy hier in de kunst eener Grammatica bequamelyck begrepen is.’ Men was inderdaad voor zijn' tijd van gevoelen dat de Friesche taal geheel niet voor de dichtkunst geschikt was; zijne dichtstukken hebben het tegendeel overvloedig bewezen.

Het eerste gedeelte der verzameling bestaat uit Minneliederen, geheel in den geest van CATULLUS, HORATIUS, ANACREON, OVIDIUS en andere oude dichters, schoon het niet zeker is of hij de Grieksche en Latijnsche taal verstond Uit het Fransch vertaalde hij in het Friesch: *De Geschiedenis van* DORILIS *en* CLEONICE en *de Verhandeling over het Leven en Sterven*, door den Heer van MORNAY; beide vertalingen worden in zijne *Rijmlerye* gevonden. De Heer HALBERTSMA, Leeraar der Doopsgezinden, te *Deventer*, is bezig aan eene nieuwe uitgave van het laatste werkje, met het oorspronglijke er nevens, hetwelk in 1577 te *Londen* gedrukt en zeer zeldzaam is.. Het zachte en tedere is in dezelven altijd met het vernuftige en welvoeglijke gepaard. De geest van ANACREON heerscht klaarblijkelijk in het stukje, getiteld:

Minne-fjuecht-spil.

Ljeafd' deagg' in trotte my eer'n uwt,
Om dat ick him *klien manke* hiette,
Popp'-bortlijck bernke, lijtse guwt.
Hy noam sijn boage' in woe my sjiette.
Dat jilt dy, *Jan*, sey *Cypris Soon*.
Kom oon (ick weer) wa schoe my derre?
Ick hab ien stielen harnasck oon,
In wol my, az ien Switser, werre.
Hy scheat, hy flitse pijll' om pijll',
By tuwzenen sijn bouten sleagen.
Ick stoe allijck ien ijken stijl'.
Hy slaeg. Ick saeg him onder eagen.
Mar do dy bingel al sijn reauw
Forschetten hie, hy stoe ijn' dodde,
In mecke' ien (quansquijz) eangstig kreauw.
Ick, moed-great, oon: ick noam ien lodde;

Nu schil ick dy dobbje' ijn ien kuwll',
Doz duwckt dijn borll'-bels snorckig pochjen.
(Ick wuwgs ijnn' waen, ick laecke' ijnn' tuwll',
Fjuecht-winst begoe, tocht my, to sjochjen)
Gick, sey 'er, iz mijn pijl-schie bleat,
Ick meyts ien pijlle fen my selme.
(De diede' op 't wird.) Hy, salm-pijll', scheat
Him salm ijn my. Da stoe 'k bedwelme!
Da joe 'k it op, laey' resting' dol,
In kriet, mijn Fijnne sijn ick binne!
Hy baernt mijn ijngewand. O hol!
Genaede', on-oerwinlijcke minne Friesche Rijmlerye, I Deel, bl. 30. De Hoogleeraar Koopmans levert eene Hollandsche vertaling van dit stukje. *Redev. en Verhand*. II Deel, bl. 301.!

Hij wist, even als Poot, de denkbeelden der ouden zoo gelukkig in zijne dichtstukken te vlechten, dat zij als oorspronglijk voorkwamen, hetgeen sommigen op het denkbeeld gebragt heeft, dat hij de geleerde talen verstaan heeft, hetgeen ons niet waarschijnlijk voorkomt De gronden, die de grijze eerbiedwaardige Wassenbergh (I. 186.) voor dit gevoelen aanvoert, komen ons zeer zwak voor.; het fonds van het stukje *Kipedo Reauwe-bjuester* Friesche Rijmlerye, bl. 31., is wel uit het Ερστοπηγνιον van Angerianus ontleend, doch eene vertaling kunnen wij het niet noemen.

Zijne zamenspraken, meestal tusschen landlieden, zijn eenvoudig, naïf en zinrijk; die tusschen *Nijz-*

gierige Jolle *in* Haytse Yem Friesche Rijmlerye, bl. 49. De Hoogleeraar Wassenbergh levert eene vertaling van dit gesprek met oudheid-, taal- en dichtkundige aanteekeningen in zijne *Bijdragen tot den Frieschen Tongval,* II Stuk, bl. 4. is zeer ernstig en toch geestig; eene andere, tusschen Reamer *in* Sape Friesche Rijmlerye, bl. 56., handelt over het verval der goede zeden; de oorzaak daarvan wordt gezocht, waar men haar zoeken moet, bij ons zelven. Van beide deze zamenspraken en van de *Tijd-kirttige Pittear lánze wey twiske* Egge, Wynering *in* Goadsfrjuen Ibid. , bl. 64. deelt de Hoogleeraar Koopmans het hoofdzakelijke en eene gelukkig uitgevallen vertaling mede T.a.p. 328 volg., gelijk ook van *Tjesck-moars See-aengste* Friesche Rijmlerye, bl. 74. R. KOOPMANS, t.a.p. bl. 316. Van dit stuk vindt men ook eene vertaling in W . Bilderdijks *Mengelingen*, IV Deel, bl. 51., zoodat wij, in plaats van een of meer dezer stukken hier over te nemen, (hetgeen zij overwaardig zouden zijn) den lezer daarheen verwijzen. Echter, om hier toch iets van zijn' Frieschen dichttrant mede te deelen, kiezen wij daartoe zijne berijming van den XV Psalm.

Wa iz dat ijvig wol bescherd,
Haegst', sillig', onforgoncklijke eere,
't Swiet om-gong ijn jon Tint! wa wirt
Om wenjen op jon berge' uwt-kerd,
Jon heyl'ge berge, ô ljeave HEERE!

Dy from, ienfâdigh, rjuecht in sljuecht,
IJn dwaen in lit, gerjuechtheyt wircket:
Dy nea uwt hert nog muwll' ont-stjuecht
Aet, aef it seyt ruwn, inckel, rjuecht,
Dy naeck'ne wierheyt datme 't mercket.

Dy nae sijn mey-maet, aefter reg,
Trog laebbjen eer' ontstelt in quea det,
Dy nin smaed - wirddens fuwlle raeg,
Az spinne', uwt wircket, neystens plaeg
Forgreatjend', namme-scheynjend' schea det.

IJn waems eag dy for-smijtt'ne quea
Boasdieder wirt onwirddigh lecke,
Mar eere' oondien, ijn gaest in ljea,
Dy de' HEERE' oonsjocht: het (schien eyn schea)
Hy swert, wol lijck-wol 't lauw' naet brecke.

Dy naet bijt-woeck'ret mey sijn jild,
Nog schinck nimt jin de' onschild'ge lyer:
O dy so det, God iz sijn schild,
God iz sijn treast, sijn Hijmmel-hild,
Gods ijvig bly sijn ijvig blyer Friesche Rijmlerye, bl. 103..

JACOBS heeft op deze wijze twee en vijftig der Psalmen berijmd, en ATHUYSEN naderhand de overige acht en negentig, zoodat het geheele Psalmboek volledig in de Friesche taal voorhanden is.

Dat onze dichter zich ook in de Hollandsche taal krachtig wist uit te drukken, blijkt uit een paar versjes door den Heer HALBERTSMA algemeen gemaakt; een daarvan deelen wij hier mede, namelijk het

Klink-dicht op de Spaansche neêrlaag in Duins.

Toen Gerion vol trots, met viermaal zestien kielen,
Elk een kasteel gelijk, kwam bruizen door het nat,
En waande in overmoed, dat hij den Geus al had
Ten drie-balg ingeslokt, of zoude hem fluks vernielen:

Kwam Neêrlands schipvoogd fors opdondren na deez' sielen,
Spoog vonk en vlam, waardoor zij kregen 't vuur in 't gat.
‘Ach!’ zuchte hij, ‘dit 's Alcijd!’ en bergde in Duins zijn' schat.
Daar liggend' zag zijn schrik als snaphaans om hem krielen.

Hij beeft en smeekt den Teems om herberg in zijn kolk.
Die zet hem bij van all's, doch wijst dit gele volk
Weer van der hand. Hij barst en knarst van spijt en toren.

Maar fluks vat Rotterdams Briareus, zijn plaag
Met honderd handen, hem zo fellijk bij de kraag,
Dat hij geeft macht en schat en lijf en al verloren Vaderlandsche Letteroef. voor 1822, Mengelw. 632..

Tot voor omtrent dertig jaren waren de Gedichten van GYSBERT JACOBS genoegzaam vergeten; doch, sedert de smaak voor echte poëzij bij ons meer algemeen werd, begon ook zijne gedachtenis in ons Vaderland te herleven. In 1793 liet de Hoogleeraar WASSENBERGH door den Heer G. BENTHEM REDDINGIUS openlijk eene akademische proeve verdedigen over de Friesche taalkunde en het leven en de Gedichten van GYSBERT JACOBS. In 1801 deed de Hoogleeraar WAARDENBURG een belangrijk

opstel aangaande dezen Dichter plaatsen in BIESTERS *Berlinisches Monatschrift*. Hoe verder in onze dagen 's mans verdiensten in het licht zijn gesteld geworden door de Heeren KOOPMANS, EPKEMA en HALBERTSMA, is genoegzaam bekend, en de aanzienlijke lijst van inteekenaars op den derden druk zijner Gedichten is een bewijs van de hooge achting, die men voor dezelven heeft, terwijl zijne stadgenooten de gedachtenis van den Frieschen Puikdichter zullen vereeuwigen door het oprigten, van een fraai gedenkteeken, vervaardigd door den beroemden Amsterdamschen kunstenaar GABRIEL, hetwelk te *Bolsward* in de nabijheid van 's Dichters voormalige woning geplaatst en door den Heer HALBERTSMA met eene redevoering ingewijd zal worden.

[Willem van der Jagt]

Jagt (Willem van der), Koopman te *Maassluis*, was lid van het Haagsche Dichtgenootschap, hetwelk zijn dichtstuk: *De ware vereischten in een' Dichter* met een' tweeden zilveren eerpenning bekroonde, dien hij bij loting verkreeg. Welke begrippen men toenmaals van die vereischten had, en die nog al aanmerkelijk van onze tegenwoordige verschillen, blijkt ten volle uit dit prijsvers. Wij willen die vereischten, zoo als de Dichtkunst zelve *quasi* die aan VAN DER JAGT,

> in 't eng bestek
> Van 't stil en eenzaam boekvertrek,

in eene poëtische verrukking heeft opgegeven, hier afschrijven:

‘Houd moed, ô Voedsterling! mijn gunst
Zal (sprakze) aan uwe zwakke kunst,
Meêdoogend nieuwen bijstand leenen,
Wel aan: ik biede u hart en hand,
Nu 't vrijheidkoestrend Nederland
Kweekt zooveel groote Kunstmecenen.
Leer, leer van mij wat *ijvergloed*
Eens Dichters geest verwarmen moet;
Wat *kundigheid* hem moet bestieren,
Zoo hij zijn dicht, naar eisch, wil sieren.

Wiens geest tot dichtlust wordt gespoord
Gevoelt (zoo gaat die schoone voort)
Een hemelsche *Aandrift* in de zinnen,
Die heimlijk zijn gemoed verhit;
En derft hij dees, hij treft geen wit:
Hij kan geen' waaren roem gewinnen.
't Blijft alles levenloos en koud.
't Ontbreekt zijn reên aan smaaklijk zout,
Hij moet zijn schoonste dichtgedachten
Alléén van dezen *invloed* wachten.

Als hij, door dezen gloed ontvonkt,
En van mijn milde gunst belonkt,
Zijn kracht niet wil vergeefs verspillen;
Dan wikt, dan weegt hij eerst de stof,
Beproeft zijn kunstvermogen, of
Het veilig kan die zwaarte tillen;
En vindt hij, evenredigheid
In zijne kunde en kunstbeleid,
En kiesche keus van zijn gezangen,
Dan gloort de blijdschap op zijn wangen.

Deze ijver, die zijn borst deurstooft,
Noopt hem te zoeken 't pit uit *Hooft*,
De kern uit al het werk van *Vondel*,
En uit *Antonides* het keest KILIAAN: Keest, *Nucleus, granum, germen.*,
Ter voeding' van zijn' graagen geest.
Hij gaêrt een' ganschen letterbondel
Uit *Anslo*, *Bake*, *Zeeus*, *Oudaan*,
De Haazen, *Rotgans*, *Westerbaen*,
Mauricius, *De Marre* en *Schimmen*;
Wier dichtvuur plagt om 't heetst' te glimmen.

Mijn Dichter zamelt schat bij schat
Van kunstgeleerdheid op elk blad;
Dit leert hem grove feilen mijden;
Omdat hij nooit zoo verr' verdwaal'
Dat Heiden, Turk, of Jood, in taal
En godsdienst, met zichzelven strijden.
Hij stelt geen kleppende oojevaar
In 't nest van eenen adelaar;
Geen brullend leeuwshoofd op een' ezel;
Noch wieken aan den radden wezel.

Hij plukt in vroege lentelucht
Geen druif of andre herrefstvrucht:
Geen' zomer doet hij 't ijs betreden:
Den winter met zijn' grijzen baard,
Schikt hij in 't bont, of aan den haard,
Hij geeft den Gal geen noordsche zeden:
Hij dost geen' Samojeed in 't goud:
Geen' bloodäart schetst hij immer stout;
Den rijkdom doet hij deftig leven,
En mild aan krijtende armoê geeven.

Hij wordt dus wakker toebereid,
Door onvermoeide naarstigheid;
Daar Oudheid- en Historijkennis,
Verdichtzelkunde en rijp Vernuft,
En Oordeel, dat schier nimmer suft,
Maar, wars van dartle letterschennis,
Den kunstbarbaar met reden doemt,
En 't *voegzame* en de *vinding* roemt,
Met woordenrijkheid hem verzellen;
En wil zich om geen rijmslag kwellen.

Gelijkenissen weet hij fraai,
In een' verrukkelijken draai,
Met leenspreuk, door zijn dicht te weven.
't Zij die van aarde, water, vier,
Of lucht, of boom, of plant, of dier,
Of elders zijn ontleend naar 't leven.
Hij zorgt slechts dat de ontleende zaak
Zij juist geschikt en tot vermaak:
Dat pracht van bijsieraad niet hinder'
En 't hoofdwerk in zijn kracht verminder'.

Gelijk een schilder neemt in acht
Het schoon, 't natuurlijk en wat kracht
De tegenwerking kan doen blijken;
Wat hoogsel, diepsel, licht en bruin
Zijn stuk volmaakt; wat recht, wat schuin
Ten voorschijn komt of weg moet wijken:
Zoo weet hij ook, in ijder deel,
Te schildren met zijn dichtpenseel;
Doet al 't verrassende ons beseffen
En 't wonderbaare onze aandacht treffen.

Hij, wars van ijdle woordenpraal,
Spreekt zuivre en welgepaste taal.
En wil geen stopwoord ooit gedogen.
Hij aast altijd op 't merg en pit
Der spraake, en ijder woordenlid
Beschouwt hij met deurdringende oogen;
En, wraakende alle bastaardij,
Werpt fluks de uitheemsheid aan een zij',
Dan wil, met onvervalschte dichten,
Mijn Zangchoor loflijk helpen stichten.

Mijn Kunstnaar, die mijne eer betracht,
Maakt dat zijn vaerzen lieflijk, zagt
En streelende in onze ooren vloeien;
Ten zij in klagte of droeffenis;
Wat angstig, naar, of klagende is,
Eischt dat geen dicht zich ras zal spoeien.
Hij let ook op de rust en sneê:
Dit brengt sieraad en houding meê;
Hij poogt geen regels saam te lijmen,
Met vrolijkheid op vlijt te rijmen.

Als hij zijn dierbre Schoonheid ziet
Speelt hij een allergeestigst lied,
En snaart de luit met zilvren koorden;
Dan klinkt het alles zagt en zoet,
Schoon hij, die min in de aders voedt,
Wat luidt denkt in fluweelen woorden.
Hij zingt dus den *Abtswouder* na;
Vleit Kloris zijne wedergaê;
Doch wacht zich van onkuische treken,
Die 't vuur der ontucht ligt ontsteken.

Is hij van droefheid aangedaan
Dan hoort men hem een' treurtoon slaan;
Dan zucht, dan schreit, met jammrend klagen,
Elkëen, begaan met zijne smart;
't Heeläl kleedt hij in aaklig zwart,
Omdat zijn vriend hem wordt ontdragen.
Hier is een sombre eenvoudigheid
Door al het dichtwerk heen verspreid:
Dit leeren *Naso's* klagtgezangen,
Die wij met luistrende ooren vangen.

Nu voert hij weêr de vreugde in top.
Hij heft een' schoonen lierzang op,
En volgt *Pindaar* in toon en klanken.
Hij juicht, met een' vernoegden geest,
Op de algemeene of vriendenfeest,
En helpt de hoogste Goedheid danken,
Voor weldaên die heur milde hand
Schonk aan zijn' vriend of vaderland;
En doet, als *Smits*, op keur van wijzen,
De blijdschap tot den hemel rijzen.

Gelijk een arend in zijn vlucht
Omhoog stijgt, klapwiekt door de lucht
En zweeft en staaröogt in de wolken;
Zoo vliegt mijn Dichters geest omhoog,
En klimt straks uit het verziende oog
Van alle de ondermaansche volken;
Opdat hij 's hemels Majesteit
Wier luister zich alöm verspreidt
Op hoogverheven toonen loove
En drijve in 't zog van *Vollenhove*.

Is hij op Heldenzang belust,
Zijn Nimf, ernsthaftig toegerust
Met *Maro's* en *Homerus* vonden,
Komt deftig, statig, voorwaards treên,
En spreekt, met klem, heur achtbre reên,
In lange vaerzen opgewonden.
Of, doet zij, op nog hooger toon,
Het grootsch vijfvoetig dicht, zoo schoon,
Zoo prachtig klinken in mijne ooren,
Dan dreunen all' mijn Tempelchooren.

Het kenmerk van haar' dappren Held,
Wiens daên zij zich heeft voorgesteld,
Vol luister uit de borst te zingen,
Is altijd deugdzaam en vol moed
Daar de éénheid zijns bedrijfs, haar' gloed
Verspreidt door all' zijn handelingen.
En doelt op een voortreflijk end:
Gelijk Held *Abraham*, bekend
Als aller Jooden vroomste Vader,
Gevloeid is uit mijn' *Hoogvliets* ader.

Wil mijn Poëet de Visschersfluit
Of 't Herdersriet, met zoet geluid,
In weide of duin, vol kunst, doen hooren,
Zijn Mikon kout van schuit en schip,
Van zeil en treil en bank en klip,
En hoe hem Doris kan bekooren:
Zijn Thirsis zingt van wolle en schaap,
Van stulp en staf, en hond en knaap;
Prijst Galaté, met zuivre toonen,
In 't spoor van *Schermer* en van *Moonen*.

Niet minder blinkt zijn schittrend licht,
Wanneer hij zich in 't Klinkgedicht
Van veertien vaerzen uit wil drukken;
Hij maakt het kloek en frisch van leên,
Opdat het, stevig op de been,
Geen steun behoeve aan stok of krukken,
Dit pronkstuk van verheven smaak,
Wil dat elk deel een' volzin maak',
En met een' schellen klemtoon fluite:
Ja, 't laatste vaers zich 't krachtigste uite.

En voelt zijn dichtlust zich vervoerd
Tot kwinkslag, schimp of aartig boert
En geesling van verkeerde zeden;
Om kort, met zwier van geestigheid,
Te heeklen 't spoorloos onbescheid,
In stekend Puntdicht, scherp van reden;
Of ook tot Bijschrift juist van trant;
Hij volgt in dit den braaven *Brandt*;
In dat mijn' *Huygens* en *De Decker*:
Zoo strekt hij tot een' deugdenwekker.

Verkiest hij ooit het Schouwtooneel,
Met leerzaam blij- of treurgespeel,
Te stichten door zijn kunstbedrijven,
Nu neemt hij wakkren *Sophocles*
Met *Aeschylus*, *Euripides*,
En andren, die het Treurspel stijven;
Dan *Plautus*, die 't gebrek belacht
Ten voorbeeld: doch geeft tevens acht
Op *Feitama's* kunstkundig schaaven Het behoort, naar ons begrip, geenszins tot de ‘ware’ vereischten in een' Dichter, die SOPHOCLES, enz. ten voorbeeld neemt, dat hij tevens acht geve op FEITAMA'S beuzelachtig geschaaf aan zijne vertalingen van Fransche treurspelen. Dit moge de *Verzenmaker* doen, de *Dichter* lacht er mede. Doch beide benamingen waren in dien tijd, zoowel te *Maassluis* als elders in ons vaderland, volstrekt synoniem.,
En *Langendyks* volschoone gaaven.

En als 't Rondeel, schoon reeds veröud,
Hem lokt, begint hij fier en stout,
Verzamelt al zijn' moed en krachten;
Maakt dat de eentoonigheid niet stuit,
Als we in 't weêrkeerend rijmgeluid
Herhaling van het voorstel wachten,
En toont hoe hij om trant noch maat
Zich kreukt en nooit verlegen staat:
Des roepen all' mijn blijde Chooren
Dat hij een Dichter is gebooren.

Zoo gij, ô Kunstvriend! dan uw vlijt
Uit liefde ook mij ten dienste wijdt,
Zult gij een' grooten naam verwerven.
Treed rustig toe in 't letterspoor:
Geen schroom verzelle u, neen, draaf door.
De deugd en dicht behoên voor 't sterven.
Welaan... te werk... schep eenmaal hoop:
De glorij is voor zweet te koop;
Geen bloodaart kan triömf behaalen:
Het voegt een' held te zegepraalen'.

Hier zweeg de Dichtkunst. Ik, die zagt,
Vol eerbied, haar te omhelzen dacht,
Vond in mijn meening' mij bedrogen Proeven van Poëtische Mengelstoffen, door het Genootschap: *Kunstliefde spaart geen vlijt*, II Deel, bl. 298.;

en dit willen wij gaarne gelooven; want het was de Rijm- Lik- en Schaafkunst, die, in het gewaad der Dichtkunst, hem te *Maassluis* met eene visite vereerde.

Er beslaat nog een stichtelijk werkje van hem, te *Maassluis* in 1774 gedrukt, en getiteld: *Bijschriften op 's Heilands Geboorte, Lijden, Dood*, enz., naar volgorde der Lijdens- en Feeststoffen van het zoogenaamde Passieboekje; van welk een' stempel deze bijschriften zijn, en welke soort van lezers daarin stichting en behagen zullen vinden, blijkt reeds uit een paar regels:

> Gods Zoon, het Paaschlam dat voor ons moest zijn gebraden
> Aan 't vuur van 's Hemels toorn, viert lest zijn Pascha hier Bijschriften, blz. 9..

[Jan I]

Jan I., Hertog van *Braband*, die van 1269 tot 1294 regeerde, en wiens krijgsbedrijven door JAN VAN HELU berijmd zijn Zie ons III Deel, bl. 156., behoorde onder de Troubadours of Minnezangers van zijn' tijd, en beoefende de zoogenaamde Zwabische dichtkunst. In de Koninglijke Bibliotheek te *Parijs* worden nog eenige handschriften van hem bewaard; het volgende heeft men voor eenige jaren in het licht gegeven:

> *Eins meien morgens frou was ick ufgestan,*
> *In ein Boungartegin solde ick spiln gan,*
> *Da vant ick drie juncfrouwen stan,*
> *Si waren so wol getan.*
> *Die eine sang fur die ander sang na:*
> *Harba lorifa, harba lorifa, harba lorifa.*

Do ick ersach das schone krut, in den Boungartegin,
Und ick erhorte das suesse gelut, von den megden fin,
Do verblide das herze min,
Das ick muoste singen na:
Harba lorifa, harba lorifa, harba lorifa.

Do grueste ick de allerschoenste die darunder stuont,
Ick lies min arme alum began,
Do zur selben stunt,
Ick wolte si kussen an irn munt,
Si sprach lat stan, lat stan, lat stan,
Harba lorifa, harba lorifa, harba lorifa Esprit des Journaux, Jan. 1781, pag, 211. Dit stuk wordt, met meer anderen van dezen Hertog, ook gevonden in de Sammlung von Minnesingern, in 1758 te Zurich in twee Deelen in 4$^{to.}$ gedrukt..

Dit was de taal, waaruit naderhand het Hoog- en Nederduitsch gevormd werd, welke beide talen tegenwoordig veel meer van elkander verschillen dan in vroeger eeuwen. Ondertusschen was ten tijde van Hertog JAN I het Vlaamsch toch reeds in gebruik, doch niet als gemeene schrijftaal, waartoe doorgaans het Latijn en Fransch gebezigd werd Reeds de vermaarde keure van *Brussel* van het jaar 1229 werd oorspronglijk in het Vlaamsch uitgevaardigd, hoezeer anders alle Brabandsche en Hollandsche privilegiën in het Latijn werden opgesteld..

Uit het zoo even aangevoerde liedje blijkt, zegt de Heer WILLEMS, die hetzelve insgelijks mededeelt, ‘dat Hertog JAN in zijne minnarijen niet veel omslag maakte, maar dat hij, naar vorste-

lijke wijze, zoo maar aanstonds toegreep, zonder voor tegenweer beducht te zijn J.F. WILLEMS, Verhandeling over de Nederd. Taal- en Letterk. I Deel, bl. 121..' Hij had dus de zucht voor de vrouwen en de dichtkunst gemeen met zijn' schoonbroeder, den Hollandschen Graaf FLORIS V.

[Antoni Jansen]

Jansen (Antoni) P. DE LA RUE, Geletterd Zeeland, bl. 245., vader van den voortreffelijken JOANNIS ANTINODES, geboren te *Goes* in het jaar 1621, zettede zich in 1651 met zijne vrouw en zoon te *Amsterdam* neder, en hield zich met de dichtkunst bezig, waarin hij echter weldra door zijn' zoon overtroffen werd. Ongelukkig kwam hij aan zijn einde. Hij bevond zich op eene buitenplaats te *Bloemendaal*, en viel tegen den avond in eene sloot, waar hij zich zelven uitredde, doch zijn been aan een stuk houts bezeerde, hetwelk door het koudvuur werd aangetast, zoodat hij kort daarna, op den 9 Junij 1696, overleed en te *Bloemendaal* begraven werd.

Van hem zijn in druk de volgende Dichtwerkjes: *Christelyck Vermaeck*, Haarl. 1645, *Zederymen*, bestaande in *Zangen en Gedigten*, Amsterd. 1654, *Menschelyke Bezigheden*, in 100 figuren *uitgebeeld*, *met verzen daarop passende*, Haarl. 1695, *Weerloosheit verdedigt*, Amsterdam 1700, *Bygedigten op d'Emblemata van* OTTO VAENIUS en *Bygedigten op het Doolhof van Versailles*. Behalve deze geheel niet rare werkjes, zijn eenige weinige gelukkige

bibliomanen in het bezit van A. JANSENS *Gedigten*, 3 deelen, *Amsterdam* 1679. Dit is eigenlijk eene *précieuse* collectie van eerst afzonderlijk voor goede vrienden gedrukte bruilofts- en verjaargedichten, rijmen op speelreisjes, buitenplaatsen, enz. naderhand in drie deelen geschikt en van titels voorzien. Op de boekveilingen besteden zekere lieden voor deze prullenverzameling van den vader ƒ 20 à ƒ 25 en begeeren voor geene zes stuivers den heerlijken *Y-stroom* van den zoon.

[Jean Japin]

Japin (Jean) is als tooneeldichter bekend, door de niet onverdienstelijke vertaling van *De Lastigheid der Rykdommen*, 1739, den *Woekeraar Edelman*, 1740, en *Arlequin Hulla*, 1747; allen op den Amsterdamschen schouwburg vertoond: zoo ook [Dirk Jemans ...]

[Dirk Jemans]

Jemans (Dirk) [is bekend] door een blijspel, *De verliefde Maagd, of bedrogen Grijzaard*, in 1735 gedrukt.

[Daniel Joncktijs]

Joncktijs (Daniel) PAQUOT,*Mém*. Tom. VI, p. 150. M. BALEN, Beschr. van Dordrecht, bl. 221. J. SCHELTEMA, Geschied- en Letterk. Mengelw. III Deel, I st. bl. 4. N.G. VAN KAMPEN, Geschied. der Nederd. Lett. en Wetensch. I Deel, bl. 189. G. NIEUWENHUIS, Alg. Woordenboek, III Deel, bl. 650. werd in het jaar 1600 te *Dordrecht* geboren en tot Geneesheer bestemd; in het Jaar 1643 begaf hij zich metter woon naar *Rotterdam*, alwaar hij tot lid van de schepensbank verkozen werd, en in 1654 overleed. Als bevallig Minnedichter bekleedt hij eene aanzienlijke plaats onder zijne beroemde tijdgenooten. De

eerste druk zijner Minnedichten verscheen tusschen 1620 en 1623, onder den titel van *Roseliins Oochies*, in lang 8vo., waarbij nog eenige losse versjes zijn gevoegd, *Kusjes* genaamd, in den smaak der *Basia* van JANUS SECUNDUS; deze stukjes hebben ongemeen veel aardigs, vrolijks, zelfs dartels. In 1639 verscheen een merkelijk verbeterde druk in 4to. van deze verzameling, doch van de *Kusjes* is er slechts een behouden, genaamd *Eerste Huwelijkskusjes*, zijnde eene naarvolging van de twintigste der *Basia* van straks gemelden Latijnschen Dichter. Twee jaren later, en dus in 1641, gaf hij een eenigzins uitvoerig satyriek dichtstuk in het licht, getiteld: *De Hedendaagsche Venus en Minerva, of twistgesprek tusschen diezelfde* Dit luimig en geestig dichtstuk is uitvoerig ontleed en scherpzinnig beoordeeld door den Heer J. SCHELTEMA, *Mengelw.* III Deel, I St. bl. 58 volg. met welke beoordeeling wij geheel instemmen en den Lezer derwaarts verwijzen.; het is de strijd tusschen de zinnelijkheid en de geleerdheid; de stijl en houding van dit dichtstuk hebben veel overeenkomst met die van den *Lof der Zotheid*, van ERASMUS, en den *Lof der Geldzucht*, van DE DECKER. ‘Dat dit werkje niet aan allen behagen kon,’ zegt de Heer SCHELTEMA T.a.p. bl. 77., ‘was ligt vooruit te zien, vermits bijna allen standen de spiegel was voor gehouden, waarin een ieder zijne eigene trekken en gebreken had kunnen herkennen. Bij de Juristen, Geneesheeren en andere geletterden bleef het bij gemompel; maar dit was van de Godgeleerden van dien tijd niet te verwachten. De

Dichter had die Heeren ook vrij onzacht op de teenen getrapt, en hoe gevoelig dezelven waren weet men uit de Kerkelijke Geschiedenis.' JONCKTIJS werd weldra voor den kerkenraad geroepen, en hem het banvonnis voorgelezen. Hij wilde zich verdedigen, doch men deed hem opmerken dat hij slechts ontboden was om te hooren; hij verzocht kopij van dit vonnis, dit werd hem geweigerd, waarop hij verklaarde dat, als hij niet mogt spreken, hij dan zou schrijven. Hij appelleerde van deze arrogante regtbank aan zijne onpartijdige tijdgenooten en de nog onpartijdiger nakomelingschap met eene *Apologie, of gedrongen onschuld, roerende zijn misduid Twistgesprek*. 'Deze Apologie,' zegt de Heer SCHELTEMA T.a.p. bl. 79., 'is een van die weinige twistschriften, welke na de bekoeling der driften nog met genoegen kunnen gelezen worden.'

Ondertusschen had deze handelwijze der Protestantsche inquisitie te *Dordrecht*, ten aanzien van JONCKTIJS, zijn vertrek van daar naar *Rotterdam* ten gevolge. Het vermoeden, dat welligt bij dezen of genen zou kunnen opkomen, als of de dartele minnezanger en kloekmoedigen bestrijder van vervolgzieke kerkelijken, ten aanzien van den godsdienst en de zedelijkheid mogelijk loszinnig dacht, wordt dadelijk tegengegaan, als men het oog slaat op zijn krachtig dichtstuk: *Het verheerlijkt Bethlehem*, waarin 's Heilands geboorte op eene deftige

wijze en met godsdienstig gevoel bezongen wordt. Overigens was zijn wandel onbesproken; hij mogt gerustelijk met MARTIALIS zeggen:

Lasciva est nobis pagina, vita proba.

Kort na zijne aanstelling tot Schepen van *Rotterdam* gaf hij een werk in het licht, van welks weldadige strekking de menschheid in onzen leeftijd de vruchten genoten heeft; wij bedoelen zijne verhandeling over de Pijnbank, getiteld: De Pijnbank wedersproken en bematigd De grondslag van dit werk was eene Verhandeling van den gewezen Remonstrantschen Predikant J. GRAEVIUS, die, van den kansel geweerd, zich op de regtsgeleerdheid had toegelegd; zij is over hetzelfde onderwerp in krachtig en fraai Latijn geschreven en getiteld: *Tribunal reformatum*.. Hij droeg dit werk op aan de Geregtigheid zelve, in de hoop dat de afschuwelijke pijnbank eenmaal als 'onbruikbaarlijk mogte gesloopt worden,' gelijk zij dan ook eindelijk bij ons in het laatst der voorgaande eeuw is afgeschaft geworden.

Vroeger, in 1639, had hij eene verhandeling *Over de Tooverziekten* in het licht gegeven, grootendeels getrokken uit een Latijnsch werk van den Franschen geleerden SENNERT. 'Terwijl de Raadsheer HEEMSKERK,' zegt de Heer SCHELTEMA Gesch. en Letterk. Mengelw. *u.a.* bl. 55., 'zich het lot der beschuldigde tooverheksen als regtsgeleerde aantrok, beschouwde JONCKTIJS de ziekten van ligchaam en geest, welke men aan tooverij toeschreef, genees- en zielkundig.' Hij daagt in een voor dit werk

geplaatst Dichtstuk de tooverkollen uit om op te komen, bijaldien zij iets tegen hem vermogten, en dat vijftig jaren voor de kloekmoedige BALTHASAR BEKKER optrad, die het geheele rijk des duivels, met al deszelfs spoken, heksen en kollen den bodem insloeg.

Bij zijn leven verscheen te *Rotterdam* van hem eene verhandeling in het licht, getiteld: *Der Mannen offervaardigheid beweerd tegen de vrouwelijke lofredenen van Dr.* VAN BEVERWIJCK Deze had namelijk een werk in het licht gegeven, onder den titel: *Van de wtnementheyt des Vrouwelicken Geslachts*; voor elk der drie boeken, waarin dit werk verdeeld is, wordt nogtans een lofdicht van JONCKTIJS gevonden.. Bijna zijn geheele leven had Joncktijs besteed aan het verzamelen van stoffe voor zijn *Tooneel der Jalouzijen*, hetwelk, na zijn' dood, te *Rotterdam*, in 1666 in 2 deelen werd uitgegeven, en in 1699 te *Amsterdam* herdrukt is. Dit werk bevat eene verzameling van alles wat er ooit door en over, voor en tegen de vrouwen geschreven is, en draagt overal blijken van des schrijvers uitgestrekte belezenheid; deszelfs ouderwetsche stijl maakt de lezing eenigzins vermoeijende, maar anders bevat dit werk zeer veel fraais en leerzaams.

Wij rangschikken JONCKTIJS onder de verdienstelijkste schrijvers en bekwaamste dichters van zijn' tijd. ‘Allerwegen,’ zegt de Heer DE VRIES Geschied. der Ned. Dichtk. I Deel, bl. 208., ‘vloeijen zijne gedichten over van nieuwe wendingen, geestige vonden, beschaafde uitdrukkin-

gen, roerende beelden en overlieflijke tegenstellingen,' en voert ten bewijze eenige voorbeelden aan, in welken het den Heer VAN KAMPEN onmogelijk geweest is, gelijk hij zelf getuigt Beknopte Geschied. der Lett. en Wetensch. I Deel, bl. 190, aant. *n.*, 'de schoonheid te vinden, die dezen Kunstregter zoo zeer in verrukking brengt;' maar daarom is zulks geenszins ook voor anderen onmogelijk, die hem niet op zijn woord verkiezen te gelooven, wanneer hij beweert dat 'de denkbeelden alles behalve nieuw zijn, en, naar zijn inzien, de geheele verdienste in de lieflijkheid der uitdrukking bestaat,' en wij twijfelen ook of wel velen hun zegel zullen hechten aan zijne uitspraak: 'Hoe bekwaam de Dichter ook zij, hij kan onmogelijk, door een geheel boekdeel heen, den Lezer belang inboezemen voor niets meer dan twee schoone oogen T.a.p..' Dat de Heer VAN KAMPEN verklaart wat voor hem onmogelijk is zou van zijne bescheidenheid getuigen, bijaldien hij niet tevens omtrent de onmogelijkheid voor anderen uitspraak deed; ons ten minsten boezemen deze negen en vijftig gedichten over hetzelfde onderwerp zeer veel belang in, en, vertrouwen wij, ons niet alleen: waarom wij, daar het werkje toch zeldzaam voorkomt, onzen lezers een' aangenamen dienst gelooven te doen met het afschrijven der volgende drie stukjes:

Cvpido heeft syn minne-schicht
In 't binnenst van myn hert gesonden.
Nu klaegt het vvispeltuyrig VVicht,
Dat hy hem noyt heeft vveer gevonden.
VVanneer syn Moeder dit vernam,
Kon sy haer niet van schreyen speenen;
En bluschte, laes! haer minne-vlamm,
Door 't al-te-overvloedig vveenen.
Oh! siet, nu schreyen sy om strijd,
Dat 't menschen dêert om aan te hooren:
VVant Venus is haer vlammen quijt,
En 't Boefjen heeft syn pijll verloren.
Ey! Venus, laet u schreyen staen,
Den domp-hoorn van uw minne-vuyren,
En steektse an mijn hertjen aen,
Dat door vv vlammen niet kan duyren.
En gy, Cupido, stilt u pijn;
Gy moogt niet ongevvapent leven:
VVant d'Oochies van mijn Roseliin
Die sullen u vveer schichjes geven Roseliins Oochies, VII..
-
Jvpijn heeft, tot verderf en bystand,
Den snellen blixem in de vuyst;
Neptuyn stuyrt met syn krommen dry-tand
Al wat de bracke Zee bekruyst;
De wyse Pallas heeft haer borsten
Met 't ys're Gorgons hoofd bewaert,
En Mars beheerscht de grootte vorsten ,
In 't bloedig strijden met syn svvaerd;
Vulcanus is op 't vuyr bedreven;
Het angel-klim hoort Baccho toe;

Alciden is een knods gegeven,
Mercurio de Vrede-roe;
Cvpido is met boog en pijllen
En minne-fackels toegerust.
Dit sijn, o Gôon, de sterckste stijllen,
VVaer op, quansuys vw Hemel rust:
Dit zijn uvv wapens van vermogen,
Dan, siet eens, ofse niet en sijn
All t' saem vereenigt in de Oogen
Van myn Godin, myn Roseliin.
Haer oog schiet snelle Blixem-vlammen
Vervveckt, somtijds, een bracken vloed;
En doet, als Gorgons hoofd, verstrammen,
Al die sy met haer Oog begroett.
VVie sag oyt doodelijcker VVonden,
Dan die sy door haer loncken maeckt?
VVie was oyt meer van 't vier geschonden,
Dan die haer vlammen heeft geraeckt?
VVat angel-klim maeckt soo onsinnig,
Als 't vreemt bestralen van haer licht?
VVat knods sloeg immermeer soo vinnig,
Dan 't opslaen van haer fier gesicht?
Haar Oog kan vreugd, en vrede baren,
VVanneer het minsaemlyck belonckt;
Of als een pijll in 't herte varen,
Of als een vlamm, die 't all ontvonckt.
VVel Roseliin doordien uvv' Oogen,
Alleen door haren vreemden schijn
Soo veel als al de Goon vermogen,
Sult gy myn aerdschen Hemel sijn Roseliins Oochies, XIII..
-

Roseliin, die met den glinster van den gladden marmerspott;
VVaerdig om den disch te cieren, van den Grooten Donder-God:
'T is niet sonder rijpe rede, dat ick uwen Oogen-schicht
Hoog verheffe boven 't schitt'ren van het tint'lend starre-licht;
Boven Cynthia, die moedig haer uytmuntend hooft verheft,
En haer blancke Na-gebuyren veer in schoonheyd overtreft.
Schoon het Venus u misgunde, evenvvel sal 't soet gesicht
Van uvv Oochies eeuvvig leven, isser leven in mijn dicht.
Laet geen dertel Oog begluyren, 't soet dat in u Oochies leyt,
Of laet hem de straff besuyren, van syn onbedachtsaemheyd.
Laet uvv Oogen-gloed doen koken 't binnenst van syn ingevvandt;
Dat hy vvenschen sal t' omarmen, 't vuyrtje dat hem heeft gebrandt.
Laet hem, die de toover-tonen der Syrenen kost ontgaen,
Even als de vlamm het solpher, uvve vlammen steken aen.
Lodder Oochies, eeuvvig duyren moet u klare Sonne-schijn;
En by d'altijd-klare lichten, altijd klaer gerekent zijn!
Eeuvvig moet de vlamme flick'ren, die uyt uvve Oochies breeckt;
Daer den grootten Minne-God syn minne-fackels aen ontsteeckt Roseliins Oochies,
XVIII.!

[Elias de Joncourt]

Joncourt (Elias de). Vreemdelingen en wiskundigen leggen zich zelden op de beöefening der Nederduitsche dichtkunst toe. De Joncourt was een Franschman van geboorte en Hoogleeraar in de wiskunde; als Nederduitsch dichter verdient hij vermelding door de uitgave van zijne *Keurdichten*, in 1762 in *'s Hage* gedrukt, en vermeerderd met *De Stad Godes*, in drie Zangen. Wij oordeelen het

bij de enkele vermelding van het aanwezen dezer verzameling te kunnen laten Eene uitvoerige beoordeeling dezer dichtstukken wordt gevonden in de *Maendel. Bijdragen ten opbouw van Tael- en Dichtk*. II Deel, bl. 593..

[Aaltje de Jong]

Van Jong (Aaltje de) hebben wij een bundeltje *Stichtelijke en Opwekkende Gezangen*, gedrukt te *Rotterdam* 1750, gelezen? - Ja, eene halve bladzijde; het was geene kost voor *onze* maag.

[Cornelius de Jongh]

Jongh (Cornelius de). Door een *Devoot Spel van de neghen Chooren der Engelen*, te *Antwerpen* in 1680 gedrukt, heeft deze zich mogelijk bij de engelen beroemder gemaakt dan bij de menschen.

[Philippus Jongheryx]

Jongheryx (Philippus), Pastoor te *Coolkerke*, heeft een gedicht geschreven, onder den zonderlingen titel van *Kint-baerenden Man*, gedrukt te *Brugge*, in 1723; doch hetzelve is ons zoo min in handen gevallen als den Heer WILLEMS Verh. over de Ned. Tael- en Dichtk. II Deel, bl. 164..

[Jacob Jonker]

Jonker (Jacob). Hetzelfde moeten wij ook zeggen aangaande diens dichtwerkje, getiteld: *De Vrolijke Bruiloftsgast*, te *Amsterdam* in 1697 gedrukt.

[Jacobus Jordaan]

Jordaan (Jacobus) gaf te *Amsterdam* in 1762 een stichtelijk rijmwerkje in het licht, getiteld: *De Lydende en Verheerlykte Heiland, in zes boeken*. Hetzelve behelst, gelijk de titel natuurlijk doet verwachten, eene berijming der geschiedenis van 's Heilands Lijden, Dood, Opstanding en Hemelvaart, naar aanleiding der Evangelische verhalen.

Rijm- en geen dichtwerk mogen wij het met volle regt noemen, daar de schrijver zelf in zijne zeer bescheiden voorrede afstand doet van de aanspraak op den eernaam van Dichter, en meer van *Golgotha* houdt dan van den *Parnas: de gustibus non est disputandum*; BILDERDIJKheeft er ook eens zijnen vrienden geinviteerd, en ieder kan een *rendez-vous* bepalen waar hij wil: wij willen dus over de dichterlijke waarde van dit werkje niet regten, maar alleen aanmerken, dat JORDAAN al een raar soort van Christen geweest moet zijn, en van Gods regtvaardigheid wonderlijke begrippen gehad moet hebben, welligt gangbaar in zijn' tijd; hij zegt namelijk:

> Gods heete gramschap, door Rechtvaerdigheid ontstooken,
> Die geene misdaad van den mensch laat ongewrooken,
> En daar onmoogelyk Natuur kan voor bestaan,
> Viel op de zuiv're ziel myns bangen Heilands aan,
> En wekte een' zielsstryd, die alle andere overstreefde;
> Een' zielsstryd, daar 't heel-al voor zidd'ren moest en beefde.
> Het alverteerend vuur het welk Rechtvaerdigheid,
> Van voor veele Eeuwen voor den zondaar had bereid,
> Dat vuur, dat zelfs de Hel doet dreunen met gedonder,
> En klooft de bergen door van boven aan tot onder,
> Daar alles voor versmelt, verbleekt en heenen vlucht,
> Valt nu op Jesus aan en maakt zyn ziel beducht,
> Verscheurt zyn ingewand met duizend duizend pynen,
> Daar by dat missen van dat liefelyk doorschynen
> Van 's Vaders liefde-Geest, die nu zyn aangezicht
> Van Jesus hadt gekeerdt in 't Goddelyk gericht Lydende en verheerlykte Heiland, bl. 119..

Hoe, den uitmuntenden, den onbevlekten JEZUS, den onschuldigsten aller menschen tot een voorwerp te maken van de Goddelijke gramschap, omdat een hoop geestelijke deugnieten hem opofferde aan de vrees voor den ondergang van hunne heerschappij, en dus den gruwel van het Joodsche Sanhedrin te stellen op rekening der heete gramschap van den Allerhoogsten: welk een ijslijk denkbeeld! Met vrij wat meer grond zou men de verdelging van *Jeruzalem*, zeven en dertig jaren daarna, kunnen toeschrijven aan

> Gods heete gramschap, door Rechtvaerdigheid ontstooken,

die, om deze euveldaad te straffen, den 2 September 70 de stad ten prooi gaf aan de woede der soldaten van TITUS VESPASIANUS.

Overigens willen wij, gelijk gezegd is, over de dichterlijke waarde van dit stuk niet regten.

[Jan Jordens]

Jordens (Jan), mede een vroom, regtzinnig dichter, ten minsten iets meer dan vloeijend verzenmaker, bloeide in het laatst der achttiende eeuw. Hij was lid van het Leydsche dichtgenootschap, alsmede van het genootschap, onder de zinspreuk: *Hier na volmaakter*, te *Amsterdam*, en van het Letteroefenend Genootschap aldaar, bij hetwelk hij in 1785 den tweeden zilveren eerpenning behaalde Werken van het Amsterdamsch Dicht- en Letteroefenend Genootschap, I Deel, blz. 37. met zijn dichtstuk *De Waare Christen*, als prijsstoffe door hetzelve opgegeven. In dien tijd

was de kerk nog met den staat vereenigd: men hield dus natuurlijk den Gereformeerden Christen voor den waren Christen; en in dien geest hebben de andere prijsbehalers, zoowel als JORDENS, dit onderwerp dan ook bezongen, en al heel mooi ook, voor dien tijd namelijk.

De gedichten van JORDENS, meest in de genootschappelijke bundels verspreid, zijn allen van stichtelijken en zedelijken inhoud Er bestaat ook van hem nog een boekje met gedichtjes *Voor Kinderen*, te *Amsterdam*, bij W. HOLTROP gedrukt, die zeer geschikt zijn voor derzelver bestemming.; misslagen tegen maat en rijm, taal en spelling, zal men er zoo min in aantreffen als hooge dichterlijke vlugt; het meest poëtische is ons nog voorgekomen de klaagzang, getiteld: *Het steenen hart*, dien wij hier afschrijven:

Buig of breek, mijn steenen harte!
Voel den last, die op u ligt,
Die u drukken moest met smarte,
Brijzlen door zijn zwaar gewigt.
Wee u! kan een berg van zonden,
Opgestapeld, jaaren lang,
U niet krenken, u niet wonden?...
Sidder voor uw' ondergang!

Vloeit, mijne oogen, vloeit als beeken!
Kan een heete traanenvloed
Zulk een steile klip niet breeken,
Als mijn stug en trotsch gemoed?
Dat zij in dien vloed verdrinke,
Tot zij, wagglend, buige en berst',
Vlot en lenig nederzinke,
Door den bovenlast geperst.

Water dringt door digte keijen. -
Maar gij spilt vergeefs uw kragt.
Stroomt nochtans; houdt aan met schreijen,
Schreit tot de allerhoogste Magt:
Dat Zij zelf deez' rotssteen klieve,
Door den hamer van haar woord!
Dat me een gunstrijke oogstraal grieve,
Die het hardst metaal doorboort!

Ja, Gods hand zal, vroeg of spade,
U doen zwigten, ô mijn hart!
't Zij voor gramschap of genade.
Voel nu wat gevaar gij tart,
Eer zijn wraak, op 't felste ontstoken,
U in 's afgronds vlammen stort',
En gij, reddeloos verbroken,
Eens te laat gevoelig wordt.

Gij! voor wien de rotsen beeven,
Vallen, smelten en vergaan,
Zie dit hart, te trots verheven,
Allen aandrang wederstaan.
Sla, uit Godlijk mededoogen,
Sla die rots, ô Heilvorst! neêr,
Dat zij, diep in 't stof gebogen,
Uw getergde hoogheid eer'!

Dat die puinhoop, zagt gelenigd,
Van het woeste gruis bevrijd,
Tot een' goeden grond vereenigd,
U ten akker zij gewijd,
Die, bij 's Geestes wind en regen
En uw liefdezonneschijn,
Pronke met den rijksten zegen,
Vruchten, die U waardig zijn!

Dit, dit is 't genadewonder,
Dat de hel verbaazen moet;
Dat den hemel en, bijzonder,
De aarde aanbiddend juichen doet!
Dit 's uw eer, uw welbehaagen,
Uw belofte - uw werk alleen!
Spreek slechts, God, die mij hoort klaagen!
En - straks breekt dees boezemsteen! Gedichten van het Genootschap: *Hier na volmaakter*, I Deel, bl. 157.

Bijzondere schoonheden vinden wij nogtans niet in dit sombere stukje; den *hamer* van een *woord* en een' *oogstraal*, die het *hardst metaal* doorboort, houden wij voor *bombast* en mystieke wartaal De recensenten van zijn' tijd hadden JORDENS hier uit een zijner andere gedichten kunnen toevoeren:

't Schijnt dat ge, op nieuwen zwier belust,
Op vreemde vinding, of door andre zugt bevangen,
Te verre, angstvallig, zonder rust,
Het voedsel zoekt voor uw gezangen.
Maar -
Niet zelden wordt, op dezen trant,
De geest verward, vermoeid.
Gedichten, *u.s.* bl. 296.

. Het best van allen zijn de drie laatste coupletten.

De gedichten van JORDENS, hoezeer zich weinig boven het middelmatige verheffende, schijnen toch uit een braaf, godsdienstig hart voortgevloeid te zijn, en de opsteller, misschien even zoo orthodox als de straksgemelde JORDAAN, zet zijnen lezers ten minsten zulke harde, onverduwbare brokken niet voor als deze.

[Hendrik Jordis]

Jordis (Hendrik). Uit het tooneelstukje van dezen, getiteld: *Stockholms Parnas, ofte Inwijdingh van de Koninckklycke Schouburg*, in 1667, blijkt dat er toen in *Zwedens* hoofdstad een Nederduitsch tooneel bestaan heeft.

[Hendrik Joséphe]

Joséphe (Hendrik) beoefende te *Batavia* de Nederduitsche dichtkunst. Zijne *Dichtlievende Eerstelingen* zijn aldaar in 1777 gedrukt.

[Abraham Arentz van Juchen]

Juchen (Abraham Arentz van). In een werkje, getiteld: *Den Op- en Ondergang der eerste Wereld*, in 1684 te *Amsterdam* gedrukt, heeft deze eenvoudige ziel GEN. I, II, VI, VII en VIII zoo goed berijmd als hij kon. De berispers van zijn werk noemt hij ‘adderengebroed’, en als uit zulk een nest afkomstig willen wij niet aangemerkt worden: derhalve.....

[Johan Huibert Jungius]

Jungius (Johan Huibert) G. VROLIKHERT, Vlissingsche Kerkhemel, bl. 238. Boekzaal der Gel. Waereld, voor 1744, Maart, bl. 285. was de zoon van SIXTUS JUNGIUS, Predikant te *Middelbert*, bij *Groningen*, en werd aldaar geboren den 22 October 1692. Na den dood zijns vaders begaf zijne moeder zich metter woon naar *Groningen*, alwaar hij het onderwijs genoot in de Latijnsche en Grieksche talen, en vervolgens aan de Leydsche hoogeschole zich tot den predikdienst bekwaam maakte, dien hij dan ook achtervolgens bij de Hervormde Gemeente te *Voorschoten*, te *Vianen*, te *Hulst* en

te *Vlissingen* met lof heeft waargenomen. Hij overleed te *Amsterdam*, waarheen hij vertrokken was tot het ondergaan van eene gevaarlijke kunstbewerking, den 19 September 1743. Hij was een geleerd man en niet ongeacht dichter bij zijne tijdgenooten. Zijne dichtstukken, meest gelegenheidsverzen, zijn afzonderlijk verspreid; wij hebben er ook eenigen in handschrift gezien, doch niet belangrijk genoeg om er hier iets uit mede te deelen.

[Adrianus Junius]

Junius (Adrianus) TH. VELIUS, Chronijk van Hoorn, bl. 637. J. Kok, Vad. Woordenboek, XXI Deel, bl. 200.. Onder de menigvuldige werken van dezen geleerden man is wel het zeldzaamst zijne *Emblemata*, in het Nederduitsch, Fransch en Latijn, in 1575 te *Antwerpen* gedrukt.

[Yede Jurjens]

Jurjens (Yede). In het jaar 1740 kwam deze met een treurspel, *De Trotse Edelman of verstoorde Minnaer*, en de *Klucht van 't Verken*, als tooneeldichter, *si placet*, te voorschijn; zoo mede eenige jaren vroeger [Philippus Justinus ...]

[Philippus Justinus]

[Voorgaande, Yede Jurjens, kwam in 1740 met een treurspel, zoo mede eenige jaren vroeger kwam] Justinus (Philippus), met een half dozijn Vlaamsche tooneelstukken, wier langwijlige zonderlinge titels, als wij geduld hadden die af te schrijven, bijna eene geheele bladzijde zouden beslaan Men vindt dezelven voluit in de *Naemrol der Tooneelspellen van* J. VAN DER MARCK,Aez. bl. 17..

[Dirk Kalbergen]

Kalbergen (Dirk). Van dezen werd in 1652 een regt bloedig treurspel op den Amsterdamschen schouwburg vertoond, genaamd *Muliassus de Turk*, uit het Engelsch overgenomen, een stuk zoo vol moorden en spokerijen dat iemand de haren te bergen zouden rijzen.

[Kornelia Kalf]

Kalf (Kornelia). De gedichten van deze juffer vereerde ANTONIDES in 1665 met een fraai lofdicht J. ANTONIDES Gedichten, bl. 162; wij hebben ze echter nooit gezien, en weten niet of ze gedrukt zijn.

[Jacobus Kantelaar]

Kantelaar (Jacobus) Alg. Konst- en Letterbode voor 1821, II D. N. 33, bl. 66. N.G. VAN KAMPEN, Beknopte Gesch. der Lett. en Wetensch. II Deel, bl. 505. zag het licht te *Amsterdam*, in het jaar 1759. Aan de Leydsche hoogeschole, alwaar hij zich tot den predikdienst bekwaam maakte, verwierf hij de vriendschap van den beroemden H.A. SCHULTENS, die hem den smaak voor de beoefening der Oostersche talen inboezemde. In 1781 werd hij als Proponent aangenomen, en kort daarna als Predikant beroepen bij de Hervormde gemeente te *Westwoude*, en vervol-

gens te *Almelo*. In 1786 gaf hij eene openbare blijk van den ijver, waarmede hij de zaak der toenmalige patriotten was toegedaan, in eene krachtige aanspraak aan de uittrekkende manschap Dezelve wordt gevonden in de *Vaderl. Historie*, vervolg op WAGENAAR, XIII Deel, bl. 80.. Toen in het najaar van 1787 door Pruische troepen de vorige orde van zaken hersteld was, deed KANTELAAR, om mishandelingen te ontgaan, afstand van den predikdienst, en zettede zich te *Amsterdam* als ambteloos burger neder, waar hij zich geheel aan de beoefening der fraaije letteren overgaf. Onder anderen behaalde hij in 1791 bij het Leydsche Dichtgenootschap: *Kunst wordt door arbeid verkregen*, den gouden eerpenning met eene fraaije *Verhandeling over het Herdersdicht*, die echter eerst in 1813 in het licht verscheen Zij maakt het tweede deel uit der *Werken van de Holl. Maatschappij der fraaije Kunsten en Wetenschappen*.. In 1793 hield hij als Voorzitter van de loffelijke Maatschappij: *Tot Nut van 't Algemeen* eene schoone redevoering *Over den invloed der ware verlichting op het lot der vrouwen*, en het volgende jaar eene lofrede op zijn' voormaligen leermeester SCHULTENS, die hem als welsprekend redenaar een' ongemeenen roem verwierf Dezelve is gedrukt te *Amsterdam*, bij P. DEN HENGST, 1784.. Kort daarna ondernam hij met den Heer R. FEITh de uitgave der *Bijdragen ter bevordering der schoone Kunsten en Wetenschappen*; van welk verdienstelijk werk echter slechts drie

stukken, van 1793 tot 1796 verschenen zijn. De omwenteling van 1795 opende eene geheel andere loopbaan voor hem, en voerde hem uit het stille studeervertrek op het woelige staatstooneel. De provincie *Overijssel* verkoos KANTELAAR onder hare Representanten tot de eerste Nationale Vergadering. In deze vergadering was hij een der welsprekendste redenaars en kundigste staatsmannen. Hij was der gematigde partij toegedaan, en werd dus met anderen den 22 Januarij 1798 in hechtenis genomen, doch den 12 Julij deszelfden jaars weder ontslagen, en hem even zulke voordeelige als vereerende ambten aangeboden, die hij echter van de hand wees, en in *'s Hage* een bankierskantoor oprigtte. In 1810 werd zijn ligchaamsgestel dermate door eene beroerte gekrenkt, dat hij verhinderd werd zijne bezigheden langer waar te nemen, en zelfs zijne geliefde letteroefeningen moest laten varen. Zijn laatste letterarbeid was aan het tijdschrift *Euterpe* Onder anderen zijn daarin de berigten omtrent eenige min bekende Nederdduitsche dichters van zijne hand., dat hij gemeenschappelijk met den Hoogleeraar SIEGENBEEK in 1811 uitgaf. Bij de oprigting van het Nederlandsch Instituut in 1808 werd hij tot lid der tweede klasse van hetzelve benoemd; in hetzelfde jaar verkoos de Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen, te *Haarlem* hem tot medelid; reeds in 1797 had het Zeeuwsch Genootschap hem het lidmaatschap opgedragen, gelijk ook in 1806 de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te *Ley-*

den. Hij sleet de laatste jaren zijns levens in stille rust te *Amsterdam*, algemeen geacht en bemind door alle beoefenaars en hoogschatters der fraaije letteren. Hij overleed op het buitengoed *Landwijk*, nabij *Zwol*, den 7 Julij 1821. Tweemalen was hij gehuwd, eerst in 1783 met JOANNA DUSART, die in 1790 overleed, en naderhand, met A.H. REISIG, die hem overleefde.

KANTELAAR was als geleerde en als staatsman, als dichter, en als redenaar, ongetwijfeld een onzer verdienstelijkste tijdgenooten. Met eene grondige theoretische kennis paarde hij eene bevallige praktische oefening. Zijne gedichten zijn niet menigvuldig en in onderscheiden verzamelingen verspreid Uitmuntend fraai vinden wij onder anderen zijn' lierzang aan R.J. SCHIMMELPENNINCK, in 1805 met eenen van R. FEITH gezamentlijk uitgegeven.. De gegronde hoop, die wij hebben, dat dezelve eerlang, tot een' bundel vergaderd, zullen uitgegeven worden, doet ons besluiten om hier slechts een enkel mede te deelen, namelijk dat, met het opschrift:

Aan den wellust.

Voor u op wier vermomd gelaat
Bevalligheid en blijdschap gloeien -
Die deugd, en ernst, en ijver haat -
Die vorst en burger knelt in boeien -
Die helden moed en kragt ontrooft -
Die steenen weet tot wasch te kneeden -

Die nimmer geeft, altijd belooft -
En toch van elk wordt aangebeden -
Onkuische wellust, pest der aard!
Voor u is thans mijn lier gesnaard.

't Gaat wel - de waarheid licht mij voor,
Ze ontdekt uw naaktheid aan mijne oogen -
Ik zie het dikst blanketzel door,
Uw helsch bestaan, uw list en logen -
't Gedrocht, dat u het aanzijn gaf -
En al de monsters, die gij teelde, -
Millioenen zoonen van het graf,
Die uw vergulde moorddolk keelde -
De vloekspelonk, waar gij vernacht,
En waar gij alle uw dienaars wagt.

Begeerlijkheid ging van u groot -
Met Goudzugt te eener dragt gebooren,
Zijt gij de Moeder van den Dood,
De Zuster van de Wraak en Tooren -
Een drom van kwaalen volgt uw treên,
Die uit uw zwadder voedzel trekken -
Een Duivlenheir waart om u heen,
Om 't al met wee! en ach! te dekken -
En 't land, waar ooit uw voetstap stond,
Wordt zout en zwart, als Sodoms grond.

De list en laage veinzerij
Waar door gij uwen slaaf betoovert -
Het heilloos doel van 't zagt gevrij,
Waar door gij 't ijdel hart verovert -
De schuiff'lende Sirenentong,
Die reeds van 't aanbegin der aarde

Het menschdom in den doodslaap zong -
En zoo veel moeite en onheil baarde -
Het gif, dat op uw lippen ligt -
't Ligt alles bloot voor mijn gezicht.

Ach! dat mijn ongesmukte toon
Uw listigheid zoo klaar ontdekte,
Dat nooit weer uw bedrieglijk schoon
Mijn' landgenoot tot ontucht wekte!
Dan wierd door 't godlijk vuur dier kunst,
Die gij zoo dikwerf hebt ontheiligd,
De Belg een vijand van uw gunst,
En tegen uw gestreel beveiligd -
Dan won mijn zwakke nimph meer veld
Dan lier en zwaard van Sparta's Held TYRTEUS, een uitmuntend Dichter en dapper Held. Hij was een Athenienser, maar door die van *Athene* aan de *Lacedemoniërs* tot een' Veldheer gegeeven zijnde, bevocht hij voor dezen eene roemrijke overwinning op de Messeniërs, na dat hij eerst het leger, door het opzingen zijner krijgsliederen, eenen onverschrokken moed had ingeboezemd. Dit is de reden, waarom ik hem *Sparta's Held* genoemd heb..

De broeder van het bliksemvuur Zoo zijn de Oostersche Dichters gewoon *het Zwaard* te noemen, en men vindt eene schoone plaats van een' Hoogduitsch' Dichter, die dit denkbeeld van hun reeds ontleend heeft, aangehaald in de aanteekeningen van den Heer MICHAËLIS op LOWTH, *de S. Poësi Hebraeorum, Pr. XIII*. p. 255.,
Het zwaard, mag 't doodenrijk bevolken
Door duizend helden in een uur
Te ploffen in zijn zwarte kolken -
Die woede wijk voor de uwe in kragt -
Het zwaard rust dikwijls honderd jaaren -

Maar nimmermeer zag één geslacht
Uw' dollen moordlust iets bedaaren. -
Het zwaard treft door een' enklen stoot -
Gij geeft - en weigert - lang den Dood.

Mij dunkt ik zie een' woesten drom
Van snoodaarts, wien uw gloed deed blaaken -
Hun jeugd is duttende ouderdom -
Een pestvuur gloeit hen op de kaaken -
Hun drooge en geelgetaande huid -
Hun loode lippen - zinkende oogen -
Hun traage gang - hun schor geluid -
Hun nagels walglijk krom gebogen De nagels zijn veelal bij vrouwspersoonen, die het frissche van een zuiver leven verloren hebben, even als bij teeringachtigen, voorovergebogen. - J.J. HERMES, *Sophia's Reize,* I D. I St. bl. 131, 132. -
Hun uitgeteerd en dorrend rif -
Hun adem - alles toont uw gif.

Maar meer nog kwijnt onze edle geest;
Als gij de driften aan doet glimmen,
Dan wordt de mensch verneêrd tot beest,
Die tot een' Seraph op moest klimmen. -
't Verstand, die heldre lamp van God,
Wordt door uw' adem uitgeblaazen;
Gij drijft met wetenschap den spot,
En Salomo's herschept ge in dwaazen -
Uw dood'lijk gif verpest het hart -
Uw hand schept wroeging - schrik - en smart.

Gij stormt de hagelwitte deugd
Met ijz'ren handen van haar' zetel;

En maakt het hart der wufte jeugd
Los - onrein - spoorloos - boos - vermetel -
Geen vriendenraad, hoe vol beleid,
Geen lessen, hoe vol hemel-wijsheid,
Geen traanen, die een moeder schreit,
Geen smeeken van de eerwaardste grijsheid -
De Godheid zelv' wordt niet gehoord,
Als uw geweld 't geweten smoort -

De Godsdienst, die aan 't wildste strand
Nog altijd achtbaar blijft en heilig,
Is zelfs in 't meest beschaafde Land,
Zoo dra gij daar verschijnt, niet veilig -
Gij vleit u neder bij 't altaar,
Waar niet dan plechtig vuur moest vonken,
Ontsticht de Godgewijde schaar
Door 't werpen van onkuische lonken;
Vormt van de dille bedeçel
Een schendig voorportaal der hel. -

De Vriendschap wijkt, waar gij vernacht -
Beloften, eeden, en verbonden,
Zoo vast als bergen Gods geacht,
Zijn door één' blik van u verslonden -
Ja, niets is voor uw kragt te hegt;
Met trotsche ontwerpen ingenomen,
Kan zelfs de Godlijkheid van d' echt
Uw dolle woede niet betoomen -
In 't vaderland is nooit geschoord
Door hem, die tot uw dienaars hoort.

Gij knakt den siersten heldenmoed -
Hij, die de wreedste monsters toomde -

Wien nooit een drop onëdel bloed
Of laage vrees door de aders stroomde -
Wien nimmer 't bliksemend geweer
Of donderend kanon vervaarde -
Wien Panther, Tijger, Leeuw, noch Beer,
Noch Dood, noch Hel ontroering baarde -
Wordt, als gij hem tot ontucht drijft,
Laaghartig - kruipend - en verwijfd. -

Dit tuig' de schrik van Askelon,
De Held en Heiland der Hebreeuwen,
Wien nimmer mannenkragt verwon,
Of sterkte van verwoede leeuwen -
Die, warm van zucht voor 't vaderland
Alleen tien hondert reuzen temde -
En in zijne onverwinbre hand
Het lot van gantsche volken klemde -
Die Held vond in een' hoerenschoot
Het graf, dat al zijn' roem besloot.

Elke eeuw, die ooit ten einde liep,
Vertoonde de vermolmde wrakken
Van staaten, die de kuischheid schiep,
Maar gij ten afgrond neêr deed zakken -
Gij deedt in 't brandend Azia
De vroegste maatschappij verdrinken -
Gij stortte vuur op Adama -
Deedt Jericho's beschermmuur zinken -
Verdeelde Salem's bloeiend rijk
En wierpt zijn glorie in het slijk.

Athene, de eer van 't Griekendom,
Dat nooit door heerschzucht was te binden,

Was, toen gij daar den throon beklom,
Ras in Atheen niet meerte vinden. -
Lycurgus ballingschap en wet Toen LYCURGUS zijne strenge wetten aan de Lacedemoniërs gegeven had, ging hij van huis, en liet zijne burgers zweeren, dat zij in dezelven, voor zijne terugkomst, geene verandering maaken zouden. Hij veinsde naar *Delphos* te gaan, om aldaar te verneemen, of 'er iets in zijne inzettingen veranderd moest worden. Maar hij vertrok inderdaad naar het eiland *Crete*, leefde aldaar in eene vrijwillige ballingschap, tot aan zijnen dood toe, en beval dat men zijne beenderen in zee zoude werpen, opdat de Spartanen dezelven niet in hunne stad terug zouden brengen, en zich alzoo van hunnen eed ontslagen rekenen. JUSTINUS, II, 3.
Moge eeuwen vol van welvaart geeven -
Als gij uw' voet in Sparta zet,
Wordt wet en welvaart zaam verdreven -
Geen Alexander - geen geweld -
Maar gij hebt Graja's roem geveld.

Ja Rome, 't pronkjuweel der aard',
Door Numa's godsdienst zoo verheven,
Dat zoo veel helden heeft gebaard,
En volk'ren op zijn' wenk zag beeven -
Dat eeuwen lang een tempel was
Van sterkte, grootheid, en van zegen,
Welks grondslag in het hegt tiras
Van ed'le kuischheid was gelegen -
Droeg eindlijk toch uw ijz'ren juk,
Verbande kuischheid - en - geluk. -

Toen werd Civilis erf de schoor,
De schuilplaats van de bloem der deugden -

Hier prijkte zij met nieuwen gloor -
Hier scheen haar schoonheid te verjeugden -
Maar hier ook heeft dat godlijk schoon
Niet altijd haaren dienst beveiligd,
Haar schuilplaats - tempel - outer - throon
Werd ras haar vijandin geheiligd. -
ô Wellust! wreedste vloekharpij!...
Weerstaat dan niets uw heerschappij?...

Kon dan een volk, zoo fier, zoo straf,
Dat in de wieg met pijlen speelde,
Dat spietsen tot een trouwgoed gaf TACITUS, de morib. Germ. Cap. 18. ‘ *Dotem non uxor marito, sed uxori maritus offert. Intersunt parentes ac propinqui: et munera probant: munera non ad delicias muliebres quaesita, nec quibus nova nupta comatur: sed boves et frenatum equum, et scutum cum* framea *gladioque. In haec munera uxor accipitur, atque invicem ipsa armorum aliquid viro affert. Hoc maximum vinculum, haec arcana sacra, hos conjugales Deos arbitrantur. etc*.’,
En, stervend, nog een krijgsdeun kweelde -
Kon dan een volk, zoo eêl, zoo groot,
Aan uwen aanval 't hoofd niet bieden?...
Of hebt gij eerst dien moed gedood,
En toen hun door uw drift doen zieden?...
Hebt gij hun eerst in schijn beschaafd,
En toen voor eeuwig u verslaafd?...

Voor eeuwig?... Neen! - dat goede God! -
Zoo dra de Belgen eens gelooven,
Dat gij en uw boosaardig rot
Hun van der vad'ren heil berooven,
Dan zal de rol van Tacitus Men vindt bij dien deftigen Schrijver, die, volgens den Abt RAYNAL, *Hist. van het Stadhouderschap*, bl. 3. ‘ Om zich zoo weinig mogelijk te bedriegen, de menschen altijd van de slechtste zijde geschetst heeft’, nogthans de treffendste getuigenissen aangaande de kuischheid van de eerste bewooners dezer streeken: *De morib. Germ.* Cap. 18: ‘*Severa illic matrimonia. Nec ullam morum partem magis laudaveris. Nam prope soli barbarorum singulis uxoribus contenti sunt, exceptis admodum paucis, qui non libidine, sed ob nobilitatem plurimis nuptiis ambiuntur*’. *Et* Cap. 19: ‘ *Ergo septa pudicitia agunt (mulieres), nullis spectaculorum inlecebris, nullis conviviorum irritationibus corruptae. Litterarum secreta viri pariter ac feminae ignorant. Paucissima in tam numerosâ gente adulteria, quorum poena praesens, et maritis permissa. Accises crinibus nudatam coram propinquis expellit domo maritus, ac per omnen vicum verbere agit. Publicatae enim pudicitiae nulla venia. Non formâ, non aetate, non opibus maritum invenerit. Nemo enim illic vitia ridet: nec corrumpere et corrumpi, seculum vocatur*. ,
Die uwe vlam nooit kon verzengen,

Het nageslacht van Klaudius
Tot de oude kuischheid wederbrengen -
Dan wordt uw naam hier tot een' spot,
En uw gedachtenis verrot. -

Ach! had ik meerder klem van taal,
En mijn tafreel meer stoute trekken! -
Ach waar' mijn borst zoo hard als staal Ik heb dit vers ontleend uit HOMERUS, Iliad. XIII, 488.

> Πληθυν δ' ουκ αν εγω μυθησομαι, ουδ' μνομηνω,
> Ουδ' ει μοι δεκα μεν γλωσσαι, δεκα δε στοματ' ειεν
> Φωνη δ' αρρηκτος, χαλκεον δε μοι ητορ ενειη.

OVIDIUS heeft van deze plaats reeds gebruik gemaakt Trist. I. 4. 53.

> ‘Si vox in fragili mihi pectore firmior aere,
> Pluraque cum linguis pluribus ora forent;
> Non tamen idcirco complecterer omnia verbis,
> Materiâ vires exsuperante meas.’

,
Dan zou mijn stem meer aandacht wekken! -

Dat ieder Belg mijn klanken hoor'!
Leen, Echo's! leen mij duizend tongen,
Tref aller Batavieren oor,
Dan wordt de zonde alom verdrongen! -
Maar neen! nooit heeft een aardsch geluid
Den loop der snoodste lust gestuit.

o Gij, wiens stem den donder vormt -
En Liban's cederen vernedert -
De hoogste throonen nederstormt -
En harten van arduin vertedert -
Spreek de oude Deugd weêr uit het graf -
En bliksem vuigen Wellust neder!
Dan keert het heil - dat God ons gaf -
Dat wij verstieten - tot ons weder -
Een heil, dat Neêrland nooit weer derv'
Tot dat de Zon voor eeuwig sterv' Tael- en Dichtl. Oef. van het Genootschap: *Kunst wordt door arbeid verkregen*, VI Deel, bl. 89..

[Pieter Leonard van de Kasteele]

Kasteele (Pieter Leonard van de) werd geboren in *'s Hage*, den 13 Augustus 1748, uit een zeer deftig geslacht. Zijn vader, JACOB VAN DE KASTEELE, was Raad in de vroedschap aldaar. Reeds vroegtijdig gaf hij blijken van ongemeene zucht voor de fraaije letteren, en aan de Hoogeschole te *Utrecht* tot regtsgeleerde opgeleid wordende, geraakte hij in vriendschap met den voortreffelijken HIERONYMUS VAN ALPHEN, die deze

zucht verder in hem ontwikkelde en aankweekte. In 1771 en 1772 verscheen deze godvruchtige en zeer verdienstelijke dichter voor het eerst op den Nederduitschen zangberg met twee deelen, inhoudende *Proeven van Stigtelijke Mengelpoëzij*, die hij gemeenschappelijk met VAN ALPHEN in het licht gaf, en waarin het fraaije dichtstuk *De Zee* Proeven van St. Mengelp. bl. 285. van zijne hand is, schoon men hetzelve wel eens ten onregte aan den eersten heeft toegeschreven.

Een' geruimen tijd practizeerde hij als Advokaat in *'s Hage*, en werd in onderscheiden politieke commissiën gebruikt, als Fiskaal bij militaire vierscharen als anderszins, en was Amanuensis der Commissarissen tot de nieuwe berijming der Psalmen, in 1773. Hij trad toen ook in huwelijk met GEERTRUIDA CRAEIJVANGER, uit welk huwelijk den 26 Maart 1780 de verdienstelijke zanger van het *'s Gravenhaagsche Bosch* In 1822 bij de Gebroeders VAN CLEEF gedrukt., Mr. JACOB CAREL VAN DE KASTEELE, geboren is, wiens moeder kort na deze geboorte overleed. In 1782 werd hij tot Raad en Pensionaris der stad *Haarlem* benoemd, en als zodaanig doorgaans naar de vergaderingen der Staten van *Holland* afgevaardigd, alwaar hij een voornaam spreker was. In 1784 hertrouwde hij met Mevrouw de Wed. VAN LEYDEN, geboren GALLÉ, bij wie hij eene dochter won, die met hare moeder hem overleefde. Gedurende de onlusten van 1786 en vervolgens ijverig de zaak der

Patriotten toegedaan zijnde, werd hij bij de omwenteling van 1787 uit dezen post ontslagen. Hij nam de lier weder ter hand, en gaf in 1790 te *Utrecht* een' bundel *Gezangen* in het licht, geheel van godsdienstigen en stichtelijken inhoud. De verzameling bestaat uit weinige, maar inderdaad uitmuntende stukken, die zich in alle opzigten voordeelig onderscheiden boven zoo vele anderen in dit vak. Onmogelijk kunnen wij nalaten de eerste helft af te schrijven van het heerlijk dichtstuk met het opschrift:

Aan God.

Gelijk op de zee, door den luister beschenen
Der schittrende zon,
Mijne oogen slechts grootheid, geen eindpaal ontdekken,
En scheemren voor 't licht -

Zo zie ik op U! aller schepselen Vader!
Oneindige!..... maar!
Dit stof, deze weereld ontbreekt het aan klanken,
Al 't schepsel aan taal.

Verrukking, verbaasdheid is al ons vermogen,
En staamlen ons lied.
Al predikt de schepping uw glorie; wij missen
Uw denkbeeld, ô God!

Maar U te genieten is meer voor uw schepslen
Dan 't ruimste begrip.
En ô! dat genieten, - 't heeläl zou verdwijnen, -
Wordt nergens gemist.

Te ontfangen, te aanbidden, voor u te verstommen,
Dat 's de eer van den mensch.
Ver boven 't begrip van uw schepslen te wezen,
Dat 's Goddelijkheid Gezangen, bl. 5.

Welk eene taal! welk eene verhevenheid! en - welk eene eenvoudigheid! Jood, Christen en Muzelman zeggen, bij de uitboezeming van zulk een gevoel jegens het Hoogste Wezen, eenstemmig amen!

In 1793 gaf hij het eerste deel eener voortreflijke metrische vertaling der *Gedichten van* OSSIAN in het licht. Wij bejammeren het dat de volgende deelen achterwege zijn gebleven; de toenmalige tijdsomstandigheden en de kort daarop volgende inval der Franschen zijn welligt daarvan de oorzaak; althans hij betrad in 1795 weder het staatstooneel, en werd tot de Nationale Vergadering geroepen, van welke en het Wetgevend Ligchaam hij meermalen voorzitter geweest is. Hij werd tot de aanzienlijkste staatsambten benoemd, vooral in het vak der geldmiddelen, en was een der voornaamste bewerkers van de ineensmelting der gewestelijke schulden. Ten tijde van Koning LODEWIJK was hij steeds een der voorzitters van den Staatsraad, en bij de verplaatsing van den zetel des gouvernements naar *Utrecht* en *Amsterdam*, bleef hij echter in die hoedanigheid in *'s Hage* resideren, waar hem gewigtige commissiën werden opgedragen, en hij den 10 April 1810 overleed, en dus niet in 1811, na de vernietiging

van ons volksbestaan, gelijk de Heer Van Kampen verkeerdelijk opgeeft Geschied der Lett. en Wetenschappen, II Deel, bl. 481..

Zeer veel genoegen hebben wij ook gevonden in zijne vertaling der *Oden van* KLOPSTOCK en WIELAND, in 1798 te *Haarlem* uitgegeven. Inderdaad, zoo iemand, dan was het VAN DE KASTEELE, die bekwaam en bevoegd was om deze godsdienstig-verhevene meesterstukken te vertolken, wier inhoud, volgens zijne verklaring, met regt niet anders dan allerbelangrijkst beschouwd kan worden. Wij kunnen deze uitmuntende overzettingen gerustelijk als modellen den ondernemeren van gelijksoortigen arbeid aanbevelen.

Het moeit ons dat wij verder niets aangaande dezen voortreffelijken man kunnen berigten. Nu en dan is ons nog wel eenig afzonderlijk dichtstuk van hem onder het oog gekomen In de *Mnemosyne*, II St. bl. 101 vindt men een zeer fraai dichtstuk van hem, getiteld: *De Zon*. Hij was ook begonnen aan een dichtstuk, *Henoch* genaamd, waarvan hij slechts een' zang voltooide; het verder plan is zelfs niet op schrift.; welligt zijn er nog veel onuitgegevenen voorhanden, die het algemeen met genoegen zou ontvangen Wij ondersteunen hier zoo krachtdadig mogelijk den wenk, door den Heer VAN KAMPEN t.a.p. des aangaande gegeven..

[Petrus Johannes Kasteleijn]

Kasteleijn (Petrus Johannes) G. BRENDER à BRANDIS, Proeven van Geschied- en Letterk. Oefeningen, bl. 249. werd geboren te *Breukelen*, den 2 April 1746. In zijne vroege jeugd verloor hij zijnen vader, en zijne

moeder begaf zich met zijnen broeder, zijne beide zusters en hem naar *Duitschland*, doch kwam naderhand met hare kinderen in *Holland* terug, en onze KASTELEIJN werd in den ouderdom van twaalf jaren te *Utrecht* als leerling in eene apotheek besteld, en na verloop van twee jaren kwam hij te *Amsterdam* zijne oefeningen in de schei- en kruidmengkunde met allen lust en ijver voortzetten.

Met het beste oogmerk en het voordeeligst vooruitzigt besloot hij na den dood zijner moeder, op raad van zijne voogden, om zijn geluk in de *West-Indiën* te gaan beproeven; hij verliet te dien einde in het jaar 1765 het vaderland en stevende naar *Suriname*, alwaar hij weldra op de plantaadje *La Vicontre* naar zijn genoegen geplaatst werd, zoodat hij eerlang zijn bestaan verzekerd achtte te zijn; dan een ontzettend ongeval verijdelde op eens zijne hoop en vernietigde zijne streelende vooruitzigten.

Op dezelfde plantaadje bevond zich een jongeling, JAN WILLEM ARENDS genaamd, die de vriend en medgezel van KASTELEIJN geworden was. Beiden bevonden zich op den 23 Januarij 1766 in eene kamer waar geladen geweren stonden; schertsende nemen zij er elk een en exerceren er mede, onkundig dat dezelven geladen waren; onder het behandelen van het geweer deed KASTELEIJN ongelukkig den haan van het zijne losgaan, en trof zijn' vriend ARENDS zoodanig, dat hij dood nederviel. Zijne wanhoop over dit vreeslijk ongeluk was onbeschrijflijk, en schoon het strengste geregtelijk onderzoek hem onschuldig verklaarde, was zijne gemoeds-

rust al te zeer geschokt, om langer op een' bodem te vertoeven, waar zijne hand het bloed zijns vriends had doen stroomen. In de maand Julij van hetzelfde jaar bevond hij zich reeds weder te *Amsterdam*.

Zes jaren na dit treurig voorval, en dus in 1772, vestigde KASTELEIJN zich als Apotheker te *Amsterdam*, en huwde in hetzelfde jaar met ADRIANA BARRÉ, die hij in 1778 door den dood verloor Hij bezong haren dood in een' aandoenlijken *Klaagzang*; de *voorafspraak*, aan het hoofd van denzelven, behelzende eene theoretische schets van den elegischen dichttrant, is zeer oordeelkundig opgesteld. *Oorspr. Dichtw. van* P.J. KASTELEIJN, I Deel, bl. 99., hem nalatende twee dochters, waarvan de oudste in 1797 ongelukkig verdronk.

Het ongeluk scheen den braven KASTELEIJN bij aanhoudendheid op de hielen te volgen. Eene lang aanhoudende hevige ziekte, kort na den dood zijner echtgenoote, kostte hem de helft van zijn gezigt en verloop in zijn bestaanmiddel. Elf jaren had hij, worstelende met allerlei tegenspoeden in eenzaamheid gesleten, toen hij den 26 November 1789 hertrouwde met JOHANNA CHRISTINA DE GRIMO, eene waardige vrouw, die tot zijn einde toe zuur en zoet, lief en leed getrouwelijk met hem gedeeld heeft, en zijn' dood, die den 18 April 1794 voorviel, nog op dit oogenblik, en dus sedert bijna dertig jaren, opregtelijk betreurt.

Als scheikundige bezat KASTELEIJN ongemeene verdiensten; zijne uitgegevene werken in dit vak

getuigen van zijne kunde en onvermoeide vlijt *Chemische Oefeningen*, 3 deelen, 1785. *Beschouwende en Werkende Chemie*, 3 deelen, 1786. *Chemische en Physische Oefeningen*, 13 stukjes, 1792. *Scheikundige Ontleding der Cementpoeders*, 1792, en vele anderen.. Zijne bedrevenheid in andere wetenschappen is ook blijkbaar in de bijdragen door hem geleverd tot het belangrijk werk, getiteld: *Volledige Beschrijving van alle Kunsten, Ambachten, enz*. De Indigobereider en Blaauwverwer; de Sterkwaterstoker, Zoutzuur- en Vitrioololiebereider; de Porseleinfabriek; de Leerlooijer, Leertouwer, Wit- en Zeemlooijer; de Houtskoolbrander; de Zeepzieder, de Zijdeverwer; de Papiermaker; de Waschbleeker en Waschkaarsenmaker.. Wij hebben den braven, werkzamen man slechts in zijne laatste levensjaren gekend, en zijn meermaals getuigen geweest van zijne onvermoeide vlijt, zoo bij het nemen van proeven in zijn wetenschappelijk vak als van zijne leerzame en onderrigtende gesprekken, welke hij altoos met eene zedigheid voerde, die ieder behaagt en inneemt voor den man, die zich op zijne meerdere kennis niets laat voorstaan.

Aangenaam wisselde hij zijne wetenschappelijke werkzaamheden af met de beöefening der dichtkunst. Het is waar, hij trad op een tijdvak, dat men werktuiglijke verzenmakerij voor dichtkunst hield, en er geheele stapels met genootschappelijke, bekroonde en onbekroonde rijmstukken in het licht verschenen. Ook hij huldigde aanvankelijk den tijdgeest met opstellen in den heerschenden smaak, navolgingen en vertalingen. Op het voorbeeld der

Leydsche en Haagsche dichtgenootschappen, zocht hij ook een dergelijk in *Amsterdam* tot stand te brengen, het welk ter spreuk voerde: *Natuur begaaft, Oefening beschaaft*, en een deel met gedichten uitgaf, doch vervolgens weder te niet liep. Den Amsterdamschen schouwburg leverde hij in 1778 eene berijmde vertaling van den *Graaf van Olsbach*, naar het Hoogduitsch van BRANDES, en het volgende jaar een gedeeltelijk vertaald tooneelspel, *Dormont en Julia* genaamd, bijna gelijktijdig verscheen een bundel, getiteld: *Dichtlievende Verlustigingen*, behelzende vertaalde verzen van Hoogduitsche dichters; in 1730 gaf hij zijne *Proeve over de kunst om altijd vrolijk te zijn*, naar het Hoogduitsch, van Uz, in het licht. De *Vaderlandsche Zanger*, in 1781 bij losse blaadjes verschenen, behelsde in den trant der straatliedjes eenige stukjes om den volksgeest op te winden, bij gelegenheid van den oorlog met *Engeland*. Bij eene latere monstering heeft hij zelf al deze voortbrengselen, als ook eenige later uitgegeven tooneelstukken en zijne twee deelen met *Oorspronglijke Dichtwerken*, 1783, als onrijpe vruchten, verworpen P.J. KASTELEIJN, Nieuwste Poëzij, I Deel, Voorber. bl. XIII.; hoewel het ons voorkomt dat hij over de laatste verzameling te streng vonnist; dezelve behelst inderdaad onder de fabelen, hekel- en puntdichten, verscheiden zeer geestige stukjes Eenigen der laatstgemelden worden ook gevonden in de *Epigrammatische Anthologie*, bl. 137..

‘Welk eene evenredigheid schijnt het,’ zegt BRENDER à BRANDIS Proeven van Geschied- en Letterk. Oefeningen, bl. 268., ‘dat lieden van zoo veel kunde en bekwaamheid (als KASTELEIJN) zoo veel moeite doen om hun bestaan te vinden, daar anderen, zonder eenige moeite, als van het geluk overal omringd worden!’ KASTELEIJn, die deze waarneming bij eigen ervaring gedaan had, lost dit verschijnsel vrij luimig op in een stukje uit de zoo even genoemde verzameling, getiteld:

Ieder wat.

Waarom toch hedendaagsch de wijze weinig geldt? -
Omdat hij door zijn kunst geen rijkdom op kan hoopen;
En dat men overal proefondervindlijk stelt
Dat niemand, zonder geld,
Een enkel roggebrood kan koopen.
Maar waarom schenkt het lot den wijzen niet dien schat,
Dien rijkdom, die veelal den dwazen wordt gegeven? -
Wel, daar de wijze reeds het eêlst geschenk bevat,
Wat bleef er voor den zot dan over in dit leven Oorsprongl. Dichtwerken, II Deel, bl. 97.?

Behalve eenige andere losse stukjes van zijne hand, meest tot de tijdsgelegenheid betrekkelijk, gaf hij in 1787 een politiek-didactisch dichtstuk in het licht, getiteld: *Wijsheid, de zuil der Vrijheid*, in vier zangen, waarin veel goeds en menig nutte staatsles gevonden wordt, waarvan echter spoedig de Pruissische troepen het opvolgen kwamen beletten.

KASTELEIJn had het geluk, mogen wij wel zeggen, om verscheiden der uitgeloofde medailles bij het Leydsche dichtgenootschap te behalen, die hij in ons oog verdiende; zijn alzoo bekroond dichtstuk: *De Invloed van een vast Geloof aan de Voorzienigheid* Tael- en Dichtl. Oef. van het Genootschap: *Kunst wordt door arbeid verkregen*, VII Deel, bl. 1., is inderdaad een zeer fraai stuk, en toch, gelijk de Heer VAN KAMPEN met regt aanmerkt Verhandelingen van TEYLERS Tweede Genootschap, XV St. bl. 409., 'een uitvloeisel, niet der kunst, maar van het hart. - Hij kon dezen invloed het beste afmalen, dien hij zelf in zijne tegenspoeden zoo krachtig ordervond.' Zijne insgelijks bekroonde theoretische verhandeling *Over de vereischten en kenmerken van den stijl der poëzij* Prijsverhandelingen van het Genootschap: *Kunst wordt door arbeid verkregen*, IV Deel, bl, 1. draagt vele blijken van zijne belezenheid en gezond oordeel. Drie anderen zijner bekroonde dichtstukken, *De Onschuld*, *De Inenting der Kinderziekte* en *Lierzang op* FRANKLIN, zijn ongedrukt gebleven.

Met warmte heeft zijn godsdienstig gevoel zich uitgedrukt in de liederen, die hij leverde tot de verzameling van *Christelijke Gezangen*, bij de Doopsgezinden sedert 1796 in gebruik en bekend onder den naam van grooten bundel Namelijk het XVII, XXXVII, LXI, LXXIV, LXXVI, LXXXIX, XCVII, CIII, CXV, CXVI, CXXV, CXXVIII, CXXXVIII, CXLIII en CLXIII Gezang..

KASTELEIJNS tooneelarbeid bestaat uit vertalingen der beste Hoogduitsche stukken, namelijk behalve de twee reeds vroeger genoemden, *Moliere*, 1781, *De Marquis de Bouillé*;, 1782, *De jufferlijke Kamerdienaar*, 1783, *Elfride*, 1783, *Codrus*, 1784, *Olintes*, 1784, *Erastes en Lucinde*, 1786, *Eduard de derde*, 1786, en *Carolina van Eerburg*, 1788, benevens twee kleine stukjes van eigen vinding, *De Schouwburg, of Loon naar werk*, 1780 en *De Tooneelsluiting*, 1788, meest allen op den Amsterdamschen schouwburg vertoond. *Codrus*, naar het Hoogduitsch van CRONEGK Van dit schoone treurspel bestaat nog eene vertaling door J. LUTKEMAN., is wel het beste van allen, en schijnt, naar het gevoelen van den Heer VAN KAMPEN Verh. van TEYLERS Tweede Genootschap, t.a.p., en ook het onze, 'in roerende, zieltreffende aandoeningen, en tevens in heldengrootheid, sterkere schilderingen dan het oorspronglijk te behelzen.' *Olintes* is zeer scherp door HELMERSbeoordeeld Amst. Nat. Schouwburg, No. 6, bl. 44.. *Elfride* hebben wij altijd een uiterst gebrekkig stuk gevonden, schoon KASTELEIJN er nog al hoog mede ging; de Heer BARBAZ noemt hetzelve te regt een 'treurspel-pantomime Amstels Schouwtooneel, I Deel, No. 37, bl. 342..' Beide laatste stukken zijn ondertusschen herhaalde malen met veel toejuiching, en de voortreffelijke *Codrus*, zoo veel wij weten, nimmer vertoond geworden.

Behalve de vertaling der *Mengelwerken van* FREDRIK,

Vrijheer VAN DEN TRENCK, 4 deelen, te *Dordrecht*, in 1789 gedrukt, zijn ook de vertalingen van den *Onechten Zoon, De Indianen in Engeland* en eenige andere tooneelstukken in proza van zijne hand.

In 1792 en 1793 gaf hij twee deelen met lierzangen en eene verbeterde uitgave der beide treurspelen *Olintes* en *Eduard de derde* in het licht onder den titel van *Nieuwste Poëzij*, en hield in het voorberigt des eersten deels eene monstering over zijne vroeger uitgegeven werken, waarvan hij een tiental verwierp. Onder de lierzangen zijn inderdaad meesterstukken; welk eene kracht en stoutheid van denkbeelden treft men aan in dien, welken wij hier met genoegen in zijn geheel afschrijven, getiteld:

De krijg.

Treur zwijgend, zangeres! de boschchoraalen zwijgen,
En filomele vlugt voor 't dondrend krijgsgebrom:
Vergeefs zoekt gij hier vreugd; zij vlood van gindsche twijgen;
Verschrikking waart alöm!

Ook hier, in 't stille woud, waar uwe snaaren klonken,
Natuur den toon u gaf; 't gevoel u had bezield;
Ook hier, waar voor uw lied der kunsten lauwren blonken;
Hier is haar troon vernield!

Treur zwijgend, zangeres! treur met de zangerkooren!
Zie, hoe 't ontzind geweld hun aller heil vermant!
De kreet der wanhoop stijgt - wie zoude uw klanken hooren,
Daar bloeddorst vierschaar spant!

Dan, weenend leidt gij mij, al zuchtend, langs de dreeven,
Waar onlangs wellust woonde, en nu de smart gebiedt?...
Hoe, doet de dood der vreugd mijn' veegen dichtlust leeven?...
Vloeit, traanen! met mijn lied! -

Vertoon u voor mijn oog, in uwe afgrijslijkheden,
Zielzweepend oefenschool van algemeene smart!
Doe vrij, met elken stap, mijn' voet op doornen treeden,
En druk me een' dolk in 't hart!

Wie zie ik!... heir bij heir, gedoemd om nooit te denken;
Grijpt aan, verstrooit, verdelgt, al 't geen zijn oog ontmoet:
Ik zie het lauwerblaên aan zijn' gebieder schenken,
Gedoopt in menschenbloed!

Het honderdjaarig woud, de troon der filomelen,
Waar staatige eenzaamheid de rust in de armen snelt,
De vruchtbaare akkers en de halmen die 'er speelen,
Zien zich ter neêr geveld!

De velden, op wier vlak de gouden golven ruischen,
Zien door het brieschend ros de vrucht huns schoots vertreên:
Ginds gonst eene open zee, met schrikverwekkend bruischen,
Ver over beemden heên!

De landman grimt of schreit, daar hij, met eigen spade,
Door dwang, zijn hof en veld der zee den toegang geeft;
Keert, weenend, naar zijn stulp, waar zijne zwangre gade,
Door schrik getroffen, sneeft!

Helaas! de winterschat, de vrugt van 't zomerpoogen,
Werd, voor haar weenend oog, door 's krijgers vuist vernield
De lang gevreesde slag slaat in zijn weenende oogen;
De slag, die 't al ontzielt!

Bedwelmd slaat hij het oog op zijne gade neder;
Stort neêr - en zijne klagt verheft zich hemelhoog:
Zijn schreijen roept vergeefs haar tot het leven weder;
Zij sluit voor eeuwig 't oog!

Te klein was 't offer nog van vruchtbaar vee en landen,
Dat hij, door dwang geperst, ter prooij' der golven gaf?...
O ja! dezelfde spaê delft, met dezelfde handen,
Voor eigen gade een graf! -

Ja, vlied vrij van dit oord, voor u 't verblijf der smarte;
Vlied, droeve landman! met den zuigling op uw' arm;
Snel, wanklend, naar de stad: ligt dat een teder harte
Zich over u erbarm'!

Dan, ach! ook dáár, ook dáár ziet ge aller oogen weenen:
Ook dáár slaat wanhoop diep in elks gelaat geprent!
Ook dáár durft oproer, pest en honger zich verëenen,
Tot eindelooze ellend'!

De steden staan in vlam; de donderklooten gonzen;
Verbrijslen schans bij schans; vermorslen muur bij muur;
Door 't werk van jaaren zweets in gruis ter neêr te bonzen,
In één verwoestend uur!

Hier giert en snort de vlam door volle korenschuuren;
Terwijl de wisse dood in duizend kogels snelt:
Dáár storten toorens neêr, ginds vallen hegte muuren
In stof, voor 't krijgsgeweld.

Ontzinde moordzucht brult; verdelging volgt haar schreden;
De bange vest bezwijkt voor 's vijands vuur en staal:
Zie hen, langs rookend puin, door bloed en lijken treden,
In woeste zegepraal!

Vergeefs neigt Febus 't hoofd in 't avondwesten In 't westen ware genoeg; er is geen
morgenwesten. onder,
En vruchtloos dekt de nacht de gruwlen voor 't gezigt:
De bliksem van 't musket, bij 't zwaar kanongedonder,
Maakt van het duister licht!

Wat zie ik!... woede holt, met losgerukte teuglen,
En spoort, met helsch vermaak, den dollen moordlust aan!
Wat zie ik!... dek, ô nacht den gruwel met uw vleuglen!
'k Zie de onschuld nederslaan! -

Onttrek, onttrek mijn oog aan deze moordtooneelen!
Hier schrijft de ontäardste beul, met bloed, den naam van held:
Ik ijz'!... door wreeder hand worde uwe treurtafreelen
In 't haatlijk licht gesteld!

Zoude ik mijn' wanklen voet op gindsche velden wagen,
Waar zich natuur, gewond, met eigen traanen voedt?...
Hier liggen duizenden, tienduizenden verslagen,
Doodsnikkende in hun bloed!...

De wijngaard is verwoest; de bloeisem ligt vertreden;
De boomgaard neêrgeveld; de gouden halm verschroeid;
Verschrikking waart alöm: aan ieder harer schreden
Is plondering geboeid!

Verwoesting grimt, zoo ver het siddrend oog kan reiken;
Geheele dorpen zijn in puin en gruis verkeerd;
De hoven zijn vernield, en honderdjaarige eiken
Zijn door de vlam verteerd!

Hier mengt het levensvocht zich met de zilte baren;
Het veld gelijkt een zee van enkel menschenbloed:
Zie, zie de hoop, de vreugd van duizend levensjaaren
Verzonken in deez' vloed! -

Wanneer een woeste orkaan, in 't noorden losgebroken,
En breidelloos door 't ruim des dampkrings huilend gonst,
Het hart der zee beroert, den draaikolk fel doet kooken,
Op dijk en stranden bonst -

Wanneer de vloeden zich een' weg ter oopning maken,
En hun verbolgen vaart de landen overstroom',
Dan zoekt de veldling nog op boomen en op daken,
Dat hij den dood ontkoom':

Maar gij, roofzieke Krijg! rooft goed en bloed te gader,
Daar gij in brand en moord slechts uwe glorie ziet:
De vader moordt den zoon; de zoon ontzielt den vader;
En... spaart de moeder niet!

En - in 't beschaafd Euroop' ziet gij uw' zetel schragen?...
Verlichte Christnen zijn 't, die u ten dienste staan?...
Hen, die den naam van wijs, van groot, van edel dragen,
Gordt gij het moordzwaard aan?...

ô Volken! welk een waan vermeestert uwe zinnen!
Is niet uwe eerste leus: ‘bemint elkandren teer?’...
Rukt, daar gij, moordend, toont de wijz' van uw beminnen;
Rukt, rukt uwe outers neêr!

Hoe! 'k zie u voor de Bron van liefde nederbuigen?...
Terug! - verguis uw' God, door uwe hulde, niet!
't Door u vergooten bloed zal tegen u getuigen,
Welke offers gij Hem biedt!

Verlicht Europe! aanschouw de daaden uwer zoonen:
Is dit het glansrijk licht, dat ge over ons verspreidt?...
De Krijg, die 't heil des volks, Gods schepping zelfs, durft hoonen,
Noemt woede dapperheid!

Uw velden liggen woest; uw sterke steden zinken;
Verdelging heeft haar' troon op voorspoeds puin geplant;
Die snoode! - in haare vaan doet zij dees lettren blinken:
‘Voor God en Vaderland!’

Voor God en Vaderland?... dus huwt ze aan moord den logen:
Bedrog aan zelfbelang: verraad aan dwinglandij:
En - ô! wat duisternis bedekt, Europe! uwe oogen!
Wie is meer blind dan gij?...

Snel naar 't onschuldig volk, in afgelegen oorde,
Naar 't volk, dat gij, beschaafd, den naam van wilden geeft,
Waar nooit uw glansrijk licht het duister hart doorboorde,
Dat in natuurstaat leeft -

Maal, voor hun oog, het beeld van tegenstrijdigheden;
Zeg: ‘Liefde is mijn geloof, en haten is mijn lust:’
Toon hun den stempel van uw menschenliefde en zeden,
Terwijl gij 't wraakzwaard kuscht!

Toon hun 't geheiligd Hoofd, waarop uw kindren roemen;
Ontdek hun JEZUS leer, op 't Hem gewijdde altaar;
En roep dan luidkeels uit: ‘Wij moorden! wij verdoemen;
En volgen JEZUS naar!’

Zie toe! dat wetloos volk zal voor uw zeden beven,
En eerst verduisterd zijn, als gij hen klaar verlicht:
Voor eeuwig blijv' hun hals aan uw gezag ontheven,
Dat zóó veel onheils sticht!

Waar ben ik!... welk een schrik snelt rillend door mijn leden!...
U, Jezus! roepen wij om hulp en bijstand aan;
Opdat we op 't schuldloos hart van onzen broeder treden;
Dat hart... te morsel slaan! -

Waar ben ik!... 'k hoor uw' naam, ô God van liefde! roemen,
Terwijl men duizenden door vuur en zwaard ontzield!
'k Hoor U den arm des krijgs, ô God van vrede! noemen,
Terwijl men 't all' vernielt!

Waar ben ik!... vloek en moord, verraad en folteringen,
Zijn dienaars van een volk, dat uwen naam belijdt!
't Durft, in zijne euveldaên, God!... God! - uw glorie zingen;
U, die rechtvaardig zijt!

O Volk! dek voor mijn oog, met ondoordringbre wolken,
Het offer, dat gij Gode, op uwe altaaren biedt!
Schiet uwe bliksems neêr, ô Almagt! toon den volken,
Dat gij hun gruwlen ziet!

Neen, Almagt! dat uw hand den donder nog weêrhoude,
Die de aard, met éénen wenk, geheel verpletten zou!
Maar, red, och! red de schaar, die steeds op U betrouwde;
En keer, och! keer hunn' rouw!

Zie duizend vaders om hun dierbre zoonen wenen;
Daar liggen ze, in de vaag des levens wreed ontzield!
‘De vrucht van onze hoop is met hunn' bloed verdwenen!’
Zoo schreijen ze, geknield!

Geknield voor uwen troon, met opgeheven handen;
Met traanen in het oog; met wonden in het hart!
God! God! aanschouw hun leed! ach! ach! hunne offeranden
Zijn brandend, als hun smart!

Zoo wenen moeders ook, om echtgenoot en zoonen;
En met heur traanen sterft haar jongste levenskracht;
Terwijl 't onnozel wigt... hoe trillen mijne toonen! -
Aan 's moeders boezem lagcht!

Koomt, koomt, aanschouwt deez' lagch, gij, die 't bederf bevleugelt,
En u, uw' trots ten zoen, met bloed en traanen voedt;
Gij, die de menschheid snood, nooit groots u-zelv', beteugelt,
   En alles bukken doet!

Koomt, koomt, aanschouwt deez' lagch! - hij dondere u in 't harte,
Meer dan het dondertuig, dat op uw wenken snelt;
Der millioenen vloek; en deeze kreet der smarte
   Houde eindloos u bekneld!

Zoo spiegle u elke traan, - gij deedt 'er duizend vloeijen -
Het schrikbeeld van de wraak, in iedren oogstraal, aan!
Zoo moet' haar felle vlam in uw geweten gloeijen,
   En u met siddring slaan!

ô! Dwaalde ik, ver van hier, bij onverlichte volken,
Waar ongestoorde rust in palmwaranden lagcht!
Dáár rijst geen kreet der smart ten hemel, door de wolken,
   Dáár prangt geen boezemklagt!

Want, rijk, rijk door natuur, en arm aan kunst te wezen,
Is rijk aan overvloed, arm aan behoefte zijn:
Dáár wordt het waar geluk genoten; niet geprezen:
   Dáár is de deugd geen schijn!

De zucht naar grootheid... neen, de zugt om groot te schijnen;
Zie daar, Euroop, de bron van uw gemeene smart!
Toen gij eenvoudigheid voor weelde zaagt verdwijnen,
   Stietze u een' dolk in 't hart!

Zinds zijn de liefde en trouw van uwen grond verdreven,
En heerschzucht stichtte een' troon, in uwer telgen bloed;
Zinds is de tirannij een' heldennaam gegeven,
   En 't moorden heldenmoed!

Zinds vloeit, in 't zweet des volks, het goud der dwingelanden,
En in den diadeem blinkt 's onderdrukten traan;
Zinds doet de woeste Krijg de toorts der tweedracht branden..
Red, Almacht!... wij vergaan Nieuwste Poëzij, II Deel, bl. 83.!

Dit onderwerp bezong hij in 1793, toen de rampen des oorlogs onzen vaderlandschen bodem met rasse schreden naderden, en is dus een zijner laatste dichtstukken, hetwelk, met zijne vroegeren vergeleken, de sprekende blijken draagt van vordering in de kunst, en toont dat KASTELEIJN, had hij nog eenige jaren mogen leven, een uitmuntend sieraad van den Nederlandschen zangberg zou geworden zijn. Inderdaad, ‘men moet zich verwonderen,’ gelijk BRENDER à BRANDIS wel zegt Geschied- en Letterk. Oefen. bl. 267., ‘dat hij, vooral in de laatste jaren, zulke stoute en verheven denkbeelden in zijne gedichten heeft kunnen brengen, daar zijne huisselijke omstandigheden anderen, als het ware, tot denken ongeschikt zouden gemaakt hebben.’

[Cornelis Kastricum]

Kastricum (Cornelis) heeft in 1725 een blijspel in het licht gegeven, getiteld: *De schadelijke Soon, of Joodsche Lichtmis*; in 1732 is hetzelve herdrukt.

[Abraham Kemp]

Kemp (Abraham), van *Gorinchem*, van welke stad hij eene beschrijving heeft opgesteld, die, na zijn' dood, door zijn' zoon, H. KEMP, in 1656 is uitgegeven, bloeide in de eerste helft der

zeventiende eeuw, en was lid van de rederijkkamer zijner woonstede. Men heeft van hem een *Droeff-eyndich-Spel van de Moort van Sultan Osman*, in 1623 gedrukt, vervolgens in 1639 op den Amsterdamschen schouwburg vertoond en herdrukt; voorts *Bly-eynd-Spel van de* Gorcumsche Kamer: *Vernieuwt uyt liefde* 1643 en *Redekrans, gevlochten van will'ge rijzen*, 1643; alles *raar* en - naar.

[Jacobus Kemp]

[Men heeft] De beiden stukken van Kemp (Jacobus), eene vertaling van Seneca's *Medea, of Wraek van verlaete Min*, 1665, en *De Bedrooge Smit*, 1691, *ut supra*; [...]

[Bernardus Severinus Kempenaer]

[Men heeft de beide stukken van voorgaande, Jacobus Kemp] zoowel als zekere zamenspraak, opgesteld door Kempenaer (Bernardus Severinus), en getiteld: *Harrewar over den oprechten Edeldom, tusschen Juno ende Pallas*, gedrukt te *Brugge*, in 1646.

[Gerhard Kempher]

Kempher (Gerhard). Behalve 's mans geenszins onverdienstelijk dichtstuk: *Eeuwtriomf ter vierde inwydingsfeest van Leidens Hoogeschole*, in 1725, en eenige historische werken R. ARRENBERG, Naamreg. van Ned. Boeken, bl. 220., heeft hij ook eene dichtmatige vertaling geleverd van den *Gestraften Kupido*, van DEC. MAGN. AUSONIUS, in 1724, en de *Herderszangen van* TITUS CALPURNIUS en MARC. AUR. OLYMP. NEMESIANUS in 1732 gedrukt, als ook een tooneelstuk, *Helena in Egypte, of de Gewaande Ontrouw*, 1737.

[Christoffel de Cock van Kerckwijck]

Kerckwijck (Christoffel de Cock van). Van dezen bestaat er een gansch bijzonder rijmwerk, onder dezen zeer vreemden titel: *Pestbasiliscus en verduysterde liefde in des werelts avondtstondt, met een bijgevoegde ontmaskerde Pestmom, of klare, waerachtige Beschrijvinge der Pestilentie*, enz. *'s Hertogenbosch*, 1668, in 4to. Het rijmwerk is zeer kreupel en ellendig, en op vele plaatsen slordig en onkiesch; op den titel heet hij *Doctor en Professor, Medicinae in de Stadt en Illustre Schoole* van *'s Hertogenbosch*; en ook uit de *Redevoering* over die Illustre School door Prof. A. VELINGIUS, in 1760 uitgegeven, bl. 44, blijkt dat VAN KERCKWIJCK tot het voorzeide professoraat was aangeteld in 1667 en overleden in 1678.

De man is ten uitersten verstoord over den grooten schrik, dien men in zijn' tijd voor de pest had, die toen in de Meijerij van *'s Bosch* woedde, hij meende, onder anderen, dat de geregtelijke vervolgingen (executiën), die de boer tot voldoening van gevorderde betalingen onderging, erger dan de pest waren, waaromtrent hij zich dus uitlaat:

> Maer ondertusschen komt den deurwaerder op 't lest,
> Dan staet hy (de boer) slegt en siet: dit is de slimste pest:
> Neemt weynig menschen me gevangen of gespannen,
> Maer sleept schier alles wech van potten, keetlen, pannen.
> Noch geess'len sy het volck met doorn van groene roeden;
> Is dat geen pest genoeg (soo wil ons Godt behoeden!)
> Droeg yeder in de pest, in plaats van witte roe
> Een groen roe en syn macht, ick was mijn leven moe, enz.

Het is bekend, dat men in pesttijd gewoon was, dat de besmette personen tot een kenmerk eene witte roede droegen, maar tot verder verstand van vorenstaande regels dient, hetgeen min bekend is, dat de geregtsboden (deurwaarders of exploiteurs van het geregt) te *'s Hertogenbosch*, tot kenmerk van hunne bediening, als zij daarin werkzaam waren, eene groene roede droegen, en werden daarom ook genaamd: ‘dienaars van de groene roede,’ waarop mitsdien gezinspeeld wordt.

Hoezeer het rijmwerk van alle waarde, als zoodanig, ontbloot is, is het zulks nog niet, en vooral zijn het niet de aanteekeningen, om eene en andere anecdote, wegens de pest daarin voorkomende. Het boekje is thans eenigzins zeldzaam geworden.

[Jan Willem Kerkhoven]

Kerkhoven (Jan Willem). Door twee treurspelen, *Hadewig*, 1755 en *Acontius*, 1758, benevens eenige losse dichtstukken, in andere verzamelingen, heeft deze eene plaats onder de nette verzenmakeren der achttiende eeuw verworven.

[Barbara Kerricx, geboren Ogier]

Kerricx (Barbara), geboren Ogier, bloeide te *Antwerpen* in het laatste gedeelte der zeventiende eeuw, en was in dien tijd eene niet ongeachte dichteres. Als *extra raar* en *op de naamrol onbekend* vinden wij van haar vermeld: *Verwellecoming op de Saele van Pictura, aen zijn Doorlucht. Hoogheyd Max. Emmanuel, Hertog van Beyeren*, 1693 en *De Zegepraelende Academia*,

1694 Catal. der Toneelspelen van W. HENSKES, No. 110.. Den 19 December 1703 werd bij gelegenheid van 's Konings verjaarfeest een treurspel van haar vertoond, genaamd *De Dood van Clytus*, hetwelk met de tegenwoordigheid van den Bisschop en de regering van *Antwerpen* werd vereerd Antwerpschen Alm. voor 1819, bl. 44.. Haar man, [Guillam Ignatio Kerricx ...]

[Guillam Ignatio Kerricx]

Haar [voorgaande, Barbara Kerricx] man, Kerricx (Guillam Ignatio), was Beeldhouwer en Deken van het St. Lucas Gild, te *Antwerpen*; hij vervaardigde voor de Rederijkkamer *Den Olijftak* verscheiden tooneelstukken VAN ERTBORN, Geschiedk. Aenteek. aengaende St. Lucas Gilde en de Rederijkkamer *Den Olijftak*, bl. 65..

[Cornelis Ketel]

Ketel (Cornelis) C. VAN MANDER, Leven der Schilders, fol. 190. werd geboren te *Gouda*, in het jaar 1548. Vroegtijdig gaf hij blijken van grooten lust in de schilderkunst, waarvan een zijner ooms, een middelmatig schilder, hem de eerste beginsels onderwees, vervolgens werd hij, achttien jaren oud zijnde, discipel van ANTHONIS BLOCKLAND, en vertrok in 1566 naar *Parijs* en *Fontainebleau*, waar hij eenige maanden vertoefde, doch toen, ingevolge een bevel des Konings, dat alle vreemdelingen, onderdanen zijnde des Konings van *Spanje*, gebood *Frankrijk* te ontruimen, naar *Gouda* terugkeerde, en in 1573 naar *Engeland* overstak; na acht jaren te *Londen* gewoond te hebben, waar hij het portret van ELIZABETH en dat der

voornaamste hovelingen schilderde, keerde hij in 1581 naar *Holland* terug, en zettede zich te *Amsterdam* neder, waar hij zijne overige dagen met de beöefening der schilder-, boetzeer- en dichtkunst doorbragt. Hij was in zijn' tijd een beroemd portret- en historieschilder, en zulk een uitmuntend kunstenaar, dat hij, volgens het getuigenis van zijn' tijdgenoot VAN MANDER, verscheiden stukken zonder penseelen, enkel met duim en vingers, ja zelfs met de teenen geschilderd heeft. In de fries van een groot stuk, op zoodanig eene wijze geschilderd, deed hij de schilderij in de volgende verzen zulks te kennen geven:

> Siet, teghen de costuymen,
> Met vinghers, voet en duymen,
> Ben ick geschildert heel;
> Toen Ketels lust my maeckte,
> In gheener wijs genaeckte
> My borstel noch pinceel.

KETEL paarde inderdaad de dichtkunst aan de schilderkunst, alzoo hij bij de meesten zijner schilderstukken, inzonderheid de allegorischen, altijd eenige dichtregelen tot verklaring of zedelijke toepassing voegde. Sommigen dezer versjes zijn inderdaad zinrijk, geestig, en, hetgeen in zijn' tijd iets zeldzaams was, niet lam en stram, gelijk de rederijkers refereynen, maar ongemeen los en vloeijend. VAN MANDER heeft er eenigen bewaard; wij zullen er hier een drietal van mededeelen.

De Hope sal, o jeucht, u niet ontrijven:
Des arbeydt vry lydtsamigh met den tydt;
Soo geest en lust uw hert ghestadigh drijven
Tot neersticheyt, ghy cryght al 't gheen ghy vryt.
-
De naeckte Waerheyt vry mach hier gherust wel slapen,
Ghemerckt de clare Deught ghestadich by haer waeckt,
Want ofschoon Loghenschalck haer listig meent betrapen,
Hy vindt hem haest belet, waar Deughtscracht hem op maeckt,
Die hem soo druckt en plet, dat hem de rugghe craeckt.
-
Climt Syons bergh hoogh op, cloeck met voorsichticheyt,
Met d'oude Ervarentheyt gaet wijslijck hier te rade.
Door kinderbobbels wort te gheener tijde verleyd,
Of u is d'ydel waen, en niet de daedt bereyd:
Die manlijck is bedaeght vercryght van Godt ghenade,
Als iongheyt mist en valt, tot eyghen schande en schade.

[Pieter Christiaansz. Ketel]

Ketel (Pieter Christiaansz.). Uit verscheiden lofdichten, geplaatst voor C. VAN MANDERS *Schilderboek*, kan men den dichttrant van dezen rederijker leeren kennen, loopende, of liever waggelende, op de volgende wijze:

Apelles wijt vermaert, een Prins verclaert, der Schilderconst,
En Zeuxis in hun leven, hoog verheven,
Hier hebben schatvergaert, duysenden waert, oock een gonst,
In 't gheen van hen bedreven, is beschreven:

Dit maeckt ons lust, den arbeydt licht
De nacht-waeck als rust, door hoop aen const verplicht,
Tot dat Pictura schoone, ons werde in persoone
Eens te loone.

[Jan van den Kiele]

Kiele (Jan van den), was een Vlaming en tijdgenoot van de beide voorgaanden, doch haalde lang niet bij hen in dichterlijke bekwaamheden. Van zijn' in 1581 te *Antwerpen* uitgegeven *Boomgaert der Belgischer Poëteriien: hier syn noch achter by geuoeght ses Rethorijckelijcke Waghenspelen, besluytende de ses eerste Capittelen van S. Jans Openbaringhe*, is mogelijk sommigen bibliomanen niet eens de titel bekend, dien wij te hunnen behoeve hier afschrijven.

[Jan Kienemans]

Kienemans (Jan) gaf in 1712 een boekje met *Harderszangen Tooneelswijze* in het licht.

[Petro Antonio Kimpe]

Kimpe (Petro Antonio), Boekdrukker, te *Gend*, beproefde zijn rijmvermogen, en vervolgens zijne drukpers, aan een *Blyeyndig treurspel, Sigismundus, Zoon en Kroonprins van Basilius, Koninck van Polen*, genaamd.

[Christiaan Klaarbout]

Klaarbout (Christiaan). Het is mogelijk, ja hoogst waarschijnlijk, dat deze man, toen hij in 1774 zijne rijmwebbe, genaamd: *Mozes aloude Schaduwleer*, had afgeweven, bij zich zelven gedacht zal hebben, in het Nederduitsch namelijk:

Exegi monumentum aere perennius,

waar het ongeloof zijne tanden stomp op knagen

zal; maar het ongeloof heeft integendeel zijne tanden er op gescherpt, en waarlijk daartoe is dit rijmmonument bij uitnemendheid geschikt. Dat iemand in KAÏNS broedermoord, ABRAHAMS voorgenomen kinderoffer, het verkoopen van JOSEPH door zijne broeders aan de Ismaëlieten; de offeranden en plegtigheden van den ouden Joodschen eerdienst, in het paaschlam, den verzoenbok, enz. *a posteriori* aanspelingen op CHRISTUS meent te vinden, is zelfs in proza niets nieuws, en op rijm ons tot vervelens toe getracht te beduiden; maar in het geheele Oude Testament komt geene handelende persoonaadje of gebeurtenis voor, die de snuggere KLAARBOUT niet op CHRISTUS weet te huis te brengen, en dat somtijds op zulk eene onnozele en laffe wijze, dat men moeite heeft om ernstig te blijven; om een voorbeeld uit velen aan te voeren:

> Was Joseph van gedaante en aanzien overschoon,
> Dit brengt myne aandacht tot den grooten Wonderzoon
> En Hemelvorst als Borg, wyl zyn hoogstaatlyk wezen
> In schoonheid elders wordt op 't heerelykst geprezen.
> - - - - - -
> Beschouw ik Joseph in zyn ampt gelyk een Herder,
> Dit leidt myne aandacht in geloofsbespiegling verder Mozes Aloude Schaduwleer, bl. 74, 75., enz.

Is dit niet hetzelfde alsof men las:

> Slaat de klok een, 't maakt ons indachtig, enz.

Blijkens zijne voorrede heeft KLAARBOUT dit werk op rijm geschreven, ‘alzoo de Dichtkonst

toch iets verhevens heeft;' van dit 'iets' nu had de arme hals voltrekt geen begrip, en daarom schreef hij zijne mystieke zotternijen ook op rijm.

Met verwondering lezen wij achter den titel dat de uitgave geschied is 'volgens Kerkenorde, en na voorgaande goedkeuring van de E. Classis van *Amsterdam*'. Wat moet men van die E. Classis denken? Voor het minst dat haar *Censor librorum* het werk niet gelezen heeft.

[Niclaes de Klerck]

Klerck (Niclaes de) J.F. FOPPENS, *Bibl. Belg*. p. 904. PAQUOT,*Mém*. T. IX, p. 256. DES ROCHES, *Mém. de l'Académie de Bruxelles*, T. II, p. 19. DIERCXSENS, *Antv. Christo nassc. et eresc*. T. II, p. 108. H. VAN WIJN, Hist. Avondst. bl. 323. J. DE VRIES, Geschied. der Nederd. Dichtk. I Deel, bl. 15. J.F. WILLEMS, Verh. over de Ned. Tael- en Letterk. I Deel, bl. 182., Geestelijke en Secretaris der stad *Antwerpen*, en aldaar omstreeks het jaar 1280 geboren, en naar men gist in 1350 gestorven, begon, op het verzoek van zekeren WILLEM VAN BORRECOLVE, een' aanzienlijk' burger dezer stad, in 1318, eene rijmchronijk van *Braband*, waaraan hij den naam gaf van *Brabandsche Yeesten* Yeesten, *Gesta*, gebeurtenissen., en tot op het jaar 1350 bragt. Na dien tijd is deze rijmchronijk in den zelfden trant vervolgd en in het jaar 1402 *volmaect* en *volscreuen* door een' onbekenden. Deze chronijk is nimmer gedrukt; doch er zijn verscheiden afschriften van voorhanden, die echter allen onderling verschillen. De erbarmelijke rijmwijze niet in aanmerking nemende

behelst deze chronijk, volgens het getuigenis der bezitteren, zaken, dikwerf gewigtig en zeer opheldérend voor de Nederlandsche geschiedenissen.

[Joannes Petrus Kleyn]

Kleyn (Joannes Petrus) Recensent ook der Recensenten, II Deel, *Mengelw*. bl. 71. was de zoon van PIETER KLEYN, Rentmeester der domeinen van Z.D.H. den Prins van *Oranje*, op de *Hooge* en *Lage Zwaluwe*, *Klein Waspik* en *Twintighoeven*, en GEERTRUID ASBEEK; hij werd geboren den 4 Junij 1760. Van zijn zevende tot zijn elfde jaar genoot hij het eerste onderwijs op eene Fransche school te *Dordrecht*; inmiddels had hij door een noodlottig toeval zijn' vader verloren, en niet lang daarna was zijne moeder hertrouwd met W. VAN GENDT, Predikant bij de Hervormde gemeente aan de beide *Zwaluwen*. Zijn stiefvader onderwees hem in de beginselen der Latijnsche en Grieksche talen, en hij volmaakte zich in de kennis derzelven te *Dordrecht*. Het was daar dat hij door het beöefenen der Latijnsche dichtkunst zich de vaste gronden eigen maakte van de prosodie en versificatie, die hij naderhand met zeer veel keurigheid in zijne gedichten in acht nam. Veel verpligting had hij desaangaande aan de bijzondere lessen van den toenmaligen kundigen Rector VAN DORP.

Na het verlaten der Latijnsche schole onderwees zijn stiefvader hem in de gronden der Hebreeuwsche taal, en hij bezocht vervolgens in 1777 de Utrechtsche hoogeschole, om zich tot den predikdienst te be-

kwamen, doch na twee jaren besloot hij de godgeleerde studiën met die der regten te verwisselen, die hij met veel ijvers vervolgde, en in 1782, na het verdedigen eener dissertatie over de echtscheiding, het meesterschap in de beide regten verkreeg.

Zijn akademisch leven en verkeer met brave jonge lieden van smaak en gevoel, zijne naauwe vriendschap met BELLAMY, HINLÓPEN, OCKERSE, RAU, CHEVALLIER, CARP, en vooral met den voortreffelijken VAN ALPHEN, ontwikkelden zijne dichterlijke genie, en bragten niet weinig toe ter vorming van zijn verstand, smaak, oordeel en gevoel.

Hierbij kwam het vlijtig bestuderen der theoriën van RIEDEL, BATTEUX en RAMLER, zoowel als het lezen der beroemdste Hoogduitsche dichters KLOPSTOCK, WIELAND, GÖTHE en anderen, die in dien tijd den Duitschen zangberg eene geheel andere gedaante gaven, door het invoeren van het *metrum* der ouden in het nationaal gedicht, het welk KLEYN ook beproefde in onze poëzij aan te wenden, vooral in het lierdicht; en zijne eerste proeven slaagden niet ongelukkig, blijkens zijne in 1782 te *Utrecht* uitgegeven *Oden en Gedichten*; al dadelijk schrijven wij uit dit bundeltje hier af het lieve stukje, getiteld:

Het vergenoegen.

Natuur! ach! waarom mis ik uw' vrolijkheid? -
De tortelduifjes klappen al stoeiende,
En slaan de wiekjes om de stammen;
Alles is dankbaar! - de liefde heerscht hier.

Het bosch en 't water - alles is jeugdiger!
Het blanke baarsje staat, onbewegelijk,
En schiet haar kuitje; - terwijl, naast haar,
't Mannetje rondom de biezen dartelt.

Niets vreest mijn bijzijn! - mij! en ik zondig nog! -
Het angstige eendje fladdert, al zwemmende,
Gerust, en zonder agterdogt, voort;
't Ziet me, nieuwsgierig, maar vreest mijn oog niet.

Zou dit geen gunst zijn, die me mijn Vader schonk?
O beeld der onschuld! - zo was 't in Eden ook! -
Een flaauwe schets! - en welk genoegen! -
O! wat een Hemel was de eerste waereld! -

Ja! gij, ô mijn God! toont mij uw wonderen!
Uw donderwolk drijft, statig, van verre, voort,
En rommelt! - Natuur is eerbiedig!
't Dankbaar gevogelte zit te luistren. -

Ginds spijst mijn vogel, tusschen de bladeren,
Haar jongen; - zij vreest 't dompige dondren niet,
Nu, boven haar, in 't donkre laantje,
't Mannetje zagtere toonen lispelt.

En zou een mensch dan nu nog te onvreden zijn? -
Zijn' God berispen? - God, den almagtigen!
En, om een lindenboschje, treuren? -
Zou ik al morrend mijn beekje wenschen? -

Neen! danken wil ik! - de Eeuwige Vader gaf
Aan elke landstreek eigen bekoorlijkheid. -
Hij vormde de aarde, en gaf aan den stervling
Heilige vriendschap en vergenoegen Oden en Gedichten, bl. 48.! -

Door deze aanwending der versmaten van de oude Grieksche en Latijnsche dichters onderscheidde KLEYN zich van alle gelijktijdige Nederduitsche dichters; hij was de eerste die den gewonen trochaischen en jambischen rijmslenter liet varen, en maakte dus eene *époque* in de jongste geschiedenis der Nederlandsche dichtkunst. Al ras vond zijn dichttrant een' navolger in zijn' vriend, den onvergetelijken BELLAMY.

Kort na het voleindigen zijner akademische studiën verloor hij zijne moeder, van wie hij als eenig kind erfgenaam werd van aanzienlijke landgoederen. Hij gaf zich nu ook geheel aan het landleven over, en hield zich enkel bezig met het beteelen van zijne akkers, weiden en boschen, in stede van rond te dolen langs de doornige kronkelpaden der geblinddoekte godin, en huwde in 1784 met ANTOINETTA OCKERSE, de zuster van zijn' vriend, den predikant W.A. OCKERSE, eene vrouw, in gevoel, smaak en kunstliefde volmaakt met hem overeenstemmende, en met wie hij nu de dichtkunst gemeenschappelijk beöefende.

Rust en genoegen lachten hem aan bij deze echtverbindtenis; dan spoedig werden dezelven nog in hetzelfde jaar gestoord door de geschillen van dezen Staat met den Roomschen Keizer JOSEPH II wegens de *Schelde*, het geen hem, benevens andere ingezetenen bewoog om zijne goederen elders in veiligheid te brengen. Een ander voorval, kort daarna, berokkende hem en de zijnen niet weinig verdriets en nadeels.

Door den toenmaligen Stadhouder, als Heer der beide *Zwaluwen*, tot het medebestuur dezer plaatsen benoemd, werd hij ten gevolge van zeker pleitgeding, wegens een verschil tusschen de gemeenten van de *Hooge* en *Lage Zwaluwe*, ten voordeele van de laatste beslischt, het voorwerp van de verbittering eeniger heethoofden, tot de eerste behoorende, die zijnen ondergang zwoeren. Tot tweemalen toe werden de glazen van zijn huis ingeslagen. De Raadsheer TOLLIUS, door den Stadhouder naar de *Hooge Zwaluwe* gezonden, om eene publicatie ter herstelling van de rust af te kondigen, aan het huis van KLEYN gezien zijnde, bragt zulks de verhitte gemoederen nog meer aan het gisten, zoodat de Raadsheer TOLLIUS raadzaam oordeelde naar *Geertruidenberg* te wijken, terwijl een paar honderd inwoners van de *Lage Zwaluwe* gewapend toeschoten en zich voor het huis van KLEYN schaarden, om hetzelve voor overlast te bewaren. KLEYN bedankte hen voor hunnen goeden wil, en verzocht hen naar huis te keeren, waarna de rust hersteld en de publicatie afgekondigd werd.

Bij de aannadering der Fransche troepen, onder den Generaal Dumouriez, in 1793, schreef de Raadsheer TOLLIUS aan KLEYN, dat hij toch niet van de *Zwaluwe* vertrekken noch het domein en de ingezetenen aan derzelver lot overlaten zou, en eindigde zijn' brief met de bekende woorden van HORATIUS:

Justum et tenacem propositi virum,
Non civium ardor prava jubentium L. III, Od. III., *etc*.

Dezen brief ontving hij terwijl zijne zes kinderen gelijktijdig door de kinderziekte waren aangetast en zijne echtgenoote zich weder zwanger bevond: hij besloot dus zijne woonplaats niet te verlaten, en alles te beproeven wat hij ter handhaving der orde, rust en veiligheid zou kunnen doen. DUMOURIEZ drong door, en de beide *Zwaluwen* werden gedurende drie weken, dat deze zijn hoofdkwartier aan den *Moerdijk* had, door zware inkwartiering en requisitiën gedrukt, die echter door de tusschenspraak en het voorzigtig beleid van KLEYN merkelijk gematigd en ten beste der ingezetenen gewijzigd werden, waarvan velen, uit vrees voor de Franschen, de vlugt genomen en zich verborgen hadden op de zandplaten in het zoogenaamde Hollandsch diep. KLEYN liet hen in een vaartuig, dat hem toebehoorde, van tijd tot tijd levensmiddelen toekomen; doch bekwam slechten dank voor zijne menschlievendheid, alzoo deze ellendigen naderhand zich onder de hoofdbewerkers zijner droevige rampen deden kennen.

De aftogt van DUMOURIEZ bragt eene groote verandering van zaken in dezen oord te weeg. De Hollandsche troepen, naar de *Zwaluwen* gezonden, werden door eene plunderzuchtige menigte verzeld, die het echter bij eenige baldadigheden lieten blijven. KLEYN begaf zich met zijn gezin naar *Dordrecht*, doch kort daarna, op uitnoodiging eener commissie uit den domeinraad, waaronder ook de meergemelde TOLLIUS, die zich tot onderzoek op de *Zwaluwe* bevond, terug gekeerd en door dezelve gevraagd zijnde waarom hij zich niet liever bij de aan-

nadering der Franschen verwijderd had, antwoordde hij, den Heer TOLLIUS aanziende, op een' waardigen toon: *Justum et tenacem, etc*.

Weinig tijds na het vertrek der soldaten van de *Zwaluwe* drongen eenige muitzuchtige ingezetenen in het huis van KLEYN, om te plunderen, doch daar het meeste goed reeds in een vaartuig geladen was, dat op hoog water wachtte om te vertrekken, boorden zij eenige gaten in den bodem, om hetzelve, in het ruime water komende, te doen zinken. Bij gebrek van rijtuig moest KLEYN met zijne vrouw te voet vlugten, en hunne kinderen op zekere hoogte inwachten. Het schip met de goederen volgde, doch de schipper onkundig van het verraderlijk doorboren zijns bodems, moest hetzelve door bestendig pompen boven houden. Zijne kostbare bibliotheek en meubelen waren bij het lossen door het ingedrongen water geheel bedorven of zwaar beschadigd. Het was in 1794 dat hij *Wageningen* ter woonplaatse verkoos, en aldaar eenige verademing hoopte te vinden van zoo veel doorgestane moeilijkheden, gevaren en kwellingen.

Na zijn vertrek van de *Zwaluwe* vernielden de aldaar gecantonneerde militairen, op aanhitsing van zijne vijanden, een uitgestrekt bosch, hem toebehoorende, geheele lanen werden bij den grond afgehakt en al het korte hout bedorven, het huis van den boschwachter werd zwaar beschadigd en het ijzeren hek met de arduinsteenen pilaren omver gerukt. Het heerenhuis, een groot, deftig en hecht gebouw, werd eerst tot eene soldatencaserne en

vervolgens tot een militair magazijn gebruikt. Bij den tweeden inval der Franschen werd hetzelve op eene voorgewende order van den Commandant der *Willemstad* in den brand gestoken en op de vier muren na geheel in de asch gelegd.

De omwenteling in 1795 gaf ook eene andere wending aan het leven van onzen KLEYN. Weldra werd hij als lid van de regering wegens *Wageningen* ter vergadering van Hunne Hoogmogenden afgevaardigd, en kort daarna benoemd in het Provinciaal Committé van Policie, Finantie en Algemeen Welzijn in *Gelderland*, residerende te *Arnhem*. In het volgende jaar werd hij met eenparige stemmen verkozen tot Raadsheer in het provinciaal Geregtshof van *Gelderland*, welken post hij tot zijn' dood toe met waardigheid, voorbeeldigen ijver, getrouwheid, regtvaardigheid en menschelijkheid heeft bekleed. Hier was hij, hetgeen hij zijn moest, een menschelijk regter over menschen, en kwam door eigen voorbeeld de lessen na, door hem gegeven in een belangrijk stukje, hetwelk hij in 1798 uitgaf onder den titel van *Vrijmoedige Gedachten over den pligt eens Regters in criminele zaken*.

Deze post verschafte hem zoo vele werkzaamheden, dat hij slechts weinige uren aan de letteren en wetenschappen kon toewijden, die zijne eenigste uitspanning waren. Zijne buitengemeene zwaarlijvigheid, door zijn zittend leven steeds toegenomen, maakte iedere ligchaamsongesteldheid zorglijk, en gaf hem zelven het voorgevoel van een' vroegtijdi-

gen dood, gelijk hij dan ook, door eene hevige zinkingkoorts aangetast, na eene bedlegering van zeven dagen, zijn nuttig en werkzaam leven eindigde op den 21 Februarij 1805. Van de zeven kinderen, die hij bij zijne weduwe achterliet, is de oudste zoon aan zijne in den slag bij *Quatre-Bras* eervol bekomen wonden overleden.

Wij zijn in het overzigt van KLEYNS burgerlijk leven eenigzins uitvoerig geweest, om hem te doen kennen als den werkzamen, met bezigheden overladen man, in een tijdvak van onlusten, verdeeldheden, omwentelingen en oorlog, kampende met tegenspoeden en onaangenaamheden gedurende zijne beste levensjaren, en dan moeten wij ons verwonderen dat hij nog lust, gelegenheid en tijd had om der zanggodinnen zulk schoone en bevallige offers te wijden, en zulks wel op eene voor zijnen tijd bij ons geheel ongewone wijze. Twee omstandigheden liepen gelukkig zamen, om zijn' lust tot de dichtkunst en fraaije letteren te ontvonken, aan te kweken, te beschaven en te onderhouden. Sedert 1759 bestond te *Utrecht* een letterkundig genootschap onder de zinspreuk: *Dulces ante omnia Muse*, van hetwelk de hoogleeraars en de voornaamste studenten leden waren. Bij zijne komst aan de akademie werd KLEYN aldra onder hun getal aangenomen. Hier vond hij BELLAMY, HINLÓPEN, RAU, KINKER, OCKERSE en andere verdienstelijke jongelingen, die met zijnen smaak en gevoel voor het edele en schoone instemden, en wier zucht voor de letteren door

eene hartelijke vriendschap veredeld werd N.G. VAN KAMPEN, Geschied. der Nederl. Letteren en Wetensch. II Deel, bl. 394. Men zie ook met welk eene warmte de Heer OCKERSE spreekt van dezen vriendenkring, in het *Voorberigt der Nieuwe Dicht. Mengelingen* van Vrouwe A. KLEYN, geboren OCKERSE.. Zijn huwelijk met eene vrouw, die zelve met zoo veel smaak de lier hanteerde, hield de zucht voor de dichtkunst en fraaije letteren levendig in hem, die zij beiden als het ware hand aan hand beöefenden, en nu en dan de vruchten van hunnen geest gemeenschappelijk in het licht gaven Behalve eenige poëtische en prozaische opstellen in de *Proeven voor het Verstand, den Smaak en het Hart*, zijn dezen *Oden en Gedichten* IIde en IIIde Stuk, *Krijgsliederen* III Stukjes en *Oden en Elegiën*., gelijk zijne verdienstelijke weduwe ook in 1809 de uitgave zijner *Nagelaten Gedichten* bezorgd heeft.

KLEYN bezat eene uitgebreide kennis en belezenheid; hij was ook geenszins een vreemdeling in andere wetenschappen buiten de regtsgeleerdheid. Van zijnen akademietijd af had hij het plan ontworpen van eene volledige *Theorie der schoone Kunsten en Wetenschappen*: zijn geheele leven door verzamelde hij bouwstoffen daartoe, doch zijne veelvuldige ambtsbezigheden en vroegtijdige dood hebben de uitvoering verhinderd, echter zijn eenige voortreffelijke fragmenten van dit werk tot ons gekomen Te weten: Verhandeling over de Fraaije Kunsten en Wetenschappen in het algemeen en over de Dichtkunst en Dichtkunde in het bijzonder, in de *Mnemosyne*, I Deel, bl. 1. Verhandeling over het Epigramma, *ald*. II Deel, bl. 1. Verhandeling over het Herdersdicht, *ald*. IV Deel, bl. 1. en Eenige Losse theoretische en aesthetische Gedachten over het lyrisch Gedicht, uit zijne papieren bijeen verzameld door zijn' schoonbroeder W.A. OCKERSE, en geplaatst voor de *Nieuwe Dichtk. Mengelingen* van Vrouwe A. KLEYN, bl. XI.,

die blijken dragen dat het geheel inderdaad iets schoons zou opgeleverd hebben.

Van zijne pen hebben wij ook verscheiden nette vertalingen uit het Hoogduitsch, als van WIELANDS *Sympathiën*, GERSTENBERGS *Koozerijen*, STILLINGS *Huislijk leven* en nog eenige andere werken. Ook in dit vak had KLEYN eene bevallige manier van arbeiden, en waarlijk, het zou te wenschen zijn, dat er bij ons geene andere vertalers optraden dan die zelf oorspronglijke schrijvers waren, menig goed werk zou niet zoo deerlijk door loonvertalers mishandeld worden en menig prulschrift ongedrukt blijven.

Uitgebreide dichtstukken zijn er van KLEYN niet voorhanden. Het meest heeft hij in het lyrische vak gearbeid, en hierin was hij het sterkst. Voor hem noemde men dichtstukken, van eenige dozijnen coupletten lang, lierzangen; doch KLEYN heeft getoond dat de ode of lierzang geheel iets anders is dan het geen men tot dusver daaronder verstond, en men kan hem genoegzaam als den schepper van deze dichtsoort bij ons aanmerken, gelijk RAMLER bij de Duitschers. In een woord, KLEYNS oden, hymnen, elegiën en liederen, volgens eene zuivere prosodie doorgaans in het *metrum* der ouden op-

gesteld, ademen niets dan deugd, liefde, vriendschap en godvrucht, en zijn tevens een bewijs van de kneedbaarheid onzer taal, ook zelfs in geheel ongewone dichtvormen, mits dat zulks door een genie als dat van KLEYN geschiede, wiens gedichten lezende, en vergelijkende met de vroegere gebrekkelijke proeven van GODDAEUS Zie ons II Deel, bl. 383., men zich overtuigen zal dat het niet in den aard der taal, maar aan 's dichters onvermogen of wansmaak ligt, wanneer deze verssoort niet goed uitvalt. Als een bewijs dat KLEYN bij de moeilijkste versmaten de welluidendste woorden en de gelukkigste afwisseling van denkbeelden wist te kiezen, en zijne verzen zoowel toonkunstig als dichterlijk vervaardigde, mogen wij aanvoeren dat velen zijner dichtstukken door den bekwamen componist NIEUWENHUIJZEN op muzijk zijn gebragt, en daaronder ook het heerlijk stuk, waarmede wij dit artikel besluiten, getiteld:

De intrede in den Hemel.

Hoe treurig trilt de Zephir
Door 't lange gras al zugtend
Voorbij dit aaklig graf!
De stille maan schijnt bleeker,
En de avondstar staat kwijnend;
Hoe is Natuur zoo doodsch?

Of heeft een teedre minnaar
Zijn tweede ziel verloren?
O onverbidb're dood!
Of zijn twee echtgenooten
Hier van elkaâr gescheiden? -
Is dit misschien het graf? -

Maar - wat voor eenzaam schijnsel
Zie 'k daar op gindschen heuvel? - -
't Stijgt hooger naar de lugt; -
't Schijnt als een flaauwe nevel; -
Nu - dunkt mij, zie ik wolken; -
Wat wordt de nagt verlicht! -

Voorzeker voert een engel
Gezaligde eed'le zielen
Naar 't hemelsch Paradijs. - -
O ja! zie gindsch! - hoe heerlijk!
De wolk wordt langzaam kleiner! -
O Goddelijke glans! -

O Heilig, heilig, heilig!.....
Daar opent zich de Hemel; -
Hoe schemert mijn gezicht! -
Majestueuse ruimte! -
Hoe heerlijk schittert alles,
In 't licht der Eeuwigheid!

Daar vliegt reeds de engel binnen! - -
Hoe plegtig ruischt de hemel! -
Nu wijkt de wolk van een!
O wat een drom van eng'len!....
Gods Troon!.... Daar valt ootmoedig
Een ziel voor Jesus neêr! -

't Eenstemmig Hallelujah
Weêrgalmt nu door den hemel!....
Wat is het eenslags stil!.....!
'k Aanbid - 'k hoor Jesus spreken:
‘Sta op! aanbid uw' Vader!
En leef in eeuwigheid!’

Hoe juichen alle geesten! -
Het plegtig driemaal Heilig
Rolt galmend door de lugt!
De feestzang wordt gezongen! -
En zingend groeten de englen
Hunn' nieuwen hemelling. - -

De ziel zweeft opgetogen
Rondom den ruimen hemel,
En voelt reeds de eeuwigheid! -
Zij zoekt en kent, o blijdschap!
Nu bij de Zaal'ge geesten,
Haar' teedren echtgenoot.

Zie, hoe ze zich omhelzen!
Hoor, hoe ze Jesus danken!
O Zalig wederzien!
O tederlijk ontmoeten! -
Ach! 's Hemels wolken sluiten!
Hoe! ben ik nog op aard' Oden en gedichten, bl. 26.?

[Govert Klinkhamer]

Klinkhamer (Govert) Vervolg op WAGENAAR, Amst. fol. bl. 553. Bijv. op J. KOK, Vad. Woordenb. III Deel, bl. 123., geboren te *Amsterdam*, den 31 Augustus 1702, en aldaar over-

leden den 11 Augustus 1774, heeft verscheiden werken op rijm geschreven R. ARRENBERG, Naamregister van Nederd. Boeken, bl. 225., en zich aan VOLTAIRES *Henriade* en *Zaïre* door stroeve en stramme vertalingen - vergrepen, zouden wij schier zeggen, het treurspel ten minsten is deerlijk verminkt en mishandeld. Overigens is zijn rijmtrant nog beneden het peil van zijn' tijdgenoot CLAAS BRUIN. Bruikbaarder en nuttiger dan zijne middelmatige rijmwerken is zijn *Dagwijzer der Geschiedenissen*, twee deelen in 4to. te *Amsterdam* 1775 gedrukt.

[Gerrit Kockaert]

Kockaert (Gerrit) een Vlaming, wordt wegens het vervaardigen van twee tooneelstukken, *De Veryzenisse van ons Heer J.C. met alle syne Openbaeringhen ende Hemelvaert*, en *De Toekomst van den Heiligen Geest over de Apostelen*, beiden in 1706 te *Brussel* gedrukt, onder de Belgische dichters gerekend.

[Jacob Koeman]

Koeman (Jacob) was een erge tooneelhater, die niet weinig gerijmde gal loosde in een werkje, getiteld: *Schouwspels Beschouwing, ofte ware afbeelding van de hedendaeghse Tooneelhandel*, te *Amsterdam* in 1662 gedrukt. Hij draagt zich in zijne voorafspraak aan het publiek zeer naïf voor ‘als een ongeletterde, onnosel in rym, onkundigh in redenkunst, ongeoeffent in welsprekentheit, onbequaem om duits en onduits van elckandere te schiften, onaengenaem zoo in de uitvinding, als schickinge der stoffe: kortom als een die van

brein en styl boers en slecht is.' Dat de goede man de zuivere waarheid gesproken heeft zullen de lezers wel op ons woord gelooven, zonder dat wij bewijzen uit zijn werkje aanvoeren.

[Jacob Koenerding]

Koenerding (Jacob), een regtsgeleerde, is opsteller van twee tooneelstukken, *Amalasonte*, in 1667 en *De Milddadige Minnaar of Kuysche Slavin*, in 1668 gedrukt. Een andere [Jacob Koenerding ...]

[Jacob Koenerding]

[Een andere Jacob Koenerding,] Koenerding (Jacob), welligt de zoon van den voorgaanden, leverde den Amsterdamschen schouwburg twee niet ongeestige kluchtspelen,

Krispijn Medevrijer van zijn' Heer, 1717 en *De schrandere Gek of de Groote Alexander*, 1719.

[Adam Lodewyk Kok]

Kok (Adam Lodewyk) schreef een tooneelstuk getiteld: *Het Rad van Avonturen*, in 1673 gedrukt.

[Klaas Kolyn]

Kolyn (Klaas). Lang heeft men de Rijmchronijk, uitgegeven op den naam van dezen voorgewenden Egmonder monnik voor een echt stuk gehouden. De geleerde Z.H. ALEWIJN schreef ter goeder trouw geschied- en taalkundige aanmerkingen op dezelve Nieuwe Bydragen tot opbouw der Vaderlandsche Letterkunde, II Deel, bl. 1.; doch WAGENAAR bewees de verdichting van deze chronijk zoo voldingend Toets der Rymchronyke van K. KOLYN. *Werken van de Maatschappy der Ned. Letterk*. te Leyden, III Deel, bl. 201., dat

niemand het letterkundig bedrog meer in twijfel trekt. De Heer VAN WYN heeft veel wetenswaardigs deswegens aangeteekend Hist. Avondstonden, bl. 142 en volgg..

[Joan Kommelyn]

Kommelyn (Joan), zoon van den Amsterdamschen stadbeschrijver, is als dichter bekend door eenige gelegenheidsverzen en eene vertaling van *Jodelet, of de Knecht Meester, en de Meester knecht*, in 1683 gedrukt.

[Hermanus Koning]

Koning (Hermanus), reizend tooneelspeler, is vervaardiger van een treurspel, *Arteminia*, en een blijspel, *Jupiter en Amphitrion*, in 1730 gedrukt en op den Amsterdamschen schouwburg vertoond.

[Servaas de Koning]

Koning (Servaas de) is de opsteller van het kluchtspel: *De Vryagie van Cloris en Roosje*, in 1683 uitgegeven.

[Elisabeth Koolaart, geboren Hoofman]

Koolaart (Elisabeth), geboren Hoofman. Behalve dat nog verscheiden andere geletterden de levensbijzonderheden van deze uitmuntende vrouw hebben opgeteekend Lev. van Ned. Mannen en Vrouwen, II Deel, bl. 117. J. KOK, Vad. Woordenb. XX Deel, bl. 31. J. KANTELAAR en SIEGENBEEK, Euterpe, II St. bl. 89. J. DE VRIES, Geschied. der Ned. Dichtk. II Deel, bl. 20. N.G. VAN KAMPEN, Geschied. der Ned. Lett. en Wetensch. I Deel, bl. 375., heeft de verdienstelijke uitgever van hare gedichten, WILLEM KOPS, den lezer die insgelijks in eene voorafspraak medegedeeld. Wij vernemen daaruit dat zij de oudste

dochter was van een' aanzienlijk' koopman te *Haarlem*, JOOST HOOFMAN geheten, en SARA VAN AMERONGEN, en in deze stad geboren werd den 23 Februarij 1664. Hunne tweede dochter, ANNA genaamd, geboren in 1665,

> Dat roosje, dat zijn gloeiend rood
> Pas door 't aanminnig groen liet blikken,
> Moest, lijder, in zijn knopje stikken,
> Eer 't recht zijn blaadjes opensloot Nagel. Ged. van E. KOOLAART, geb. HOOFMAN, bl. 140..

want zij stierf, bijkans zeventien jaren oud, den 23 Junij 1682. Van hare beide broeders, WILLEM en CORNELIS, leide de jongste, geboren den 18 November 1672 In 1686 herdacht zij op den veertienden verjaardag van dezen haren broeder in een treffend dichtstuk den veegen staat des vaderlands en de voornaamste gebeurtenissen van dat noodlottig jaar. Wiens hart wordt niet getroffen door deze aandoenlijke taal:

> In dees bedrukte en afgetreurde tijd
> Wilde u natuur in 's vaders huis geleien,
> ô Zoon, die 't doel van mijn gezangen zijt!
> Gij hielpt terstond den ramp uws lands beschreien.
> Uw teder oor, in plaats van maatgeklank,
> Vong 't naar geluid der dondrende kartouwen,
> Wier schorre keel verwoed, voor Brit en Frank,
> Op zee en land, gegloeide kogels spouwen.
> Uit uwe wieg zaagt gij de lichte vlam,
> Zo helsch gestookt door godvergeten boeven,
> Die Bodegrave en 't welig Zwammerdam
> Zo jammerlijk in puin en asch begroeven.
> Gij kermde mede op 't jammerlijk gekerm
> En 't moordgeschrei der medezuigelingen,
> Toen, door 't geweld, gerukt uit 's moeders arm,
> En 't speeltuig van de aan moord gewone klingen.
> Gelijke ramp had uwe stad gedreigd;
> Gij zelf hadt ook geen beter lot te wachten,
> Had 's Hemels oor niet gunstig zich geneigd
> Naar Neêrlands bede en droeve jammerklagten.
> Nagel. Ged. bl. 76.

zich toe op de letteren en weten-

schappen. Tot meester in de beide regten bevorderd zijnde, vestigde hij zich te *Koningsbergen*, en is ook door eenige tooneelstukken als Nederduitsch dichter bekend Zie ons III Deel, bl. 234..

Naauwelijks zes jaren oud zijnde, ontwikkelde zich bij ELISABETH reeds de zucht voor de dichtkunst, die met hare jaren toenam. Hare ouders gaven haar eene beschaafde opvoeding, en de Conrector JACOB STORM onderwees haar in het Latijn en Grieksch, in welke talen zij, even als in het Nederduitsch, weldra met roem de lier hanteerde, zonder dat er eene *pedante* ANNA MARIA SCHUURMANS of eene *savante* mevrouw DACIER uit haar werd; integendeel verdient zij om haren bevalligen dichttrant als onze vaderlandsche DESHOUILLERES geacht, en volgens het oordeel van den Hoogleeraar SIEGENBEEK, ‘als de vrouwelijke Vondel aan het hoofd der Nederlandsche dichteressen gesteld te worden Euterpe, II St. bl. 92..’ Onder het aanleeren dezer talen beproefde zij het dichtmatig vertolken van

eenige stukjes van ANACREON en een groot gedeelte der lierzangen van HORATIUS. De Heer SIEGENBEEK heeft van elk eene proeve aan het algemeen medegedeeld Museum, II Deel, bl. 169, 171..

Den ouderdom van zestien jaren bereikt hebbende, nam zij zelve de Romeinsche lier in handen, en vervaardigde verscheiden Latijnsche gedichten, die de goedkeuring der kenners van dien tijd wegdroegen, en der dichteres ongemeene blijken van achting verwierven De geleerde E. VAN ZURCK, Rector der Latijnsche scholen te *Haarlem*, roemt hare uitstekende bekwaamheden in eene weidsche opdragt aan haar van de *Ars poet*. zijner uitgave van Q. HORAT. FLACI *Operum*..

Met geen minder gelukkigen uitslag beöefende zij ook de Nederduitsche dichtkunst. Bij het dorp *Bloemendaal*, niet ver van *Haarlem*, hadden hare ouders een buitenverblijf, *Veenberg* geheten. Aldaar noodigde zij hare gespelen in een allerbevalligst dichtstuk om met haar de genoegens van het landleven te smaken. Wij onderschrijven in alle opzigten den lof, door den Heer SIEGENBEEK aan dit gedicht toegezwaaid Euterpe, II St. bl. 103., en deelen hetzelve hier in zijn geheel mede.

Gij, die met mij de weidsche pragt
En 't rusteloos gewoel veragt,
Van groote en rijkbevolkte steden;
Voor land- en veld-bekoorlijkheden,

Of voor 't betreên van 't groene woud,
Geen hof-tapijt verkiezen zoudt;
Die 't hulsel, liever op wilt schikken
Met bloemtjes, dan met zijde strikken;
Verlaat het Spaaren en het Y,
Gespeeltjes, laat uw geest bij mij
Een poos zig in de klaverweien
Van 't lustig *Bloemendal* vermeien.
Dit 's 't welig hoekje, daar wel eer
Der Beieren en Hollands Heer,
Vorst Albregt, rust en lust kon vinden.
't Zij hij, op 't spoor der haazewinden,
Het wild vervolgde in duin en dal,
Of aan een zuivren waterval,
In popel-schaduw banketteerde;
Wanneer hij zeegrijk wederkeerde,
En van de Vriezen, (ongezind
Te zwigten voor het Staatsbewind
Van Hollands Graafelijk vermogen)
De stijve nekken had gebogen;
Of Hoeksche en Kabeljaauwsche twist,
Nog in geene eeuw daarna geslist,
Door wijs beleid of scherpe roeden,
Beteugeld had in 't spoorloos woeden.
Des Landheers onbezwalkte faam
Gaf aan ons Aalbertsberg zijn naam,
Waar meê het tot deez' dag blijft prijken.
Schoon 't lenteblosje reeds aan 't wijken
En de appel-bloei zij afgeruid;
Schoon 's nachtegaaltjes blij geluid,
In onze digte abeele-dreeven,
't Verzilverd loof niet meer doe beeven:

Wat oor en oog hier missen moet,
Wordt rijklijk aan den smaak vergoed.
't Is zomer, zomer, zo vol zegen,
Dat onze boomgaard, als verlegen
Om van het fruit te zijn ontlast,
Met mij, u toeroept: komt te gast.
Hier willen roode en zwarte kerssen
Ons met haar lieflijk sap ververschen;
Hier blinken perzik, peer en pruim:
Hier vindt men abrikoozen, ruim
Zoo schoon, als de oude zangers droomen
Van 't gouden ooft op Hespers boomen.
Doch niemand maake staat bij mij
Op vergezogte lekkernij,
Of dartle nieuwverzonnen spijze.
Hier leeft men slegts naar de oude wijze:
't Eenvouwdig landvermaak verwerpt
Al wat of maag of buidel nerpt.
Indien 't ons lust de logge pluimen
In vroegen ogtendstond te ruimen,
Als naauw de zon de nevels breekt,
En 't gulden hoofd ter kimme uitsteekt,
Om opgeschort, van angelroedjes
En aas voorzien, de vlugge voetjes
Te zetten in 't bedauwde veld,
Zo is ons 't middagmaal besteld.
De vijver geeft ons puik van visschen;
Of, zo die vangst ons ook mogt missen,
Een schotel boonen uit den tuin,
Konijntjes uit het zandig duin,
Een eier-struif, en malsche slaadjes,
Schaf ik mijn lieve Kameraadjes.

Van boter, vetten room, en fris
Gestremde kaas; kan elk den disch
In deeze streek vol op verzorgen;
Daar ieder avond, elke morgen,
Het vee den huisman, tot zyn dank,
Voor vette weide en heldren drank,
Uit stijfgespannen mellek-vaten,
Dien zegen stort in mout en maaten.
Indien de zon te hevig brandt,
Dan vindt men koeltjes aan den kant
Van 't beekje, dat met zagte stroomtjes
In schaduw vloeit van elzeboomtjes.
Lust ons te wandlen, ieder dag
Geeft ons verschiet, en ander slag
Van land-vermaak, op bleekerijen,
In 't digte boschje, of de open weien.
Hoe lustig is 't, bij helder weêr,
Als glijen wij gestadig neêr,
Te klimmen, langs een trap van duinen,
Op 't hoogst van de Aalbertsberger kruinen:
Daar zig 't opmerkzaam oog vermeit,
In allerlei bekoorlijkheid;
En 't puik der Hollandsche landsdouwen,
Als in één opslag kan beschouwen.
't Is alles keurlijk, wat men ziet.
Daar toont zig Haarlem in 't verschiet;
In verre en bijgelegen landen,
Vermaard door schoone bloem-waranden.
Zijn hooge tooren wijst de ree
Den zeeman mijlen verre in zee.
In 't oost staat aan des Ystrooms zoomen,
Op magt van zwaare denneboomen,

Gegrondvest in moeras en slijk,
Het magtig Amsterdam ten prijk;
Dat nu geen kleine visschers schuiten,
Maar groote kielen zendt naar buiten;
Die keeren, met de vangst belaân,
Uit IJsgewest en Oceaan.
Het volkrijk Waterland, vol levens,
Verlustigt ons gezigt hier nevens.
In 't zuiden breekt het Haarlems meir
Zyn graauwe golven kort. 'T was eer
Een kleine plas; eer 't voortgeholpen
Van wind en weêr, door 't statig scholpen
Op veenige oevers, 't vrugtbaar land,
Ja heele dorpen, van zyn rand
Had afgeknabbeld en verzwolgen.
Gelust uw oog die streek te volgen,
Gij ziet, bij klaaren zonneschijn,
Op de oevers van den ouden Rhijn,
't Bataafsch Atheen, 't geletterd Leiden.
Maar, ziet! wat verwen zig verspreiden
Langs d' ongemeeten oceaan,
Wanneer de zon, aan 't ondergaan,
Ons oog in 't westen schijnt te ontzinken.
Hoe goud en paarlemoer moog' blinken;
Saffier, turkois, en rood robijn,
Zijn zonder leeven bij den schijn
En luister, die de golfjes boorden.
't Scherpzinnig oog bereikt in 't noorden
Het zindlijk Alkmaar, op wiens grond
Men ouwelings de grenzen vond
Van Vries en Kenn'mer, daar met hoopen
De landlien vette kaas verkoopen;

Die handelaar, alom, verzendt
Zelfs tot aan 's aardrijks uiterste end.
Maar, ach! wie ziet hier onbewoogen
Het puin van 't vorstelijk vermogen
Van Egmond? daar geheiligde aard
Zo menig dor gebeent bewaart
Van Hollands Graaven en Graavinnen;
Of Breêroos neêrgeworpen tinnen?
Of 't Kleefs of 't lustig Velzerslot?
Nog toont hun agtbaar overschot
De magt van hunne aloude Heeren,
Om hunne haaters af te keeren.
Geen uitheemsche oorlog of geweld
Heeft deze jammeren besteld;
't Was inlandsch vuur en razernije,
Geteeld uit trotsche dwinglandije,
Uit wraakzucht, spijt en overmoed;
Door onverstand en drift gevoed.
Nu dient hun puin den laatren tijden
Ten baaken, om dat rif te mijden,
Daar Hollands schip dus fel op stiet.
Van Beverwijk tot hier toe ziet
Ge een straat van welbeplante hoven;
Daar de Amsterdammer, moê van slooven,
Zijn brein en buidel, vaak, verligt.
Beneden ziet het scherpst gezigt
Zig blind, op sneeuwwit linnenlaken,
Het geen natuur en konst hier maaken
Zo zuiver, dat geen oord, op 't rond
Der waereld, 's Haarlems weergâe vond.
Hoe krielen op de bleekerijen,
Des zomers, als een zwerm van bijen,

De rappe knegten, en een stoet
Van meisjes, gaauw ter hand en voet,
Daar Hans het zweet van 't lijf voelt druipen,
Door d' arbeid aan de heete kuipen;
Daar Zwaantjes stem, die vrolijk zingt
Op 't stuiken, uit het waschhuis dringt.
Het heel- en halfgebleekte linnen
Wordt hier gespreid. Daar torst men 't binnen.
De roode gieter drijft het vogt
Uit reine slooten na de logt;
Van waar het, als een zagte regen,
Met zilvren droppen, neergezeegen
Op 't groene veld, aan doek of twijn,
't Vereischte nat, bij zonneschijn
En drooge dagen, meê moet deelen.
Zo 't buiten wandlen mogt verveelen;
Welaan, Mejuffers, huis en hof,
Prieel en roozegaard, geeft stof
Tot tijdverdrijf. Hier 's keur van boeken:
Hier konnen we op panneel en doeken
Bezien, wie, met penseel of naald,
De schoonste verwe en beelden maalt.
De Veenberg, met zijn groene wallen,
Zal boven alles ons gevallen;
Daar pronkt zo veelerhande kleur,
Daar riekt zo veelerhande geur,
Als ooit natuur, tot nut of weelde,
In kruid en bloemen, ergens, teelde.
Dat weet de sprinkhaan, die hier springt;
De groene stapel, die er zingt
In ruigte; en 't bijtje, dat zijn wooning
Van daar stoffeert met wasch en honing.

Die lugt maakt droeve zinnen blij,
En ademt lust tot poëzij:
Daar kan men zingen, dat het schatert,
Terwijl de duinbeek ruischt of klatert.
Zijn vogt zal uit de drooge blaân,
Die ons de taangeele Indiaan
Verschaft, een geest en leeven trekken,
Dat meer vermaaks in ons zal wekken,
Dan ooit de Grieksche Anacreon
Uit Bacchus kroezen zuigen kon;
Of Flaccus uit Falernsche schaalen.
Zo durf ik, rustig, u onthaalen,
Om hoog in 't glazen lust-prieel;
Daar ge, over 's hands, die haare keel,
Deez weer den klank der cimbelsnaaren,
Tot beurtzang, aan mijn lied kunt paaren.
Wat verder ieder, naar zijn smaak,
Tot tijdverdrijf, en nut vermaak,
Ter baan brengt, zal mij ook vernoegen,
Wilt dan, gezwind, u herwaarts voegen.
Komt ras, of 't schoonste jaargetij,
De rijke zomer, snapt voorbij Nagel. Dichten, bl. 15..

Op den 23 Augustus 1693 trad ELISABETH in het huwelijk met PIETER KOOLAART, een ruimbemiddeld' Haarlemsch' Koopman, en liefhebber der fraaije letteren en wiskundige wetenschappen. Dit huwelijk werd door FRANCIUS, BROEKHUIZEN en HOOGSTRATEN in fraaije Latijnsche epithalamiën bezongen Zij worden gevonden achter de *Nagelaten Gedichten*.. Zij was de derde vrouw van

KOOLAART, die eene doofstomme voordochter had, HESTER genaamd, die door een' Zwitsersch' Geneesheer, JOHANN CONRAD AMMAN Van dezen verdienstelijken voorlooper van den Abt DE L'EPÉE, SICARD en onzen Groninger GUYOT bestaat eene Latijnsche verhandeling over de kunst van doofstommen te onderwijzen, onder den titel: *Surdus loquens*, in 1692 te *Amsterdam* gedrukt en aan P. KOOLAART opgedragen. Een verslag van den hoofdzakelijken inhoud dezer verhandeling is door den Hoogleeraar G. HESSELINK medegedeeld in het *Nieuw Alg. Magazijn van Wetenschap, Kunst en Smaak*, V Deel, II St. bl. 756. AMMAN gaf in 1700 eene uitgebreidere verhandeling over dit onderwerp in het licht, getiteld: *Dissertatio de Loquela*, waarin hij ook van HESTER KOOLAART, als zijne leerlinge, melding maakt., in den tijd van twee maanden in staat gesteld werd om hare gedachten met woorden en in geschrift uit te drukken. De gevoelige stiefmoeder begroette dezen AMMAN op zijne verjaardag met het volgende uitmuntende dichtstuk:

Sprokkelmaand, in 't oude Romen,
Praalde op 't wijfeest van Quiryn;
Op den vierdag van Jupyn;
Op het moedig paardentoomen;
Op een stomme Koorgodes;
Op God Faunus boersche orakels,
Op vercierde zweepmirakels,
Uit Evanders offerles;
Op geregt en offerfeesten
Voor der overleednen geesten.

Hooger stoft ze, in onze dagen,
Op 't Helvetisch berggevaart,

Daar de vrijheid wordt bewaard
Voor uitheemsch geweld en lagen.
Daar ze een man te voorschijn bragt,
Die der waereld op zal dondren;
Bij welk wonder de oude wondren
Leevloos zijn en zonder kragt;
Vinder van veel gauwer vonden,
Dan de alouden droomen konden.

'K laat de letterkunde vaaren
Van dien doorgeleerden geest,
Die 't geheim der wijsheid leest
Uit aloude en nieuwe blaêren.
'K spreek van zijn geneeskunst niet
Had de aloudheid hem zien leeven
Nooit ware Aesculaap verheven
In der Goden eergebied.
Laat zij uit vernufte boeken
Vrij zijn beuzelwondren zoeken.

Duizend ooren, duizend oogen,
Tuigen *Ammans* wonderdaên;
Zien bespraakten spraakloos staan
In verwondring opgetoogen,
Als hij stommen spreeken doet;
En, wat hun gebreeke aan de ooren,
Door een snedig oog leert hooren.
Rome, uw stomme heilig moet
Op uw feestrol uitgewreeven;
Deze in zijne plaats geschreeven.

Neêrland zal U eeuwig danken,
Waardige *Amman*, wijze geest;

En, op uw geboorte-feest,
U begroeten met zijn klanken.
Hoor hoe uw begaafde bruid,
Die U, naar uw lang verlangen,
Haast in de armen zal ontvangen,
Zig in vreugdetoonen uit;
En, van reine min gedreeven,
Lang en blijde U wenscht te leeven.

Lang leev zulk een waereldwonder!
Roepen wij, zo dier verpligt
Aan dit zegenbaarend licht;
Spâ ga zulk een heilzon onder!
Kleine *Hester*, van zijn kunst
't Groote proefstuk, uit het orgel,
't Geen hij vormde in haaren gorgel,
Wenscht hem toe, uit zuivre gunst,
Dat ze zie zijn eernaam brommen
Uit den mond van duizend stommen Nagelaten Gedichten, bl. 79..

Het karakter dezer voortreffelijke dichteresse was in hare onderscheiden betrekkingen beminnelijk en eerbiedwaardig. Als dochter gaf zij harer zieke en doodelijk zwakke moeder de uitstekendste blijken van kinderlijke liefde. ‘Haar gevoelig hart,’ zegt KOPS Bladz. X., ‘spoorde haar aan alles toe te brengen om zoo waardig een voorwerp harer liefde te verkwikken en te ondersteunen. Zij verliet het dag noch nacht, en droeg menigmaal zoo dierbaar een pand op hare tedere armen.’ Als

echtgenoote, beminde en eerde zij haren man opregt en teder. Mogt ik, zong zij in zijne zware krankheid,

- Mogt ik zekerheid verwerven,
Dat ééne beê van mij gehoor erlangen zou;
'k Bad als Philemons grijze vrouw;
ô! Dat ons beide één dag ten leevens-eindpaal strekken,
ô! Dat één grafzerk ons bedekken,
En onzer beider ziel, zo dierbaar hier verknogt,
Gepaard na boven vaaren mogt Nagelaten Gedichten, bl. 32.!

Met hartelijke genegenheid vervulde zij loffelijk al de moederpligten omtrent haar' mans voordochter, die ‘zelfs’ zegt de Heer SIEGENBEEK Euterpe, II St. bl. 119., ‘door het verkrijgen van eigenen echtzegen in geenen deele afnam;’ den een en veertigsten verjaardag van deze bezong zij in een los en luimig dichtstuk Nagelaten Gedichten, bl. 92., toen zij zelf reeds zestig jaren oud was, gelijk zij acht jaren vroeger dien van hare dochter, PETRONELLA ELISABETH, met godsdienstigen ernst bezongen had M. SIEGENBEEK, Museum, II Deel, bl. 175..

Zoo veel deugd, liefde en tederheid, die haar huislijk geluk moest waarborgen, werd door haren echtgenoot niet naar waarde erkend en beloond. Stijfzinnig en oploopend, trotsch en spilziek, snelde hij zijn' ondergang met rasse schreden te gemoet.

Gezet op eene prachtige levenswijze, stelde hij er eene eer in om boven zijne medeburgers in kostbare verteeringen uit te munten. Onder deze nuttelooze geldverspillingen behoort ook het prachtig onthaal, het welk hij in het jaar 1717 aan Czaar PETER I gaf, bij welke gelegenheid de dichteres dien vorst met een' Pindarischen lierzang begroette Nagelaten Gedichten, bl. 33.. Al deze verkwistingen gingen zijn aanzienlijk vermogen merkelijk te boven, en waren zeer tegen den zin van zijne verstandige en edeldenkende echtgenoote, die van al deze ijdele praalzucht een' afkeer had, gelijk geredelijk blijkt op verscheiden plaatsen van het stout en verheven dichtstuk, waarin zij de onbestendigheid van het ondermaansche met zulke levendige kleuren afmaalt, ‘dat men zich naauwelijks verbeelden kan,’ zegt de Heer SIEGENBEEK Euterpe, II St. bl. 122., ‘dat een zoo grootsch en krachtig dichtstuk het werk eener vrouwe is.’ Hetzelve is de plaats hier overwaardig, en voert tot opschrift:

Schouwburg der verwoestinge.

Niet lang geleên, door slaap, mij zelve onttoogen,
Schoot me, in den droom, een dikke damp voor de oogen;
't Bedwelmd gezigt zag door dien nevel heen
Een zwart gordijn, en las daar op, naar 't scheen,
Dees reeglen schrifts, met vaalen inkt geschreeven:
‘Hier heerscht verderf, dat al wat leeft doet beeven.
Al wat in 't rond den wijden waereldkloot
Bewandelt, wat hij koestert in zijn schoot;

Al wat er vliegt en zwiert in logt en wolken,
Of zwemt en speelt in waterrijke kolken;
Al wat de vlijt des nijvren landmans wint;
Al wat het brein des konstenaars verzint;
Al wat de hand des gaauwsten werkbaas werkte,
Vernielt zijn magt en onweerstaanbre sterkte.'
'k Zag onverwagt den nevel weggevlugt,
In donkere doch onbedwelmde lugt,
En 't rouwgordijn des Schouwburgs opgeschooven.
Een woest verschiet, in stee van vorstenhoven,
Van bosch, en beek, en lusthof, en priëel,
Vertoonde zig op 't akelig tooneel,
Verlicht door doodsche en bleeke zwavellampen.
Mijn boezem beeft op 't denkbeeld van de rampen,
Die ik aanschouwde, en 't hart heeft naauwlijks kragt
Tot schildring van dien naaren gruwelnagt.
'k Zag burgt en slot, en onverwinbre muuren,
Gemetzeld om alle eeuwen te verduuren;
Het bolwerk, dat de magt van Hannibal
En Cezar trotste, op zijn onwrikbren wal;
Paleizen, die vol gouds en purpers praalden,
't Colossus beeld, en hemelhooge naalden,
Den tijd ten trots, gehouwen uit arduin
En marmergroef, begraaven in hun puin.
Kolom en zuil lag heel of half op de aarde.
De gevelpragt, die elk verwondering baarde,
De toorenspits, die in de wolken stond,
Zonk dieper dan haar eerstgeleide grond.
'k Zag kroon en troon vernield en omgesmeeten.
't Inkankrend roest het vorstlijk rijkszwaard vreeten;
En wurm en mot, in kunstgewrocht der naald,
Of 't hoftapijt, met zijde en goud bemaald,

Nu half vergaan, de scherpe tanden zetten.
Het pergament, beprent met gouden wetten.
Lag in een' hoek, beknabbeld aan den rand,
Bedekt met stof, begruisd met schimlig zand,
Geen regel schrifts noch zegel was te raaden.
De zegeboog, verrijkt met lauwerbladen
En beeldcieraad, tot 's overwinners lof,
Lag, half vernield, aan brokken in het stof.
't Porsyren graf moest voor 't verderf bezwijken;
En lag vergruisd op de aanbetrouwde lijken.
Ik zag, hoe fel de wind den hagel joeg,
En 't heiligdom aan duizend stukken sloeg,
't Geen Griekenland of Rome, in oude tijden,
Diaan, Minerve, en Mars, en Juno wijdden.
't Verderf, dat op gebed noch buldren past,
Greep met zijn' klaauw de beelden van albast,
En wierpze omverre, of heel of half geschonden,
Die eer, ten pronk van hof en tempel, stonden.
'k Zag schip bij schip, vernield door klip en zand,
Door vuur gezengd, geworpen op het strand;
Daar lag galjoen, en mast, en kiel, en deelen,
En ijzerwerk; ook koopren draakekeelen,
Die d' oceaan vervulden met een' gloed,
Geblust, helaas! met dierbaar menschenbloed;
Nog dreigden zij, zo 't scheen, uit holle kaaken,
Schoon half vergruisd, verderf en dood te braaken.
Ter zijde was een donkere spelonk,
Daar been, en rif, en mergelooze schonk;
Daar doodbusch, asch, en bekkeneelen lagen;
Door een gesmakt, verplet, aan gruis geslagen;
Veelal zo dik beschimmeld en bekorst,
Dat thans noch heup, noch schouderblad, noch borst

Te kennen was. In deze naare woning
Moest heer, en knegt, en onderdaan, en koning,
En wijze, en dwaas, gelijke plaats bekleên.
Hoe wankelbaar is 't alles hier beneên!
Hoe kort van duur! zo dacht ik, daar mijne oogen,
Verroerloos, in verwondring opgetoogen,
Vast staarden op dit gruwzaam nagtgezigt.
Wie denkt het uit, wat hier vermorzeld ligt?
Dit puin, misschien, is 't overschot der muuren,
Daar Babylon, bij vreemden en gebuuren,
Vol moeds op stofte, en deeze ontvormde steen,
't Olympisch beeld, of Hammon, daar voorheen
De Grieksche Vorst, met zoveel trots, op roemde,
Toen vleizucht hem een' zoon dier Godheid noemde.
Dit overschot van mast, en kiel, en roer,
Is ligt van 't schip, waar op Columbus voer,
Toen zijn vernuft, in spijt van zee en winden,
Het vierde deel der waereld wist te vinden.
Dees brok metaals was, mooglijk, op den togt
Bij Spanjens buit, die eens Piet Hein bevogt.
Die puinhoop is, misschien, van Trooies wallen.
Ligt dat dees trap, die muur, geheel vervallen,
En groen begroeid met mosch, en ruigte, en gras,
In Romes bloei een trotsche schouwburg was.
Die ruggraat kon des grooten Karels weezen.
Dit Kenauws kop, wier mannenmoed voor deezen
Den Spanjaard dreef van Haarlems wanklen wal.
Vorst Tamerlan ligt, mooglijk, bij geval,
Verbrijzeld aan de voeten zijner slaaven;
En Seneca bij Luciaan begraaven;
En Katoos asch bij Cezars uitgestort.
De liefde, haat, de wraak, de heerschzucht wordt,

Hier voor altoos, vernietigd en vergeeten.
Hoe roept mij dit verwoeste en afgesleeten,
Dat hegt en sterk oudtijds zo cierlijk stond,
Eenstemmig toe, uit zijn vervallen mond:
Zie wat verderf, en tijd, en dood vermogen!
De wondren, daar de aloudheid op kon boogen,
Zijn weggestormd, verbrijzeld en vergaan.
Zal Romen niet zo wel zijn Vatikaan,
Als Kapitool, zien buigen, voor de zwaarte
Van hun geweld? Sint Pieters kerkgevaarte
Zo woest staan als de Efezer tempel staat?
Verzailles zelfs, der hoven hoofdsieraad,
Als 't hofwerk van Semiramis vervallen?
Zo zullen zij Constantinopels wallen,
Gelijk Karthaag, vernietigen hier na,
En Amsterdam wordt Tyrus wedergâ.
ô Dwaaze mensch! daar de ondermaansche dingen
Zo wankel zijn, zo vol veranderingen,
Wat stoft ge prat op uitgestrekte magt;
Op heldendaên; op glorierijk geslacht;
Op vorstengunst, zo los als 't winterweder;
Op frissche jeugd, of schoon gelaat, zo teder
Als 't lentegroen; op kragt, die ligt bedriegt;
Op rijkdom, die met arendsvleugels, vliegt;
Op gladde tong, geleerdheid, schrandre vonden
Van 't fijn vernuft! niets blijft hier ongeschonden.
De grootsche waan van duurzaamheid ten spijt,
Wordt al uw werk ten speeltuig van den tijd.
Blijf u niet meer aan de ijdelheid vergaapen.
Erken den trek, het schepsel ingeschapen,
Tot eeuwig heil. Waak op: verhef 't gezigt,
Tot daar Gods gunst, in 't ongenaakbaar licht,

Haar dienaars kroont met wellust, eer en schatten;
Waar op geen tijd, verderf, noch dood kan vatten.
Terwijl ik dit aandagtig overwoog,
Schoot mij de zon, nu rijzende aan den boog
Van 't lugtazuur, een' morgenstraal in de oogen,
Waar door en nagtgezigt en droom vervloogen.
't Geheugen bleef; dat blijve, tot mijn end,
Ter nutte leer, mij in het hart geprent Nagelaten Gedichten, bl. 49..

Men ziet, het zijn overdenkingen, gelijk de Heer VAN KAMPEN zeer wel aanmerkt Geschied. der Ned. Letteren en Wetensch. I Deel, bl. 378., in den smaak VAN VOLNEYS *Ruines*, ‘doch na lange omzwervingen in de gewelven des doods, in een veel troostrijker en blijder verschiet eindigende, haar door den godsdienst geöpend.’ Welligt was het, gelijk de Heer SIEGENBEEK vermoedt Euterpe, II St. bl. 122., een heimelijk voorgevoel van de treurige lotwisseling, die het eindelijk gevolg moest zijn van haar' mans dwaze verkwistingen, die deze sombere voorstellingen bij haar opwekte. Althans het huisgezin van KOOLAART, werd eerlang getroffen door den ontzettenden slag, dien zijne achtingwaardige vrouw lang voorzien had, maar niet afweren kon. Beiden zagen zich daardoor in bekrompen omstandigheden gebragt. Zij verlieten de stad, en betrokken eene kleine buitenwoning bij het dorp *Lis*, alwaar zij eenigen tijd een kommerlijk leven sleten. Het was

waarschijnlijk in dezen treurigen toestand, dat zij het volgende aandoenlijke en onderworpen godsvrucht ademende dichtstuk opstelde, getiteld:

Gebed in onzekerheid.

Almagtige, die aard, en zee, en hemelkringen,
Met al hun lichten, draait op hunne onwrikbre spil;
't Onsterflijk geestendom, de zwakke stervelingen,
Ja 't groot heelal regeert naar uw alwijzen wil;
Daar vorst en onderdaan gelijk voor buigen moeten;
Dewijl ge ook 's konings hart naar uw gevallen leidt,
Gelei mij ook, mijn God! bestier mijn wankle voeten,
En wijs mij 't rechte pad te gaan in veiligheid!
Ik zwerf, gelijk een boot in 't midden van de golven,
Geslingerd en geperst door voor- en tegenwind;
Een zwarte dikke wolk heeft zon en dag bedolven,
Daar 't oog geen zeker licht noch starre-tekens vindt.
Het twijfelend gezigt schrikt nu voor blinde klippen,
Dan voor een zeegedrogt. Nu, dunkt mij, krijg ik land
En haven in het oog; fluks gaat mijn hoop weêr glippen:
Wat oever scheen, gelijkt nu plaat of wellend zand.
Zo dobber ik, helaas! onzeker, in wat oorden
Ik eindlijk landen zal. Mijn wreed bestreden hart
Beeft als een beuketelg, op 't stormen uit het noorden,
Of een vermoeide hinde, in hondenjagt benard.
Geef raad, mijn God! in zulk een draaikolk van gedagten!
Mijn God! geef redding, zo gij 't veiligst voor mij vindt!
Dat de afgeschokte kiel, verdoold in donkre nagten,
Niet werd der zee ten buit ten speeltuig van den wind!
Vlij, daar uw vrindlijk oog het alles op kan klaaren,
De barning vlak, en schuif de nevels aan een' kant!

Neem, wisse Stuurman! in deez' aandrang van gevaaren,
Neem, bid ik, zelf het roer, genadig, in de hand!
Stel gij den vasten streek, en wend den krommen steven
Ter rechter haven in, opdat ik, uit dien vloed
Behouden, rust geniete, en hier en na dit leeven
Uw lofzing', door den drang van mijn verpligt gemoed Nagelaten Gedichten, bl. 71..

Dit uitvloeisel van hare stille en gelaten ziel bleef niet onverhoord; KAREL I, Landgraaf van *Hessen-Kassel*, benoemde KOOLAART in 1721 tot Commerciedirecteur, op eene jaarwedde van zestienhonderd guldens. Hij vertrok dan naar *Kassel*, waarheen zijne echtgenoote in het jaar 1722 hem volgde. Hier nam zij de lier weder in handen, en stemde haar meermalen ter eere van haren weldoener, en tot lof van zijn wijs en weldadig bestuur. 'Allen ademen zij den toon der warmste dankbaarheid, zonder eenigen zweem van die lage en verachtelijke vleijerij, welke den mensch, maar vooral den echten Hollander, zoo geheel onwaardig is Euterpe, II St. bl. 132..' Het uitvoerigste is een lofdicht op de door den Landgraaf gestichte nieuwe stad *Karelshaven*, hetwelk zij in Latijnsche *Heroica* en Nederduitsche Alexandrijnen Nagelatn Gedichten, bl. 1 en 161.dien Vorst op zijn' zeventigsten verjaardag, den 14 Augustus 1724, aanbood. Sedert begroette zij hem meermalen bij bijzondere gelegenheden met gedichten in beide talen.

Haar gedicht *Oud en Nieuw Hessen* Nagelaten Gedichten, bl. 120. bevat ook vele schoone trekken van echte dichtkunst.

Zeven jaren sleet zij na hare lotverwisseling te *Kassel* in dankbare godsdienstigheid, heldere gemoedskalmte en onderworpen tevredenheid, met zoo veel warmte uitgedrukt op haren vijf en zestigsten verjaardag, in het gedicht, getiteld: *Zielzuchten op mijnen geboortedag* Ibid. bl. 135.. Tot hiertoe had KOOLAART in het bovengemelde inkomen met zijn huisgezin het bestaan gevonden doch toen in het jaar 1730 zijn vorstelijke weldoener overleed, werd hij benevens anderen van zijn ambt verlaten, en zijne jaarwedde op de helft verminderd, het geen eene zorglijke bekrompenheid in zijn gezin te weeg bragt. Nog treuriger zag het voor onze dichteres er uit, toen zij den 15 December 1732 haren man, en met hem al haar inkomen verloor. Vergeefs hield men ten hove voor haar aan om weduwepensioen, het welk zij reeds dubbel verdiend had door haar uitmuntend gedicht ter verwelkoming van den zoon en opvolger des overledenen Landgraafs, den Zweedschen Koning FREDRIK I, bij zijne aankomst in *Hessen* Inid. bl. 41., in het jaar 1731; ‘een uitmuntend kunststuk,’ gelijk de Heer SIEGENBEEK met reden aanmerkt Euterpe, II St. bl. 139. ‘waarin wij niettegenstaande den kommerlijken toestand en den negenënzestigjarigen ouderdom der dichteresse,

nog al het vuur, alle levendigheid en zwier van haren schoonsten leeftijd zien schitteren, en het welk een' PINDARUS, een' HORATIUS, een' VONDEL tot eer zou verstrekken.' Tot dankbaarheid liet de Zweedsche Koning een jaar later de behoeftige weduwe aan haar kommerlijk lot over, of, om met den Heer VAN KAMPEN Geschied. der Nederd. Letteren en Wetenschappen, I Deel, bl. 377. het ware, doch minder zachte woord te bezigen - verhongeren. 'Een honderd guldens jaarlijks,' zegt KOPS Bladz. XIV., 'die aan Hester KOOLAART besproken waren door eene harer nabestaanden, waarbij een ander nog diezelfde som voegde, en eene gift van duizend guldens eens, was al het geen waarmede zij zich generen moest.' Ook dit verdroeg zij met onderworpen gelatenheid, en wist zich in haar rampspoedig lot met voegzaamheid te schikken. Met een' kalmen geest boezemde zij in een teder dichtstuk haren *Moederlijken zegen* Nagelaten Gedichten, bl. 153. uit, toen hare dochter PETRONELLA ELISABETH zich den 12 Augustus 1734 in het huwelijk verbond met den Kasselschen Hofboekdrukker GEORGE HARMES. Het volgende jaar, den 19 en 30 April, bezong zij nog de verjaring van beiden M. SIEGENBEEK, Museum, II Deel, bl. 177., en dit was waarschijnlijk haar laatste dichtsnik; zij overleed te Kassel, den 4 Julij 1736. Aldus eindigde de tweeënzeventigjarige aardsche

loopbaan van deze uitmuntende vrouw, die ongetwijfeld een beter lot verdiend had. Hare nagedachtenis bleef ondertusschen in vergetelheid tot het jaar 1774, wanneer de kunstlievende WILLEM KOPS hare *Nagelaten Gedichten* aan het licht bragt. De uitgave dezer kunstjuwelen wekte nogthans toen die belangstelling niet, die de kundige uitgever billijkerwijze had mogen verwachten. Hij schijnt zulks eenigzins gevreesd te hebben, alzoo hem niet onbewust was welk een gezag de dichtgenootschappen in dien tijd op den zangberg voerden, terwijl de vitzuchtige school van FEITAMA den zoetvloeijenden toon aangaf, dien zelfs een DE KRUYFF en HUISINGA BAKKER eenigermate verpligt waren te volgen; althans hij drukt zich desaangaande in zijne voorafspraak volgendermate uit:

'De kiesheid dezer eeuwe zal over het geheel, hier en daar, stoffe tot vitten vinden, vooral omdat er somtijds meerder vrijheden gebruikt zijn dan men thans den dichteren toestaat; maar men gelieve die gunstig te verschoonen in eene dichteres, welke in de rampspoeden dezer waereld rijkelijk haar deel had, en die het gedurende eenen geruimen tijd haars levens ontbroken heeft aan omgang met lieden van kunstoefening Bladz. VI..' Ook heeft hij, uit schroomvalligheid welligt, sommige gedichten weggelaten, waarvan de Hoogleeraar er eenigen in het tweede deel van zijn *Museum* heeft geplaatst, waarin wij inderdaad zeer veel behagen vonden.

[Willem Kops]

De verdienstelijke uitgever der gedichten dezer uitmuntende dichteres [voorgaande, Elisabeth Koolaart], de voorgemelde Kops (Willem), oudste zoon van den aanzienlijken Haarlemschen Koopman WILLEM PHILIP KOPS en JOHANNA DE VOS, geboren in 1724, en overleden in Februarij 1776, ‘in wien *Haarlem* een' steun, *Nederland* een' menschenvriend, de konsten en wetenschappen een' voorstander, en vooral de maatschappij een waardig en werkzaam lid verloren heeft Werken van de Maetsch. der Ned. Letterk. te Leyden, III Deel, Voorber. bl. XI.,’ verdient als dichter en letterkundige insgelijks hier eene eervolle vermelding. Zijne voortreffelijke *Schets eener Geschiedenis der Rederijkeren* Ibid. II Deel, bl. 213. is eene belangrijke bijdrage tot de geschiedenis van onze vaderlandsche letterkunde, die vele wetenswaardige bijzonderheden aangaande derzelver kindsheid behelst, en van des oordeelkundigen schrijvers onderzoeklust getuigt. Als dichter was de lier zijner handen zeer wel toevertrouwd, ofschoon weinigen zijner dichtstukken ter kennis van het algemeen gekomen zijn. In 1745 gaf hij een leerdicht uit, getiteld: *De Hemelsche Vrede*, een dichtstuk, welks zedelijke waarde door den echt Christelijken, godvruchtigen en verdraagzamen geest, die in hetzelve heerscht, zeker de kunstwaarde wel overtreft, maar het hart toch weldoet, dat een' afkeer heeft van de Dordsche, zoowel als van de Trentsche enge poorte, die de Protestantsche zoowel als de Roomsche hierarchie in zijn' tijd voor

de uitverkorenen op een schreefje, en voor de ketters digtgegrendeld hield; in zulke harten, wij zeggen het den braven man volmondig na,

In zulke harten dan sticht zy haar heilaltaaren,
Zo vast als op een rots, die 't woest geklots der baaren
Van de aan geschonnen zee op hare scherpren breekt,
En de onverwrikbre kruin ten hoogen hemel steekt.
Getuigt dit, helden, die, door dezen geest gedreven,
Van uw standvastigheid bewyzen hebt gegeeven,
Die, schoon de waereld op uwe onschuld heeft gewoed,
Door deze vreê getroost, betoonde uw' eedlen moed!
Zij deed u met een' krans der overwinning pronken,
Schoon in uw bloed geverwd, en op 't schavot geschonken.
Ach! wierd die vrede nog op haren prys geschat!
Had nog dat edel vuur op 't hart der Christnen vat,
Dan zou des Heilands kerk de goudeeuw weêr beleven,
Dan zou de dolk des krygs, wraakgierig opgeheven,
Verwaarloosd liggen en verroesten in de scheê.
De spiets wierd dan, hersmeed, een zeissen, scherp van sneê,
Om in den morgenstond het versche kruid te vellen;
Dan zou de gryze man den jongeling verzellen,
De zotheid dezer eeuw, die 't rekent voor eene eer
Te storten door het staal op 't bloedig slagveld neêr;
Dan zou de godtsvrucht, in de schaduw der olyven,
Met broederliefde by den mensch in zegen blyven;
Men zag Godts tempel door de schyndeugd niet betreên.
- - - - - - - -
- - - Geen dwaaze heethoofd spilde
Zyn' tyd met schelden en met jammerlyk misbaar,
Alsof de Godtsdienst en de kerk stond in gevaar,
Noch doemde die niet dryft dat hy verkoos te dryven,
Maar liet aan Godt alleen daarover 't vonnis blyven De Hemelsche Vrede, bl. 7, 9, 10.

De overige gedichten, die ons van den achtingwaardigen KOPS onder het oog gekomen zijn, hebben meest het trouwen en afsterven zijner bloedverwanten of andere familieaangelegenheden ten onderwerp, en zijn dus minder geschikt om uittreksels daaruit hier mede te deelen, gelijk ook zijn *Veldzang* op den vrede van 1748 Tempel der Vrede, bl. 148. in zijn geheel gelezen moet worden.

Behalve de uitgave der nagelatene gedichten van de hiervoor vermelde ELISABETH KOOLAART heeft hij, als wij ons niet vergissen, ook zorg gedragen voor die van PIETER LANGENDYK, die hij met eene levensbeschrijving van den dichter in het jaar 1760 als een vierde deel in het licht gaf.

Bij zijne echtgenoote CATHARINA VAN VOLLENHOVEN, met wie hij in 1752 gehuwd was, liet hij, behalve twee dochters, JOHANNA en ANNA CATHARINA, een' zoon na, WILLEM PHILIP, mede een groot voorstander van fraaije kunsten en nuttige wetenschappen; hij overleed op zijn' buitengoed *Wildhoef*, bij *Bloemendaal*, den 2 Augustus 1805, en met hem is het manlijk oir van dien tak der Kopsen uitgestorven.

[Jakob Kortebrant]

Kortebrant (Jakob) was een zeer verdienstelijk Rotterdamsch dichter, die in het midden der achttiende eeuw bloeide, en zich meer onderscheide door eene vernuftige vinding en sierlijke inkleeding, dan wel door hooge dichterlijke vlugt en stoute

denkbeelden. De gedichten, die ons van hem onder het oog gekomen zijn, behelzen fraaije dichterlijke schilderingen, die door haren eenvoudigen tooi en nette schikking streelen en behagen; men zou ze poëtische stillevens kunnen noemen. Er is iets bevalligs in zijne voordragt, zelfs van de eenvoudigste gedachten en spreuken, het welk den lezer inneemt; bij voorbeeld:

> Gezegent zy het landt, daer men de scherpe zwaerden,
> Ten dienst des akkermans, tot kouters ziet hersmeên.
> Gezegent zy het volk, dat vendels en standaerden,
> Ten dienst der koopvaardy, tot vlaggen ziet versneên Eeuwgetyde der Nederl. Vryheid, bl. 121..

-

> Schoot hier de Wiskunst zelf de snelgewiekte winden
> Geen molewieken aen, door hare schranderheit,
> Men zou dan luttel landt, maer ryklyk water vinden,
> Ja Visscher wierp dan 't net, daer 't Vogelaer nu spreit Ibid. bl. 129..

-

> Wie zou den wreden Kryg om zyn geweldt niet haten?
> Waer hy zyn voeten zet, verschynt, op zyn bevel,
> Pest, Duurte, Hongersnoot, ja vloekt als uitgelaten
> Al wat verschriklyk is stampvoetende uit de hel Tempel der Vrede, bl. 52..

Zijn dichtstuk, bij gelegenheid der viering van het derde eeuwgetijde der boekdrukkunst, in 1740,

te *Delft* gedrukt, en getiteld: *Lof der Drukkunste*, behelst, bij veel fraais en vernuftigs, veel wetenswaardigs en belangrijks; de volgende zinnelijke, voorstelling der boekdrukkunst is inderdaad geestig en vindingrijk uitgedacht, en ook als titelvignet voor dit dichtstuk in het koper gegraveerd:

My dunkt ik zie alreê, op 't gladde dichtpaneel,
Den zachten omtrek van het wezen en een deel
Des blanken boezems voor myn oogen geestig speelen,
Terwyl het ryzig lyf, volmaekt in all' zyn deelen,
Tot aen de voeten groeit, maer wie zal 't levend git,
Dat in twee oogen van 't bevallig voorhooft zit,
Het roode bloetkorael der lipjes en de roozen
En blanke lelijen die op de kaekjes blozen,
Het schittrend paerlemoer en levend elpenbeen
Van hals en armen, en de verdre fluksche leên
Afschetzen naer den eisch, terwyl 't behoorlyk wezen
Noch ouderdom, noch tydt, noch eeuwen, heeft te vreezen,
Maer blyft in eenen stand, of zoo 't by ongeluk,
Verandring onderging, herleeft het door den druk.
Haer hagelwit gewaedt, geheel verdeelt in ruiten,
Waer in men letters ziet, hangt net, om 't lyf te sluiten;
Zy voert een veltschalmei in hare rechte hand,
De letters OVERAL staen op den letterbandt,
Die om dit speeltuig zwiert, om dat zy, zoo vol yver,
De werken overal verspreit van meenig' schryver;
De linker draegt een bloem van altydtlevend kruidt,
't Geen ons de Zinspreuk ALTIJD. op het slingrend lint beduidt,
Om dat zy altydt werkt, met onvermoeide handen,
En schenkt een eeuwige eer aen de edelste verstanden,

Bewaert hunn' arbeidt voor den kanker van den Tydt,
Die op het zacht papier, vergeefs zyn tanden slyt;
De Drukpers, Zethaek, Inkt, Papier en Letterkasten
Vol lettren, en wat meer by haer bedryf kan passen,
Zien we achterwaerts, maer in een flaeuwer schaduw, staen Lof der Drukkunste, bl. 15..

Levensbijzonderheden zijn ons van dezen lofwaardigen dichter niet bekend. Er bestaat van hem ook eene beschrijving van zijne geboortestad, in 1789 gedrukt.

[Dieverina van Kouwenhoven]

Kouwenhoven (Dieverina van), eene Utrechtsche juffer, gaf in 1669 te *Amsterdam* een treurspel in het licht, getiteld: *Cleopatra*.

[Everhard Kraeyvanger]

Kraeyvanger (Everhard), geboren te *Batavia*, op het einde der zeventiende eeuw, kwam zich te *Leyden* oefenen in de regtsgeleerdheid, en vertrok, na in dezelve tot meester bevorderd te zijn, weder derwaarts. Zijne dichtstukken, onder den titel: *Dichtlievende Lente en Zomer*, driemalen, het laatst in 1762 te *Leyden*, gedrukt, behelzen niets hier afschrijvenswaardigs.

[Jan Laurens Krafft]

Krafft (Jan Laurens) J.F. WILLEMS, Verhand. over de Nederd. Tael- en Letterk. II Deel, bl. 164., Plaatsnijder te *Brussel*, gaf aldaar in 1740 een rijmwerk in *dry* deelen in het licht, getiteld: *Schat der Fabels, gekosen uyt de voornaemste Verdichtschryvers*. Dit erbarmelijk broddelwerk moet, volgens de voor-

rede, dienen ‘om de *misagters* van de Nederduytsche tael te overtuygen, dat zy zoo bekwaem is om verhevene zaeken kort en bondig aan te wyzen als eenige andere.’ Wij, die groote *misagters* zijn van de ‘Nederduytsche tael,’ *vulgo* het Vlaamsch, houden ons overtuigd dat het plat Amsterdamsch even zoo ‘bekwaam is om verhevene zaeken aan te wyzen’ als het zoogenaamde Nederduitsch van dezen Brusselschen graveur.

[Johannes Livinus Krafft]

Krafft (Johannes Livinus), insgelijks een Vlaming, is als tooneeldichter bekend door drie treurspelen, namelijk: *Iphigenie ofte Orestes en Pilades*, 1722, *Den Spiegel der Vrouwen, verbeelt in de Manmoedighe Ildegerte, Koninginne van Noorwegen*, 1727, en *Het Lyden van ons Heer J.C*. 1736.

[Andries Kraft]

Kraft (Andries). Drie treurspelen, *Alonzo, of de Zegepraal der Liefde*, 1798, *Czaar Peter de derde*, 1801, en *James Cook*, 1804, door dezen in het licht gegeven, maakten weinig opgang, doch kondigden den opsteller aan als een' man van genie en vinding, die echter, met het huisbestier bij den Amsterdamschen Koopman HOPE belast, vele bezigheden en genoegzaam geen omgang met letterkundigen had, die hij raadplegen kon wegens het geen aan zijn' letterarbeid ontbrak. Eenigen zijner dichtstukken zijn in 1802, op kosten van den Heer HOPE, zeer prachtig in een' bundel bijeen gedrukt, doch niet openlijk uitgegeven geworden. De verzameling voert ten titel: *Oden en Gedichten*, hoewel er

geene enkele ode in gevonden wordt. Een der uitgebreidste stukken is *Daniël, in drie zangen*; KRAFT heeft dit onderwerp in denzelfden smaak behandeld als GIDEON, SALOMON, RUTH en andere bijbelhelden bezongen zijn. Hij stierf te *Amsterdam*, den 15 April 1810.

[Adriaan de Kramer]

Kramer (Adriaan de), geboren te *Leyden*, den 30 April 1696, en overleden te *Amsterdam*, den 26 Maart 1735, was een Smit van beroep, en smeedde aan zijn aambeeld zoo wel verzen als ijzer. Deze nietsbeduidende rijmen, vervaardigd

> By den gloet
> Van 't vuur en 't schor muzyk der hamerslagen,

werden een jaar na 's mans dood door J.A. VAN ORSOY in twee kwartoboekdeelen het publiek als *Gedichten* opgedrongen, met eene langwijlige levensbeschrijving en een aantal lofrijmen aan het hoofd.

[Enoch Krook]

Krook (Enoch), opsteller van verscheiden in zijn' tijd niet onbehaaglijke tooneelstukken, deelde in 1729 het publiek eenige *Bloempjes, uit zyn zangnimphs tuin geplukt*, mede; hij had ze eigenlijk moeten noemen: Boterbloempjes, door zijne dienstmaagd uit het bleekveld achter zijn huis geplukt. Met dezen KROOK had zekere [Daniel Kroon eene soort van dramatische compagnieschap aangegaan ...]

[Daniel Kroon]

Met dezen Krook [voorgaande, Enoch Krook] had zekere Kroon (Daniel) eene soort van dramatische compagnieschap aangegaan, die de leverantie van tooneelstukken voor den Amsterdamschen schouwburg aannam, onder de firma: *Door yver bloeit*

de kunst Catalogus der Tooneelspellen van W. HENKES, No. 108. Naemrol der Tooneelspellen van J. VAN DER MARCK,Aez. No. 929.. In zijn privé leverde KROON *De Toets der Minnaars in het Konstpaleis van Fenix*, in 1700 gedrukt.

[Willem Kroon]

Aan Kroon (Willem), Boekverkooper te *Utrecht*, hebben de rijmers eene buitengemeene verpligting; hij heeft hen den zwaren arbeid ligt gemaakt door zijn register van rijmvoorden, het welk hij, in 1754, onder den titel van *Verzameling van de bruykbaarste Nederduytsche Rymklanken*, in het licht gaf,

> Tot dienst van jonge kunstgenooten,
> Die vaak, als 't rym niet vlotten wil,
> Verlegen staan In zijne opdragt aan G. MUYSER..

[Anna Maria Krul]

Krul (Anna Maria). Van deze juffer bestaat een tooneelstuk, getiteld: *Werken van Bermhertigheyt*, *vertoont in 't leven van de H. Elizabet*, in 1721 gedrukt.

[Jan Hermansz. Krul]

Krul (Jan Hermansz.) was, even als de straks vermelde A. DE KRAMER, een Smit van beroep, doch bloeide honderd jaren vroeger, en overtrof hem ver in dichtvermogen. Zijn dichttrant is nagenoeg in den smaak van dien van CATS. Zijne gedichten zijn zeer zin- en zaakrijk, doch vereischen, gelijk de Heer DE VRIES te regt aanmerkt Geschied. der Nederd. Dichtk. I Deel, blz. 211., ‘een' geduldig' en onderzoeklievend'

lezer, die dan ook veel fraais bij hem vinden zal.' Het voornaamste zijner werken is de *Pampiere Wereld*, eerst in 1644 in folio, en vervolgens ook verscheiden malen in kwarto en octavo herdrukt; voorts *Minnespiegel ter Deughden*, 1662 in 12., en eenige tooneelstukken Catalogus der Tooneelsp. van W. HENSKES, No. 96. Deze tooneelstukken hebben, als zoodanigen, weinig waarde, en zijn meestal getrokken uit de *Astrée*, van D'URFÉ, en dergelijke romans van dien tijd; echter treft men er wezenlijk fraaije denkbeelden, nuttige lessen en dichterlijk schilderingen in aan. De volgende bespiegeling, voorkomende in het tooneelspel *Faustina*, is inderdaad de dichtpen van POOT waardig:

Wat is 't een zoete vreugd,
Een wellust en geneugt,
In zomertijd t'aanschouwen
De telgjes groen van blaên,
Die op hun struykjes staen,
In weelige lands-douwen;
Daar 't pluymige gediert,
Zoo vrolijk tiereliert,
In schaeuw van groene boomen;
Daer ruyschend beek en bron,
Begroet van morgezon,
Uyt storten hare stroomen;
Besprengen duyn en dal,
En groen begraesde wal,
Wiens versch ontloken spruytjes,
Een offer van hun geur,
Verspreyen op de kleur,
Van bloemen en van kruydjes.
O, koele water-vliet,
Gy die uw drifjes schiet
In kristallyne stroompjes!
Hoe lieffelijk en zoet,
Speelt in uw' watervloed,
't Gewemel van de boompjes,
Wier takjes, dicht van groen,
De stroompjes pronken doen
Met vrolijke cieraden!
Daar 't klare kristallijn
Een spiegel schijnt te zijn,
Voor pronk van roozebladen.
Hier is de plaets waer mijn
Faustina pleeg te zijn:
Hier zal ik haer verwachten;
Hier zal ik offer doen,
Omlommert van het groen
En voeden mijn gedachten.
Pampiere Wereld, bl. 261.

. In al deze werken vindt men overal blijken van vernuft en gezond oordeel, gepaard met godvrucht en deugdgezind-

heid; zijn stijl is zeker, als hij historiën verhaalt, eenigzins langwijlig, maar toch los en gemaklijk, wanneer hij moraliseert; bij voorbeeld:

't Is met het werelds zoo gesteld,
Gelijk een bloempje op het veld,
Dat heden aen zijn struykje bralt,
En morgen los ter aerden valt,
Dat heden schoon en krachtig staet,
Maer morgen al zijn glans verlaet,
Omdat het van den hemel wordt
Met felle buyen overstort:
Zoo gaet het ons, wanneer de dood,
't Zy rijk oft arrem, kleyn oft groot,
't Zy jonk of oud, ter aerden slaet,
De mensch gelijk een bloem vergaet.

Het leven dat is anders niet,
Gelijk een schaduw die men ziet,
Oft als een rook die met den wijnd,
In korten stond tot niet verdwijnt.
Wat is doch hovaerdy en pracht?
Wat is de rijkdom en de macht?
Wat is doch al het werelds goed,
Wanneer de ziel verhuyzen moet?
Wat is de schoonheyd? niet met al,
Mits zy in d' aerde rotten zal;
Wat is dan alle werelds lust,
Als 't doode vleesch ten grave rust?
Daer 't kriel gewurmt met ons vereend,
En knaegt het vleesch tot op 't gebeent;
Wat is dan alle aerdsche vreugd,
Die gy gebruykt hebt, domme jeugd Pampiere Wereld, 4to, bl. 133.?

Als minnezanger schijnt KRUL zich HOOFT ten voorbeeld gekozen te hebben; en men moet zich inderdaad verwonderen, zoo veel losse, bevallige galanterie bij een' burgerlijk' ambachtsman aan te treffen, als in zijne *Minnelyke Zangrymen* gevonden wordt. Om ten minsten eene proeve daarvan hier mede te deelen, kiezen wij daartoe het stukje, getiteld:

Schoonheyds minnevoedzel.

Lief Rosette, 'k ben gevangen,
Van de min,
Zielevoesteres, Goddin!
Schoone wangen, wel behangen,

Ach! waer meê,
Zijn uw kaekjes wit als snee?
Haertjens blond,
Hangen weemlend om uw' mond.

In uw oogjes zijn twee goodjes,
Die de min
Schieten tot mijn' boezem in;
't Zijn, Rosette, cupidootjes,
Die haer brand
Stooken in mijn ingewand;
Ach! hoe zoet
Gaen uw lonkjes door mijn bloed!

Roode lipjes, schoone bloosjes,
Staen zoo wel,
Op uw wit en blanke vel,
Als de cierelijkste roosjes,
Die na wens,
Bloeyden oyt aen schoon provens;
Bloosjes, ach!
Die geen roos beschamen mach.

Ach' wat zijn uw kleene tandjes?
Wit yvoor;
Blaeuwe aders speelen door
't Blanke vel, en witte handjes;
Korte kin,
Daer een geestig kloofjen in;
Noch al meer,
Zoete min, dwael niet te veer Pampiere Wereld, bl. 377..

Het is eenigzins vreemd, dat deze verdienstelijke dichter zoo weinig bekend is, of ten minste doorgaans voorbij gezien wordt. Levensbijzonderheden van hem hebben wij niet aangetroffen.

[Jan de Kruyff]

Kruyff (Jan de), geboren te *Leyden*, den 15 September 1706, en aldaar overleden, den 18 Januarij 1775, behoort onder de verdienstelijkste dichters van zijnen tijd gerekend te worden. Er is iets stevigs, iets krachtigs in zijne gedichten, dat dezelven zeer voordeelig onderscheidt van die menigte zoetvloeijende, nette en nietszeggende keuvelrymen, die toen alle echte poëzij schier geheel verdrongen hadden. De dichtstukken, die hij nu en dan in het licht zond, kenmerkten hem als een' man van schranderheid, vindingrijk vernuft en gezond oordeel. Zeer gesteld op oorspronglijkheid, bleef hij onbesmet van de vertaalziekte, die in zijn' tijd FEITAMA en zijne school zoo hevig had aangetast. De wakkere man had wel gelijk, toen hij zong:

Wat hoeft men telkens de eer van 't denken
Aan buitenlandsch vernuft te schenken?
  Is onze ziel dan niet bekwaam,
Om eigen werk in 't licht te geeven?
Moet ze eeuwig in de laagte zweeven,
  Of pronken met eens anders naam?

- - - - - -

Al de eer, die ge immer, door 't vertaalen
Van eenig dichtstuk, kunt behalen,

Of u, met recht, te vordren slaat,
Is in deez' maagren roem gelegen,
Die nooit uw' arbeid op kan weegen;
‘t Is net, 't is sierlijk nagepraat’.

En zoudt ge u, voor uw letterploegen,
Met zulk een' schraalen loon vernoegen?
Neen, Dichters! neen, uw konst, zo eêl,
Heeft, om geene armoê van gedachten,
Dit schimpig vonnis ooit te wachten:
‘Het vaars is goed; maar 't zegt niet veel Gedichten, bl. 126..’

De verzameling, waaruit wij dit afschreven, is na 's dichters dood door zijne zonen in het licht gegeven, en mag te regt den naam van keurig dragen. De uitgevers hebben bij de keuze der gedichten, tot de uitgave bestemd, eene gepaste verscheidenheid in het oog gehouden, die bewijst dat hun vader de lier zoowel op een' luimigen en boertigen, als deftigen en ernstigen trant stemmen kon, gelijk blijkt aan zijne *Huwelijkscelebratie van* J. VAN EEMS Ibid. bl. 72., in den zoogenaamden stadhuisstijl opgesteld. Tot eene proeve der opgeklaarde denkwijze van den braven man, die, wel ver van zijne reden aan eenig kerkgezag te onderwerpen, reeds in zijn' tijd den moed had om de echtheid der credentialen van de zoogenaamde hemelsche ambassadeurs in twijfel te trekken, schrijven wij hier de volgende regels af:

De waarheid is slechts één. Wie heeft haar dan gevonden?
Ik, zegt Calvijn. Maar zacht; dus spreeken honderd monden.

Hier roemt ook Luther op: 't wordt van Armijn beweerd:
't Is Mennoos taal: Socijns: dit 's 't geen het Pausdom zweert:
Wie zal dan in 't geschil het rechterampt bekleeden?
Hij, die onfeilbaar is; geen ander word' geleeden.
Waar vindt men dien op aarde? in Romens Opperhoofd?
Neen, roept een Protestant, hij dwaalt, die zulks gelooft.
Hoe, stemt gij dit in ernst, en smeedt gij zelf een keten,
Uit heersch- of ijverzucht, voor 't eeuwig vrij geweeten?
Wat heul, zo hierarchij dat dierbaar pand belaagt,
Schoon ze op onfeilbaarheid, kwanswijs, geen glorie draagt?
Gij voert noch galg, noch rad, in uwe kerkbanieren,
't Is waar. Maar ach! gij legt, door trotsche formulieren,
Het vrij geloof, aan band. Sluit ge uw gemeenschap niet
Voor hem, die door geen' bril der Dordsche Vadren ziet;
Of Luther niet omhelst; noch Mennoos leer wil stijven?
Wie schonk hun toch de magt om wetten voor te schrijven?
Toon, toon hunn' lastbrief dan; of geef, met schuldige eer,
't Ontweldigde gezag aan Vorst Messias weêr;
Wiens hevige ongenade u anders staat te vreezen.
Hij, Hij alleen, geen mensch, moet onze rechter weezen.
Zo groeie en bloeie een Kerk, die voor de vrijheid pleit!
Zo blijv' haar kenmerk Deugd, haar zuil Verdraagzaamheid Gedichten, bl. 52..

Van de drie zonen, ROELAND, JAN en PIETER, die hij bij zijne weduwe, ANNA WIJBRANDINA TIEBOEL, achterliet, trad de tweede, namelijk [Jan de Kruyff, in zijn' vaders spoor als dichter en letterkundige ...]

[Jan de Kruyff]

Van de drie zonen, Roeland, Jan en Pieter die hij [voorgaande, Jan de Kruyff] bij zijne weduwe, Anna Wijbrandina Tieboel, achterliet, trad de tweede, namelijk Kruyff (Jan de) Alg. Konst en Letterbode voor 1823, No. 6 en 7., in zijn' vaders spoor als dichter en letterkundige. Hij werd insgelijks te *Leyden*, den 11 October 1753, geboren, en door

zijne ouders tot den predikdienst bestemd. Na volkomen de Latijnsche en Grieksche talen magtig te zijn, werd hij met zijn vijftiende jaar tot de akademische lessen bevorderd, en trok veel voordeels uit het onderwijs der Hoogleeraren RUHNKENIUS, VALCKENAER en VAN DE WYNPERSSE, zoodat hij niet zelden bij openbare en bijzondere disputatiën dikwijls zeer scherpzinnige en geregelde tegenwerpingen maakte, waartoe hem zijne buitengemeene vaardigheid in het Latijn spreken zeer te stade kwam.

In het Grieksch was hij ook zeer ver gevorderd; zoodat hij, op aansporing van den grooten RUHNKENIUS, eene nieuwe uitgave van DIONYSII *Periegesis* ondernam te beärbeiden. Doch de dood van voorgemelden zijnen vader gaf eene geheel andere wending aan zijne bestemming, en deed hem van den predikdienst afzien, om het bestuur eener uitgebreide en werkzame fabriek te aanvaarden. Echter zeide hij daarom zijne geliefkoosde letteroefeningen niet geheel vaarwel. Aan zijne pen hebben wij de keurige Nederduitsche vertalingen te danken van eenige voortreffelijke verhandelingen van de Hoogleeraren RAU, LUZAC, BORGER, en anderen, benevens een oorspronglijk opstel ter beäntwoording van de vraag, voorgesteld door de bezorgers van het Stolpiaansch legaat, over het bestaan van niet meer dan één' God, en de levensbeschrijvingen van HOOGVLIET en FEITAMA, in 1778 uitgegeven door het genootschap: *Kunst wordt door arbeid verkregen*. Als welsprekend' redenaar leeren wij hem kennen uit zijne *Redevoering ter Nagedachtenis van* JAN NIEU-

WENHUYZEN Te Leyden, bij HERDINGH en DU MORTIER, 1806., en zijne Lofrede op P.C. HOOFT, waarmede hij in 1817 bij de Hollandsche Maatschappij van Fraaije Kunsten en Wetenschappen den gouden eerprijs behaalde Dezelve wordt gevonden in het IV deel der Werken van die Maatschappij., en waarlijk, verdient HOOFT 'openlijk geprezen te worden, DE KRUYFF verdient niet min zijn lofredenaar te zijn. - Het gelukt hem uitnemend, het beeld van een' voortreffelijk' burger, magistraat en staatsman in HOOFT te doen onderscheiden, dat wij met genoegen, ja met verrukking aanstaren, en het niet wel verlaten kunnen, zonder den wensch en het voornemen, om hem, zoo veel in ons is en voor ons te pas komt, ijverig na te streven Vaderl. Letteroef. voor 1821, I St. bl. 252, 253..'

In het laatst van 1798 werd hij door het toenmalig Staatsbewind der *Bataafsche Republiek* aangesteld tot Curator der Hoogeschool te *Leyden*. Het waarnemen van dezen gewigtigen post was eene zijner aangenaamste bezigheden, en hij bleef dezelve met allen lust en ijver bekleeden tot de gewelddadige inlijving van ons vaderland in het Fransche keizerrijk en der Leydsche akademie in de universiteit van *Parijs*.

Ook op het staatstooneel zag men hem met ijver werkzaam in de moeilijke tijden sedert 1795: eerst was hij lid van het Gemeentebestuur zijner geboortestad, vervolgens werd hij door het Provinciaal Bestuur

van *Holland* aangesteld als lid van het Provinciaal Committé departementaal van koophandel, zeevaart en fabrijken, welken post hij bijna een jaar lang bekleedde. Twee malen werd hij door de stad *Schiedam* tot Plaatsvervanger in de Nationale Vergadering verkozen, doch heeft als zoodanig nimmer zitting genomen. In het laatst van 1801 werd hij door het toenmalige Staatsbewind der *Bataafsche Republiek* aangesteld tot lid van den Raad van Binnenlandsche Zaken. Bij de komst van den Heer SCHIMMELPENNINCK tot het bestuur als Raadpensionaris, ontslagen van alle ambtsbetrekkingen, verlangde hij naar rust, en ontdeed zich van zijne fabrijk door verkoop; doch in 1808 werd hij door LODEWIJK NAPOLEON aangesteld tot Wethouder der stad *Leyden*, welken post hij onder het Fransche bestuur met dien van Vrederegter verwisselde in 1811, en van denzelven in 1819 ontslagen werd. Hij begaf zich vervolgens naar *'s Hage*, om aldaar ten huize van den Heer J. BOSSCHA, die met zijne jongste dochter gehuwd was, het overschot zijner dagen in stille rust en de beöefening der letteren door te brengen. Twee jaren sleet hij hier nog in stil genoegen, en ontsliep zachtelijk in de armen zijner kinderen, op den 24 December 1821 De Heer Mr. R. FEITH huldigde zijne nagedachtenis met een fraai dichtstuk, te vinden in den *Nederlandschen Muzenalmanak*, voor 1823.. In 1784 was hij gehuwd met MARTHA JACOBA LUZAC, zuster van den beroemden Hoogleeraar J. LUZAC,

die in 1807 bij *Leydens* buskruidramp zoo jammerlijk om het leven kwam. Zij ontviel hem den 28 Februarij 1816, en hij betreurde haar gemis in een roerend dichtstuk, getiteld: *De Hoop des Wederziens*. Uit dit huwelijk zijn hem zes kinderen geboren, drie zonen, JAN, ETIENNE en DANIEL JOSUÉ, en drie dochters, EMILIA HILLEGONDA, ANNA CATHARINA en HENRIETTE JACOBA, die allen nog in leven zijn. De oudste zijner zonen, Mr. JAN DE KRUYFF, junior, gaf in 1821 met zijn' krachtigen *Zegezang ter eere der Nederlandsche Helden op Palembang*, een bewijs dat hij, op het spoor van zijn' waardigen vader en groot-vader, insgelijks de dichtkunst hoogschat en beöefent.

De verdienstelijke overleden staatsman, letterkundige en dichter was niet alleen sedert 1782 lid en vele jaren Secretaris van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde, te *Leyden*, en laatst Correspondent der tweede klasse van het Koninglijk Instituut, maar ook in betrekking met genoegzaam alle vaderlandsche geleerde en dichtgenootschappen, die zich met onderscheiden proeven van zijne werkzaamheid vereerd en bevoordeeld vonden.

Behalve eenige dichtstukken, die in de werken van het Leydsche genootschap: *Kunst wordt door arbeid verkregen* gevonden worden Onder anderen het fraaije gedicht *De Eendragt*, in de *Tael- en Dichtl. Oefeningen*, III Deel, bl. 205., en eenige afzonderlijk gedrukte gedichten, waarvan ‘een groot, en welligt,’ gelijk hij zelf zegt, ‘van de

zijde der kunst het beste gedeelte min of meer het merk droeg van den geest der ongelukkige tijden, die wij beleefd hebben,' en die hij daarom der vergetelheid toewijdde, gaf hij in 1817, en dus in den avond van zijn leven, met de zoo even vermelde *Hoop des Wederziens* tevens eenigen zijner vroegere dichtstukjes in het licht. Met algemeen genoegen werd dit bundeltje ontvangen, en, vooral het eerstgemelde dichtstuk, gelezen en gewaardeerd door ieder die behagen schept in het eenvoudig schoone en aandoenlijke. 'Kunst der poëzij; zoo veel mogelijk en gepast in dezen stijl, bondige en geregelde redenering; echt, waarachtig, ongekunsteld, natuurlijk gevoel, van den mensch, den vriend en echtgenoot - alles vereenigt zich in dit stuk, om het eene vereerende plaats aan te wijzen Vaderl. Letteroef. voor 1817, I St. bl. 387..' In stede van de koele analysering die op deze warme lofspraak van dit uitmuntend dichtstuk volgt, schrijven wij liever deze ons hart zoo wel doende regels daaruit af:

Ja, 't is zoo - 't zwart gordijn, dat tijd en toekomst scheidt,
Ontzegt het sterflijk oog een blik in de eeuwigheid.
Beroem u vrij, natuur haar diepst geheim te ontwringen;
Vergeefs, vergeefs beproefd, dien voorhang door te dringen!
't Vermetelst ongeduld keert, onbevredigd, weer,
En zinkt, weemoedig, aan den voet des scheimuurs neer.
Daar achter - eeuwig licht en ongekende luister;
Aan deze zijde - 't graf en ondoordringbaar duister.

‘Hoe! is dan voor het hart, dat naar vertroosting smacht,
En brandt om in te zien - is hier dan alles nacht?
Ach, waarom van dat licht geen straaltje doorgebroken,
En, langs zijn donker pad, den reiziger ontstoken;
Hoe welkom, op den togt door 's werelds rampwoestijn,
Hoe welkom, in zijn' angst, zou hem een scheemring zijn!
Wat baat den mijnslaaf, diep in 's aardrijks schoot verloren,
Waar, door verpeste lucht, geen lichtstraal heen kan boren;
Wat baat den matten, die in eeuwig duister kwijnt,
De schoone hemel, die zijn levend graf beschijnt?’
Wie zijt ge, die zoo stoute klagt u durft vermeten;
Onzinnigen! wie zijt ge of van wat geest bezeten?
Zoo jammert in zijn wee, die 't heulsap van zich stoot;
Of klaagt het zonlicht aan, die, willens, de oogen sloot.
Laat af - herroept die klagt, zij hoont uw' Hemelvader!
't Geen gij van verre zoekt, bragt u zijn liefde nader;
't Geheim der eeuwigheid blijve in haar' schoot bewaard,
't Is in uw zelv' het licht, waarop gij angstig staart.
Wat is 't, dat, in den storm der bangste twijfelingen,
Die, bij het gapend graf, den zwakken geest bespringen;
Waar al, wat zich vertoont, om strijd verschrikking biedt,
En 't oog, in been en stof, niets dan ontbinding ziet;
Wat is het, dat, ook daar, de vrees des doods kon breken,
En 't eerst, in 's wijsgeers ziel, een hooger hoop ontsteken?
Was 't niet de vreeze zelv', door 's Makers eigen hand,
Met zoo weldadig doel, ons wezen ingeplant?
Was 't niet de grond dier vrees - de ondoofbre zucht naar leven,
Die van vernietiging de ziel terug doet beven,
En bij haar oorsprong zelv' voor haar voldoening pleit;
Was zij niet de eerste leus van onze onsterflijkheid?
Niets anders spreekt, - bij 't woên der reinste en teêrste smarten,
De heil'ge smart der liefde in wreed verscheurde harten;

Als daar, in nijd ontvlamd, verhit op 't kostlijkst bloed,
Meêdoogenloos de dood op dierbre panden woedt;
Als, op hun lijk, die smart tot wanhoop dreigt te stijgen,
En alle wijsheid sust en alle troosters zwijgen;
Niet anders spreekt, ook daar, een magtig, diep gevoel,
En dringt en worstelt door 't onstuimig driftgewoel;
't Verwint - de rede ontwaakt; het hart schijnt zich te ontsluiten;
Een ongeziene kracht 't oproer der ziel te stuiten;
De lijder heft zich op; zijn oog staat kalm en teêr;
En, snikkend, barst hij uit: *ja! ja! ik zie hen weer!*
Ja, ja, gij ziet hen weer: wat wou u hier bedriegen?
De stem, die u dit zegt, die Gods-stem kan niet liegen;
Zij spreekt in aller hart - bij wijsgeer en barbaar,
En elk, op zijne wijs, verstaat, eerbiedigt haar.
Verhef dan, heilge stem, waarvoor wij dankend knielen,
Verhef u in ons hart! en gij, verslagen zielen!
Die in uw sombre smart hier nog misleiding vreest,
Ontsluit u voor haar' troost; zij spreekt voor u het meest.
Of is zij u verdacht - wraakt haar uw koele rede?
Neen: al wat in u is, stemt met haar inspraak mede.
Treedt in: treedt dieper in; beschouwt uw gansch bestaan,
Daar, als bij iedren blik, lacht de eigen hoop u aan.
't Vereent zich al in haar; 't laat zich in haar ontbinden,
Maar ook, alleen met haar, zult gij er God in vinden;
Hem, die geen enkle zucht u heeft in 't hart geleid,
Waarin geen zaadje kiemt van Hemelzaligheid De Hoop des Wederziens, bl. 4..

Waarom toch zouden wij uit dit en de volgende gedichten hier meer afschrijven? Het bundeltje is immers, vertrouwen wij, in ieders handen.

[Matthys Kueser]

Kueser (Matthys) maakte een kluchtspel, *Olof Brom, of het Onghehoorsaem Dochterken*. Had hij dit nufken niet in 1646 laten drukken, wij zouden hem waarlijk hier niet als erbarmelijk rijmer vermeld hebben.

[Dirk Kuipers]

Kuipers (Dirk) schijnt op zijn' ouden dag de lijst der middelmatige verzenmakers der achttiende eeuw nog te hebben willen vermeerderen met de uitgave van zijne *Dichtoefeningen*, in 1786; immers zegt hij tegen zijn' jockei in den *Voorzang*:

> Reik me, ô knaap! myn oude cyter en myn bril, ik zal voortaan,
> Schoon reeds oud en grijs van hairen, die tot eer der liefde slaan Myne Dichtoefeningen, bl. 6..

Nu, dat deed ANACREON ook, maar het ging ANACREON in het Grieksch toch een weinigje beter van de hand dan DIRK KUIPERS in het Nederduitsch.

[Dirk Kuipers, Koimansz.]

Kuipers (Dirk), Koimansz. De muzijk wordt meermalen door bedelaars gebezigd als een middel om de meêwarigheid op te wekken; KUIPERS, KOIMANSZ. heeft de proef genomen of dit ook met de rijmkunst wilde lukken, en schreef te dien einde een *klagend zangspel, De Armoede* genaamd, en in 1788 te *Dordrecht* gedrukt, waarin hij, als auteur-acteur, onder den naam van MIRTIL, het publiek op Psalmwijzen nederig om een aalmoesje verzoekt.

[Christiaan François Kuypers]

Kuypers (Christiaan François), Predikant te *Wolphaarsdijk*, gaf in 1792 eene verzameling van zevenëntwintig dichtstukjes, onder den titel van *Gewijde Poëzij*, in het licht. De onderwerpen zijn slechts ten deele gewijd, en op den naam van poëzij kan geen van allen aanspraak maken. Het preeken ging zijn eerw. mogelijk beter van de hand dan het dichten.

[Jan Anthoni Labare]

Labare (Jan Anthoni). Behalve eene *Konst der Poëzye in Nederduytsche Veirzen*, in 1721 gedrukt, heeft deze Vlaamsche rijmer zijne *konst* getoond aan twee zoogenaamde *bly-eyndighe treurspelen*, namelijk: *De Trauwe van Marie de Valois, Princesse van Bourgogne en Vrauwe van de Seventhien Nederlandsche Provintien*, in 1727, en *Kruystocht door Diederyck van Elsatien, Grave van Vlaenderen*, enz. in 1741 gedrukt.

[Jacobus Lagendaal]

Lagendaal (Jacobus). In 1743 meldde deze zich op den Haagschen zangberg aan met drie politieke rijmstukjes, *Nederland op den Throon, Nederland op den Oorlogsthroon*, en *De Vryheid in den Hemel*, alle drie in Heldendicht, *si placet!* Vervolgens berijmde hij de historie van HIOB, ook al in den toenmaligen heldendichtvorm, om tot een' waardigen pendant te dienen van ABRAHAM, JACOB, GIDEON, SALOMON, MOZES en dergelijke gerijmde biographiën. In zijn Voorberigt zegt hij, dat hij al wat historisch was *poëtisch* behandeld, maar de zamenspraken van JOB met zijne vrienden *in rijm* gebragt heeft. Wij hebben met geene mogelijkheid 's mans poëtische behandeling van zijn in rijm brengen kunnen onderscheiden. Toen hij

nu zijn' arbeid voltooid had, wilde hij, op het voorbeeld van HOOGVLIET en DUIM, die hunne helden den bijnaam van *Aartsvader* gegeven hadden, den vromen Uzziter insgelijks van een' *nom de guerre* voorzien; op het punt van hem als *Patroon der Lijdzaamheid* der wijde waereld in te zenden, *vond* hij geene vrijheid om dat onduitsch woord te gebruiken, omdat hij er geen gezag voor *vond*, en evenwel *vond* hij toch maar geen ander (hij was ook niet zeer gelukkig in het vinden); na veel zinnens en raadplegens *vond* eindelijk een ander de cognominatie *Geestelijke Palmboom*: dit lachte hem zoo eigenaardig en tevens poëtisch toe, dat wij nu sedert 1769 dit rijmwerk, onder den titel van *Hiob, de Geestelyke Palmboom*, menigmaal in de kruideniers- en kaaswinkels tot den rang van rare boeken zien bevorderen.

[Jan Lambrecht]

Lambrecht (Jan) J.F. WILLEMS, Verh. over de Ned. Tael- en Letterk. II Deel, bl. 111., een regtsgeleerde van *Brugge*, en groot voorstander der Vlaamsche taal, bloeide in het midden der zeventiende eeuw, en was een in zijn' tijd niet onverdienstelijk dichter. Zijne uitgegeven werken zijn: *Vlaemsche Vredevreucht, naer een pynelycke droefheyt door den grouwelycken Oorlogh nu verandert in een aengenaeme Peys*, gedrukt in *'s Hage* 1659 en met een lofdicht van Cats vereerd; wijders gaf hij nog hetzelfde jaar in het licht: *Vorstelycke Minnelusten en*

Koninckłyck Bruyloft-gedicht, bij gelegenheid des huwelijks van LODEWIJK XIV met de Spaansche Infante MARIA THERESIA; in 1662, *Deugdenlof*, gevolgd door *Rachel ofte Thonneel van oprechte Liefde: verthoonende door een Herders-Spel, den Aerbeyt ende ghetrouwe Liefde van den Aertsvader Jacob, waerin een vermaeckelycke Clucht*, beiden te *Brugge* gedrukt, en aldaar ook in 1665 *Lof der Bouwlust*; in 1676 volgde *Schoonheyts Ramplot*, en twee jaren later *De Goe Weke*; het laatste wat hij uitgaf was: *Bethlehem, verthoonende den H. Kersnacht*, in 1685. De Heer WILLEMS heeft ons van de moeite ontslagen hier iets van zijn' dichttrant mede te deelen, doch daarentegen is onze opgave van 's mans werken volledіger.

[Amos Lambrechts]

Lambrechts (Amos), een Wondheeler te *Leyden*, gaf aldaar in 1716 een blijspel in het licht, getiteld: *De Bedrogen Geldzoeker*.

[Petrus Langedult]

Langedult (Petrus). Het treurspel in drie deelen van dezen, getiteld: *Christus lydende en verheerlykt*, in 1684 te *Amsterdam* gedrukt, is eene zwakke copij van DE DECKERS krachtigen *Goeden Vrijdag*.

[Pieter Langendyk]

Langendyk (Pieter) Leven van P. LANGENDYK, achter het IVe. Deel zijner Gedichten. J. KOK, Vad. Woordenb. XXII Deel, bl. 22. was de zoon van Arend Kort, die zijn' geslachtnaam met dien van zijne geboorteplaats *Langendijk*, bij *Alkmaar*, ver-

wisselde; hij was Metselaar te *Haarlem*, alwaar onze dichter den 25 Julij 1683, en dus niet te *Amsterdam*, gelijk de Heer VAN KAMPEN verkeerdelijk opgeeft Geschiedenis der Nederl. Letteren en Wetenschappen, II Deel. bl. 156., geboren werd. Naauwelijks zes jaren oud zijnde verloor hij zijn' vader, een welgesteld man, die ter eigenbewoning een huis gebouwd had in de *Gierstraat* over de Botermarkt. Zijne weduwe, eene verkwistende en kwalijk oppassende vrouw, ving een' linnenwinkel aan, en zond haren zoon met zijn tiende jaar naar *Amsterdam*, om door den toenmaals zeer bekenden taalgeleerden WILLEM SEWEL in de gronden der Latijnsche en Engelsche talen onderwezen te worden. Inmiddels verliepen zijner moeders zaken dermate, dat zij dezelven opgaf, en met haren zoon naar *'s Hage* vertrok, waar zij zich van een klein winkeltje kommerlijk geneerden. De zoon oefende zich ondertussen in de teekenkunst, maar deze leverde hem geene kostwinning op; doch een weefgetouw magtig geworden zijnde, bevlijtigde hij zich zoo lang, tot hij garendamast en servetgoed weven kon. Zijne teekenkunst stelde hem in staat om de patronen zelf te vervaardigen, en zijne vordering in dezelve bragt hem in kennis en vriendschap met den Haagschen kunstschilder HENDRIK POLA, wiens teekeningen, verbeeldende de fabel van PSYCHE, hij met drieënvijftig bijschriften in den Vondeliaanschen smaak vereerde P. LANGENDYKS Gedichten, I Deel, bl. 361..

Met een voortbrengsel van zijn weefgetouw naar *Amsterdam* gereisd zijnde, om hetzelve te verkoopen, geraakte hij in kennis met den Heer PRADO, die hem aanstelde tot meesterknecht over zijnen weefzolder; hij kwam dus met zijne moeder te *Amsterdam* wonen, en werd kantoorbediende bij den Heer JAN BRAND; deze, zijne bekwaamheid in de teekenkunst bemerkende, gebruikte hem ook tot het teekenen der patronen zijner zijden stoffen, waarin hij zulke groote vorderingen maakte, dat ABRAHAM VERHAMME hem naderhand, op eene goede jaarwedde, tot zijn' patroonteekenaar aannam, in wiens dienst hij negen jaren doorbragt.

Thans begon de lust tot de beöefening der dichtkunst zich bij hem te openbaren, misschien wel door den omgang met den erbarmlijken rijmelaar JAN VAN GYZEN Zie over dezen ons II Deel, bl. 449., wiens zoogenaamde *Gedichten* hij in 1708 met een brommend lofvers vereerde. Betere proeven van zijn dichtvermogen leverde hij in 1711 met zijn blijspel *Don Quichot op de bruiloft van Kamacho*, het welk met veel genoegen op den Amsterdamschen schouwburg werd vertoond. Dit blijspel, door hem in den ouderdom van zestien jaren vervaardigd, en waartoe hij het fonds nam uit den beroemden roman van CERVANTES, is een zeer geestig en vrolijk stuk, dat nog in onzen tijd behaagt Hetzelve is zoo scherpzinnig als uitvoerig beöordeeld in den *Tooneelkijker*, III Deel, bl. 68.. In 1712 werd hetzelve gevolgd door

het kluchtspel *De Zwetser*, en het blijspel *Het wederzyds Huwelyksbedrog*; in 1715 gaf hij nog twee blijspelen in het licht, *Krelis Louwen, of Alexander de Groote op het Poëtenmaal* Van dit stuk vervaardigde de Amsterdamsche dichter H.J. ROULLAUD eene Fransche vertaling, die onder den titel: *Alexandre le grand ou le Paisan roi*, in 1751 gedrukt is., en *De Wiskunstenaars, of het gevlugte Juffertje*. Al deze blijspelen hebben zich tot in onzen tijd op het tooneel staande gehouden, en worden nog met veel goedkering vertoond.

Schoon LANGENDYK als tooneeldichter het meest tot het blij- en kluchtspel geschikt was, beproefde hij toch ook zijne krachten aan het treurspel, met HERMANUS ANGELKOT de behulpzame hand te bieden in het dichtmatig overzetten van ADDISONS *Cato*, die insgelijks in 1715 in het licht kwam. Kort daarna vertaalde hij ook het treurspel *Cato van Utica*, uit het Fransch van DECHAMPS, het welk in 1722 in het licht kwam; echter schijnt hij zelf begrepen te hebben dat het blijspel beter zijne zaak was; althans hij zeide Melpomene vaarwel, en hield zich alleen aan Thalia. De dwaasheden van het beruchte actiejaar 1720 verschafte hem stoffe tot twee blijspelen, *Quincampoix, of de Windhandelaars*, en *Arlequin Actionist*, die beiden ongemeen behaagden, zijnde het eerste vijftien en het laatste tienmalen achtereen op den Amsterdamschen schouwburg vertoond. Behalve deze oorspronglijke blijspelen vertaalde hij ook een Fransch blijspel, *De Be-*

driegeryen van Cartouche, of de Fransche Rovers, in 1732 gedrukt, doch hetzelve kan bij zijne eigene stukken niet halen in vernuft en echt comiek. Na zijn' dood kwamen nog drie geestige blijspelen van hem in het licht, *Xantippe, of het booze Wyf des filozoofs Socrates beteugeld; Papirus, of het Oproer der Vrouwen binnen Rome*, en *De Spiegel der Vaderlandsche Kooplieden*.

Als blijspeldichter heeft LANGENDYK ongetwijfeld buitengemeene verdiensten; schoon wij hem zoo min den Nederlandschen PLAUTUS willen noemen, als den LIVIUS van het *Sparen*, met wien, MOSCHUS en HOMERUS, DIRK SMITS in een winderig bijschrift op zijn portret hem vergelijkt D. SMITS Nagel. Gedichten, I Deel, bl. 254., durven wij hem echter gerust in gelijken rang stellen met den Franschen MOLIÈRE; hem met dezen vergelijken ware iets anders De Heer BARBAZ is van gevoelen dat Langendyk bij zoodanig eene vergelijking zou verliezen, (*Amst. Schouwt*. II Deel, No. 69, bl. 230), dat wij nog niet zien, als wij het verschil van den nationalen smaak in het oog houden. Hij behandelt wijders drie der beste stukken van LANGENDYK (ald. No. 72.) meer vitzuchtig en oppervlakkig dan oordeelkundig en grondig. ‘Het onderwerp, enz. zijn *door het potsige heen*, doch leveren *echter geen waar* comiek op, gelijk men in de goede *Fransche* blijspelen vindt,’ is eene zonderlinge critiek, die zelfs in het hypercritische valt. Van vrij wat beter gehalte en met meer zaakkennis geschreven is het uitvoerig overzigt van LANGENDYKS blijspelen, in den *Tooneelkijker*, III Deel, No. 2., schoon beide vernuften gansch geen oneer daarmede wierd aangedaan.

Het luimige en boertige was de hoofdtrek van

LANGENDYKS dichtgeest; jammer dat zijn smaak in het comische niet beschaafder was *Duplex omnino est jocandi genus: unum illiberale, petulans, flagitiosum, obscoenum; alterum elegans, urbanum, ingeniosium, facetum*. CICERO, *de Offic*. L. I. Cap. XXIX. Deze twee soorten van boert heeft LANGENDYK zoo min als zijne voorgangers FOCQUENBROCH en BRUNO onderscheiden, en zijn vernuft somwijlen de grenzen der betamelijkheid te buiten laten gaan. Van dit gevoelen is ook de Heer DE VRIES (*Geschied. der Dichtk*. II Deel, bl. 64), waarmede insgelijks de Heer VAN KAMPEN (*Geschied. der Ned. Lett. en Wetensch*. II Deel, bl. 157) instemt, die over het algemeen LANGENDYK minder gunstig beoordeelt., en hij zich verledigen kon om de taak van Focquenbroch op te vatten, door het insgelijks zoogenaamd boertig berijmen des vierden boeks van de *Aeneis* Gedichten, I Deel, bl. 453.. Wij halen de schouders op bij deze laffe *Scarronnade*, niettegenstaande L. BIDLOO vraagt:

> - Wien is 't moogelyk van lacchen zig te onthouwen,
> Daar hy ons Maro doet in 't Zondagspak beschouwen Pan Poëticon Batavûm, bl. 189.?

Men moge in zijn' tijd behagen gevonden hebben in dergelijke burlesque aardigheden, tegenwoordig zou men die tot het Janhagelscomiek rekenen, om het welk een fatzoenlijk man zich schamen zou te lagchen. Wij achten de ruwe, gemeene taal, in sommige zijner grappige stukken, ook in de wezenlijk geestige *Boertige beschryving van den Amsterdamschen Schouwburg* Gedichten, III Deel, bl. 461., eene schatting van Lan-

gendyk aan den smaak van zijn' tijd. Met meer Attisch zout besprengd zijn zijne snel- punt- en knipdichten Epigrammatische Anthologie, bl. 107.. Zijne ernstige gedichten, inzonderheid zijne *Herders- Visschers-* en *Veldzangen*, gelijk ook sommige Bruiloftsgedichten, hebben inderdaad zeer veel verdiensten; alleen schijnt het dat hij zijner Muze in deze vakken wat te veel vergde, of dat zij welligt door anderen te veel gevergd werd.

In 1720 had de Haarlemsche rederijkkamer: *Trouw moet blijken* hem tot haren Factor verkoren. Deze post, dien hij tot zijn' dood toe bekleedde, verpligtte hem om op den eersten dag van ieder jaar een ernstig dichtstuk te leveren. De vier eerste jaren had hij daartoe verschillende onderwerpen tot zijne stof gekozen; doch met 1724 begon hij het leven der Graven van *Holland* in jaardichten te beschrijven, welk dichtstuk hij in 1744 voltooide; met den aanvang van 1747 begon hij in denzelfden smaak het leven van WILLEM I, Prins van *Oranje*, en was daarmede in het laatste jaar zijns levens tot het tijdstip der belegeringen van *Leyden*, *Alkmaar* en *Haarlem* gevorderd. Beide deze cyclische gedichten zijn weinig meer dan berijmde geschiedenissen, en hebben meer historische dan poëtische waarde; zoo ook zijn gedicht op de omstreken van *Kleef* en de levensloop der Aartsvaderen, in welke beide laatsten hij zijn' voorganger CLAAS BRUIN zachtjes achterna stapt.

In 1721 gaf hij zijne gedichten en blijspelen in twee kwartoboekdeelen in het licht. In hetzelve vindt men een snerpend gedicht in den smaak van PERSIUS; hetzelve bewijst dat hij zeer goed geslaagd zou zijn in het hekeldicht, wanneer hij zich daarop had toegelegd. Oorspronglijke hekeldichten zijn er in onze taal weinig voorhanden: wij nemen het alzoo des te gereeder hier over; hetzelve heeft ten opschrift:

De zwitsersche eenvoudigheid, klagende over de bedorvene zeden veler doopsgezinden of weerlooze Christenen LANGENDYK behoorde zelf tot geene gezindheid der Christenen, hoewel zijn' vader de leer der Doopsgezinden beleden had; eerst op zijn doodbed, in den ouderdom van drieënzeventig jaren, werd hij, op de betuiging dat deze leer het meest met zijn gevoelen strookte, gedoopt. De vroege dood zijns vaders, de slordige levenswijze zijner moeder, die, behalve dat, als Quakerin, alle ceremoniën onnoodig achtte, en zijn ongelukkig huwelijk, waren welligt de oorzaak van dit lang uitstellen dezer plegtigheid, en geenszins zijne eigen onverschilligheid omtrent den godsdienst, waarvan velen zijner gedichten, vooral de Jaarzang *Emmanuel* (I Deel, bl. 55.) en het hier medegedeelde, het tegendeel ten sterksten bewijzen..

De schoone eenvoudigheid, uit Mennoos kerk verdwenen,
Die zuivre hemelmaagd, is op een nieuw verschenen,
Niet in een fyn gewaad, niet kraakende van zy,
Of zweemend naar den zwier: maar in een boere py.
Hoe, zou zy die niet weet om vuil genot te waaken,
Maar beter heeft geleerd te lyden en verzaaken,

Zich smukken met den tooi? ô neen deeze ydelheid
Volg die, die 't aardsch gemoed met aardsche schatten vleit.
Men ziet haar niet veel vlags op haaren rykdom voeren.
De kerker was haar kleed; haar ketens waren snoeren;
Haar' traanen paerlen, en haar dischbanketten kruis,
Vervolging, pyn en smaad. Zy tradt niet in haar huis
Op marmre vloeren, of Oostindiaansche matten.
Haar yzre kist was vol gekneveld geld noch schatten.
Zy dischte 't fruit niet in geschilderd porcelyn,
Of schonk 't geslepen glas tot aan de kim vol wyn,
Uit weelde of overdaad; neen, maar om zich te laaven.
Zy hadt geen rytuig met twee paerden om te draaven,
Als zy met schepen op den rynstroom herwaarts quam,
En zag met schrik de pracht der broedren te Amsterdam,
Een dertle pracht, die haar de traanen perste uit de oogen,
En dus met dubble reên tot klaagen heeft bewogen:
  Is dit hetzelfde land, waarna ik heb verlangd,
Toen ik in ketenen en boeijens zat geprangd?
Bedriegt myn oog my ook? zyn dit dezelfde broeders,
Myn hulpers in den nood? naast Godt myn volksbehoeders?
ô Ja! hun mildheid maakt hen kenbaar by myn volk.
Dit straaltje deugds blinkt nog uit eene duistre wolk
Van noodeloozen twist, en bittre kerkkrakeelen,
Die ongebondenheid en zorgeloosheid teelen.
ô Gy gevallenen zyt oorzaak dat ik treur,
En myn eenvoudig kleed in zoo veel deelen scheur,
Als ik hier kerken vind, schaapskooijen, daar de wolven
Zich in verschuilen. ô Elendigen! bedolven
In 't diamante puin der waereld, 't glinstrend quaad,
Voor wien de zon der deugd beneveld ondergaat,
Gy preekt van weerloosheid, en voert terwyl de standerts,
Met legers Vlamingen, en heiren Waterlanders,

Gewapend met den twist, geharnast met den ban,
Elk met een bitse tong, die harten quetsen kan,
Gericht ten oorlog, niet die landen kan vernielen,
Of dierbaar menschenbloed, neen, maar dat meer is, zielen.
Gy denkt dit woord is hard: noch harder is uw twist.
Ach! waar die scheur geheeld, die vlak eens afgewischt
Van 't kleed der waarheid! mocht die wond eens haast geneezen,
En Godts gemeente één hart en ééne ziele weezen,
Hoe beurde Jezus bruid dan 't dierbaar hoofd om hoog!
Hoe zou zy, die haar knie voor Babels beeld niet boog,
Een nieuw Jeruzalem oprechten in het harte,
Zich ziende dan bevryd van ballingschap en smarte!
Hoe menig schaapje, dat nu dwaalt in de woestyn,
Wierd dan gevonden! ô! hoe heuchlyk zou zulks zyn!
Dat geldt u allermeest, ô englen der gemeente,
Die laauw geworden zyt, en 't kostlyk kerkgesteente,
Het vreedelicht, niet op den kandelaar ontsteekt,
Daar gy genoegsaam weet wat aan dat werk ontbreekt.
Slaat handen aan den ploeg. Werkt yvrig in den akker
Des heeren, zyt niet flaauw, niet slaaperig, maar wakker:
Zo worde 't onkruid, dat nu al te weeldrig groeit,
Door uwe wakkerheid gestadig uitgeroeid;
Zo zie men 't vreedelicht de vreedekerk beschynen,
En alle nevels voor haar heerlykheid verdwynen.
  Wat zien wy menig pop gesmukt in wulps gewaad,
Wanneer wy met ons volk hier wandlen op de straat!
Ei zie, daar komt er een, die we als een paauw zien treeden.
Schande! half gekleed! half met ontdekte leden!
Sluit, kindren, sluit uw oog. Maar zagt waar gaatze heen?
Och in de kerk! dat 's niet uit Godtsdienst, zo ik meen:
Maar eerder om aldaar met heur gewaad te pronken,
En 't lodderig gezicht den minnaar toe te lonken,

Die eerst zyn vrouwehair gepoederd heeft met meel,
Opdat zyn wulpsheid van de haare niet verscheel'.
Men durft dit soort naauw meer met eigen naamen heeten:
Want die zyn nu te slegt, veel te oud, en lang versleeten,
Menniste juffertjes en heeren vleit hen bet,
Dat is hunn' roem en glans best in het licht gezet.
Die naam houdt eenen toon met 't klinken van de schyven,
De wulpsheid, hovaardy, en 't tooisel hunner lyven.
Men werpt my mooglyk toe, dat, in den grond, het quaad
Min in de kleeding, dan in 't wulps gemoed, beslaat,
En dat de hovaerdy zo min in syne kantjes
Als hooge hoeden steekt, of naauwe keelebandjes;
Dat ieder naar zyn staat behoort gekleed te zyn,
Geringe liên in 't grof, de ryken in het fyn.
't Is waar, men weet het dus een' schoonen glimp te geeven:
Maar ziet men 't tegendeel niet uit het losse leeven?
Strekt niet het weerschyn kleed een spiegel voor een hart,
Een hart in de ydelheid en hovaardy verward?
En schoon hovaardigheid in 't nedrig kleed kon steeken,
't Geeft minder voorbeeld tot het volgen van gebreken.
Men durft in 't prachtig kleed veel doen dat niet betaamt,
Daar in het nedrig kleed men veeltyds zich voor schaamt.
Koom, volg my, zo 't u lust, 'k zal u een voorbeeld toonen.
Hier staan wy voor een huis, daar wulpsche lieden woonen,
Helaas! van Mennoos volk (ten minsten met den naam)
Wat zien wy hier al prachts! Wat rot men hier al t' saam
Met sleedjes! Dat's een zwier! wat strykt men met de voeten!
Hoe aartig weet die heer dat juffertje te groeten!
Hoe geestig leidt hy haar de trappen op in 't huis!
Hier moeten wy eens in. Men zal door al 't gedruis
En overvloed van volk ons mogelyk niet merken.
Dit is een groot bezoek. Voorwaar hier zyn geen klerken,

Maar meesters in de konst der waereldsche ydelheid.
Wat wordt hier al gestrookt, gelikt, gestreeld, gevleid.
Hoe kostlyk slaat de bruid en bruigom daar te pryken.
Wat dunkt u, vindt men hier wel iemand myns gelyken?
Wordt hier de nedrigheid gevierd, en goede zeên,
In plaats van hovaardy en dertelheid? ô neen!
Zacht, wykt wat aan een zy: men zal hier, onder 't zingen
En speelen, op de maat eens huppelen en springen.
Ziet gy Herodias, hoe dat zy zwiert en zweeft
Al dertlend langs den vloer! 't schynt of zy lessen geeft,
Hoe ge een Joannes 't zwaerd door zynen nek kunt jaagen,
Om in een schotel 't hoofd de moeder op te draagen:
Maar dat 's hier 't oogmerk niet; zy heeft alleen haar net
Om 't vogeltje, dat zy wil vangen, opgezet.
Hoe vliegt de wyn in 't hoofd des jongmans (zacht 't zyn heeren)
Wat smult men al bankets, wat kreukt men hier al kleêren!
Wat is hier al gestoeis, al sneuklings, al pleizier!
Maar sy! ik walg er van. Vertrekken wy van hier
Helaas! ik schrik en beef! ach, myn geloofsgenooten!
Durft gy de nedrigheid aldus voor 't voorhoofd stooten?
Gy dwaalt van 't rechte pad. Keert weder. Zet uw' voet
Op d' engen weg, gebaand door Jezus martelbloed.
Gedenkt een tyd te rug van honderdvyftig jaaren.
Beziet u zelf, en denkt hoe de overoudren waren;
Deez' werkten om een schat, een onverganklyk loon;
Deeze achtten min de pracht dan 's hemels martelkroon.
De mildheid, het is waar, is hoog in u bevonden:
Maar één deugd wischt niet uit al de overige zonden.
Godt eischt het gansche hart. Zoekt en behoudt de deugd,
Zo leeft gy namaals in een veel volmaakter vreugd.
Denkt niet, dat deeze klagt geschiede, om u te hoonen,
Neen, 'k deed 't uit liefde, om u den weg der deugd te toonen.

Ook heb ik niemand in 't byzonder in het oog,
Dat weet de hemel, die tot klaagen my bewoog,
De hemel, die u wil zyn' dierbren zegen geeven
Door heiligmaaking, opdat gy in 't eeuwig leeven
De vreedepalm ontfangt, en de onverwelkbre kroon,
Daar de englen 's Heeren lof verbreiden voor zyn' troon Gedichten, I Deel, bl. 61..

Inmiddels liep de tijd ten einde, voor welken hij zich ten dienste van den Heer VERHAMME verbonden had, en LANGENDYK beproefde nu om buiten vaste verbindtenis zijn bestaan te vinden. Zijne patronen werden door de Haarlemsche fabrikeurs sterk gezocht, weshalve hij metter woon naar *Haarlem* vertrok. Hier had hij nu een ruim bestaan, doch zijne moeder wist in sterken drank en verwaarloosd huisbeleid de overwinst aanhoudend door te brengen. LANGENDYK gedoogde dit met eene stoïsche onverschilligheid, indien slechts zijne boekerij en prentverzameling er geen nadeel bij leden. In den winter van het jaar 1724 kreeg hij een ongemak aan de oogen, het welk hem buiten staat stelde om te teekenen; hij vatte dus zijne damastfabriek weder op, die hij, na het gelukkig herstel van zijn gezigt, aanhield en verder uitbreidde. Eindelijk stierf zijne moeder in 1727. Naauwelijks was hij van den last dezer vrouw ontslagen, of hij haalde zich dien van eene andere op den hals, huwende nog in hetzelfde jaar met JOHANNETTA MARIA SENEPART,

Wier zuivre deugd zyn hart beviel;

doch hij bedroog zich geweldig, toen hij op zijn' bruiloftsdag haar deze vleijende verzekering deed:

> Dan zullen 's Hemels Cherubynen,
> ô Uitverkoren zielsvriendin!
> Vervuld van zuivre hemelmin,
> Om onze huwlykskoets verschynen Gedichten, III Deel, bl. 250.;

want de cherubijnen kwamen niet, en LANGENDYK had eene ziekelijke, kribbige en vrij kwistige huisvrouw, het volkomen evenbeeld zijner moeder;

> 'k Hoef om Xantippe naar den schouwburg niet te gaan,

zeide hij:

> 'k Zie die comedie in myn huis genoeg voor niet Ibid. IV Deel, bl. 351..

Met veel geduld en langmoedigheid droeg hij bijna twaalf jaren lang ook dezen last, tot de dood in 1739 hem van deze Megeer ontsloeg.

Zijne vrolijke luim en philosophische onverschilligheid deden LANGENDYK met zijne moeder en huisvrouw wederwaardigheden standvastig verduren, waaronder menigeen, zegt een ooggetuige, zou bezweken zijn; maar ook even door zijne geduldige inschikkelijkheid voor deze beide vrouwen hadden zijne inkomsten zoodanig eene vermindering ondergaan, dat hij, van dezen last ontheven, wel ver van voortaan in onbekrompenheid zijne dagen te slijten, in 1747 genoodzaakt was zijne geliefde boeken en prenten, waaraan hij veel gelds te koste

gelegd had, benevens zijn' inboedel grootendeels tot geld te maken; en waarschijnlijk ware eene drukkende bekrompenheid in den ouderdom zijn onvermijdelijk lot geweest, bijaldien de Haarlemsche regering daarin niet op eene kiesche wijze had voorzien, met hem bij acte van den 5 Februarij 1749 aan te stellen tot Stadshistorieschrijver, en hem tevens gedurende al zijn overig leven te voorzien van inwoning en onderhoud in het Proveniershuis der stad. Met genoegen en erkentelijkheid nam hij het een en ander aan; echter, hoewel hij nog zeven jaren leefde, en hij reeds vroeger besloten had om S. AMPZINGS Beschrijving van *Haarlem*, in 1682 uitgegeven, met vele aanmerkingen en vermeerderingen op nieuws in het licht te geven, waartoe hij bereids verscheiden stukken verzameld had, is er niets van zijn' arbeid te voorschijn gekomen, waarvoor hij mogelijk ook niet berekend was; althans hij besteedde dien tijd aan het opstellen van blijspelen, schoon hij in geen twintig jaren zich daarmede bemoeid had. *Xantippe* het eerst voltooid zijnde, trad hij wegens de vertooning in onderhandeling met de Regenten des Amsterdamschen Schouwburgs, doch hij beleefde die niet; het stuk was nog niet afgedrukt, toen hij op den 18 Julij 1756 overleed.

LANGENDYK had inderdaad al den aanleg tot een' bevallig' en natuurlijk' dichter, een' vluggen geest, vindingrijk vernuft, gezond oordeel en genoegzame belezenheid; gelukkig was zijne stoïsche onverschilligheid en vrolijke geäardheid een tegenwigt van de

verdrietelijkheden, die twee lastige vrouwlijke schepsels hem zoo vele jaren lang veroorzaakten. ‘Had hij,’ zegt de Heer DE VRIES, ‘oefening bij natuurlijken aanleg gevoegd, hij zou een' eersten rang onder onze dichters bekleed hebben, daar hij zich nu, ondanks vele verdiensten, met den tweeden moet vergenoegen Geschied. der Ned. Dichtk. II Deel, bl. 69..’ Wij gelooven dat het hem niet zoo zeer aan oefening als wel aan beschaafdheid en goeden smaak ontbroken hebbe. Somwijlen heeft hij zelfs stoute denkbeelden met laffe woordspelingen vermengd; van PETRUS SCRIVERIUS sprekende,

> Die Hollands *Graaven* uit hun *graven* deed verschynen,

zegt hij tot besluit:

> Schenk hem een gouden pen: zyn haren zyn laurieren Gedichten, III Deel, bl. 148.;

en zoo op verscheiden plaatsen meer. Wij zullen dit artikel besluiten met een' zijner losse en luimige invallen; eene satyrische waarheid, die, vooral in ons vaderland, bijkans voor eene euangelische gelden kon.

Geld.

'k Plag weleer zo zot te wezen,
Schoon ik vry veel heb gelezen,
Dat de waereld hing aan een
Van atomen groot en kleen,
Deeltjes rond of scherp van hoeken,
Die gestaâg malkander zoeken,

Maar 'k zie nu 't is mis gesteld,
Want zy hangt aan een van geld.
't Geld maakt vreede, 't geld doet vechten,
't Bouwt kasteelen, 't doet ze slechten;
't Geld zet ezels in den raad,
't Voert den bek van d' Advokaat,
't Brengt de Docters by de kranken,
't Komponeert Aptekers dranken,
't Roert des Ziekentroosters mond,
't Helpt de dooden in den grond;
Voor het geld van domme leeken
Hoort men vroome menschen preeken,
En voor lui van 't zelfde soort
Dansen de apen op de koort;
't Geld doet schouten schelmen vangen;
't Geld doet kleine diefjes hangen,
En het maakt de grooten vry,
Hoe besmet met schelmery;
't Geld maakt edellui van boeren,
En van luië meisjes hoeren;
Is een juffer krom of blind,
't Geld maakt dat ze een vryër vindt,
Geele muffe totebellen,
Hebben zy maar geld te tellen,
Worden 't jawoord afgevraagd,
Voor een vrolyke, arme maagd Gedichten, IV Deel, bl. 253..

[Juliana Cornelia, Baronesse de Lannoy]

Lannoy (Juliana Cornelia, Baronesse de), geboren te *Breda*, in het jaar 1738, uit een aanzienlijk geslacht, ontving, naar de gewoonte van dien tijd, eene adelijke, dat is eene nietsbedui-

dende opvoedng, die zich aan de ontwikkeling van verstandelijke vermogens en geestbekwaamheden weinig liet gelegen liggen, omdat de Freule toch geld genoeg had om van te leven; doch zij, die

> Door d'aandrang van natuur tot dichten wierd gedreven,
> Van hare teêrste jeugd met wetenslust bezield,
> Haar boeken toen alreeds voor haar gespelen hield,
> En zonder 't minst gelei van kennis, maag of vrinden,
> Geheel verwonderd was zich op Parnas te vinden Dichtkundige Werken, bl. 7.,

leerde uit zich zelve Fransch en Engelsch, en de Rector SCHONK onderwees haar in de gronden der Latijnsche taal. De Amsterdamsche Schouwburg is in het bezit der drie uitmuntende oorspronglijke treurspelen, waarmede deze voortreffelijke dichteres zich zoo luisterrijk op den Nederlandschen Pindus aankondigde, namelijk *Leo de groote*, 1767, *Het Beleg van Haarlem*, 1770 en *Cleopatra*, 1776. ‘Mevrouw DE LANNOY,’ zegt de Heer BARBAZ Amstels Schouwtooneel, I Deel, No. 31, bl. 273., (hij meent Jonkvrouw, want zij is nooit gehuwd geweest), ‘verstond er zich zeer wel op, een tooneelstuk te intrigueren, karakters te schilderen en de hartstogten in werking te brengen; zelfs is zij in dit laatste punt Mevrouw VAN MERKEN’ (Juffrouw VAN MERKEN; zij werd eerst ‘Mevrouw’ door haar huwelijk met VAN WINTER), ‘verre vooruit, alhoewel deze uitmuntende vaerzen (verzen) heeft gemaakt Dat zij ook *gedicht* heeft, zullen wij op het artikel, haar betreffende, aantoonen. De lofspraak, wegens het *maken* van uitmuntende *verzen*, is ook in ruime mate op den Heer BARBAZ zelven toepasselijk..’ Zijne

gunstige oordeelvelling over het eerstgemelde stuk in het bijzonder, hoezeer slechts in algemeene uitdrukkingen vervat, en getemperd door een ‘het is slechts jammer dat,’ enz. en ‘zekerlijk zijn er,’ enz. Van beter allooi is de beöordeeling van dit stuk in de *Nieuwe Vaderl. Letteroef*. I Deel, I St. bl. 131, in welken mede (IV Deel, I St. bl. 403.) eene even zoo uitvoerige en solide beöordeeling gevonden wordt van de *Belegering van Haarlem*, welligt van dezelfde hand. In het vijfde vertoog van den *Tooneelspelbeschouwer* vindt men ook eene oordeelkundige vergelijking van dit voortreffelijk treurspel met den monsterachtigen *Ripperda, of de inneming van Haarlem*, treurspel (!) door J. NOMSZ, welk laatste eigenlijk in het oog van bevoegder kunstregters dan deze blaadjesschrijvers die eer niet eens waardig geacht zou worden., is een getuigenis der waarheid, dat ieder met vrij wat meer warmte en gevoel zal afleggen, die deze meesterstukken der edele dichteresse leest - leest, zeggen wij, want vertoond worden zij helaas! voor ons verfranscht en verhoogduitscht publiek niet meer.

Ook in het lierdicht gaf zij blijken van buitengemeene bekwaamheden; zij was het, die bij haar leven

> - driemaal op Parnas eene eerkroon weg mogt dragen Dichtkundige Werken, bl. 7.,

want zij behaalde in 1774 bij het Leydsche dichtgenootschap den gouden eerprijs met haar dichtstuk tot *Lof der Verdedigers van* Leyden, VAN DER

DOES, VAN DE WERFF *en* VAN HOUT Tael- en Dichtl. Oef. van het Genootschap: *Kunst wordt door arbeid verkregen*, I Deel, bl. 71. Dichtk. Werken, bl. 95.; in 1777 werd haar door hetzelfde genootschap de zilveren eerpenning toegewezen voor haar dichtstuk: *De Ware liefde voor het Vaderland* Tael- en Dichtl. Oef. *u.s*. II Deel, bl. 89. Dichtk. Werken, bl. 133., terwijl de Heer BILDERDIJK den gouden behaalde; gelijk zij ook in 1774 bij het Haagsche dichtgenootschap den zilveren eerpenning behaalde met haar dichtstuk, behelzende *De Ware vereischten in een' Dichter* Proeven van Poët. Mengelst. van het genootschap: *Kunstliefde spaart geen vlijt*, II Deel, bl. 288., en kort na haren dood werd haar dichtstuk: *Aanspraak van Keizer* KAREL V *aan zijn' zoon* PHILIPS II Ibid. VII Deel, bl. 283. insgelijks de zilveren eerpenning toegekend, nadat de Heer FEITH den gouden had behaald. Deze ontving het berigt, wie zijne mededingster was, gelijktijdig met dat van haren dood Lijkdichten, achter hare *Nagel. Dichtw*. bl. 132.. Zij was de vriendin van FEITH en BILDERDIJK; de laatste roemde zelfs dat hare werken hem dichter gemaakt hebben; welke beleefdheid zij dus geestig beäntwoordde:

> De geest, die inderdaad iets groots heeft voortgebragt
> Moet wel een kleine vonk van hovaardij bespeuren:
> 'k Denk dat geen tijdgenoot zulks in mij af zal keuren,
> En 'k wacht nog min verwijt van 't billijk Nageslacht.

Mijn Zanglust heeft uw ziel in Dichtlust doen ontvonken
Zij vormde u, naar gij zegt. Hoe wensch ik haar geluk!
Zoo ze immer op den roem van eenig werk mag pronken,
Begaafde Bilderdijk, gij zijt haar meesterstuk Nagel. Dichtwerken, bl. 23..

In het jaar 1780 gaf zij hare *Dichtkundige Werken* te *Leyden* in het licht, en overleed te *Geertruidenberg*, den 18 Februarij 1782. Eenigen harer *Nagelaten Dichtwerken* zijn door de zorg van haren vriend BILDERDIJK in I783 te *Leyden* in het licht gegeven; wij zeggen, helaas! eenigen, want kort voor haren dood had zij alles ten vure verwezen, waaraan de laatste hand ontbrak, welk gestreng vonnis maar al te stipt is uitgevoerd geworden door den broeder der dichteresse. Onder deze verloren stukken was ook een bijna afgewerkt treurspel; doch welks naam en onderwerp een geheim voor hare vrienden bleef. De verzameling is dus klein, maar keurig, en aangevuld met lof- en lijkdichten op de uitmuntende dichteresse door onderscheiden dichters; zij maakt met de eerst uitgegevene een schoon geheel uit van meer dan gemeene kunstwaarde. De uitgever beloofde in het voorberigt de Fransche gedichten van zijne overledene vriendin insgelijks in een boekdeeltje van dezelfde grootte en gedaante in het licht te zullen geven, gelijk ook een' herdruk van hare treurspelen in hetzelfde formaat op de pers was, die met platen van VINKELES opgeluisterd zouden zijn; maar het een is zoo min verschenen als het ander.

Wij achten Jonkvrouw DE LANNOY de grootste dichteres, die immer op den Nederlandschen Parnas geschitterd heeft, en plaatsen haar, vooral als tooneeldichteres, ver boven hare tijdgenoote VAN MERKEN; men behoeft slechts *Het Beleg der stad Leyden* van deze met *De Belegering van Haarlem* van gene te vergelijken, om ons oordeel geregtvaardigd te zien. Ook is in hare overige gedichten, meer kracht, vuur, leven, geest en luimigheid dan in die der andere insgelijks zeer verdienstelijke dichteres, waarin meer bespiegelende wijsbegeerte, koele redenering, afgetrokken moraal en bedachtzame ernst heerscht. Beide dichteressen hebben dichtmatige brieven vervaardigd, die, in haren tijd zoo zeer in den smaak waren (gelijktijdig met de zoogenaamde *heroïdes* in *Frankrijk*). VAN MERKENS brieven zijn in een' net geplooiden, ernstigen en deftigen, doch die der Barones zijn in een' bevalligen, vrolijken en lossen trant geschreven; een der kortsten vinde hier eene plaats.

Aan den heer Jossee,
Kundig arts te Noordeloos,
die der dichteresse verweten had dat de vrouwen een noodzakelijk kwaad zijn.

ô Neen, de Sexe is geen noodzaaklijk kwaad,
Heer Arts, mijn goede vrind, gij zult het mij vergeeven;
Wij zijn, met uw verlof, de wellust van het leeven;
Natuurs verruklijkst werk, en 's waerelds pronkcieraad.

Zijn onze feiltjes zelfs niet vol bekoorlijkheden?
Is 't niet aanbiddenswaard, al 't geen door ons geschiedt?
Mijnheeren de Artzen, 't belge u niet,
Maar elk is juist met u niet even wel tevreden.
Behoedt uw kunst somwijl de veege leevenstoorts,
Gij weet ze eene enkle reis ook wel eens uit te dooven:
Uw dranken, uw diëet, gaan alle plaag te boven;
Rhabarber is alleen nog erger dan de koorts.
Wil dan dit fraai pleidooi maar in zijn' aanvang staaken,
En zorg, dat gij de Sexe eerbiedig hulde doet:
Maar, om het evenwel niet al te boos te maaken,
Jossee, een Arts als gij is een voortreflijk goed Nagel. Dichtwerken, bl. 6..

Van hare geschiktheid tot het hekeldicht, zeker geen gewoon verschijnsel in eene vrouw, getuigt niet alleen het satyrieke in hare dichtmatige brieven, maar zij heeft zelfs twee uitgewerkte hekeldichten geleverd, in den smaak van BOILEAU, namelijk die gedichten met de opschriften: *Aan mijn' Geest* Dichtwerken, bl. 21. en *Het Gastmaal* Ibid. bl. 57.; in het eerste hekelt zij op eene boertige wijze het vooroordeel, dat vrouwen niet bekwaam of bevoegd zouden zijn tot het beöefenen der geleerdheid en fraaije letteren. Eenige regels moeten wij hier toch daaruit afschrijven.

Wat kunt gij op zijn best met al uw moeite winnen?
Wat lofs, een' iedlen roem, die ligt in rook verkeert,
Of eerst uw deel zal zijn als u 't gewormt' verteert:

Is 't geen uitzinnigheid, de zoetheid van uw leven,
Uw rust en uw vermaak daarvoor ten prooi te geven?
Boileau zegt in zijn scherts, dat geen gedierte op aard,
Den mensch in grilligheid, en dwaasheid evennaart;
Maar ik, ik zeg in ernst, ga vrij door 's waerelds hoeken,
Van Zuid- tot Noorderpool, van Oost tot Weste zoeken,
't Zij Turk, Europeaan, Chinees, of Massageet,
Daar is geen mensch op aard zoo zot als een Poëet Dichtwerken, bl. 29..
- - - - - - - - -
't Is alles dan vergeefs, gij wilt mijn raad niet hooren?
Welaan, ik twist niet meer, 't waar toch maar tijd verloren,
Maak vaerzen, lees en schrijf, ligt zien wij metter tijd,
Dat Neêrland aan uw kunde een prachtige eerzuil wijdt.
Maar zijt gij niet beducht dat ieder zal bemerken,
Hoe fraai die zinnen steeds op die geleerdheid werken?
Elize heeft somtijds een gansch verhaal gedaan,
Van al wat zedert kort bij haar is omgegaan;
't Is ieder reeds bewust hoe haar bediendens 't maken,
Wanneer haar wasch moet gaan, en honderd nutte zaken,
Terwijl ge ik weet niet waar met uw gedachten dwaalt;
En zo ge al bij 't gesprek uwe aandacht eens bepaalt,
En iets van deezen aart op 't geestigst wilt vertellen,
Gij hebt in 't minst geen trant om 't cierlijk voor te stellen.
Wat zeg ik! legt men niet de misdaad u te last,
Dat ge in het spelen zelfs niet op de regels past?
Ik beef, op ieder kaart, die ik u neêr zie leggen,
Dat gij Thalie, Euterpe, of Melpomeen zult zeggen.
Gij denkt uw levenswijze is zonder ergernis,
Dit is voor 't minst al iets dat onvergeeflijk is.
‘Maar (zegt ge) is dit zoo vreemd! elk luistert naar een reden,
Naar mate dat zij hemt met zijn genegenheden,

Ik bid u, als Lucinde in eedlen iever blaakt,
Ons waerelddeel bestiert, en vrede of oorlog maakt,
Zie Cloë dan eens aan: hare aandacht gaat verloren;
Maar spreek van een concert dat ieder kon bekooren,
Gij zult zoo daadlijk zien, indien gij zelf niet slaapt,
Dat Cloë 't oor verleent en dat Lucinde gaapt.
't Gaat dus Lucinde en mij, 't gaat dus met duizend andren,
Dies bid ik, staken wij dit twisten met elkandren.
En wat begeert gij toch? indien 't berisplijk zij,
Dat ik der Muzen steeds mijn dierbaarste uren wij:
Welaan, ik stap er af, maar toon mij eerst een leven,
Dat tot geringer prijs meer waar vermaak kan geven.
Mijn liefste tijdverdrijf is altoos bij der hand;
Geen wroeging die 't verstoort; nooit baart het misverstand.
Gij ziet of ik nochtans de t' zamenleving schuwe;
Doch schoon ik haar geneuchte aan al mijne andren huwe,
'k Verwissel slechts van feest wanneer 't gezelschap scheidt,
Als ik mij wedervind in 't zoet der eenzaamheid;
En 't geen mij voorts verrukt, meer dan ik kan verklaren,
Vermaken van dien aart verdubblen met de jaren.'
't Is alles fraai, mijn geest, en zo 'k niet kwalijk hoor,
Stelt gij de dames zulks gelijk een lokäas voor.
Ik weet niet of gij veel met dezen vond zult winnen.
Voor mij, 'k zie alles aan met ongestoorde zinnen;
Ik zwijg: maar als u 't lot eens andre zorg verwekt,
Als 't opzicht eens gezins eens voor uw reekning strekt,
'k Bedrieg me, of 'k zie u haast voor uw Latijnsche boeken,
Een schuilplaats voor het stof en voor 't gewormte zoeken.
Voor 't Fransch is geen gevaar, zoo lang men niet besliss'.
Of iemand die 't niet spreekt een reedlijk wezen is:
Maar Pope, uw lijftrawant, en Milton mogen beven;
Haast wordt een duistre kas hun tot verblijf gegeven.

'k Voorzie een derde arrest, helpt, Muzen! wie of 't geldt?
Uw vaerzen, 't is gedaan, hun vonnis is geveld.
Vaarwel dan, wijsbegeerte, en talen, en poëten,
De huiszorg zal in 't eind dit alles doen vergeten Dichtwerken, bl. 32. Dit dichtstuk verscheen, als haar eersteling, in 1766 te *Breda* in 4^0., zonder haren naam, in het licht..

Minder gunstig valt ons oordeel uit omtrent die harer gedichten, die zich met voordacht aankondigen als of er een berg in arbeid gaat, en in den laatsten regel eene belagchelijke muis voor den dag brengt Gelijk, bij voorbeeld, het stukje *De Onbestendigheid* (*Dichtwerken*, bl. 193), tot onze verwondering door den Heer De Vries (II. 173) als eene proeve (!) van haren dichttrant aangevoerd.; dit zijn van die laffe poëtische grappen, waarmede men zich toenmaals mogelijk in de vergaderingen der dichtgenootschappen onder een pijpje vermaakte, en ze vervolgens liet drukken; maar waarlijk, wij gelooven ons niet te vergrijpen, wanneer wij dergelijke mystificatiën onder de voortbrengselen van het valsch vernuft rangschikken Zie mijne uitvoerige verhandeling deswegens in het *Apollineum*, I St. bl. 49..

Doch, gelijk wij straks zeiden, hare voornaamste sterkte bestond in het lierdicht. Tot bewijs voeren wij slechts twee coupletten aan uit haar prijsvers *De Ware liefde tot het vaderland*:

Beschouw dat guur gewest, met eeuwig ijs bedekt,
Daar nooit de lente een roos, de herfst een wijndruif teelde,
Daar nimmer Philomeel haar vreugd en liefde kweelde,
Waaraan de dagtoorts zelf haar licht en warmte onttrekt;

Of zo ge zonder schrik uw oog hier niet kunt vesten,
Het staar daar de aarde uw' voet, de zon uw' schedel zengt,
De wind het barnend zand met lucht en wolken mengt:
Of streef naar 't rotsig oord van Asia's gewesten.

Daar, daar zult ge in het hart der naarste bergspelonk,
D'inboorling zien, 't vermaak zien schittren uit zijne oogen;
Hoogmoedig op zijn' boog en met zijn vacht omtoogen,
Gelooft hij dat natuur hem al haar gaven schonk:
Zijn gade is aan zijn zij', zijn kindren aan zijn voeten;
Hij wenscht voor zich, voor hen geen beter vaderland.
Zijn neiging is gevormd, die tedre liefdeband
Kan op de zachtste wijze al zijn gemis verzoeten Dichtwerken, bl. 137..

Men moet waarlijk glimlagchen, als men bedenkt dat in 1808 door den Heer SCHELTEMA voor de dochters van VISSCHER zulk een prachtig typographisch gedenkstuk werd opgerigt, en de uitmuntende Jonkvrouw DE LANNOY, met welke geene vijftig TESSELSCHADES der zeventiende eeuw te vergelijken zijn, reeds in veertig jaren - vergeten is. Zouden wij de Franschen niet uitlagchen, als zij CLEMENT MAROT of DUBARTAS boven VOLTAIRE of DELILLE verhieven? en wij zelven verheffen HOOFT en VONDEL boven BILDERDIJK en HELMERS!

[Adriaan Latham]

Latham (Adriaan) ontmoeten wij op de naamrollen als opsteller van een tooneelstuk, *Water en Broodtsvaersen, of druck in luck, en luck in druck* genaamd, zonder aanduiding waar of wanneer gedrukt.

[Jan de Leenheer]

Leenheer (Jan de) PAQUOT,*Mém*. T. XVIII. pag. 392. J.F. WILLEMS, Verh. over de Ned. Tael- en Letterk. II Deel, bl. 142., Augustijner monnik te *Brussel*, alwaar hij geboren werd omstreeks het jaar 1642 en stierf den 4 Februarij 1691, was geen onbekwaam Latijnsch en Vlaamsch dichter. Er bestaan van hem twee dichtwerkjes in de beide talen, *Theatrum stultorum, etc. Tooneel der Sotten, afbeeldende door kluchtighe, maer ghestichtighe Sinne-spreucken, de Sotheydt van de Weirelt*, 1669, en *Virgo Maria mystica, sub solis imagine emblamata expressa*, 1681. De schrijver uit eene gevaarlijke ziekte hersteld zijnde, en zijne genezing toeschrijvende aan de tusschenkomst der H. Maagd, bewees haar zijne erkentelijkheid door dit werk. Men zou bijkans zelf monnik moeten zijn, om behagen te vinden in de bigotte en dweepzuchtige wartaal in het laatste, en de minachting, met welke hij van het schoon geslacht spreekt in het eerste werkje. Uit geen van beiden oordeelen wij iets ter aanhaling waardig.

[Adriaan Bastiaansz. Leeuw]

Leeuw (Adriaan Bastiaansz.), een Amsterdamsch Tooneelspeler, bloeide in de laatste helft der zeventiende eeuw, en leverde het tooneel eenige treur- en kluchtspelen Catalogus der Tooneelspellen van W. HENSKES, No. 225. Naemrol der Tooneelsp. van J. VAN DER MARCK,Aez. No. 1162., naar den smaak van dien tijd.

[Nicolaas Simon van Leeuwaarden]

Leeuwaarden (Nicolaas Simon van), een

man, die van Godt heeft ontfangen
Een volle zeegenvloed,
Die stopt syn beeksken niet, maar laavd door heylge zangen
't Heyltogtige gemoed,

zegt zekere J. HANCOCK, in zijn lofdicht voor des ouden mans geestelijke liederenbundel, in 1719 te *Amsterdam* gedrukt, onder den titel: *Des godsdienstigen Christens Zielsverlustiging*. De goede man was toen reeds eenënzeventig jaren oud, zijnde hij in 1648 geboren Hij was de moederlijke grootvader van den verdienstelijken dichter N.S. VAN WINTER.. Hoe zijn *beeksken* toen nog *vloeide*, en welke lafenis het *heyltogtige* gemoed daaruit bekwam, zien wij reeds zoodra wij het boekje openslaan:

Is 't een die zorgeloos, en hart,
Zo in de zonden is verwart,
Dat hy een doodslaap aan u toont,
Schiet vaardig toe, gryp hem, verschoont
Hem niet, het konde nog gebeuren
Dat gy hem uyt 't verderv' mogt scheuren!

Toon hem op 't allerduydlykst aan
Hoe dat geen zondaar kan bestaan
Voor God zyn Rigter, die gewis
Zo heylig en regtvaardig is,
Dat elk voor zyn Gerigt moet komen
En vraag of dit in hem geen schroomen

Ga voort, lezer! als het u belieft: gij ziet dat de zin niet uit is; het slot vindt ge in het volgende

couplet, dat ook wel rijmt, doch dat wij, tot uw gemak, maar in proza zullen afschrijven.

> Of vreeze baart? en of hy moet kan hebben,
> En 't voor God wel goet zal pleyten,
> Dat hy zorgeloos zyn ziel vergat,
> En niet verkoos den heylweg neerstig te betreden?
> En of zyn hert nog is te vreden Zielsverlustiging, bl. 127.?

Men zou al zeer *heyltogtig* moeten zijn, om uit dit *beeksken* meer dan dit teugsken te proeven.

Ofschoon een leek, heeft VAN LEEUWAARDEN toch een' geheelen stapel theologische boeken R. ARRENBERG, Naamreg. van Ned. Boeken, bl. 244. geschreven, die in zijn' tijd zeer geächt waren, en waarvan sommigen verscheiden malen herdrukt zijn.

[Johannes van Leeuwen]

Leeuwen (Johannes van). Wij kennen een kluchtspel van dezen, *De listige Bedriegeres, of bedroge Gierigheid*, in 1720 gedrukt.

[Marten Lemmens]

Lemmens (Marten), lid van de rederijkkamer *Het Terwenbloetsel*, te *Aarschot*, verscheen met een refereyn en een liedeken op het feest der kamer *De Peoen*, te *Mechelen*, den 3 Mei 1620; het eene was zoo erbarmelijk als het andere. Het moet toen wel een regt booze tijd geweest zijn; immers hij zegt:

> Als men den mensch sou, tot deught, oft caritaet,, stouwen,
> Dan en hoort men toch niet dan sweren,, en vloecken:

Men hoefde wel met een lanteren,, te soecken
Eenen goeden mensch, weer hy achter of veur,, is,
Als Diogenes, dies ons, mach deren,, t'uercloecken
Dat den besten tijt der werelt al deur, is Schatkiste der Philos. en Poëten, bl. 204..

[Jan Lemmers]

Lemmers (Jan) leverde in het midden der zeventiende eeuw een paar treurspelen en een kluchtspel, namelijk, *Aelius Sejanus*, 1667, *Scipio*, 1651 en 1657 en *De blinde Gaauoogh*, 1663. Een paar regels zullen wel genoeg zijn om de deftigheid van 's mans treurspelstijl aan te toonen. Een Numidische Prins vraagt op de volgende galante wijze aan eene Prinses:

Wat duyvel doet u hier op deze plaats verschynen
Om te verduysteren mijn vrolijkheydt en eer Scipio, bl. 78.?

[Jasper Lemmers]

Lemmers (Jasper), waarschijnlijk de zoon van den voorgaanden, is opsteller van vier klucht- of liever grolspelen, als: *Jalourse Lammert*, 1680, *Boere Koopman*, 1682, *Het Gasthuis der Gekken*, 1688, en *Het noodzakelyk Bedrog*, 1694.

[Cynthia Lenige]

Lenige (Cynthia). Deze bevallige, uitmuntende Friesche dichteres werd den 6 November 1755 geboren te *Makkum*, alwaar zij op den 3 October des jaars 1780, en dus in den ouderdom van nog geene vijfentwintig jaren, overleed. Hare *Men-*

geldichten zijn door den Enkhuizer dichter J. DE JONGH, DE JONGE, den Amsterdamschen J. JORDENS en den Harlinger J.A. BACKER in 1782 in het licht gegeven, met eene Opdragt van den laatstgemelden *Aan de Vaderlandsche Jufferschap*, waarin hij haar portret volgendermate afmaalt:

> Haar houding en gelaat vertoonde een' eedlen zwier;
> Nooit trots, maar minzaam, en nooit kruipende, maar fier;
> Haar oog was zedig, doch doordringend; juist in 't treffen;
> Ook als 't haar nodig dacht de wenkbraauw opteheffen;
> En, schoon 't geschapen scheen tot lonkjes, 't zworf nooit rond,
> Om sluipswijs nategaan in wie 't verwondraars vond.
> De roos en lelie zag men bloeiën op haar kaaken;
> Maar nooit kon dat sieraad haar hart hoogmoedig maaken,
> Als hing het van haar af waar ze overwinnen wou.
> Toch kende zij de magt van eene schoone vrouw,
> Die evenredig groeit en sterker kan ontvonken,
> Naar maate haar natuur heeft met vernuft beschonken;
> Vooral, wen door die gaaf, gekoesterd en gekweekt,
> Rechtschapen wijsheid zelf door haare lippen spreekt Mengeldichten, *Opdragt*, bl. IV..

Nog getuigt hij van haar

> Dat, hoe de poëzij haar' geest ook kon behaagen,
> Hoe zij haar edel hart met kennis had versierd,
> De huiszorg niet daardoor bij haar verwaarloosd wierd.
> Al wat een schrandre vrouw, in 't huisbestier ervaaren,
> Tot roem verstrekken kan, in 't bloeiendst van haar jaaren,
> Was haar bewust, wier hand zo min ooit heeft gefaald
> Bij pen en tekenstift, als bij de schaar en naald.

Schoon nimmer ijdle tooi haar' geest had ingenomen,
Toch zag men haar altoos zo net te voorschijn komen,
Zo zindlijk, zo vol zwier, als had zij 't vleiend glas
Geraadpleegd, uuren lang, wat meest behaaglijk was Mengeldichten, *Opdragt*, bl. VI..

De bevallige CYNTHIA, bijaldien zij langer had mogen leven, ware eene waardige mededingster geworden van de straks vermelde Baronesse DE LANNOY, hoewel zij Melpomene geene offers wijdde. Nu heeft haar dichttrant meer van dien harer andere tijdgenoote VAN MERKEN; en aan kracht van schildering ontbreekt het haar ook geenszins, gelijk blijkt uit het eerste gedeelte, dat wij hier tot eene proeve aanvoeren, van haar dichtstuk, getiteld:

De storm,
tusschen den 20 en 21 November 1774.

Help God! waar berg ik mij, hoe nu 't gevaar ontkomen?
Hoe loeit, en woelt, en dreigt, en treft de bange nood!
Een ijslijk stormgeweld voert krijg op land en stroomen,
En levert roof bij roof in de armen van den dood.
Het aardrijk schudt en loeit, de sterke vesten kraaken.
Het woên des fellen winds is 't hechtst gebouw te sterk:
De donderkloot berst los en wringt door muur en daken,
De gloênde bliksem schiet tot door het laagste zwerk.
De nacht verschrikt de rust, in steê van rust te kweeken;
Het wolkgejaag bezwalkt de toorts der blanke maan,
Belet het bleek gestarnte in luister door te breeken,
En voert een legermat tot landverwoesting aan.
Zelfs de afgrond zwoegt en zweet, de donkre bosschen huilen,
De diepgewortelde eik beeft als het zwakke riet.

De boer ontvliedt zijn stulp: waar zal hij veilig schuilen?
Hij zwijmelt, daar hij 't leed en jammer overziet.
Nog treuriger tooneel, daar 't log gevaart der dijken,
Door de opgeruide zee en 't golfgeklots getergd,
Gebeukt en ondermijnd, ten laatsten moet bezwijken,
En land en volk ten prooi der dolle stroomen vergt.
Daar 't stampt, en stoot, en scheurt, door de onbetoombre vloeden,
Die uit hun bed gejaagd, hunn' plonderzieken muil
Met huis, en have, en goed, en vee, en menschen voeden.
De ontstelde hemel dreunt van weeklagte en gehuil:
't Gebrom des noodkloks zweept met killen schrik door de adren,
Het hart knijpt toe van angst; ô veege sterveling!
Ik zie uw wis bederf op looden schoenen nadren,
Zo 's Levens oog niet waakt voor uw beveiliging Mengeldichten, bl. 33..

[Cornelis van Lennep]

Lennep (Cornelis van), geboren te *Haarlem*, den 22 Februarij 1751, was de zoon van DAVID VAN LENNEP, Raad in de vroedschap en Schepen van deze stad, en MARGARETHA SYLVIUS. Na het genot van huislijk onderwijs in de talen en voorbereidende wetenschappen, werd hij naar de Leydsche hoogeschole gezonden, om zich in de regten en wiskundige wetenschappen te oefenen, en werd den 2 Mei 1772, na het verdedigen zijner *Dissertatio, exhibens quaestiones quasdam de Tributis*, in het openbaar tot meester in de regten bevorderd.

Met zijn eenëntwintigste jaar ouderloos en meerderjarig zijnde, zag hij zich in het bezit van een aanzienlijk vermogen, en in die onbekrompen omstandigheden, die zoo gunstig voor de letteroefeningen zijn, en slechts weinigen van derzelver bemin-

naars ten deel vallen. De jonge VAN LENNEP maakte een verstandig gebruik van de gaven des geluks, zoo wel als van den tijd, dien hij, wel ver van in buitensporige en ijdele vermaken te verspillen, verdeelde tusschen de boekoefeningen en den omgang met achtingwaardige vrienden, gelijk JER. DE BOSCH, P. BURMAN, Z.H. ALEWYN, J. LUBLINK, H.G. OOSTERDYK, P.N. ARNTZENIUS, en vele andere uitmuntende mannen, die in hunne schriften menigvuldige blijken gaven welk een' hoogen prijs zij op zijne vriendschap stelden, gelijk hij in hun verkeer zijn grootste genoegen vond, het welk zijne zucht voor de fraaije letteren en nuttige wetenschappen bij aanhoudendheid nieuw voedsel gaf.

Zich in *Amsterdam* nedergezet hebbende, huwde hij aldaar den 24 October 1773 met CORNELIA HENRIETTA VAN DE POLL. Uit dit zoo gelukkig als aanzienlijk huwelijk werden, behalve twee dochters, twee zoons geboren, waarvan de eene, ‘de Hooggeleerde Heer DAVID JACOB VAN LENNEP, tegenwoordig het Professorschap in de regten aan de Doorluchtige Schole in voornoemde stad bekleedt.

Het spreekt van zelve dat de geleerde en arbeidzame VAN LENNEP met zijne algemeen erkende kundigheden geen werk- of ambteloos leven sleet, maar tot verscheiden posten van bestuur en regering geroepen werd. Reeds in 1774 werd hij aangesteld tot Kapitein van de schutterij, in 1782 werd hij Raad in de vroedschap en Schepen, in 1785 Bailluw en Dijkgraaf van de *Diemer*- of *Watergraafsmeer*, en in 1786 Afgevaardigde ter Vergadering der Staten

van *Holland*. Als staatsman was zijn gedrag noch dubbelzinnig noch onstandvastig; hij bleef verknocht aan zijne grondbeginselen, die hij rondborstig beleed, doch had een' afkeer van alle onregt en geweld. Ten gevolge der omwenteling in het najaar van 1787 werd hij van zijne ambten als Raad en Schepen van *Amsterdam* ontslagen, of geremoveerd, gelijk men dit toen noemde. Deze smaad droeg hij gelaten, en zonder bitterheid tegen de toen bovendrijvende partij, en sleet zeven jaren, misschien de gelukkigsten van zijn leven, ambteloos en in stille rust, tot in den aanvang van 1795, wanneer hij, tegen zijn' zin, benoemd werd tot lid van het Committé van Waakzaamheid, en kort daarop tot Afgevaardigde wegens de burgerij van *Amsterdam* ter Vergadering der provisioneele Representanten des volks van *Holland*. Nog voor het einde van hetzelfde jaar werd hij tot voorzitter verkoren van het Committé van Justitie. In het begin des volgenden jaars werd hij benoemd tot lid der eerste Nationale Vergadering. Hij vertrok dus naar *'s Hage*, alwaar hij bleef tot in 1797, alzoo hij tot lid der tweede Nationale Vergadering was herkoren. In al deze posten, door hem in moeijelijke tijden bekleed, was hij een voorstander van zachtheid en gematigdheid, en bewees aan velen der onderdrukte partij gewigtige diensten. Na den beruchten 22 Januarij 1798 nam hij zijn ontslag, en bleef buiten bewind tot in den herfst van dat jaar, wanneer hij lid van de tweede kamer van het Vertegenwoordigend Ligchaam werd, en toen dezelve in 1801 ontbonden en ver-

vangen werd door een Wetgevend Ligchaam, werd hij insgelijks lid van hetzelve. Na twee jaren leide hij deze waardigheid neder, om zitting te nemen in den Raad van *Amsterdam*, door wien hij voor dat jaar tot Wethouder werd benoemd, en ook als voorzitter het volgende jaar aanbleef. Toen vervolgens in 1805 het Wetgevend Ligchaam door de Vergadering van Hunne Hoogmogenden vervangen werd, betoonde VAN LENNEP geen lust om op dit nieuw staatstooneel eene rol te spelen, en liet in 1808 zich de onbeduidende post van lid van de vroedschap te *Amsterdam* welgevallen. Na de inlijving van ons vaderland in het Fransche keizerrijk bemoeide hij zich niet meer met politieke zaken; echter moest hij in 1811, op uitdrukkelijke begeerte van den *Prins van Plaisance*, den post van lid des Raads van het arrondissement aannemen; ook werd hij nog kort voor zijnen dood lid van het Syndicaat. Hij was ook tot zijn' dood toe, die in 1813 voorviel, Curator der Doorluchtige en Latijnsche scholen te *Amsterdam*.

De politieke loopbaan, die VAN LENNEP gedurende zoo vele jaren doorliep, en hem met werkzaamheden overkropte, was nogtans bij hem geen beletsel in het beöefenen der wetenschappen en fraaije letteren; hij was lid van alle letterkundige en wetenschappelijke maatschappijen in ons vaderland; in velen was hij buitengemeen werkzaam, vooral bij de drie Amsterdamsche letterkundige genootschappen, onder de spreuken: *Diligentiae omnia, Patriae* en

Concordiâ, et Libertate, in welken hij verscheiden, fraaije dichtstukken en uitmuntend bewerkte verhandelingen heeft voorgedragen Eene uitvoerige lijst dezer verhandelingen en dichtstukken wordt gevonden in de *Handelingen der jaarlijksche vergadering van de Maatsch. der Ned. Letterk. te* Leyden, gehouden den 7 Julij 1813, bl. 15.. Geene dezer verhandelingen is, voor zoo ver wij weten, in het licht gegeven, en slechts eenigen zijner Latijnsche, Nederduitsche en Fransche gedichten zijn enkel ten gevalle van zijne vrienden gedrukt; zij zijn meestal op een' zachten, godsdienstigen toon gestemd, en doen het hart, den smaak en het gevoel van den dichter eer aan.

Al is het dat wij hier geen der Nederduitsche gedichten van dezen verdienstelijken staatsman, natuurkenner en geleerden mededeelen, uit hoofde dat derzelver inhoud meestal betrekking heeft tot bijzondere personen en omstandigheden, en die dus met den tijd hunne belangrijkheid verliezen, rangschikken wij hem toch onder de vaderlandsche dichters die eervolle vermelding verdienen, gelijk ook zijn' naamgenoot [Gerrit van Lennep ...]

[Gerrit van Lennep]

[Wij rangschikken voorgaande, Gerrit van Lennep, onder de vaderlandsche dichters die eervolle vermelding verdienen, gelijk ook zijn' naamgenoot] Lennep (Gerrit van), die echter niet met hem vermaagschapt was. Wij hebben eene verzameling onder den titel van *Jeugdige Gedichten*, te *Leyden* in 1794 gedrukt, voor ons. Dezelve bevat regt lieve stukjes, meest van erotischen inhoud. Fraai vinden wij de volgende coupletten uit het

stukje, gerigt *Aan eenen echtgenoot, bij het overlijden zijner gade*:

Allen moeten we eenmaal sterven.
Zijn wij rijp voor de eeuwigheid,
Dan wenkt God - en de englen vliegen
Naar beneên.

De englen nemen in hunne armen
Dien verheven sterveling,
Rijp voor de eeuwigheid - en voeren
Hem tot God.

Zoo kwam ook een zalige engel
Bij uw minzame echtgenoot:
De engel sloot haar in zijne armen
En voer op.

Juichend bragt hij uw beminde
Voor den troon des grooten Gods.
God sloeg 't boek des levens open -
Jezus sprak -

Uw beminde bleef - en de englen
Zongen haar een welkomlied.
Daar leeft zij nu, eeuwig zalig
Bij haar' God Jeugdige Gedichten, bl. 70..

Krachtig is daarentegen de *Lierzang bij den dood van* J.A. ZOUTMAN; vooral in deze coupletten:

Gelijk in den winter de storm,
Met ijslijk geweld, op de bergen,
De trotsche cedren verplet,
En al wat hem hindert vernielt -

Zoo woedde ook Zoutman op zee:
Hij donderde uit kopren monden -
Daar zonken de kielen des Brits -
En Zoutman drong, doodende, door.

- - - - - -

Voor de Ruiter beefde de Brit,
Waar Zoutman de wimpels deed waaien,
Daar vlood ook de roofzieke Brit -
Daar dacht hij dat Michaël vocht Jeudige Gedichten, bl. 79, 80..

Eene brutale, verguizende recensie van dit bundeltje Alg. Vad. Letteroef. voor 1794, I St. bl. 653. heeft waarschijnlijk den jonger dichter ontmoedigd om de lier verder te handteren.

[François Lentfrinck]

Lentfrinck (François), geboren te *Amersfoort*, den 11 Januarij 1717, en overleden te *Amsterdam*, den 13 April 1792, leverde in 1764 den schouwburg een zeer geestig blijspel, *Hovaardye in Armoede* genaamd, naar het ontwerp van den Deenschen Professor HOLBERG, doch in ons oog oneindig beter bewerkt en gelukkiger ontknoopt. In 1775 gaf hij ook eene welgeslaagde proeve van zijne bekwaamheid in het tragische vak, met het treurspel *Lucius Valerius Potitus*. Het hoofdonderwerp is de onregtmatige toeleg van APPIUS CLAUDIUS op VIRGINIA, de dochter van den veldoverste VIRGINIUS met de gevolgen daarvan, uit de Romeinsche geschiedenis overvloedig bekend. Behalve deze twee tooneelstukken, en eenige losse gedichten, meestal op

de staatkundige gebeurtenissen toepasselijk Lauwerbladen voor de Zonen der Vrijheid, I Deel, bl. 130, 141 en 161., is ons van dezen verdienstelijken dichter verder niets voorgekomen.

[Jacob Lescailje]

Lescailje (Jacob) PAQUOT,*Mém*. Tom. V, p. 71. J. WAGENAAR, Amst. fol. III St. bl. 250. J. KOK, Vaderl. Woordenb. XX Deel, bl. 98., geboren te *Geneve ,* den 22 Augustus 1611, was een welgezeten Boekverkooper te *Amsterdam*, en een voor dien tijd niet ongeächt dichter, zelfs zoodanig, dat hij door Keizer LEOPOLD tot *Poëta laureatus*, of gekroond' dichter, verklaard en met een wapen vereerd werd A.M. CERISIER, Tafereel der Nederl. Gesch. IX Deel, bl. 419, waar het diploma van dit keizerlijk gunstbewijs gevonden wordt.. Zijne Majesteit had zeker VONDEL of ANTONIDES nooit hooren noemen. Het gebeurt den vorsten wel eens meer dat zij gunst en eer bewijzen aan lieden, wier verdiensten bij het publiek zoo hoog niet aangeteekend staan; althans de rijmen, die van LESCAILJE in *Klios Kraam*, den *Bloemkrans* en dergelijke verzamelingen van zijn' tijd worden aangetroffen, hebben zoo weinig om het lijf, dat wij geene twee regels daaruit hier zouden afschrijven, al konden wij ook dergelijk diploma daarmede verdienen. Hij was gehuwd met ALIDA VERWOU, bij welke hij drie dochters won, BARBARA, KATHARYNE en ALETTA. Na zijn' dood, die in 1677 voorviel, hield zijne middelste dochter, namelijk [Katharyne Lescailje ...]

[Katharyne Lescailje]

Na zijn' [voorgaande, Jacob Lescailje] dood, die in 1677 voorviel, hield zijne middelste dochter, namelijk Lescailje (Katharyne) WAGENAAR, Amst. fol. III St. bl. 250. Lev. van Ned. Mann. en Vr. I Deel, bl. 287. J. KOK, Vaderl. Woord. XXII Deel, bl. 98. PAQUOT,*Mém*. Tom. V, p. 72., geboren omstreeks het jaar 1649 en overleden den 8 Junij 1711, den boekhandel aan, dien zij zeer wel verstond. Op haar' vaders voorbeeld volgde zij reeds vroeg hare aangeboren geäardheid tot de dichtkunst, in wier beöefening zij hem weldra overtrof, daartoe niet weinig aangemoedigd door de lofspraak van VONDEL en hare verdere gelijktijdige kunstgenooten, die hare bekwaamheden hemelhoog verhieven en in brommende lofdichten bewierookten, haar de Nederduitsche SAPPHO, tiende Zanggodin, en wat des meer zij, noemende. De volgende eeuw, inzonderheid toen eene VAN MERKEN en DE LANNOY op den Pindus verschenen, ging zeker met haar zoo hoog niet meer. Niettemin heeft zij eenige verdienste; het oordeel van den Heer VAN KAMPEn, dat hare gedichten ‘niet boven het middelmatige zijn, en dat zij minder gezette lezers zal aantreffen N.G. VAN KAMPEN, Geschied. der Nederl. Letteren en Wetenschappen, I Deel, bl. 365.,’ komt ons een weinig te gestreng voor; juister en geestiger karakteriseert, in ons oog, de Heer DE VRIES haar dichtwerk, als hebbende doorgaans ‘dien al te gelijken gang, dien effen en gladden stroom, waarop wij voor een oogenblik niet ongaarne spelevaren, maar waarop wij ras ons vervelen, omdat wij niet eens met

vollen zeil en schuinschen boord kunnen zeilen, dat het water om ons bruischt en spat J. DE VRIES, Geschied. der Ned. Dichtk. I Deel, bl. 290.'. Den meesten roem verwierf zij met hare vertalingen van eenige Fransche treurspelen Catal. der Toneelsp. van W. HENSKES, No. 227. Naemrol der Toneelsp. van J. VAN DER MARCK,Aez. No. 1167., ten dienste des Amsterdamschen Schouwburgs. Deze treurspelen zijn met hare overige gedichten in drie deelen in 4to. in 1731 uitgegeven. In sommigen, vooral in die dichtstukken, welken onder de rubriek *Staatsgevallen* gerangschikt zijn, heerscht inderdaad eenige verheffing boven den verzwakten geest van haren tijd; fraai durven wij onder anderen noemen het slot van haren *Zegezang over de triomfeerende Bondgenooten bij* Hochstet.

Nu mag gantsch Duitschland, lang verdrukt, weêr ademhalen,
De keizerlyke kroon in hooger daglicht pralen,
Wiens bleekbesturven goud verkrygt een schooner gloed,
En levendiger verw door 't vyandlyke bloed.
's Ryks adelaar herwint zyn uitgerukte veêren,
Zyn wieken klappende in 't gelukkig overheeren,
't Licht vierende van zulk een zegenryken dag,
Die aan al 't Aardryk baart verwondring en ontzag.
De helden, ziende al 't Fransch en Beyersch heir verslagen,
Ontgespen 't harnas, om eerbiedig op te dragen
Aan God, die voor hen heeft in 't legerspits gestreên,
De glory van zo veel bevochten krygstrofeên,
En oorlogsbuit: zy doen, door heilige offeranden
Van plegtige gebeên, de veldältaren branden;

Daar alles juicht van vreugd, en zy, nooit juichens moê,
Hem zwaaijen 't wierook van hun lofgezangen toe.
't Geschut, van 't doodlyk lood Dit zou ‘ijzer’ moeten zijn; looden kogels worden uit
geen geschut (kanonnen), maar enkel uit snaphanen (geweren) geschoten. ontslagen,
laat zich hooren,
Daar 't bulderende baart een zegekreet in de ooren.
De krygstrompet, schalmei en trom slaan nu gelyk
Het dankbaar zegelied, op een triomfmuzyk.
De helden, die in 't heetst des stryds verloren 't leven,
Om hunne dapperheid, in 't hoog gestarnt' verheven,
Gaan op dien blyden galm, ten rei in 't eeuwig licht;
Terwyl de zege is aan hun dierbaar bloed verpligt.
De Donau, Ryn en Maas, zo lang beroerd door 't loeijen
Der krygsörkanen, zien we in 't eind weêr veilig vloeijen,
Daar zy des Hemels hulp, den moed en heldendeugd
Van hunn' Verlosser diep erkennen, vol van vreugd;
Een vreugd, die zwelt en springt ver buiten hunne boorden,
En, met de snelle faam, vliegt naar al 's waerelds oorden;
Daar al wat deelt in dit doorluchtig oorlogslot,
Door wapens of gebeên, geeft de eer alleen aan God.
't Ontroerd Europe mag gerust op Vrede hoopen,
Zo ze is door zege op zege in 's vyands bloed te koopen K. LESCAILJE, Mengelpoëzy,
I Deel, bl. 12..

Zulk een manlijke dichttrant by eene vrouw was in 1704 inderdaad iets zeldzaams. Zoodanige stalen zouden wij meer kunnen aanvoeren, als wij ons de moeite getroosten wilden om ons door de menigte van hare bruilofts-, verjaar- en andere gelegenheidsgedichten heen te arbeiden, waarin zeker nu en dan wel eene vonk van geest en vernuft, maar

voor het publiek niets belangrijks gevonden wordt en die men om deze reden niet in het licht had moeten geven.

[Pieter Leuter]

Leuter (Pieter). Het uitvoerigste dichtwerk van dezen kundigen, verdraagzamen en verlicht denkenden Rotterdamschen dichter is getiteld: *De Kruiskerk, of Spiegel van gewetensdwang*, in drie afdeelingen, *Tafereelen* genaamd, welk dichtstuk, benevens eenige *Mengeldichten* in 1776 te *Dordrecht* in het licht verscheen. In deze drie tafereelen schildert hij met eene geöefende hand, de lotgevallen der Christenkerk en de onheilen in dezelve door den gewetensdwang aangerigt, van de vroegste tijden af tot in onze dagen toe. Hij grijpt dit afschuwelijk monster aan met een' mannelijken moed, in welk eene gedaante het zich ook vertoone, in die van concilie of synode, inquisitie of beeldstormerij, en waar het zich bevinde, te *Rome*, te *Wittenberg*, of te *Geneve*; hij ontzegt der geestelijkheid alle heerschappij over de gemoederen, in welk een costume zij die ook wille uitoefenen, en geeft zoowel het onbesuisd gedrag der driftige kerkhervormers, als de bloeddorstige heerschzucht der aanstokers van martelvuren en doordrijvers van nationale synoden. Vrijheid van geweten en verdraagzaamheid in het stuk van godsdienstige begrippen, met verwerping van alle kerkgezag, hoedanig ook geörganiseerd, is de leer, die in dit dichtstuk met mannelijken ernst en nadruk verkondigd wordt. Een gedeelte dezer in ons oog schoone leer, hoewel

zij zoo min sommigen Protestanten smaken als eenig Katholijk haar goedkeuren zal, zullen wij uit dit dichtstuk hier nogmaals voordragen:

o Christenen! die, door Gods gunst, moogt roemen,
Dat gij den dwang' van Rome ontvloden zijt!
Hoe kunt ge u zelv' Hervormde Christnen noemen,
Zoo lang gij dwaes elkandren nog verbijt!
Laet toch eens af van 't liefdeloos verbannen,
Waerdoor de bloei der Kerke wordt verkort,
En laet alleen den Oogstheer 't kaf uitwannen,
Opdat de tarw niet weggeworpen word'.
Om 't kleen verschil, dat bij u wordt gevonden,
Betaemt het niet dat gij malkaêr verdrukt,
Of buiten werpt. Heelt dan de droeve wonden
Der Christenkerk', zoo wijd van één gerukt.
Of is u dit, in al de kerkkrakkeelen,
Niet mogelijk, 't geen 't vroom gemoed betreurt,
Laet dan den twist uw harten niet verdeelen,
Opdat de Kerk niet wijder word' gescheurd.
Is niet de grond van 't Euangelieleven
't Geloof in God en zijnen Zone alleen?
Waerom dan nog meer wetten voorgeschreven,
En 't kruisgeloof gesteld in duisterheên,
Die 't menschlijk brein niet magtig is te vatten?
Wie peilt het diep des afgronds, zonder grond?
Wie kan ooit Gods verborgenheden schatten?
De wijsheid legt den vinger op den mond,
En zwijgt, alsze in dit groot geheim zal treden.
Verwaendheid deed den stouten Lucifer,
In 't eeuwig licht, door Michaël, bestreden,
Daar hij, gelijk de heldre morgenster,

In luister blonk, ten afgrond nederploffen,
Met eenen rei van engelen, die, door
Het slagzwaerd van Gods strenge wraek getroffen,
Gebliksemd zijn uit 's hemels hoogste koor.
Wie schrikt dan niet, om al te diep te dringen
In Gods geheim, en 't sierlijke oog te slaen
Op zijn bestuur en hemelhandelingen,
Die ons begrip zeer ver te boven gaen?
Welke uitvlugt kan hem dienen tot verschooning,
Die roekeloos zich in die zee begeeft,
En God beschouwt in zijn verheven woning,
Of stout in zijn verborgenheden streeft?
Een aerdworm zal in die geheimenissen,
Te duister voor het sterfelijk gezigt,
Helaes! te ligt, door zijn verwaendheid, missen,
En meestal zich vergeten in zijn' pligt De Kruiskerk, bl. 116..

- - - - -

Of zijn wij juist verpligt, om ons gewisse
Te buigen, naer der menschen dwinglandij,
En de ijdle leer der kerkbelijdenisse
Van Athenaes, of wie 't ook anders zij,
Die, al te stout, zijn' naesten durft verdoemen,
Om zaken, daer het redelijk vernuft,
Hoe veel 't zich op zijn kennis moog' beroemen,
In schemeroogt, en in 't doorgronden suft?
Ei! ban toch eens de menschelijke schriften
Uit uwe Kerke, o uitverkoren schaer!
Ei! laet toch af van 't ontmeêdoogend ziften
Van 't Christelijk gemoed, opdatge elkaêr
Met minzaemheid, als broeders, moogt ontmoeten,
Hoe wijd gij van malkandren zijt verdeeld.

Dan zou men 't leed met deze hoop verzoeten,
Dat haest de scheur der Kerk zou zijn geheeld.
Laet toch de liefde uw harten samenbinden;
Verdraegt malkaêr, in uw' verdeelden staet,
Opdatge u zelv' steeds eensgezind moogt vinden,
Wen 't Vatikaen u met zijn' bliksem slaet.
Wil nimmermeer, als dwaze zielstirannen,
Uw' evenmensch verbinden aan uw leer,
Of hem te los uit uw gemeenschap bannen,
Als zijn gemoed, uit ijver voor Gods eer,
Van u verschilt, in deze of gene stukken
Van godsdienst, die het heilig kruisgeloof
Niet kwetsen, of van zijnen grondslag rukken,
En hij zijn ziel nooit de ondeugd geeft ten roof.
Doch, Christenen, ik tracht u niet te leeren,
Dat uwe Kerk kan, zonder tucht, bestaen.
Neen: wiltge ooit iets uit uw gemeenschap weren.
En met uw' ban uw' evennaesten slaen,
Bant, bant dan hen, die eer en pligt vertreden,
En, met een' glimp van heiligheid vernist,
't Onnoozle volk, door hun geveinsde zeden,
Verleiden, of, vervoerd door helsche list,
Den predikstoel doen daveren van 't lastren,
En schelden op hun wettige overheên.
Bant huichelaars, die van de deugd verbastren,
En godvrucht, ja Gods wet, met voeten treên.
Bant hen, die zich in ijdle klap vermaken,
In haet en nijd, in twisten en gekijf,
In hoovaerdij, in geil en dartel blaken,
In dronkenschap, of snooder tijdverdrijf,
Waermeê zij God trotseren op zijn' zetel,
En spuwen in het heilige aangezigt,

Ja tergen zelfs, hoogmoedig en vermetel,
De strenge wraek van 't Goddelijk gerigt.
Indienge uw' ban niet verder uit wilt strekken,
Dan tot het volk, dat zelfs de Hemel doemt,
Zoo zultge uw Kerk met geene smet bevlekken,
Met regt een pest van 't Christendom genoemd.
Doch hoe kunt gij den naem van zielstirannen
Ontgaen, indien gij, zonder onderscheid,
De dolenden uit uwe Kerk wilt bannen,
Schoon zij 't geloof in de Oppermajesteit,
Godvruchtiglijk, naer hun gemoed, beleven?
Dus baentge een pad tot zielen dwinglandij,
Dat u wel haest moedwillig zou doen streven,
Waer' 't in uw magt, tot kettermoorderij De Kruiskerk, bl. 118..

Eenige in dit dichtstuk aangeroerde daadzaken worden door historische aanteekeningen opgehelderd.

De *Mengeldichten* had LEUTER, zonder groot verlies voor onze letterkunde, wel te rug kunnen houden.

Zijne vertaling van DORATS *Brief van Abelard aan Eloïza*, in 1776 te *Rotterdam* gedrukt, is wat zwak om tot een' tegenhanger te kunnen dienen der vertaling van POPES *Brief van Eloïza aan Abelard* door D. SMITS Nagel. Gedichten van D. Smits, I Deel, bl. 323.. Dat LEUTER overigens een werkzaam lid was der dichtgenootschappen van zijn' tijd blijkt uit zijne bijdragen tot derzelver deelenrijke verzamelingen.

[Roeland van Leuve]

Leuve (Roeland van), geboren te *Amsterdam*, den 7 Julij 1691, en aldaar overleden in 1757, eerst een aanzienlijk Koopman en Fabrijkeur van zijden stoffen, doch naderhand, zijn vermogen bij den Actiehandel van 1720 verloren hebbende, Makelaar, was misschien nog ongelukkiger als dichter dan als koopman; want hij scheen met JAN VAN GYZEN te wedijveren in het opstellen van erbarmelijke rijmen, die hij in het jaar 1723 met eene menigte fraaije platen en eene privilegie van H. Ed. Gr. Mog. de Staten van *Holland* en *West-Friesland* (die liever een mandaat om hem in het dolhuis te zetten hadden moeten uitvaardigen) in het licht zond. De recensenten van dien tijd De Republicq der Geleerden, voor Sept. en Oct. 1723., die hij met een fraai ingebonden exemplaar eene gunstige recensie zocht af te bedelen R. VAN LEUVE, Mengelwerken verdeedigt, bl. 8., lieten zich daardoor niet corrumperen (de onmogelijkheid daarvan is na honderd jaren nog niet bewezen), maar gedroegen zich als mannen van eer, en gaven hem, gelijk men zegt, loon naar werk. Dat, terwijl andere menschen hunnen tijd bij tabaksrook, wijn en kaartspel verbeuzelden, hij den zijnen met het zamenflansen van prulrijmen ook verbeuzelde, was geheel tot zijn' dienst: *de gustibus non est disputando*, en verbeuzelen is verbeuzelen, om het even waarmede; maar met slecht rijmen is misschien nog erger dan met slecht *à l'hombre* of *quadrille* spelen, want daarbij deelt ten minste het

publiek niet in het verlies: de armhartige verschooning, dat het maar uit liefhebberij is, geldt niet meer, zoodra die liefhebberij gedrukt en het publiek te koop aangeboden wordt, gelijk door VAN LEUVE gedaan is. Dat de man voor zijne liefhebberij eenige familiebijzonderheden in rijm aanteekende, nam gewis geen mensch hem kwalijk; maar wij twijfelen of iemand wel alleen bij licht en vuur vertrouwd is, die eenige duizenden regels drukken laat van allooi als dezen:

't Was op een avondstond die ik nooit zal vergeten,
Hoe Grootje Metje Boey nog naauwlyks had gegeten,
Of opstond van myn zy en gansch onnozel viel
Langs keldertrappen 't hoofd te plettren, daar haar ziel
Een open weg door vont. - - -
- - - - - - -
De droefheit trof ons hart. Maar de agting overteder
Die vader Jurriaan van Leuve en zy weder
Elkander t' allen tyd toedroegen, gaf ons schrik
Dat vader mogelyk zelfs op dat oogenblik
Als hy die maar verstont zoo zou veraltereeren,
Dat hem iets treffen zou R. VAN LEUVES Mengelwerken, bl. 290..

Wat dunkt u, lezer? *Jam satis*, niet waar?

[Bartholomeus van Leuvenig]

Leuvenig (Bartholomeus van), Leeraar der Doopsgezinden te *Amsterdam*, alwaar hij in 1760 overleed, verdient als stichtelijk zededichter eervolle vermelding. De bundel zijner *Stichtelijke Gezangen en Overdenkingen*, in 1744 te *Am-*

sterdam gedrukt, behelst verscheiden opwekkelijke en gemoedelijke liederen, die met eene beminnelijke eenvoudigheid tot het hart spreken, of hetzelve door de beschouwing der natuurwonderen tot God-verheerlijking aansporen. De geest van den braven CAMPHUYSEN is in sommigen niet te miskennen. Een enkel van deze gezangen is hier de plaats niet onwaardig; wij kiezen daartoe dat met het opschrift

De dageraad.

ô Lieffelyke dageraad!
Wie kan uw schoonheid melden?
Hoe blinkt ge in 't purpre praalgewaad,
Langs akkers, hoven, velden!
Uw aangename roozegloed
Verkwikt, vervrolykt ons gemoed,
Door levendgoude stralen.
De zilvren daauw, op 't veld verspreid,
Geeft nieuwen glans en heerlykheid
Aan akkers, bergen, dalen.

Het pluimgedierte, bly ontwaakt,
Laat ons zyn orgels hooren,
Verkondigt dat de dag genaakt,
Verheugt en streel onze ooren.
De zon vertoont haar schittrend licht,
Waarvoor het starrenschynsel zwigt,
Verryst met snelle schreden.
De nyvre landman, uitgerust,
Begeeft zich weêr, met nieuwen lust,
Tot zyne bezigheden.

Maar worden wy hierdoor gestreeld
Voor de uiterlyke zinnen;
Het brenge ons, als een zinnebeeld,
Ook 't groote heil te binnen,
Dat God zyn licht alom verspreidt,
De zonne der geregtigheid
Ons lieflyk doet beschynen,
Waardoor de zieleduisternis
Tot onze vreugd verdwenen is,
En verder zal verdwynen.

Het eerste scheemrend morgenlicht
Verbeeldt ons 't langzaam nadren
Der heilëeuw, die allengs 't gezigt
Verkwikte van de vadren;
Der heilëeuw, die in vollen glans
Verschenen is aan 's hemels trans,
Toen Jezus daalde op aarde;
Toen Hy, zo lang beloofd, verwacht,
Zich aan het menschelyk geslacht
Als Heiland openbaarde.

Verheugt ons 't lieve morgenrood
Door zyne purpre stralen;
Gods Zoon, gedaald uit 's Vaders schoot,
Schiet heugelyker stralen;
Verkwikt, vervrolykt ons gemoed,
Door 't purper van zyn dierbaar bloed,
Gevloeid uit zyne wonden;
Verlicht ons harte, meer en meer;
Behoed ons, door zyn hemelleer,
Voor dwalingen en zonden.

Roept de aangename morgenstond
Elk tot zyn bezigheden;
Het leere ons, op dien zelfden grond,
Ook onzen tyd besteden,
Den tyd, den dag der zaligheid!
Men toon' zich dan met lust bereid
Gods naam ten roem te leven:
Zo zal ons Gods geliefde Zoon
Ook 't lang beloofd genadeloon,
De kroon der eere geven.

Dus zullen wy (ô vreugdestof!
ô Grond van ons vertrouwen!)
Verheerlykt in Gods gloriehof,
Zyn aanschyn zelf aanschouwen.
ô Zalige, ô gewenschte staat!
ô Endelooze dageraad,
Zo lieflyk in 't verwachten!
Wie, wie zou niet met ernst en vlyt,
Eer 't vlugtig leven heeneglydt,
Naar uw genieting trachten B. VAN LEUVENIG, Stichtelyke Gezangen, bl. 144.?

[Jan Gerrit Liepoldes]

Liepoldes (Jan Gerrit). Met twee kluchtspelen, *Philippyn gewaande Baron, of de gierige Vrek door list bedrogen*, en *De Schoenlapper Kapiteyn, of Krispyns koddige Schakinge*, beiden in 1735 gedrukt, is de tooneelpoëzij van dezen - compleet.

[Thomas van Limburg]

Limburg (Thomas van). In het begin van het jaar 1815 overleed deze verdienstelijke dich-

ter, van wien ons geene bijzonderheden bekend zijn dan dat hij een werkzaam lid was der Leydsche en Haagsche dichtgenootschappen. Bij het eerste behaalde hij in 1782 een' buitengewonen zilveren eerpenning met zijn dichtstuk *De Vrye Zee* Tael- en Dichtl. Oef. van het Genootschap: *Kunst wordt door arbeid verkregen*, IV Deel, bl. 27., en in het volgende jaar den gouden met dat *De Nuttigheid van den Handwerksman* Ibid. bl. 41. ten onderwerp hebbende. Zijne gedichten, allen van eenen ernstigen inhoud, worden grootendeels in de bundels der voornoemde genootschappen gevonden.

[David van der Linden]

Linden (David van der) werd in 1570 te *Gend*

geboren,
Hy leefde, nam (misschien) een vrouw en stierf,

in 1640, nadat hij eenige Vlaamsche verzen had laten drukken, die - met hem vergeten zijn, even als de tooneelstukken van [David Lingelbach ...]

[David Lingelbach]

[De verzen van voorgaande, David van der Linden, zijn met hem vergeten, even als de tooneelstukken van] Lingelbach (David) Catal. der Toneelsp. van W. HENSKES, No. 228., die in de laatste helft der zeventiende eeuw bloeide.

[Adam van Lintz]

Lintz (Adam van), van beroep cijfermeester, en in die hoedanigheid beroemd door een rekenboekje, het welk tot in het laatst der voorgaande eeuw de opvolger was van dat van Mr. WILLEM BARTJES in de ouderwetsche burgerscholen. Hij was ook, even als zijn voorganger - dichter, -

ten minste berijmer van eenige theologische en zoogenaamde boerenwaarheden. Wij hebben eene proeve der rijmkunst van genen medegedeeld Zie ons I Deel, bl. 220.; gelukkig zijn wij in het bezit van het *Zedelyk Rymwerk* van dezen, een dik rijmboek in 4to. in 1699 te *Amsterdam* gedrukt, en kunnen dus onzen lezers daaruit insgelijks een staaltje van 's mans diepzinnigen dichttrant mededeelen:

> Heel weerloos is de Mensch gebooren,
> Ontbloot van klaauwen, bek en hooren,
> En wat natuur aan beesten geeft;
> Maar is voorzien met hande en armen
> Om hulprijk andren te ontfarmen
> In wiens gezigte vriendlijk zweeft
> De lach, dat geen der beesten heeft Zedelyk Rymwerk, bl. 176..

Wij vertrouwen dat de lezer zich met deze zeven anthropographische regels wel vergenoegen zal, zonder van ons te vergen dat wij uit dit boek der wijsheid nog meer dergelijke apophthegmen voor den dag brengen.

[Joannes de Lixbona]

Lixbona (Joannes de), Predikheer te *Antwerpen*, gaf aldaar in 1671 in het licht eene verzameling van geestlyke liedekens, getiteld: *Het Hemels Nachtegaelken*, ‘meer stichtelijk dan dichterlijk’ zegt de Heer WILLEMS Verh. over de Nederd. Tael- en Letterk. II Deel, bl. 134.; wij kennen het werkje niet.

[Hermanus van Lochem]

Lochem (Hermanus van) is als tooneeldichter bekend door drie vertaalde tooneelstukken, namelijk *Krispyn Testateur*, 1725, *Brutus*, 1736 en *Surena*, 1738.

[Jodocus van Lodestein]

Lodestein (Jodocus van), gesproten uit het oud adelijk geslacht der Graven VAN DER MARCKT, werd geboren te *Delft*, den 16 Februarij 1620; hij was het vierde kind van JOOST CORNELISZ. VAN LODESTEIN, gezegd VAN BERENDRECHT, Raad, Schepen en Burgemeester der stad *Delft*, en MARIA DIRKSDR. VAN VOORBURG, Moeder van het nieuwe weeshuis aldaar. Zijne voorouders hadden, reeds meer dan honderd jaren vóór zijne geboorte te *Delft* en te *Leyden* in de regering geweest; In 1510 was EVERARD VAN LODESTEIN Buitenhavenmeester te *Delft*, en in 1516 WILLEM VAN LODESTEIN Schepen te *Leyden*. zijn ouder broeder DIRK was Schepen en Raad dier stad en Bewindhebber der Oost-Indische Compagnie; zijn grootvader CORNELIS JANSZ. VAN LODESTEIN was in 1622 Kerkmeester en Regent van liefdadige gestichten te *Delft*.

Jodocus werd in 1644 Predikant der Hervormde gemeente te *Soetermeer* en *Zegwaart*, vervolgens te *Sluis* in *Vlaanderen*, en eindelijk te *Utrecht*, alwaar hij den 16 Augustus 1677 ongehuwd overleed, en den 20 dito te *Delft* in het familiegraf begraven werd.

Zeer bekend en voormaals ongemeen geächt zijn 's mans stichtelijke gezangen, onder den titel van

Uitspanningen in 1743 voor de twaalfde maal gedrukt, en waarvan nogmaals eenigen in 1795 in verbeterde taal- en spelwijze te *Utrecht* zijn uitgegeven. Onder de *Evangelische Gezangen*, thans bij de Hervormde kerk in gebruik, is het XLIIIste met eenige verandering daaruit overgenomen. Bij LODESTEIN *Heerlykheids lof*, Uitspanningen, 12de druk, bl. 158. Bij zijne naauwgezette godvruchtigheid was LODESTEIN een man van smaak en vernuft, die met onze beste dichters gemeenzaam was; zelfs in zijne stootende mystieke denkbeelden is iets dichterlijks, waaraan zelfs de verouderde stijl geen nadeel doet. Het is waarlijk jammer dat de straksgemelde Utrechtsche proeve van zijne verbeterde liederen aan geene steviger handen is toevertrouwd geworden. Hoe het zij, LODESTEIN wordt altoos door ons als godsdienstig zanger eene plaats naast CAMPHUYSEN waardig gekeurd.

[Gaudentius van Loemel]

Loemel (Gaudentius van). *Den Gheestelycken Orpheus* van dezen kloostergeestelijken, in 1660 te *Leuven* gedrukt, bevat insgelijks stichtelijke liederen, die even zeer in kunstwaarde als in theologische gevoelens met die van LODESTEIN verschillen.

[Sara Lomannus]

Lomannus (Sara). Behalve eenige gelegenheidsverzen in de *Dichtkundige Lauwerbladen*, kennen, wij van deze juffer nog: *Bespiegelingen van* MOSES *op* Nebo, JOANNES *in* Patmos *en* CHRISTUS

JESUS *verheerlykt op* Thabor. *Alles in dichtmaat uitgebreydt*, en in 1762 te *Gouda* gedrukt. Uitgebreid ja, zijn deze bespiegelingen tot in het vervelende toe, en behelzen niets dan laffe mystieke zinledigheden en theologische abracadabra, op eene ijskoude wijze in rijen voorgedragen; somwijlen zelfs in zoogenaamd Leonijnsch rijm, bij voorbeeld:

> Heldt Moses zag, op stervenspunt gekoomen
> In 't Aardtsch een schets van 't Hemels vader*landt*;
> Joannes zag de Beek des Leevens stroomen
> Dog in den Geest, hy zynde in sterfbren *standt*,
> Maar zulk een *standt* als Paulus vergewisten
> Zyn zeeker *Pandt*, om hoog by Godt bewaardt
> Ziel-zaalgen *standt*, zoo wenschlyk voor een Christen
> Die Hoop, Geloof en Liefde t' zamen paart Bespiegelingen, enz. bl. 63..

In zulk een' barbaarschen onzin vond men in dien tijd behagen en - stichting!

[Gerbrand Loockefier]

Loockefier (Gerbrand). In de *Redenryckers stichtige 't Samenkomste te* Schiedam *in* 1603 *en Vlaerdinghs Redenryckbergh*, in 1617 te *Amsterdam* gedrukt, worden proeven van 's mans gebrekkelijke kunst aangetroffen.

[Gerard van Loon]

Loon (Gerard van). Met genoegen ontmoeten wij dezen voortreffelijken vaderlandschen geschiedschrijver en penningkundigen ook onder de dichters. Hij schijnt echter de dichtkunst slechts in zijne jeugd beöefend te hebben; want na de uitgave van zijne oudheid- en penningkundige wer-

ken R. ARRENBERG, Naamreg. van Ned. Boeken, bl. 264. zijn ons geen gedichten van hem voorgekomen; ook zijn treurspel *Plautianus* is reeds in I711 te *Rotterdam* gedrukt.

[Adriaan Loosjes, Petrusz.]

Loosjes (Adriaan), Petrusz. werd den 13 Mei 1761 geboren op het eiland *Texel*, alwaar zijn vader Leeraar der Doopsgezinden was. Eerlang werd deze naar *Monnikendam*, en vervolgens naar *Haarlem* beroepen. ADRIAAN aanvanglijk insgelijks tot den predikdienst bestemd zijnde, doorliep de Latijnsche scholen, en woonde eenigen tijd de lessen bij aan het Athenaeum te *Amsterdam*, doch verkoos naderhand den boekhandel dien hij met goed gevolg te *Haarlem* sedert 1783 gedreven heeft tot aan zijn' dood toe, die voorviel den 28 Februarij 1818: hij stierf dus, gelijk de Heer A. VAN DER WILLIGEN hem aangaande zegt,

> middelmatig oud; doch heeft eene eeuw geleefd Hulde aan de Naged. van A. LOOSJES, Pz. bl. 39.,

en met waarheid; want geen onzer vaderlandsche letterkundigen heeft zoo veel, en, wat meer zegt, zoo veel goeds geschreven dan de onvergetelijke LOOSJES; de enkele optelling der titels van zijne voortreffelijke, meest oorspronglijke werken, zou het bijkans onmogelijk doen achten, dat in den omvang van veertig jaren Het vroegste werk dat wij van LOOSJES kennen, is de *Flora Harlemica*, of Lijst der Planten, rondom *Haarlem* in het wild groeijende, aldaar in 1779 gedrukt; LOOSJES was toen achttien jaren oud. een enkel mensch

zulk eene menigte boekdeelen over zeer verschillende stoffen en onderwerpen, zoowel als in verschillenden stijl en vorm heeft kunnen zamenstellen en daarbij nog een zeer omslagtig beroep waarnemen, zonder zelfs de genoegens des gezelligen verkeers of geoorloofde uitspanningen daaraan te moeten opofferen, en zich te onttrekken aan de werkzaamheden der veelvuldige posten en commissiën waarmede hij bij aanhoudendheid belast was. Wie dit alles bedenkt, en niet weet dat de verdienstelijke arbeidzame LOOSJES slechts zevenënvijftig jaren oud geworden is, zal gewis vermoeden dat hij eene eeuw geleefd hebbe. ‘Die zijnen tijd goed op woeker zet, verdubbelt dat geschenk tienvoudig,’ zegt zijn lofredenaar, de Hoogleeraar HOFMAN PEERLKAMP, en dit deed LOOSJES van zijne vroege jeugd af. ‘Daarom ontbrak het hem nooit aan tijd, noch om de arbeidvolle taak, welke hij zich dagelijks voorschreef, te voltooijen, noch om deel te nemen aan de gezellige verkeering met zijne vrienden Hulde, *u.a*. bl. 16..’

De levensbijzonderheden van dezen buitengemeen verdienstelijken man lossen zich op in deze ééne bijzonderheid: onafgebroken nuttige werkzaamheid; niet slechts met het opstellen van geschriften, maar wel voornamelijk met het verrigten van daden, was hij een verdienstelijk lid der menschelijke zamenleving. Als een warm voorstander van al wat edel en goed is, vond het Haarlemsch departement der Maatschappij: *Tot Nut van 't Algemeen* in LOOSJES

een' ijverig' oprigter, voorstander en bestuurder, de Nationale Nederlandsche huishoudelijke Maatschappij een' getrouw bevorderaar van hare oogmerken, zoowel als een' vurig' toejuicher Zie zijn dichtstuk, geplaatst onder de *Stukken bij gelegenheid der viering van het 25 jarig bestaan dier Maatschappij, op den* 14 *Junij*, 1803, bl. 61., zijn kerkgenootschap in verschi1lende betrekkingen een' waakzaam en verstandig' opziener, de godshuizen een' man der weduwen en een' vader der weezen, TEYLERS godgeleerd genootschap een' kundig' en onpartijdig' regter, de Spaarbank een' voorzigtig berekenaar, de instelling ter uitdeeling van warme en voedzame spijze een bereidvaardigen verzorger Er bestaat, volgens het berigt van zijn' lofredenaar (*Hulde*, bl. 12.), eene keurige schilderij van deze spijsuitdeeling, door een' voornaam' meester vervaardigd, waarin het portret van LOOSJES onderscheiden wordt., de letteroefenende en andere genootschappen, waarvan hij lid was, een ijverig, werkaaam lid, gelijk zijne bijzondere vriendenkringen en ieder gezelschap, dat hij bezocht, geest en leven kregen door zijne aangename gesprekken, gulle scherts en ongedwongen vrolijkheid In het jaar 1789 werd door LOOSJES een vrolijk, los en vrij dichterlijk gezelschap opgerigt, onder den naam van *Democriet*, hetwelk nog bestaat, en waarin noch lofspraak noch vitterij, noch stijfheid noch ligtgeraaktheid gedoogd worden, maar in tegendeel het *ultra posse nemo obligatur* in den ruimsten zin plaats heeft. Ieder lid heeft aldaar tot een' bentnaam dien van eenigen ouden dichter; LOOSJES had dien van ROTGANS. Uit dit gezelschap zijn drie werkjes met vrolijke liederen afkomstig, onder den titel van *Vriendenzangen, tot gezellige vreugd*, *Het Spreeuwtje* en de nog eerst onlangs uitgegeven *Democritische Tafelliedjes*. Tot de beide eersten heeft LOOSJES verscheiden bijdragen geleverd. Ook op het aanzienlijk liefhebberijtooneel te *Haarlem* heeft hij verscheiden rollen zeer gelukkig vervuld.; zoo had

hij nog den laatsten avond van zijn leven, weinig uren voor zijn' dood, in het gezelschap: *Oefening in Wetenschappen* In dit gezelschap hield de Heer P. HOFMAN PEERLKAMP, den 14 Maart 1818 eene lofrede op LOOSJES, die sedert gedrukt is met de lijkdichten van de Heeren DE KONING, VAN DER WILLIGEN en MEIJER. Het Amsterdamsch genootschap: *Openhartigheid, vertrouwen en stilzwijgendheid* gaf insgelijks eenige dichtmatige *Bloemen op het Graf van* A. LOOSJES, Pz. in het licht., een zeer naïf dichtstukje voorgelezen: zoodat men zeggen kon dat hij bijna tot zijn' jongsten snik werkzaam geweest is.

In twee vakken van onze vaderlandsche letterkunde heeft LOOSJES zich bijzonder voordeelig onderscheiden, als dichter en als romanschrijver, en zelfs in de laatste hoedanigheid een' onsterfelijken roem verworven.

De gebeurtenissen in het negende decennium der achttiende eeuw ontvlamde zijn dichtvuur. Zoo schetste hij in drie zangen den *Vaderlandschen Zeeheld*, in 1781, en in vijf zangen *St. Eustatius genomen en hernomen*. Zoo stichtte hij der vrijverklaring van *Noord-Amerika* in 1782 eene *Gedenkzuil* met een krachtig en uitvoerig dichtstuk. In 1784 bezong hij den Admiraal M.A. DE RUITER, in tien boeken; in dit dichtstuk, dat men met meer regt heldendicht zou kunnen noemen dan een'

Abraham, Mozes, en dergelijke levensbeschrijving en in rym, behandelt hij den togt naar *Chattam* als hoofddaad, waarbij DE RUITERS vroegere verrigtingen in verhalen of welgeplaatste episoden aangevoerd worden. Inderdaad, dit dichtstuk heeft verscheiden uitmuntend fraaije tafereelen, stoute beelden, gelukkige wendingen, en, hoewel niet zonder gebreken, schoonheden van den eersten rang; althans het verdiende de vergetelheid niet, waarin het meer of min geraakt was; en daar wij toch geene der latere dichtproeven van LOOSJES voornemens zijn mede te deelen, uit hoofde der meerdere bekendheid, zullen wij hier uit hetzelve eenige weinige trekken aanvoeren, die ons oordeel zullen regtvaardigen.

Wij verkiezen daartoe al aanstonds de beschrijving van het Engelsche volkskarakter.

Niet ver van Neêrlands kust rijst, uit het hart der baren,
Een eiland, dat voorheen zelfs Caesars kon vervaren:
Een eiland, door zijn volk, den aardbol om, beroemd,
Brittannia voorheen, thans Engeland genoemd.
Een zeldzame aart beheerscht het hart van zijn bewoners,
Groot, beide in 't goede en 't kwade, uitstekende belooners
Van brave en stoute daên, doch in hun straffen streng,
Kloekzinnig, fier van moed. - Ja, oude wrok! geheng,
Dat wij dit wondervolk in alles regt verschaffen.
Een volk, dat, wars van dwang, geen vorst ontziet te straffen,
Bekwame kunstenaars, doorschrander, sneêg van raad;
Maar zonder eer of deugd, wanneer 't hen tegengaat,

Dan tuk op moord en roof, vervreemd van mededoogen,
Door volksverbond noch eed tot trouw of pligtbewoogen.
Dit was 't geduchte volk, waarmede Neêrland streed M.A. de Ruiter, bl. 2..

De spijt van TROMP, over de verheffing van DE RUITER boven hem, is op de volgende krachtige wijze geschetst:

De gansche Krijgsraad toont het sprekendst vergenoegen,
Door zich, verheugd van hart, naar dit besluit te voegen;
Doch Tromp vindt zich gekwetst in 't punt van krijgsmans eer,
En slaat zijn hand met drift op 't vlak der tafel neêr:
Het vuur der oogen schijnt het aangezigt te ontsteken;
Hij poogt... maar de eerste drift belet hem voort te spreken.
In 't einde barst hij uit, en 't oog blinkt door een' traan:
Wat denkt men toch van Tromp? Zou hij, met schand belaên,
De Ruiter boven hem tot Hoofd der vloot verkoren...
ô Neen! 'k wil in dien rang nooit zijn bevelen hooren... Ibid. bl. 7.

DE WITT tracht hem wel door klem van redenen te bedaren, en hem zijn' pligt onder het oog te brengen; doch

Tromp knarsetandt van woede, en groet hen vol van spijt.
Een donderwolk, wier drift den wind vooruitgevlogen,
De toppen van 't gebergt doet schuil gaan voor onze oogen,
Deinst voor die hoogte wel, maar schiet, met forsch geluid,
In 't afgronddiepe dal, haar blikzemstralen uit.
Niet anders deinsde Tromp Ibid. bl. 8..

In het tweede boek verhaalt DE RUITER aan DE WITT zijne vroegere verrigtingen en ontmoetingen, even als AENEAS aan DIDO, bij VIRGILIUS, en ABRAHAM aan den Pharao, bij HOOGVLIET; deze vinding is hier zeer gelukkig gevolgd en DE RUITERS verhaal door eenige anecdoten verlevendigd, onder anderen het geval van den neger, die DE RUITER in *Vlissingen* als bootmansjongen had gekend, en vijftig jaren daarna aan de Afrikaansche kust hem als Admiraal weder ontmoette. Ook het gezegde van DE RUITER tegen het scheepsvolk, bij gelegenheid der verschijning van eene komeet, is in dit verhaal ook zeer wel aangebragt:

> Inmiddels kon een star mijn moedig volk ontstellen:
> Want steeds is 't bijgeloof gewoon zich zelf te kwellen.
> Een ongewone star aan 's Hemels hoogen trans
> Verscheen vol majesteits, met vurigrooden glans:
> Haar roêgelijke staart baart bij 't gemeen ontroering;
> Doch, ter beteugeling der dwaze geestvervoering,
> Roep ik bij helder weêr, in 't holste van den nacht,
> Mijn scheepsvolk op het dek. Sla nu naauwkeurig acht,
> Dus vong ik ernstig aan, op 't wonder aan den hoogen,
> Een werkstuk, voortgebragt door 't Godlijk Alvermogen.
> Gij schrikt, ziet siddrend neêr: schijnt u dit licht een roê
> Der straf, voor u bereid, in 's Heeren handen, toe?
> Laat af dit dwaas begrip in uwen geest te voeden.
> Doch wilt ge iets van die star, mij doet zij niets vermoeden;
> Welaan! zie voor den Brit, dien vijand van den Staat,
> In dees komeet de roê, waarmeê Gods wraak hem slaat.
> Als 't hooploos is geheel het bijgeloof te snuiken,
> Is 't best den waan des volks ten oirbaar te gebruiken M.A. de Ruiter, bl. 38..

Treffend is ook de beschrijving van de pest te *Londen*, in het vierde boek:

> De pest, zoo blaauw als lood van aanschijn, uit de holen
> Des afgronds opgedaagd, en in wier hoofd twee koolen
> Van rood en doodlijk vuur, in steê van oogen, staan,
> Greep met haar kille vuist het vorstlijk Londen aan,
> Verspreidde schrik en dood bij Englands vlootelingen.
> Weldra zag zich de pest door haren stoet omringen:
> De kwijning volgde haar, de moedloosheid verscheen,
> En de adem van den dood blies door de wijken heen.
> Het negenduizendtal, in ééne week verslonden
> Door 't pestvuur, maakte een graf van 't groet en volkrijk Londen,
> De koning staarde, ontzet, op 't purper van zijn' troon,
> Bezefte de ijdelheid van schepter en van kroon.
> De staatsman lag, vermoeid, de lang gezwaaide veder
> Op 't achtbaar boek des raads, met klamme handen, neder.
> Des krijgsmans arm hing slap; het nijver handwerk zweeg;
> Het koopkantoor, de markt, ja zelfs de beurs stond leêg.
> Gods tempel kon alléén het volk vertroosting baren,
> En 't greep, in dezen nood, de hoornen der altaren M.A. de Ruiter, bl. 81..

Niet minder krachtig is de nacht geschilderd, die op den altijd gedenkwaardigen dag volgde van den togt naar *Chattam*:

> De nacht heeft naauw zijn kleed op reede en stroom verspreid,
> Of geeft der gansche kust een nieuwe afgrijslijkheid.
> Gelijk op 't pekelnat, dat de Europesche landen
> Door zijnen stroomkil scheidt van de Afrikaansche stranden,
> Bij nacht de wijde mond des Etnaas vlammen braakt;
> Terwijl de ontstelde grond vol siddring schudt en kraakt,

Daar 't vuur in 's aardrijks schoot en ingewand ontsprongen,
En door het oppervlak des waters heên gedrongen,
Uit zee zich boven heft, en uit de keelen brandt
En holen van Eöol, tot schrik van 't naaste strand:
Zo brandt ook Upnor, thans bekleedend' Etnaas stede;
De schepen branden als de kleiner bergen mede;
Rochester schrikt en beeft voor 't spelen van 't kanon,
Dat Upnor verder sloopt, ten spijt van Albion M.A. de Ruiter, bl 186..

LOOSJES was vervolgens de zaak der patriotten ijverig toegedaan; in verscheiden zijner geschriften gaf hij daarvan de warmste blijken. Met lede oogen zag hij dus in den herfst van 1787 door de Pruisische wapenen al de schoone ontwerpen eener grondwettige herstelling verijdelen, en het zoo gehaat aristocratisch-stadhouderlijk bestuur in zijn' ouden luister herstellen; hij was alzoo een voorstander der omwenteling, in het begint van 1795, door de komst der Franschen, in ons vaderland te weeg gebragt. Spoedig echter bekwam hij van de bedwelming, die zoo velen met hem had aangegrepen, door de overdreven denkbeelden, die men zich van der Franschen edelmoedigheid en vrijheidsliefde gevormd had, en die ons geweldig uit de hand vielen; echter bleef hij zijner beginselen getrouw, en ging in alles met bezadigdheid te werk. Eerlang werd hij ook tot lid van *Hollands* gewestelijk bestuur geroepen, welken post, en op zijn' tijd dien van voorzitter, hij met lof bekleed heeft Aan het hoofd eener plegtige bezending uit dat staatsligchaam ter Nationale Vergadering deed Loosjes uit deszelfs naam in 1797 eene mannelijke en welsprekende voordragt, eenen Cicero waardig; men leest dezelve in haar geheel in de *Vaderl. Historie*, vervolg op WAGENAAR, XXXVIII Deel, bl. 26 en volg., waarna hij als amb-

teloos burger in den schoot van zijn gezin te rug keerde.

Geheel doortrokken van den echt republikeinschen geest onzer wakkere voorvaderen, en alle vreemde overheersching verfoeijende, zag hij met gloeijende verontwaardiging het noodlottig tijdstip naderen dat de Corsikaansche alverweldiger ons zijnen broeder tot koning opdringen zou, om zich langs dien weg de opslokking van ons vaderland gemakkelijk te maken. Met de Heeren C. DE KONING en A. VAN DER WILLIGEN verspreidde LOOSJES een verzoekschrift onder het volk, om door middel van deszelfs vertegenwoordiging den dreigenden slag af te wenden; hoe vruchteloos deze edele poging ook afliep, zij verliest toch niets van hare waarde. De Franschen hebben dit verzoekschrift in een belagchelijk daglicht gesteld, maar eerbiedwaardig zal het nog in de oogen des nageslachts zijn. LOOSJES ondertusschen aanbad geenszins, gelijk zoo velen, die zich nog wel daarbij bevinden, de opgaande zon, maar bleef zich zelven gelijk, en ‘gaf,’ naar het getuigenis van zijn' lofredenaar, ‘zijnen overkropten boezem van tijd tot tijd lucht, door de kwaadaardigheid van den Corsikaanschen zwaardvechter met afzigtelijke kleuren af te schilderen. - Met tranen in de oogen deelde hij daarom in de blijdschap

van het verloste volk; en de terugkomst van eenen Nederlandschen Prins was ook voor hem een feestdag Hulde, a.v. bl. 26..'

Hoezeer wij LOOSJES, als dichter, niet in den eersten rang kunnen plaatsen, behoort hem toch onbetwistbaar de eerste plaats in den tweeden; en gewisselijk ook daar was roem en eer voor hem te verwerven; daarbij was hij een verdienstelijk volksdichter, en in die hoedanigheid een verkondiger van deugd en goede zeden; ter liefde van zoo veel edels en goeds, dat in zijne gedichten heerscht, vergeeft men het hem gaarne dat hij, door den 'snellen stroom zijner denkbeelden weggesleept, of door dat vuur, hetwelk van den hemel komt, verrukt, de regelen der kunst somtijds uit het oog verloor, en op enkele plaatsen een fijn gehoor door eenen min vloeijenden toont stootte Ibid. bl. 18..' Hier eene optelling te doen van zijne talrijke dichtwerken in allerlei vormen, en door hem zelven in het licht gegeven 'Hij had de pers tot zijnen dienst, en het geen andere Boekhandelaars van vertalende of zelfdenkende schrijvers moesten koopen, dat verschafte hij zich zelven.' *Hulde*, a.v. bl. 29., is ons bijkans onmogelijk: wij kunnen slechts eenigen der voornaamsten in het voorbijgaan vermelden.

Op het reeds hiervoor gemelde onderwerp, den Admiraal DE RUITEr, kwam hij in 1812 terug, en bezong diens *Laatsten Zeetogt*, in twaalf boeken.

Dit werk heeft minder aanspraak op den naam van heldendicht dan het eerstgemelde. Hij houdt zich hier stipt aan de geschiedenis, zonder invlechting van eenige episoden of wonderbaar, en geeft in zijne voorrede vrijheid om dit dichtstuk onder de historische of cyclische gedichten te rangschikken, waarvan LUCANUS met zijne *Pharsalia* het eerste voorbeeld heeft gegeven. Maar ‘met dat alles,’ zeggen wij met den Heer VAN KAMPEN, ‘leest men DE RUITERS laatsten zeetogt met vermaak: het vaderlandsche onderwerp, de naar waarheid en met vuur geteekende held, het wel aangebragte der tusschenverhalen, die ons door menigvuldigheid niet verwarren, de vaderlandsche gloed des dichters, dien hij aan zijne lezers meededeelt, en vele schoone verzen, doen dit gedicht (hetwelk bij zijne verschijning in de knellendste dagen der Fransche tirannij alle aandacht boeide) eene blijvende waarde behouden Beknopte Geschied. der Ned. Letteren en Wetensch. II Deel, bl. 469..’

Ook als godsdienstig dichter verdient LOOSJES onderscheiding. Hij dacht verlicht, zijne godsvrucht was warm en vrij van bekrompen dweepzucht, zijn Christendom meer werkdadig dan bespiegelend, en vergenoegde zich niet met een dor, onvruchtbaar geloof. Verscheiden grondtrekken van Bijbelsche tafereelen heeft hij op eene bevallige wijze uitgewerkt, of de lotgevallen van Bijbelpersonaadjen in onderscheiden vormen onderhoudend

voorgedragen en den geheelen Bijbel ten onderwerp van een dichtstuk genomen.

Veel heeft hij ook voor het tooneel geärbeid; zijne stukken hebben veelal gebeurtenissen uit de vaderlandsche geschiedenis ten onderwerp; doch zeer weinigen zijn, en dan slechts een' enkelen keer, ten tooneele gevoerd, hetgeen waarlijk den schouwburgbestuurderen tot weinig eere verstrekt, die de vertalingen van Fransche treurspelen en Hoogduitsche drama's de voorkeur gaven.

Als dichterlijk vertaler sloeg hij een' geheel anderen weg in dan onze gelijkregelige treurspelvertolkers. Hij vertaalde onder anderen DELILLES *Drie Rijken der Natuur* op zulk eene gemakkelijke en natuurlijke wijze, dat, gelijk de Hoogleeraar HOFMAN PEERLKAMP te regt aanmerkt, indien DELILLE de ‘drie rijken der natuur voor Nederlanders bezongen had, hij ze zeker op dergelijke wijze zoude bezongen hebben Vaderl. Letteroef. voor 1819, II St. bl. 348. Hij had ook eene vrije navolging van DELILLES *Jardins* ondernomen en nog 's avonds voor zijn' dood daaraan geärbeid. Het afgewerkt gedeelte wordt in het Iste deel zijner *Nagelaten Gedichten* gevonden..’ Zijner vertaling van het *Leven van* HUYGENS hebben wij reeds op diens artikel vermeld. Dit werk, zegt dezelfde Hoogleeraar, en in dezen een bevoegd beoordeelaar, ‘zal altijd een gedenkteeken blijven hoe gelukkig en vaardig LOOSJES was in het overbrengen van vreemde dichtstukken in onze tale, dat hij het oorspronkelijke in netheid en vloeibaarheid moest

overtreffen, voorzag ik reeds vóór hij het werk bij de hand nam; want de aard van het oorspronkelijke gedoogt eens grootere vrijheid en zorgeloozer behandeling; maar dat hij er dát van maken zoude, hetwelk hem den eenparigen lof van alle kenners bezorgd heeft, konde ik niet vermoeden; want voor zulk eene behandeling scheen mij het Latijnsche gedicht niet vatbaar Vaderl. Letteroef. a.v. bl. 347..'

Zijne dichterlijke nalatenschap heeft zijn eenige zoon, de Heer VINCENT LOOSJES Deze kondigde in 1817 zich insgelijks als dichter aan met een bundeltje getiteld: *De Veldslag bij* Waterloo en *Dichtproeven*, bij zijnen vader uitgegeven., in 1819 en 1820 in twee deelen het publiek medegedeeld, met de sprekend gelijkende afbeelding zijns vaders, hem voorstellende in den ouderdom van zesendertig jaren. De daarbij beloofde levensschets des dichters is tot nog toe achterwege gebleven. Eene breede lijst van inteekenaren op deze *Nagelaten Gedichten* getuigt van de algemeene achting voor de buitengemeene verdiensten van den edeldenkenden, braven en werkzamen man, die, zeggen wij met den beöordeelaar van dit *posthumum opus*, 'in zijne nuttige schriften zoo regt goed op het Nederlandsch karakter te werken wist, vermaakte, leerde, stichtte, en wiens godsdienstig gevoel, goede smaak, verlicht oordeel, schrander vernuft en onvermoeide arbeidzaamheid hem de achting aller braven, die hem kenden, verdienen en genieten deed Vaderl. Letteroef. voor 1821, I St. bl. 127..'

Zijn prozastijl was ook bevallig, los en aangenaam; hij verstond de kunst om zijnen lezer met vermaarde personaadjen, vooral uit onze vaderlandsche geschiedenis, gemeenzaam te laten omgaan. Het is waarlijk ieders zaak niet om JACOBA van *Beijeren*, HUIG DE GROOT, LOUISE DE COLIGNY, JOHAN DE WITT en andere bekende mannen en vrouwen karaktermatig te doen spreken en handelen, gelijk LOOSJES in zijne uitmuntende gedialogiseerde tafereelen zoo natuurlijk, en daarom zoo treffend wist te doen. MEISNER had van dezen schrijftrant in *Duitschland* het voorbeeld gegeven met zijne *Bianca Capello*, maar LOOSJES heeft hem ver, zeer ver overtroffen. Het werk van LOOSJES in dezen smaak, getiteld: JOHAN DE WITT, *Raadpensionaris van* Holland, in 1805 uitgegeven, is in ons oog een meesterstuk. ‘Overal wordt men op de bedoelde tooneelen ingeleid,’ zegt de schrandere beöordeelaar van dit werk, en dit is de waarheid; ‘overal neemt men het grootste aandeel aan de gesprekken, die er voorvallen, en wordt men dermate opgetogen, van den grooten staatsman over zijn eigen kunstbeleid en inzigten openhartig te hooren spreken, dat men schier vergeet verdichte gesprekken te lezen Vaderl. Letteroef. voor 1806, I St. bl. 35..’

Hebben wij LOOSJES, onder onze vaderlandsche dichters zijne plaats in den tweeden rang moeten aanwijzen, met het grootste regt behoort de eerste hem toe als oorspronkelijk romanschrijver. Vader-

landsche karakters, zeden en gewoonten leveren hem de stof, die hij op eene uitmuntende wijze verarbeidt ter bevordering van vaderlandsche deugd. Inderdaad, zijne *Historie van Susanna Bronhhorst* behoeft in geen opzigt voor RICHARDSONS *Clarissa Harlowe* te wijken, noch zijne *Zedelijke Verhalen* voor die van M, zijn *Lotgevallen van Reinoud Jan van Golstein* heeft alleen vijftigmalen meer waarde dan vijftig romans van den Duitschen veelschrijver LAFONTAINE, die, hoe laf, onnatuurlijk, overdreven, gevaarlijk zelfs voor deugd en zedelijkheid, sommigen ook mogen zijn, waarlijk niet tot eer van den smaak des Nederlandschen publieks, nog gretig vertaald en gelezen werden, in den tijd, dat LOOSJES achtervolglijk de verdichte *Levens van Maurits Lijnslager, Hillegonda Buisman, Robbert Hellemans* en *Johannes Wouter Blommestein* in het licht zond. In deze weinig avantuurlijke en toch aangenaam lezende romans heeft hij, bij menige andere goede strekking, derzelver vorm ook dienstbaar gemaakt ter opneming der voornaamste belangrijke punten uit onze vaderlandsche geschiedenis. ‘Wie verbeeldt zich,’ dezelve lezende, ‘geen tijddgenoot van MAURITS, BARNEVELD, DE GROOT, RUBENS, DE RUITER, DE WITT en vele anderen te wezen, en hen te zien handelen en werkzaam zijn! Hij maakt ons, in boeijenden, bevalligen stijl, met de geschiedenis van ons land onmerkbaar bekend, en boezemt ons den lust in om de geschiedboeken van

HOOFT en WAGENAAR nader te onderzoeken Bloemen op het Graf van A. LOOSJES, Pz. bl. 7..' In plaats van eene uitvoerige lofspraak, verklaren wij dat, naar ons oordeel, elk beschaafd Nederlander deze vier nationale romans van LOOSJES ten minste ééns in zijn leven zelf lezen, en zijnen kinderen, vooral de beide eerstgenoemden, vroegtijdig in handen geven moet.

[Cornelis Lorié]

Lorié (Cornelis), een Amsterdamsch Boekverkooper, kwam in 1785 met een paar gebrekkig berijmde tooneelstukken, *Tom Jones* en *St. Nicolaas, of het gestrafte Bijgeloof*, te voorschijn; doch zijne Muze is in de wieg gesmoord.

[Hendrik Lubeus, Junior]

Lubeus (Hendrik), Junior. Als *raar* vermelden wij 's mans treurspel *Mahomet en Irene, of liefde in wreetheyt*, in 1657 te *Dordrecht* gedrukt.

[Joannes Lublink, de Jonge]

Lublink (Joannes), de Jonge, eenig kind van den welgezeten Amsterdamschen koopman JOANNES LUBLINK en MARIA VAN DUISBERG, werd in die stad geboren den 9 Februarij 1736. De ruimbemiddeldheid zijner ouderen verschafte hem het voordeel eener beschaafde opvoeding en gelegenheid ter ontwikkeling van zijne meer dan gewone geestvermogens in onderscheiden vakken van wetenschap en kunst, en verkrijging van taalkennis, kunstsmaak en de talenten, die regt geven op de voordeelige onderscheiding boven menig' anderen.

LUBLINK bezocht nimmer eenige school of akademie; al zijne kundigheden verwierf hij door huisselijk onderwijs, en zijne ongemeene vorderingen in de fraaije kunsten had hij aan zijne onvermoeide oefening te danken; inzonderheid bragt hij het in de muzijk zoo ver, dat hij niet alleen de viool en het klavier meesterlijk bespeelde, en de zwaarste stukken op het eerste gezigt uitvoerde, maar zich ook als verdienstelijk componist deed kennen, onder anderen door het zamenstellen van een concert voor de viool en eenige andere instrumenten, het welk hem zelfs roem en achting bij Italiaansche meesters verwierf De beroemde PUGNANI heeft zes zijner voortreffelijke Trio's, als zijne *Opera terzo*, aan LUBLINK opgedragen.; wij vermelden dit te meer, omdat ons vaderland, bij de groote menigte zeer bekwame toonkunstenaars en den bijna algemeenen smaak van deszelfs aanzienlijkste ingezetenen in de muzijk, in vergelijking met de schilders en dichters, zeer weinig componisten en beeldhouwers heeft opgeleverd Het heerlijk praalgraf van WILLEM I, te *Delft*, en zoo vele graftombes van vaderlandsche zeehelden, in de kerken der voornaamste Nederlandsche steden, bewijzen dat er in vorige tijden in ons vaderland uitmuntende beeldhouwers gevonden werden; echter leverde de zeventiende eeuw slechts één' DE KEIZER en één' QUELLINUS op, de achttiende slechts één' XAVERY en één' ZIESENIS, en de negentiende tot nog toe slechts één' GABRIËL; doch daarentegen heeft *Italië* in deze drie eeuwen, sedert MICHEL ANGELO, slechts één' CANOVA opgeleverd, en THORNWALDSEN is in onzen tijd de eerste, die zich uit de Deensche natie met roem als beeldhouwer doet kennen. - Componisten van eenigen naam heft ons vaderland tot het einde der achttiende eeuw niet opgeleverd, doch de negentiende kan zich toch reeds op een' FODOR, BERTELMAN en WILMS beroemen, wier verdiensten in dit kunstvak algemeen erkend en gewaardeerd worden. *Engeland* heeft nog nimmer een' componist voortgebragt..

Daar LUBLINKS vader een zeer fraai kabinet schilderijen bezat, en er dus bij het bezigtigen van hetzelve door de kunstkenners en liefhebbers veel over teeken- en schilderkunst gesproken werd, boezemde zulks de leergragen jongeling den lust in om ook de teekenkunst te leeren, waarin hij het onderwijs genoot van J.M. KOK. Veertien jaren beöefende hij de teekenkunst met lust en ijver, waarvan verscheiden zeer fraaije teekeningen de bewijzen zijn, doch leide de teekenpen toen neder, omdat de beöefening dezer kunst hem te veel tijds kostte en zijn verzwakkend gezigt nadeelig was; maar met des te meer ijver leide hij zich nu toe op de fraaije letteren.

Zeer kwam hem hierbij zijne uitgebreide taalkennis te stade. Het Hoogduitsch en Deensch, de talen in welken op zijn' vaders kantoor de koopmansbriefwisseling gevoerd werd, waren van zijne vroege jeugd af hem dus zoo hebbelijk als het Nederduitsch. Tot zijn gebruik verzamelde hij een Deensch woordenboek Ik bezit zoodanig Deensch-Nederduitsch woordenboek in handschrift, waarschijnlijk een verbeterd afschrift van het zijne; ik heb tot nog toe vruchteloos naar een' uitgever omgezien, die moeds genoeg had om den druk van dit nuttig werk te ondernemen, naar hetwelk inzonderheid de Noordsche handelhuizen in ons vaderland menigvuldige vruchtolooze aanvragen doen., waarmede hij HOLBERGS *Staatkundi-*

gen Tingieter vertaalde, en naauwelijks zestien jaren oud zijnde vervaardigde hij een Deensch klinkdicht op den dood van den Stadhouder WILLEM IV, het welk de goedkeuring zijner Deensche vrienden verwierf. In het Fransch werd hij door zijn' huisonderwijzer op den weg geholpen; doch het Engelsch leerde hij zonder eenige vreemde hulp, zoo ook het Italiaansch en eindelijk het Latijn. Hij verliet den gewonen langwijligen weg, leerde eerst eene taal verstaan, en daarna derzelver regelen, die hij dan ook veel spoediger begreep en zorgvuldiger in acht nam Slechts tweemalen heb ik den waardigen man gesproken; de laatste maal schonk hij mij zijne drie *Zeventallen Verhandelingen*, door hem in het genootschap: *Concordia et Libertate* voorgedragen, tot een aandenken. Dit voortreffelijk werk, toen slechts ten geschenke voor LUBLINKS vrienden gedrukt, is onlangs voor het algemeen verkrijgbaar gesteld, te *Rotterdam*, bij J. IMMERZEEL. Met ongemeen veel genoegen vernam hij dat ik mijne taalkennis langs denzelfden weg verworven had als hij, en prees zeer mijn' ijver en inspanning. Weinig dacht ik met het volgen van het voorbeeld van den achtingwaardigen LUBLINK den laffen spot van een' dommen criticaster (*Letteroef*. 1822, I. 327) verdiend te hebben, toen ik dit naïf verhaalde in mijne *Voorrede*, I Deel, bl. XXVI; en de herinnering aan LUBLINKS lofspraak had mijn' toorn tegen dezen ellendigen gewisselijk ontwapend, als ik zijne tuchtiging niet nuttig en noodig geoordeeld had.. Deze methode nam bij hem dus ook veel minder tijd weg, en ontsloeg hem van het verveelend afschrijven van conjugatiën en declinatiën, dat zoo vele jonge lieden een' walg doet krijgen in het aanleeren van talen. Tevens leide hij zich toe op de wiskundige wetenschappen, waarin hij het

onderrigt genoot van den bekwamen NICOLAAS STRUYCK, en welligt, hoezeer tot den koophandel opgeleid, zou hij zich geheel aan derzelver beöefening overgegeven hebben, bijaldien niet zeker op zich zelf onbeduidend voorval Dit voorval wordt uit den mond van LUBLINK zelven medegedeeld door C.W. WESTERBAEN in zijne *Lofrede*, bl. 52, Aant. 9. hem daar afgetrokken en tevens aanleiding gegeven had, om zich meer bepaaldelijk met de eigenlijk gezegde fraaije letteren bezig te houden; vooral toen hij in kennis geraakte met den verdienstelijken dichtkundigen Boekverkooper MEIJER, en vervolgens, door dezen, met FEITAMA, VAN WINTER en PATER. ‘In dezen kring,’ zegt zijn lofredenaar, ‘werd de grond gelegd tot LUBLINKS volledige Nederduitsche taalkennis, tot zijn' keurigen schrijfstijl en tot dien zuiveren en fijnen smaak in dichtkunde en welsprekendheid, welke hem, evenmin, door iemand ooit betwist werd, als dezelve zijn oordeel over dergelijke voortbrengselen altijd hoogst belangrijk deed zijn C.W. WESTERBAEN, Lofrede, bl. 16..’

De veelzijdige kennis, met welke de jonge LUBLINK de letterkundige wereld intrad, stelde hem in staat om zijnen vriend MEIJER de behulpzame hand te bieden, toen deze in 1763 zijne *Algemeene Oefenschool* begon uit te geven, en bleef zijn getrouwe medehelper tot de voltooijing toe van dit voortreffelijk werk, gelijk mede aan den *Rhapsodist*,

die hetzelve verving. Hij bezorgde ook met denzelven, benevens DE BOSCH, LUTKEMAN, BROECKHOFF en ROULLAUD, de fraaije vertaling der uitmuntende *Fabelen* van GELLERT, en geheel alleen die van deszelfs schoone *Zedekundige Lessen*; een boek, gelijk de Heer WESTERBAEN te regt aanmerkt, ‘dat in ons land van geringe uitgebreidheid driemalen herdrukt is geworden en waardoor eene voorname behoefte vervuld werd, in eenen tijd, toen de dorre stelselzucht en twistgierigheid onzer meeste godgeleerden den smaak onzer natie zoo jammerlijk hadden verbasterd, dat zij schier geen redelijke en zedelijke Godsvereering meer kende Lofrede, bl. 22..’ Reeds in 1766 had hij eene vertaling geleverd van YOUNGS sombere, maar schoone en verheven dichterlijke *Nachtgedachten*; in 1785 gaf hij een' tweeden druk van dit uitmuntend werk in het licht, met vele verbeteringen van zijne, de moeijelijkheid in aanmerking genomen, reeds zeer gelukkige vroegere vertaling; de voorrede en aanteekeningen achter iederen nacht dragen blijken van zijne ongemeene belezenheid, juist oordeel en goeden smaak. Ook de beide satyrieke werken van YOUNG, *Den Centaurus* en *De Roemzucht*, heeft hij insgelijks in het Nederduitsch overgebragt. Ten dienste van zijn' vriend VAN WINTER, die geen Engelsch verstond, vertaalde hij THOMSONS *Jaargetijden*, die uit deze vertaling grootendeels de stof ontleende tot zijn dichtstuk van denzelfden naam.

LUBLINK beschaafde vervolgens van tijd tot tijd zijne vertaling volgens de verbeterde uitgaven van het oorspronglijk en gaf haar in 1787 in het licht. Hij gaf insgelijks eene vertaling van DANNEILS in den smaak van HERVEYS geschreven werk, getiteld: *Het Graf, de Opstanding* en *Het Laatste Oordeel*, in het welk hij zijn' vriend WAGENAAR op zijn sterfbed lezende vond Lofrede, bl. 76, Aant. 34.. Al deze werken zijn bij zijn' vriend MEIJER uitgegeven, dien hij daarmede niet weinig voordeels aanbragt, te meer, daar hij zich voor zijn' letterarbeid niet behoefde te laten betalen LUBLINK was dus meester van de keus zijner onderwerpen en had daarbij met een' uitgever te doen, die zelf dichter, letterkundige en man van smaak was, twee voordeelen, die weinig schrijvers of vertalers in ons vaderland gelijktijdig ten deel vallen, daar velen niet zelden in der boekverkooperen kleingeestige winzucht allerlei moedbenemende belemmeringen aantreffen.. Menig nuttig boek werd ook op zijn' raad en onder zijn toezigt en medewerking vertaald en in het licht gegeven Eenigen dezer werken worden opgegeven door WESTERBAEN, Lofrede, bl. 59, Aant. 13.; dikwijls kostte hem de beschaving meer dan eigen arbeid, of hij liet zich overhalen om een werk te vertolken, dat hij voor zich zelven niet gekozen zou hebben, wanneer hij vreesde dat hetzelve verminkt of mishandeld, en dus voor het publiek minder nuttig, of wel geheel onbruikbaar zou worden. Men moet niet alleen goed stichten, zeide hij, maar ook kwaad

trachten voor te komen: dit tweevoudig voorschrift hield hij bij zijn' letterarbeid altijd in het oog Lofrede, bl. 26..

Tot dus ver hebben wij LUBLINK als verdienstelijk' vertaler leeren kennen, die zijne overzettingen met zoo veel smaak wist te beärbeiden, dat zij het voorkomen hadden alsof het oorspronkelijke voor onzen landaard geschreven ware. Meesterlijk verstond hij de vertaalkunst, inderdaad, volgens zijne theorie, eene kunst; zijne *Verhandeling over het Vertalen* J. LUBLINK, Tweede zevental Verhandelingen, bl. 151. behoorden vooral die loszinnige snelvertalers te lezen, die met dezelfde haast een werk van KANT vertalen als een roman van LAFONTAINE; zij behoorden haar vooral te lezen, die het vertalen als een' gemakkelijken, lagen en slaafschen arbeid aanmerken, om dat zij dien niet zelden zien verrigten door lieden, die de boekverkooper niet hooger dan als daghuurders in zijnen dienst aanmerkt, en die van hunnen kant niet weten, en dus niet ‘overwegen, hoe veel er toe vereischt wordt, om aan de pligten van een' goed' vertaler te voldoen Ibid. bl. 154..’ Zoo iemand, dan was het LUBLINK, die dit overwoog, en die, daar hij alles zoo gelukkig in zich vereenigde, wat vereischt wordt om aan die pligten te voldoen, deze soort van letterarbeid veredeld en der pen van den geleerden zelfdenker waardig gemaakt

heeft, gelijk zijn vriend MEIJER allen boekverkooperen het voorbeeld gaf aan welke handen men het vertalen van een werk van eenig belang moet toevertrouwen Ik heb mij dikwijls verwonderd over den bijna ongelooflijk korten tijd, binnen welken sommige boekverkoopers werken van de grootste uitgebreidheid en den belangrijksten inhoud vertaald in het licht bragten; dan deze verwondering verminderde merkelijk, als ik vernam wie de vertalers waren, die zekerlijk zoo min naar de regelen van LUBLINK handelden als hunne uitgevers naar het voorbeeld van MEIJER. Snelschrijverij is de eenige bekwaamheid, die sommige onkiesche boekverkoopers van hunne loonvertalers vorderen; naar wetenschappelijke kennis, gezond oordeel, zuiveren smaak, enz. vragen zij niet. De mishandelde Duitsche of Fransche schrijver geraakt binnen den bepaalden termijn uit hunne handen, de kundige man haalt de schouders op, de recensenten worden knorrig en het arme publiek betaalt het gelag..

Maar LUBLINK was even daardoor een lofwaardig vertaler, dat hij een uitmuntende zelfdenker en bevallig oorspronglijk schrijver en dichter was. Bij zijne grondige taalkennis paarde hij de gelukkige gave van zich, als het ware, in de ziel des oorspronglijken auteurs te verplaatsen, en uit dezelve in het Nederduitsch te denken; waarlijk, YOUNG, THOMSON en SPALDING zouden als Nederlanders zich niet anders uitgedrukt hebben, dan zij zich nu door LUBLINK laten uitdrukken, die zelf voor *Nederland* was, hetgeen zij voor *Engeland* en *Duitschland* waren.

LUBLINK was een oorspronglijk vernuft, toegerust met eene veelzijdige kennis. In geen ge-

bied van eenige wetenschap of kunst was hij vreemdeling; hij was, ja, een polyhistor, maar geenszins in den zin, dien men gewoonlijk aan dit woord hecht: een pedante veelweter; ver van daar, want hij was ook dichter, en, hoezeer als zoodanig niet schitterende naast eene DE LANNOY, een' BELLAMY, BILDERDIJK, HELMERS en anderen zijner tijdgenooten, die de lier met roem handteerden, heeft hij toch billijk aanspraak op de eerste plaats onder de Christelijke zededichters van zijnen tijd, een vak, in hetwelk toen een SCHUTTE, VOET, LUSSING en WOUTERS ver bij hem tekort schoten. ‘Te regt plaatste de Luthersche Christengemeente,’ zegt zijn lofredenaar C.W. WESTERBAEN, Lofrede, bl. 29., ‘hem aan het hoofd der dichteren, die haar kerkgezang uitnemend hebben verbeterd;’ hij had tot zijne medehelpers de dichteres VAN MERKEN en haren echtgenoot VAN WINTER, benevens den Remonstrantschen Predikant VAN DEN BOSCH, PATER en den Boekverkooper MEIJER, waarvan geen een tot zijn kerkgenootschap behoorde, en echter werd de door hen gemeenschappelijk vervaardigde berijming der 150 Psalmen en 165 gezangen met algemeen genoegen tot kerkelijk gebruik ingevoerd. Behalve het door hem bijgedragene tot dit kerkelijk gezangboek deed hij nog in 1797 een veertigtal godsdienstige *Gezangen* van Spalding, Sturm, Gellert, Klopstock, Claudius nevens eenige oorspronglijken van hem zelven, ten geschenke

voor zijne vrienden drukken, die hij, met een tiental vermeerderd, in 1813 voor het algemeen verkrijgbaar stelde te *Utrecht* bij F.D. ZIMMERMAN.

Zeer gelukkig was hij in het overbrengen van kleine geestige stukjes, inzonderheid van puntdichten uit het Hoogduitsch. Zonderling is het nogtans dat hij, die zulk eene fraaije *Verhandeling over het Puntdicht* schreef Dezelve wordt gevonden in het *Derde Zevental Verhandelingen*, bl. 113. - omtrent welks

theorie ik echter in de mijne In 1810 bij wijlen mijnen vader gedrukt en thans bij den uitgever dezes te bekomen. de vrijheid genomen heb van hem te verschillen, gelijk ik naderhand in die van KLEYN Mnemosyne, II St bl. 1. ook eene geheel andere aanschouwingswijze van dit dichtvak aantrof - geen enkel oorspronglijk puntdicht leverde, hij, die zelf zulk een rijk fonds van vernuft bezat; zijne verklaring in een' vriendschappelijken brief, dat hij in het leveren van oorspronglijke puntdichten door de mijnen wederhouden werd, kan ik, zonder verwaandheid, niet hooger aanslaan dan een verpligtend compliment van den braven beminnenswaardigen ouden man, wiens bekwaamheden ook in dit vak In verscheiden zijner dichtstukken is de echt epigrammatische geest niet te miskennen; zelfs dan ook als de stof voor den vorm des puntdichts minder geschikt scheen. Geheel in den smaak van het Grieksche puntdicht is het volgend stukje, bij den dood der dichteres VAN MERKEN zijner pen ontvloeid:

> 't Was stil op Helikon. Aan 't koor der Piërinnen
> Ontbrak het eêlst sieraad; het miste Melpomeen,
> Wanneer in onzen kring LUCRETIA verscheen,
> En boeide hart en oor van all' die dichtkunst minnen.
> Toen was 't een Pindus hier. LUCRETIA verdween:
> Sints is 't hier all' in rouwe, en 't koor der Zanggodinnen,
> Door Febus aangevoerd, weêr negen als voorheen.
> Lykd. op L.W. VAN MERKEN, bl. 32.

de mijnen zoo ver overtroffen als hij mij in jaren overtrof.

Ook heeft LUBLINK in andere vakken van dichtkunst - uitgemunt willen wij juist niet zeggen, maar toch zeer behaaglijke stukken geleverd, die in allerlei tijdschriften en elders verspreid worden aangetroffen. Zin- en zaakrijkheid, bevalligheid van uitdrukking en een hartverwarmende geest van een practisch Christendom, kenmerken dezelven meer dan stoute hooge lyrische vlugt, sijne wendingen of nieuwe, dikwijls gewaagde speculative denkbeelden uit het gebied der overnatuurkunde ontleend, waarmede sommigen hoog gaan, die ze zoo min begrijpen als veelligt de dichter zelf somtijds moeite zou hebben om ze prozaïsch te verklaren.

Bijkans aan alle welgeschrevene maandwerken en weekbladen had LUBLINK gedurende meer dan vijftig jaren een werkzaam aandeel. Wie twijfelt of hij, die zulk eene schoone *Verhandeling over de Critiek* Derde Zevental Verhandelingen, bl. 153. schreef, een bevoegd beöordeelaar was? Niemand had zich van hem over mishan-

deling te beklagen. ‘Al zijne boekbeöordeelingen,’ getuigt de waardige en opregte WESTERBAEN Lofrede, bl. 32., ‘heb ik met opzet doorgelezen; doch, overal den kundigen bescheidenen, gemoedelijken, minzamen, toegevenden en hoogstbeschaafden man wedergevonden,’ en stemt vervolgens in met de lofspraak, hem deswegens door den Hoogleeraar VAN DER PALM openlijk gegeven, die wij, als een' waren recensentenspiegel, den geenen niet genoeg kunnen voorhouden Tegenwoordig houden de recensenten het strengste *incognito*, en inderdaad, velen hebben er gegronde redenen toe. LUBLINK schreef ook recensiën: dit was algemeen bekend; ‘doch zoo’ schrijft de Hoogleeraar VAN DER PALM aan dezen recensent *wie er seyn sollte*, ’dat het te wenschen ware, dat men steeds aan u een voorbeeld had genomen. Eene gemeenzame kennis met het werk des Autheurs, dat gij beoordeelde, stelde u in staat, niet slechts, om in het algemeen te zeggen, of gij het goed, middelmatig of slecht vondt, en dit door aanhaling van een' enkelen brok, somtijds uit zijn verband gerukt of zonder oordeel gekozen, te staven; maar om een juist denkbeeld te geven van deszelfs inhoud en waarde, en 't geen daarin bijzonder, oorspronkelijk of aanmerkenswaardig was, open te leggen; gij waart gewoon met kieschheid te prijzen, en ook met bescheidenheid te berispen; als gij met de pen in de hand uwen Autheur laast, teekendet gij niet bij voorkeur die kleine onbedachtzaamheden op, die elk zoo gereedelijk ontvallen kunnen, en die veeleer dan openbaar gemaakt, behoorden verzwegen en verdonkerd te worden; als of men een huis beziende, alleen zijne aandacht vestigde op de glazen, die men hier of daar gebroken vond; gij besliste niet meesterachtig, wanneer gij kondt vermoeden, dat de schrijver van het onderwerp, dat hij behandelde, meer verstond dan gij; gij leendet uwe pen niet, om achtingwaardige schrijvers van hunne eer, verdienstelijke schrijvers van hunne erkende verdiensten, jeugdige geleerden van den lof en aanmoediging, die hun toekwam, te berooven; om slechts te wonden en te grieven, zonder te denken aan het leed, dat men hiermede aanrigt; uwe beoordeelingen waren nimmer laffe, smakelooze zamenraapsels; geest en oordeel straalde daarin steeds door, en zij waren met Attisch zout besprengd. Gij beschouwde het beroep van eenen *recensent* steeds als gewigtig, waartoe zoo wel deftigheid en goedhartigheid, als buitengewone kennis aangaande den inhoud der te beoordeelen boeken behoorde; gij vondt het onbehoorlijk, eene gunstige beoordeeling als een' vriendendienst aan te bieden; nog onbehoorlijker, wanneer verzamelaars der maandwerken elke recensie, die hun *gratis* wordt toegezonden, indien zij er slechts redelijk uitziet, gereedelijk plaatsen; alleronbehoorlijkst, wanneer zij dit bij voorkeur doen, ten aanzien van bijtende en scherpe beoordeelingen, omdat dit stekelige den aftrek hunner werken bevordert. Gij.... doch ik zal niet verder voortgaan, en vertrouw ook genoeg gezegd te hebben, om mijn gevoelen over vele gebreken, die onze openbare boekbeöordeelingen aankleven in het licht te stellen. Ik heb dit met te meer vrijmoedigheid gedaan, omdat ik mij over dezelve, ten aanzien van mijne werken, niet te beklagen heb, en omdat ik de goede en waardige *recensenten*, onder welker getal ik u vooraan plaatse, in deze beschuldigingen niet mede wil begrepen hebben. Ik ben verzekerd, dat deze de eerste zullen zijn, om mijne ’aanmerkingen bijval te geven, en dezelve niet ongepast te rekenen: wat de overigen betreft, indien hun de schoen past mogen zij dien aantrekken.’
Brief voor de *Verhandel. Redev. en losse Geschriften*, I D. bl. XXIV., die hunne bijzondere oordeelvellingen over

over boeken gewigtig genoeg achten om dezelven ten rigtsnoer van het oordeel der publieks te laten drukken.

Van alle letterkundige en geleerde maatschappijen in ons vaderland was LUBLINK een nuttig en werkzaam lid, van velen medeoprigter en bestuurder Dezelven worden opgeteld door WESTERBAEN, *Lofrede*, bl. 61, Aant. 21., niet alleen, maar ook van nuttige maatschappijen en stichtingen van eenen anderen aard; zoo mogten de Maatschappij tot redding van Drenkelingen en de Kweekschool voor de Zeevaart beiden op hem als een' harer lofwaardige stichteren roem dragen Voor beide gestichten heeft LUBLINK met zijn' vriend den Walschen Predikant J.S. VERNEDE bijna twintig jaren de pen gevoerd, en de uitgave van derzelver *Historie* en *Gedenkschriften* bezorgd.; nog in zijn' hoogen ouderdom werd hij corresponderend lid der tweede klasse van het Koninglijk Instituut.

Tot op het tijdstip der staatsomwenteling in 1795 had de waardige man in genoeglijke letteroefeningen een stil en ambteloos leven gesleten, doch nu werd hij bij het daarstellen eener Nationale Vergadering tot vertegenwoordiger zijner medeburgers geroepen; en geen wonder dat de volkskeus viel op een' man, die met zulk eene uitgebreide kennis, helder inzigt en gezond oordeel zoo veel warme vaderlandsliefde vereenigde. Wenschelijk ware dat van alle leden van dat aanzienlijk ligchaam, aan hetwelk het geheele volk zijne dierbaarste belangen had toevertrouwd, getuigd kon worden, hetgeen zijn lofredenaar wegens zijn gedrag als volksvertegenwoordiger, blijkbaar uit de

gedrukte handelingen van die vergadering, van hem getuigt Lofrede, bl. 34.. Schoon in deze betrekking overladen met werkzaamheden, viel geen arbeid hem te zwaar, dien hij voor de volksverlichting, de verbetering van het schoolonderwijs, den koophandel, den landbouw en de wetenschappen bevorderlijk en nuttig achtte. Hij was aan het hoofd der commissie, benoemd tot overweging van het voorstel van den Representant PLOOS VAN AMSTEL, ter afscheiding der kerk van den staat Vaderl. Hist. vervolg op WAGENAAR, XXXV Deel, bl. 86., en de steller van het beroemde schoone rapport Hetzelve wordt gevonden in het *Dagverhaal der Nat. Vergadering*, II Deel, bl. 204 en in de *Jaarboeken der Bat. Republiek*, IX Deel, bl. 37. Ook is hetzelve met alle stukken in één boekdeel door C. Rogge, te *Leyden* in 1796 uitgegeven., het welk dezelve op den 1 Julij 1796 uitbragt, en dat deze afscheiding met der daad ten gevolge had.

Naauwelijks was hij met eer van het staatstooneel afgetreden, en had hij zich op het land begeven, om onder zijne hervatte letteroefeningen en de genietingen der schoone natuur zijne wankelende gezondheid te herstellen, of hij werd eerlang geheel en al van zijn gezigt beroofd. Met welk eene Christelijk-Stoïsche gelatenheid de brave man dit ongeval droeg, blijkt uit de laatste woorden, die hij met moeite eigenhandig op het papier stelde ‘De gedurig afneming van mijn gezigt, die mij, volstrektelijk, het lezen belet, en het schrijven hoogstmoeijelijk maakt, strekt mij, tevens, ter aankondiging, dat ik mij voor allen eigen' letterarbeid als reeds *gestorven* moet aanmerken, en dat, terwijl ik den hoogsten dank aan de Voorzienigheid, voor zulk een lang gebruik mijner zintuigen, schuldig ben, mij niets meer overblijft, dan de hoop, om, voortaan, op mijn verzameld zielvoedsel te blijven teren, en mij, eerbiedig, te mogen onderwerpen aan alles, wat Gods Vaderliefde over mij, in het volgende van dit, en bij den overgang tot een beter leven, zal besloten hebben.’ C.W. WESTERBAEN, *Lofrede*, bl. 36., gelijk ook uit een aandoenlijk dichtstuk,

getiteld: *Overdenkingen in mijne blindheid* Insgelijks medegedeeld door C.W. WESTERBAEN, *Lofrede*, bl. 87, Aant. 47.. Nog twaalf jaren bragt hij als in een' aanhoudenden nacht door, en bleef ook in zijne blindheid, de aangename, gezellige en vrolijke man niet alleen, maar hij zettede zijne letteroefeningen met zijn geheugen en zijne levendige verbeelding voort, dicterende eene menigte brieven aan zijne gemeenzame vrienden, boekbeöordeelingen, dichtstukken en opstellen van allerlei aard. Regt aandoenlijk is het geen de Hoogleeraar VAN DER PALM hem in dezen toestand schrijft: ‘Na een vijfjarig afwezen vond ik u weder, van het overschot uws verzwakten gezichts nu geheel beroofd, en van al de pracht der natuur, waardoor gij omringd waart, niets meer genietende, dan den invloed der reine en gezonde landlucht, die in dit gezegend oord ademt, en ook uw aangenaam woonvertrek doorstroomt. Maar hoe duister dan ook alles rondom u mogt wezen, de helderheid van uwen geest had u niet begeven: dezelfde aangenaamheid

van onderhoud, dezelfde scherpzinnigheid en juistheid van oordeel, voorgelicht door uitgebreide belezenheid en kunde, geslepen door kennis der wereld en der menschen; alles wat voorheen uwen omgang zoo leerzaam en genoegelijk maakte, was nog in dezelfde kracht u bijgebleven, en werd verhoogd door de belangstelling, die uw hulp-behoevende toestand natuurlijk inboezemde: ja uw geest, nu geheel in zich zelf gekeerd, en door geene zinnelijke voorwerpen afgetrokken, scheen nog dieper inzigten en ruimer veld van bespiegeling verkregen te hebben; als of door den nevel rondom u het licht binnen in u versterkt en uitgebreid ware Verhandelingen, Redev. en Losse Geschriften, bl. II..' Niet minder belangrijk schildert zijn lofredenaar den hulpbehoevenden toestand van den hoogbejaarden edelen man; zijne vrienden bezochten hem aanhoudend met deelneming op zijn geliefd landverblijf *Stadwijk*, in het *Gooiland*, doch door de ongunst der tijden nog bij zijn leven gesloopt., gelijk naderhand te *Utrecht*, waar hij zijne laatste jaren doorbragt, en leerden in hem 'eenen blinden, gelijk hij was, beschouwen met den eerbied, dien wij aan achtingwaardige gestorvenen schuldig zijn; want hij moge nog door ligchamelijke gewaarwordingen aangedaan worden, hij gaat reeds niet meer om, dan met geesten, hij zweeft reeds in de wereld der geesten en der denkbeelden, en daar hij

niets meer ziet, ziet hij ook geene grenzen of perken meer, maar schouwt reeds rondom zich in het oneindige J.H. VAN DER PALM, Verhandelingen, Redevoeringen en Losse Geschriften, bl. IV..' De uitmuntende man eindigde zijn tachtigjarig nuttig en werkzaam leven te *Utrecht*, den 24 November 1816, en werd, volgens zijne begeerte, zonder eenige praal, op het kerkhof te *Zeist* begraven.

Bij zijne waardige echtgenoote CORNELIA RYDENIUS, met wie hij in 1771 huwde, en die hem overleefde, liet hij slechts eene dochter na MARIA LUBLINK, thans weduwe van mijnen bijzonderen weldoener T.J. WEDDIK.. Door deze uitmuntende gade die hem in zijne blindheid tot oog, hand en voet diende, kon de hulpelooze grijsaard bekend blijven met de letterkundige voortbrengsels in ons vaderland, zijne denkbeelden op het papier overbrengen en zich met zijne afwezige vrienden onderhouden. Dubbel verdiend is de lof, welken de Heer WESTERBAEN ook aan haar toezwaait in zijne meermaals door ons aangehaalde Lofrede Bl. 41 en volg. op haren echtgenoot, die hij den 19 Maart 1817 in de Maatschappij: *Felix Meritis* uitsprak.

Uit hoofde van de verspreiding der meeste dichtstukken van LUBLINK in werken van allerlei aard, die wij vooronderstellen kunnen in veler handen te zijn, en daar welligt deze dichtstukken bij een ver-

zameld De besten, ten minsten in mijn oog de besten, zijner Puntdichten heb ik geplaatst in mijne *Epigrammatische Anthologie*, bl, 161. en uitgegeven zullen worden, is het minder noodig hier verschillende proeven van 's mans dichttrant mede te deelen; evenwel willen wij hier een mulder bekend, fraai en krachtig gedicht van den waardigen man met zijn' lofredenaar voor de vergetelheid bewaren, namelijk dat, het welk hij in 1801 aan de Heeren Mr. M.C. VAN HALL en S. VAN HOOGSTRATEN zond, toen zij voor het Wetgevend Ligchaam op nieuw benoemd waren, doch voor die benoeming bedankten en van het staatstooneel aftraden.

't Valt hard, en toch is 't zoet, als vrienden, bij hun scheiden,
Herdenken 't lief en leed, vereenigd doorgestaan,
Daar 't hart, aan pligt getrouw, kloekmoedig durft verbeiden
All' wat het nog moet ondergaan.

Een hoog en wijs bestuur hechtte onze vriendschapsbanden;
De dobberende kiel van dit Gemeenebest
Was steeds nog in gevaar, en eischte nijvre handen,
Wij werden mede aan boord geprest.

't Ging hol; de veege kiel, geslingerd door de baren,
Niet luisterend naar 't roer, geraakte al meer in zee;
En scheen de lucht al eens een weinig op te klaren,
Men zag wel 't strand, maar nog geen reê.

Ik bleef mijn lot getroost, hoe hoog de stormen stegen:
'k Wist uw bedrevenheid, door menig' staatsorkaan
Geöefend en beproefd, en gij, uw' vriend genegen,
Boodt me, in den storm, uw' bijstand aan.

Hoe ik, voorheen, aan land ook 't zeegevaar mogt' vreezen,
Aan 't zwalpen nu gewoon, heb ik, naar eed en pligt,
Gewillig iedre taak, die mij werd aangewezen,
Tot wacht en pompen zelfs, verrigt.

Mij heugt, hoe 't heesch geschreeuw van ruwe togtgenooten
Ons stoorde, en menigeen van hen te roekloos dacht:
't Waar' weinig, dat de kiel zich mogt te bersten stooten,
Zoo hij er huid en buit van bragt.

Wij hielden, nogtans, zee, gij weet met welk bezwaren,
Zelfs tot dit oogenblik; nu stapt gij aan den wal:
Wij voeren 't wrakke schip weêr op de woeste baren;
God weet, waar 't, eindlijk, landen zal!

En nu gevoelen wij, hoe zeer we uw' bijstand derven;
Ons blijft alleen de troost, dat we, op de wijde plas,
Het veiligst stevenen, in 't moedloos ommezwerven,
Naar 't wijzen van uw juist kompas.

Gij kunt, niet ongeroerd, ons uwe hulp onttrekken,
Daar 't algemeene leed, als 't onze, uw hart beknelt;
Uw laatste wuiven zal ons nog ten blijk verstrekken,
Dat ge ons met uwen wensch verzelt.

Vaart wel! vaart altoos wel! gij zult ons nooit vergeten;
En, acht ge u zalig (daar ge ons naöogt van het strand)
In uw' volbragten pligt en onbevlekt geweten,
Bidt dan voor ons en 't Vaderland C.W. WESTERBAEN, Lofrede, bl. 74, Aant. 31..

[Jan Lugt, Dirksz.]

Lugt (Jan), Dirksz., te *Amsterdam*, den 6 December 1822, in den ouderdom van drieënzeventig jaren overleden, mogen wij onder de ver-

dienstelijke dichters van zijnen tijd niet onvermeld laten. Enkele losse, meestal onuitgegeven dichtstukken zijn van hem voorhanden; in sommigen heerscht eene beeldrijkheid en kracht van uitdrukking, die waarlijk in den tijd, dat hij ze bezigde, geene in de woestijn roepende stem was; wij bedoelen hier onder anderen 's mans uitmuntenden *Eerzang voor Amstels Burgery*, in 1787 voor zijne vrienden gedrukt, en deelen de eerste helft van denzelven hier mede.

Heft, slaven! vry een' eerzang aan,
Voor uw geduchte dwingelanden,
Die heir by heir ter nederslaan,
Die volk by volk in wreede banden,
In yzren ketenen, gekluisterd en gekneld,
Doen bukken voor hun trotsch geweld;
Myn zangeres slaat vryer toonen:
Eene eedler zucht bestuurt haar hand,
Een zucht, om burgerliefde, om burgertrouw te kroonen,
En liefde tot het vaderland.

Moet elke ziel, die, ongeboeid,
Die, vry, haar waarde kan bezeffen,
Van Hollands vryheidsvuur doorgloeid,
Der braven deugden niet verheffen?
Of is er grootscher deugd, of is er eedler trouw,
Dan om het wanklend staatsgebouw,
Dat reeds aan 't spatten slaat en kraken,
Te schoren, en, met vasten moed,
Voor dien geduchten val, in 't uiterste uur te waken,
Ten koste zelfs van goed en bloed?

Gy voelt het, Nederlanders, die,
Hoe zeer verguisd door trotsch vermogen
Der snoode heerschzucht, nooit een knie
Voor dezen afgod hebt gebogen!
Gy, wien 't onschatbaar heil van uwen vryen staat,
Wien vryheidszaak ter harte gaat,
Wier hals het dwangjuk scherp voelt prangen!
Gy voelt het, maar ook gy alleen,
Hoe edel 't zy, in spyt der duurste zelfbelangen,
Voor vryheid in de bres te treên.

Dat onverschilligheid hier blooz'!
Dat laffe volgzucht hier zich schame!
Dat die, uit vrees, géén zyde kooz',
En deze weêrzyds 't all' beäme;
Dat sombre Godsvrucht zich tot God alleen bepaal',
En smeeke om vryheids zegepraal;
Hoe! zou die bede ons redden kunnen?
Neen: de Almagt, zo ze u stryden ziet,
ô Braven! sterkt uw' arm en zal de zege u gunnen;
Maar wacht op wonderwerken niet!

De onweerbre hulk van 't vaderland
Ware, eer wy noch 't gevaar aanschouwden,
Voorlang vergruisd op klip of strand,
Had hooger magt haar niet behouden;
Maar was niet ieder schok van haar gebeukte kiel
Een donderstem in Neêrlands ziel,
Om uit den yzren slaap te ontwaken,
Door 't gif der weelde haar bereid?
En zou zy zulk een stem, de stem van God, verzaken!
Dit waar' de snoodste ondankbaarheid.

Neen, landgenooten! schoon voorheen
Te magteloos om 't kwaad te weeren,
Gy zaagt uw rechten driest vertreên;
Uw dierbre vryheid snood ontëeren;
Gy zaagt, by 's oorlogs wee, door schelmsch verraad, door list,
Uw schatten en uw bloed verkwist,
En moest dit jammer lang verkroppen:
Nu eindlyk is de maat vervuld;
Gy voelt uw waarde, uw magt, in 't zwoegend hart, aan 't kloppen,
Veroordeelt zelf uw taai geduld.

Gy ryst, met u herryst uw moed,
Die schier door lyden was verloren;
Uwe oogen tintlen van den gloed,
Die vryheid in uw borst doet gloren,
En, starende op den glans van haar beminlyk licht,
Vereenigt neiging zich met pligt,
Om voor haar goede zaak te stryden.
Nu staat ge onwrikbaar als een rots,
Gy zweert die schoone uw trouwe, en tart het uiterst lyden,
Gevloekte dwinglandy ten trots.

Zo voelt een gryze leeuw, gesard,
Als of de magt hem ware ontzonken,
Van lieverlede, in 't fiere hart,
Den ouden moed op nieuw ontvonken;
In 't einde ryst hy op in gramschap, alles vlugt,
Terwyl hy, brullende, aarde, en lucht,
En woud, en berg, en rots, doet beven;
Hy toont zich sterker dan weleer;
En werpt, om van zyn kracht den schender blyk te geven,
Zelfs eeuwenheugende eiken neêr.

Wat achtbaarheid vertoont zich thans
Op 't fier gelaat der vryheidminnaars!
Hier flonkren deugden, welker glans
Den luister dooft van waereldwinnaars.
Ziet hier, vermetelen, die vryheid wreed belaagt!
Die 't vreedzaamst volk ten stryde daagt!
Ziet hier den steun dier achtbre mannen,
Wier gadelooze burgertrouw,
Standvastigheid en moed, de geessels der tirannen,
De zuilen zyn van 't staatsgebouw.

Wie anders, dan zo braaf een rei,
Kan vryheidsstem ten waarborg strekken?
Wie anders durft, op haar geleî,
Op haren wenk, u tegentrekken?
Wie anders geeft dien toon aan Hollands achtbren raad,
Waardoor uw hoop aan 't wanklen slaat,
Waardoor ge, ô dwangzucht! hoe vermetel,
Hoe trotsch op uw gewaande magt,
U 't harte siddren voelt, en, wagglende op uw' zetel,
Met angst uw' wissen val verwacht?

Ontzaglyk tydstip! Nederland!
Haast ziet ge 't einde van uw lyden.
Wat magt bied vryheid wederstand,
Nu zo veel helden voor haar stryden?
Of heeft gevloekte trots, heeft wettelooze dwang,
Haar' onherstelbren ondergang
En tevens uw verderf gezworen?
Heeft zulk een gruwel meer dan schyn?
Welaan! dan goed en bloed en leven eer verloren,
Dan, levende, eeuwig slaaf te zyn!
- - - - -

Het overige niet minder fraai en krachtig gedeelte van dit Pindarisch gedicht heeft betrekking tot eene staatkundige gebeurtenis, die thans geene belangstelling meer wekt, en dus hier gevoeglijk achterwege gelaten wordt.

[Joannes Luiken]

Luiken (Joannes) Leven van J. LUIKEN, voor het tweede deel zijner *Schriftuurlijke Geschiedenissen*, en voor zijn werkje *'s Menschen Begin, Midden en Einde* en de *Duitsche Lier*. A. HOUBRAKEN, Schouwburg der Schilders, III Deel, bl. 253. J. WAGENAAR, Amst. fol. III St. bl. 263. Leven van verm. Mannen en Vrouwen, III Deel, bl. 269. J. KOK, Vaderl. Woordenb. XXII Deel, bl. 187. C. SAXE, *Onom*. Tom. V. pag. 397., zoon van KASPER LUIKEN en HESTER COORES, werd geboren te *Amsterdam*, den 16 April 1649. Hij werd in zijne jeugd tot de schilderkunst opgeleid, in welke hij onderwezen werd door MARTINUS ZAAGMOLEN; doch hij verwisselde weldra de penseel met de etsnaald, en bepaalde zich geheel tot de graveerkunst, in welke hij ongemeen veel roems verwierf met het vervaardigen van prenten voor boekwerken, naar zijne eigen teekeningen, altijd geestig, vol leven en rijk gestoffeerd, waardoor hij de eenvoudigste en gemeenste voorwerpen wist te veredelen en belangrijk te maken Dictionnaire des Graveurs, par BASAN, pag. 346.. In zijne jeugd mogt hij als bevallig minnedichter met HOOFT en POOT wedijveren, en gaf een bundeltje met dichtstukjes in het licht, onder den titel van *Duitsche Lier*. Deze kleine verzameling bevat allerliefste erotische stukjes.

‘Losse bevalligheid, geestige vinding en juiste teekening heerschen hier overal J. DE VRIES, Gesch. der Ned. Dichtk. I Deel, bl. 293..’ Dan dit boekje was hem naderhand een doorn in het vleesch; want door het lezen der mystieke schriften van JACOB BÖHM en ANTOINETTE BOURIGNON en de verkeering met lieden, die derzelver gevoelens waren toegedaan, verviel hij in eene zwaarmoedige dweeperij, zich verbeeldende dat ‘de Heere hem op eene krachtdadige wijze aan zijn herte verschenen was,’ en dat hij nu wel zonder arbeid zijn bestaan vinden zou, het geen hij noemde op of door het geloof te leven, weshalve hij de etsnaald nederleide, zijne bezittingen grootendeels verkocht, slechts een klein gedeelte van het geld behield en het overige aan de armen gaf, om met eene oude vrome dienstmaagd stil op het land zijne overige dagen in dweepzuchtige mijmeringen door te brengen. Doch hij ondervond weldra dat zijn zoogenaamd geloof een ijdel kapitaal was, dat geene renten opleverde om in ledigheid te kunnen voortleven, waarom hij terugkeerde en de etsnaald weder opvatte, behoudende van zijne winst slechts even zooveel als hij tot zijn onderhoud noodig had en gaf het overige aan de armen.

Inmiddels had hij ook geenszins de dichtkunst vaarwel gezegd; maar zijn geest kreeg nu eene geheel andere wending: de losse, vloeijende, bevallige minnedichter was nu in een' stijven, kouden, miltzuchtigen berijmer van schriftuurplaatsen

en dorre, ziellooze meditatiën veranderd. Zijn boekje, de straks gemelde *Duitsche Lier*, ergerde hem zoodanig, dat hij hetzelve door het opkoopen der exemplaren uit de wereld zocht te helpen, in welk oogmerk de boekverkoopers hem door een' herdruk te leur stelden. Hij schreef vervolgens verscheiden stichtelijke rijmwerken R. ARRENBERG, Naamreg. van Ned. Boeken, bl. 266., die hij met uitmuntend fraaije platen versierde; ofschoon de inhoud meer blijken draagt van vroomheid dan van een gezond oordeel en helder verstand, glimt hier en daar toch nog eene vonk van zijn vorig dichterlijk vuur door het koude en zenuwlooze heen In sommigen zelfs heerscht eene liefelijkheid, die door eene wegslepende eenvoudigheid behaagt: bij voorbeeld:

De morgenstond.

ô! Welkom, schoone dageraad,
Die uit een gulde kamer gaat,
Met glans van heldre stralen!
'k Ontsluit myn venster voor u licht
Om met een vrolyk aangezicht
U minlyk in te halen.
Gy wacht niet tot ik opendoe,
Maar dringt ten eersten mildlyk toe;
Ja, eer ik kom te ontsluiten,
En nog in 't nare duister zy,
Zoo staat en wacht gy al naar my
Voor toegesloten ruiten.
Zoo ook de Meester, die u riep
En tot een licht der wereld schiep,
Die groote Zon der zonnen,
Schynt met een' glans van eeuwig goed
Voor 't venster van het toe gemoed:
Met opdoen waar' 't gewonnen, enz.

Beschouwing der Wereld, bl. 175.

.

LUIKEN was overigens een zeer braaf, gemoedelijk, godvruchtig en weldadig man, in wien zelfs de dweeperij eene wijziging ten goede genomen had, omdat in zijn opregt hart geen ketterhaat en in zijn eenvoudig levensgedrag geene huigchelarij plaats vond. In het laatst van zijn leven leed hij aan zware kolijkpijnen, waaraan de dood een einde maakte op den 5 April 1712.

Wat nu zijn boekje de *Duitsche Lier* betreft, hetzelve is zoo min in ons oog als in dat van den Heer VAN KAMPEN, 'zoo beledigend voor de zedelijkheid, als men zou denken, door de bovenmatige gestrengheid, waarmede hij hetzelve naderhand trachtte te vernietigen N.G. VAN KAMPEN, Geschied. der Ned. Letteren en Wetenschappen, I Deel, bl. 367. De verzamelaars van de bloemlezing, onder den titel van *Geest der Nederlandsche Dichters*, in 1788 uitgegeven, hebben ook verscheiden naïve stukjes en romancen daaruit overgenomen. Ook de Heer VISSCHER heeft een paar stukjes daaruit in zijne *Bloemlezing* (I, 268) geplaatst..' Geen enkel ontuchtig stukje wordt in hetzelve gevonden; integendeel, sommigen zelfs behelzen verstandige waarschuwingen tegen eene onkuische min; de meesten hebben iets bevalligs en innemends, iets liefelijks en oorspronglijks, dat hem alleen eigen scheen. Bij voorkeur nemen wij hier het stukje over in den trant van JONCKTIJS, getiteld:

Op de schoone oogen van Juffer Lea Steilvliet.

Vraagt men wat er in het wezen
Van de schoone Lea woont,

(Schoone Lea, nooit volprezen,)
Wyl zy zulke krachten toont,
Wyl zy zulk een groot vermogen
Heeft op harten koud en guur:
't Is geen wonder, want hare oogen
Zyn bezield met hemelsch vuur.

Toen de goden nectar dronken,
Strooide 't albeheerschend wigt
Dartel twee gewyde vonken
Van zyn eeuwig brandend licht:
Venus ving ze stuks in eenen
Kruik van helder kristallyn,
Daar zy flikkerden en schenen
Onverdronken in den wyn.

Lea had pas eerst ontsloten
Bei hare oogen, toen dit vat
Schoon daarin werd uitgegoten,
Daar men 't vuur op 't hemelsch nat
Nu ziet dryven, blikkren, stralen.
Lea! schoonste, die er leeft!
A1 wat trotsch is doet gy dalen,
Als gy maar een lonkje geeft Duitsche Lier, bl. 74..

Welk een bevallig Anacreontisch vernuft straalt in dit stukje door!

In de volgende beiden, *Verrassing* getiteld, heeft hij den trant van HOOFT aardig nagebootst:

Spytig Klaartje zou haar baden
Moedernaakt in eene beek,
Die langs klaverboorden streek,

Overschaaûwd van wilgebladen;
Grage Reinout zat en keek
Watertandend door de rietjes,
En hy riep eens zoet met een:
‘Nog wat dieper, tot de knietjes.’
Daarmee droop zy schaamrood heen.

-

Zeven dartle nymphjes vonden
Geitoor, daar hy sliep in 't woud;
Elke nymph was even stout:
Daadlyk zag men Pan gebonden.
Hy schoot op, en lag gewonden
In een zeel van kruid en gras.
Meisjes! riep hy, wat zal 't wezen?
Maar hy zag haast wat het was:
Elk wou 't eerste zyn genezen Duitsche Lier, bl. 76, 77..

Niet eens alle stukjes in deze verzameling zijn van erotischen aard; onder anderen is de naïve schildering van het landleven het afschrijven overwaardig. Wij deelen hetzelve hier in zijn geheel mede:

Die d'onrust niet in 't hart en heeft,
Leeft zalig, als hy buiten leeft.

Gelukkig mensch, wien 't is gegeven
By 't vreedzame en onnoozle vee,
Dat nooit noch kwaad noch onrecht deê,
In 't veld zyn dagen af te leven!

De bloemenkrans braveert de gouden kroon,
Die 's konings zorg by nacht doet waken.
Geruster zit men onder daken
Van riet gebouwd, dan op den hoogen troon.

ô! Hoe pleizierig is 't te kruipen
Ter kooije op eenen vedrenzak
In 't landhuis, onder 't loge dak,
Wanneer de regenvlagen druipen,
Een koele wind in hooge beuken ruischt!
De krekel, die geen zorg wil dragen
Voor winter, zingt uit ruigte en hagen,
Tot dat men wordt in zoeten slaap gesuist.

Daar ligt me en ronkt en droomt in vreden
Niet als de vorst, die onverwacht
Uit zynen slaap springt, en by nacht
Het klamme zweet vindt op zyn leden,
Om dat hem docht men stak hem naar het hart;
Maar hoe het veld begint te geelen,
Hoe in het groen de geitjes spelen,
Hoe Bloemerts fluit de nachtegalen tart.

De hofhond bast met zynen makker
Wanneer de huisman 's morgens vroeg,
Voor dag, met omgekeerden ploeg,
Al zingend', trekkende ten akker,
Op zijnen guil voorby de hoven rydt,
Dan waakt me, en hoort de wakkre hanen
Die ons tot naarstigheid vermanen.
Gelukkig mensch, die zoo zyn jaren slyt!

Men opent vensteren en deuren,
Men ziet de starren dun gezaaid,

Men voelt hoe 't westewindje waait,
Dat met een' schat van versche geuren
Van vlierbloem en violen suikerzoet,
Van wynruit, thym en hagerozen,
Die als een rood scharlaken blozen,
U in uw huis zoo liefelyk begroet.

Daar ziet men 't bloode haasje loopen,
Ginds zeilt de havik door de lucht,
De klokhen raast, en is beducht
Dat hy haar komt haar kiekens stroopen,
De tortel kirt, de zwarte lyster fluit,
Men hoort langs 't veld de beesten loeijen,
Terwyl de dag begint te gloeijen
En langs hoe meer haar licht te spreiden uit.

Men ziet den hof met vruchten pryken;
Men zaait of plant of ent den boom,
Of kweelt een deuntjen aan den stroom:
Zoo gaat de zomermiddag stryken;
Tot dat de zon, in 't west aan 't ondergaan,
De schaduw rekt langs beemd en heide,
En jaagt de beesten uit de weide
Ter kooije met hunne uijers vol gelaên.

By winter, als de watren sluiten,
Wanneer het snippen van de vorst
Het land met eene harde korst
Bedekt, dan blyft men in de muiten.
Men steekt de lamp heel vroeg des avonds aan,
De deeren zit er by te spinnen,
Men sluit den laauwen zomer binnen
En laat gerust den winter buiten staan.

Dan groeit het roet in schoorsteenhoeken
Dan knapt de harde beukestam,
En roost de scheenen met zyn vlam,
Terwyl men gaat te gast in boeken;
Men braadt in de asch kastanjes, of vertelt
Elkander sprookjes: zoo met vreden
Verwacht men weêr de zoetigheden
Der zomerzon, die 't koude bergsneeuw smelt.

Dit leven loofden alle wyzen,
Dit haagde Cats en Westerbaen,
Die pryzen 't ons met verzen aan;
Dit leven zal ik altyd pryzen.
ô! Dat het lot my zulk een leven gaf!
Myn zanglust zou veel schooner bloeijen
En met de wilg aan 't beekje groeijen.
Gelyk een zwaan leide ik het leven af Duitsche Lier, bl. 81..

Het is bijkans ongeloofelijk dat iemand, die in zijne jeugd zoo bevallig dichtte, naderhand zulke laffe, koude, ziellooze rijmen kon voor den dag brengen, van dezen of dergelijken stempel:

Het kindje moet van jongs op leere
Wat vader en wat moeder heeft,
Eerst komt van onzen lieven Heere,
Die 't broodje schept en alles geeft,
En zeggen met zyn handjes zamen:
Ik dank u, lieve Heertje, amen 's Menschen Begin, Midden en Einde, bl. 39..

Somtijds slaat bij hem de walgelijke mystiekerij tot volslagen wartaal over, die men eer voor het

raaskallen van een' ijlhoofdigen zou houden dan voor de redekaveling van iemand bij gezonde zinnen; een enkel voorbeeld zal wel genoeg zijn:

Opdat het zieltje doch in eeuwigheid zou leven,
Werd deze medicyn zoo wonderlyk bereid,
Om 't angstelyke vuur des levens in te geven,
Tot een genezingskracht voor alle eeuwigheid.

- - - - -

Gaap, kranke vuur-ziel! gaap, laat u niet langer nooden,
Neem deze medicyn, van liefde toebereid,
Uw' zeer vervallen stand zoo mildlyk aangeboden,
Opdat gy wordt hersteld, in alle eeuwigheid Vonkende liefde Jezus, bl. 8..

Zou men, dezen ellendigen klinkklank lezende, niet moeten besluiten dat LUIKENS zoogenoemde bekeering door onverstaanbare prulschriften ten koste van zijn redelijk verstand heeft plaats gehad? Lang heeft men zijne werkjes der jeugd in handen gegeven, die zich zeker wel meest met de fraaije platen vermaakte, maar toch ook in den tekst derzelver verklaring zoekende, door de zonderlingste schriftuurplaatsaanwending wonderlijke begrippen van vroomheid en godsvrucht inzoog, waardoor de mystiekerij zelfs onder het opkomend geslacht levendig gehouden werd, tot dat doelmatiger kinderschriften hetzelve gezondere begrippen van God en godsdienst bijbragten. Achting verdient nogtans de brave LUIKEN bij al wat weldenkt, wegens zijne zucht, om, door middel van de graveer- en dichtkunst, der godsvereering, deugd en zedelijkheid bevorder-

lijk te zijn, terwijl men het aan den anderen kant bejammeren moet dat zijne genie, die reeds vroegtijdig een' groot' dichter voorspelde, door eene kwalijk begrepen vroomheid nog beneden den dichtstijl van den matten CLAAS BRUIN zonk, en genoegzaam geheel werd uitgebluscht.

Gezondere en redelijker begrippen heerschen in de godsdienstige dichtstukken van [Hendrik Matthijsz. Lussing ...]

[Hendrik Lussing, Matthijsz.]

Gezondere en redelijker begrippen [dan bij voorgaande, Joannes Luiken] heerschen in de godsdienstige dichtstukken van Lussing (Hendrik), Matthijsz., overleden te *Amsterdam*, den 13 Mei 1784. Zeer veel bragt deze bekwame en verdienstelijke man toe ter verbetering van het huisselijk godsdienstig gezang, door de uitgave, eerst in 1774 van eenige *Gezangen*, ten gebruike op de feestdagen, en vervolgens van zijne *Evangelische Gezangen*, in drie stukjes, 1779-1783 met keurige muzijk van Joseph Schmitt. Deze inderdaad schoone en toch eenvoudige, maar misschien even daarom schoone gezangen werden bij de godsdienstige zangers met genoegen ontvangen, hoewel er dien tijd nog aan geene kerkelijke invoering van dergelijke gezangen te denken was Bij de gunstige beöordeeling van den lofwaardigen arbeid des braven mans, in de *Nederlandsche Bibliotheek*, II Deel, I St. bl. 125, opperde de recensent bergen van zwarigheden tegen de invoering van dergelijke gezangen in de Hervormde Kerk, aan welke echter, twintig jaren later, de commissie tot invoering van zoodanige gezangen lang zoo zwaar niet tilde, en dit werk in 1805 tot stand bragt..

In 1778 behaalde de godsdienstige LUSSING bij

het Leydsche dichtgenootschap den zilveren eerpenning met zijn dichtstuk, waarin hij de opgegeven prijsstoffe, *De Voortreffelijkheid van den Christelijken Godsdienst* Tael- en Dichtl. Oefen. Van het Gen. *Kunst wordt door arbeid verkregen*, III Deel, bl. 37., op eene waardige wijze bezongen had; en in 1780 den tweeden zilveren eerpenning met zijn dichtstuk, de prijsstoffe: *Gods wijsheid in zijne werken* Ibid. IV Deel, bl. 68. ten onderwerp hebbende. Hij heeft in dit laatste dichtstuk de schoone stof meer wijsgeerig en didactisch dan wel op eene verheven lyrische wijze behandeld, waartoe dit onderwerp zoo uitnemend geschikt, maar ook dan welligt boven het bereik van LUSSINGS dichtvermogen was. Ondertusschen ademt in dit dichtstuk toch een Godverheerlijkende, opmerkzame geest, die der aandacht veel leerzaams ter beschouwing en overweging aanbiedt, en dus de lezing zoo nuttig als aangenaam maakt. LUSSING beschouwt Gods wijsheid zeker niet met het oog van een' NEWTON, DERHAM of NIEUWENTYT, in zonnestelsels en ontzettende natuurkrachten, maar meestal (en dit heeft ook zijne verdienste) in de minste, doorgaans onachtzaam voorbijgeziene voorwerpen, en leverde dus met zijn dichtstuk, misschien zonder het te weten of te willen, eene belangrijke bijdrage tot de volksphilosophie, die na hem in *Duitschland* en vervolgens bij onze vaderlandsche maatschappij: *Tot Nut van 't Algemeen* een voorwerp van ernstige

aanbeveling ter practische beöefening geworden is. Iedereen immers kon opmerken, en door hoe weinigen wordt opgemerkt, hetgeen LUSSING opmerkte, bij voorbeeld, in coupletten als deze!

> Maar welk een wonder! in een' zelfden grond en lucht,
> Waar haar dezelfde sappen voeden,
> Bewaterd van dezelfde vloeden,
> Zoo veel verscheidenheid van vrucht!
> 't Geen schaadlijk, doodlijk zelfs, kan wezen,
> En 't geen de ziekten kan genezen,
> Het zuurste zuur en zoetste zoet
> Zie 'k, uit een' zelfden grond, de planten naar zich trekken,
> Wie, wie zal dit geheim ontdekken,
> Dat ons met reên verbazen moet Tael- en Dichtl. Oef. a.v. bl. 91.!

Ja, gewisselijk verbazen, godvruchtige dichter! en vooral hem, die, zoo min als waarschijnlijk gij zelf, het verschil der, in uw oog dezelfde, bestanddeelen van lucht, aarde en water kent; maar ons verbaast nog meer de eigenaardige werking dier verschillende bestanddeelen op de verschillende eigenschappen der planten, en hier is het, dat wij voor de wijsheid Gods - verstommen en aanbidden.

> 't Is wijs wat de Almagt wrocht, hoe min 't ons oog bekoort.

Hiervan, dit zien wij, was LUSSING doordrongen, hoezeer hij slechts volgens kerkregelen in God geloofde; tot een staal van die wijsheid voert hij weder een mingeächt voorwerp aan, de grootere nuttigheid namelijk van het ijzer in vergelijking met andere metalen:

Het ijzer, hoe gering dit op zich zelf ook zij,
Zal hier mij ten getuige strekken...!
Is 't nut, dat we uit al de andren trekken,
Hoe hoog geschat in hun waardij,
Hoe hoog ze ook 't menschdom zijn tot zegen,
Bij 't nut van 't ijzer op te wegen?
Wat wordt door 't ijzer niet bereid!...
Ontbeer het, en zal 't land het noodig voedsel geven?
't Is onontbeerlijk in dit leven,
Het toont ons Gods alwijs beleid Ibid. bl. 99..

Nog eens, LUSSINGS dichtstuk is, in ons oog, een waar *compendium* van volksphilosophie, dat men in onzen tijd - herdrukken moest.

[Steven Theunisz. van der Lust]

Lust (Steven Theunisz. van der), lid van de Haarlemsche rederijkkamer *de Wijngaardranken*, onder de spreuk: *Liefde boven al*, is vervaardiger van twee tooneelstukken voor derzelver tooneel, namelijk de *Kindermoord van Herodes*, 1644, en *De Herstelde Hongersdwang, of Haarlems lange en strenge beleegeringe*, 1660, beiden even gebrekkelijke als smakelooze opstellen.

[Dirk Cloes Lutkeman]

Lutkeman (Dirk Cloes) bloeide in de eerste helft der achttiende eeuw. Men vindt zijne dichtstukken meest in andere dichtverzamelingen verspreid. Zijn naamgenoot, de meer bekende [Jacob Lutkeman ...]

[Jacob Lutkeman]

[Naamgenoot van voorgaande, Dirk Cloes Lutkeman, de meer bekende] Lutkeman (Jacob), overleden te *Amsterdam*, den 12 Februarij 1782, was een werkzaam

lid van het dichtoefenend genootschap, onder de zinspreuk: *Oefening beschaaft de kunsten*, aldaar en een zeer verdienstelijk dichter. Hij beärbeidde met eenige andere vermaarde dichters de fraaije vertaling van GELLERTS *Fabelen en Vertelsels*, en leverde den Amsterdamschen schouwburg dichtmatige vertalingen van *De Heracliden*, 1756, *Zama*, 1777, en *Het verkeerd vertrouwen*, 1780; na zijn' dood gaf zijn' vriend H.J. ROULLAUD in 1785 nog twee treurspelen van hem, *Codrus* en *Canut*, benevens zijne nagelaten *Poëzy*, in het licht. Deze verzameling bevat verscheiden vrij goede dichtstukken van onderscheiden aard, inzonderheid gelukkige vertalingen naar CRONEGK en HALLER. LUTKEMAN schijnt veel aanleg en vernuft gehad te hebben Ook tot het puntdicht; ik heb eenigen van hem geplaatst in de *Epigrammatische Anthologie*, bl. 128., doch durfde daaraan de ruimen teugel niet geven zonder verlof van zijne kunstvrienden, de weledele heeren leden van het straks genoemde genootschap, wier beschavende hand in zijne gedichten even zoo blijkbaar is als in die van ASSCHENBERGH Zie ons I Deel, bl. 161.; trouwens LUTKEMAN laboreerde zoo wel aan de beschaafziekte als al zijne zoetvloeijende tijdgenooten. Als een waardig discipel van FEITAMA en STEENWIJK schreef hij reeds in 1767 koen weg:

> Dan toont de Poëzy haar luisterrykst vermogen,
> Wanneer ze, als diamant, is aan haar ruuwte onttogen Poëzij, bl. 321..

Dit was het algemeen gevoelen van dien tijd, en de gedichten van PATER, VERSTEEG, ASSCHENBERGH, onzen LUTKEMAN en vele anderen zijn daarvan de bewijzen; doch in onze dagen is men van oordeel dat de Poëzij haar luisterrijkst vermogen toont door stoutheid van denkbeelden, zenuwrijke kracht van uitdrukking, hooge dichterlijke vlugt, vindingrijk vernuft, levendige verbeelding en wat des meer zij, al is zij dan ook niet aan hare ruwte onttogen: *videatur* de beide VAN HARENS, TRIP, en anderen, die toen misschien, tot hun geluk, niet in de gelegenheid waren om de eigendunkelijke voorschriften der beschavers aan de *Rotte* en den *Amstel* op te volgen. Door den omgang met zijne zoogenaamde kunstgenooten is dus LUTKEMAN van stout', vindingrijk', oorspronglijk' dichter, waartoe hij blijkbaar al den aanleg had, in behendig' rijmvertaler, zoetvloeijend', nett' en beschaafd' verzenmaker opgelost, wiens dichtwarmte op den poëtischen thermometer slechts weinige graden boven ‘matig’ teekent.

[Evert Luydens]

Luydens (Evert) gaf in 1622 een kluchtspel in het licht, genaamd: *List zonder voordeel*.

[Rudolphus Lydius]

Lydius (Rudolphus). De drukker die de rijmerijen van dezen LYDIUS, na diens dood, in 1624 te *Enkhuizen* in het licht gaf, onder den titel van *Vermakelyke Tydkorting*, waarschuwt goedhartig den lezer dat hij in dit werkje wel eens eene lettergreep kon aantreffen, ‘die niet al te net met

de regulen der Digtkunde overeen en quam;' wij vonden vrij wat meer in dit boekje, dat daarmede niet overeenkomt.

[Cornelis Jacob van der Lyn]

Lyn (Cornelis Jacob van der) leverde den Amsterdamschen schouwburg dichtmatige overzettingen van twee Fransche blijspelen, *De Minnaar Poëet en Knecht*, 1760, en *De Wedergevonden Dochter*, 1761.

[Philip Fredrik Lynslager]

Lynslager (Philip Fredrik). Deze bekwame en geestige dichter heeft verscheiden Fransche zangspelen (opera's) ten dienste van den Amsterdamschen schouwburg en van het beroemde liefhebberijtooneel, onder de zinspreuk: *Kunstmin spaart geen vlyt*, op het welk hij zelf, als acterend lid, uitmuntende bekwaamheden aan den dag leide, op eene losse en bevallige wijze overgezet. Deze arbeid, voor anderen vrij moeilijk, uit hoofde dat de woorden naar reeds voorhanden muzijk geschikt moeten worden, kreeg onder zijne handen iets eigenaardigs en oorspronglijks, dat ongemeen behaagde. Zijne losse dichtstukjes hebben ook veel geestigs en bevalligs; slechts weinigen zijn in sommige dichtbundels verspreid.

[Jan Maan]

Maan (Jan), een Rotterdamsch dichter en tijdgenoot van SMITS en DE HAES, doch ver beneden hen in dichterlijke bekwaamheden. Er bestaan van hem in druk twee uitgebreide bijbelsche verhalen in rijm, namelijk *De gestrafte Hoogmoed, of de Maaltyd van den Koning BELZAZAR*, *Amsterdam*, 1749, en *De Godvrucht op den troon, of de Triomf van DANIËL in den Leeuwenkuil*, *Rotterdam*, 1753. Bij het opslaan van het laatste werkje stooten wij al dadelijk op deze hyperpoëtische regels:

> De Nydt, gewoon de deugdt in haren loop te stuiten,
> Stygt uit den afgronde op, en treed ter raadzale in.
> Haar vuil bemorst gewaat, waarop de vunze spin
> Heur giftige adder spoog, hangt zorgloos om de leden De Godvrucht op den troon, bl. 24..

Nu, als eene spin eene adder kan uitspuwen, dan kan ook wel eene kemel door het oog van eene naalde gaan!

[Abraham Maas]

Maas (Abraham), mede een Rotterdamsch dichter, en Remonstrantsch Predikant, in hoogen ouderdom in het begin dezer eeuw overleden te

Alkmaar, gaf zijne *Gedichten*, meest geestige en bevallige gelegenheidsstukjes, ter drukperse over in 1800, tot eene gedachtenis voor zijne familie en vrienden. Daar deze verzameling niet voor het publiek bestemd was, kunnen wij, zonder onbescheidenheid, er hier niets uit mededeelen. Zeldzaam ziet men dat geestelijken tooneelstukken opstellen Van den Roomsch-Katholijken Priester WILLEM IMME, te *Loosduinen*, overleden, den 28 April 1823, bestaan verscheiden zeer fraaije tooneelstukken en geestige oorspronglijke romans.; van MAAS hebben wij er echter een viertal, namelijk *Tot Middendacht*, 1791, *De Man naar de Klok*, 1792, *De Wantrouwige*, 1794, en *Saint-Far en Sophia*, 1799.

[Hendrik Maas]

Maas (Hendrik) leverde in 1700 den Amsterdamschen schouwburg eene vertaling van Molières *Burgerlyken Edelman*.

[Jan Macquet]

Macquet (Jan), Geneesheer, mitsgaders Schepen, Raad en Burgemeester te Zierikzee, werd aldaar geboren in 1731 en overleed in 1798. Hij was een geleerd man, scherpzinnig oordeelkundige en zeer bekwaam dichter, die zich beijverde om eene stouter en krachtiger dichtwijze in te voeren dan bij zijne Hollandsche kunstbroeders in zwang ging. Er bestaan van hem verscheiden zeer goed bewerkte opstellen over het critisch en theoretisch gedeelte der dichtkunst, die blijken dragen

van zijn gezond oordeel en zuiveren smaak Namelijk een opstel, getiteld: *Dichtlievende Uitspanningen*, in de *Nieuwe Bydragen tot opbouw der Vaderl. Letterk*. I Deel, bl. 33. *Verhandeling over de voortreffelykheid der oude en hedendaagsche Poëten*, II Deel, bl. 77. *Over het schoon in de Poëzye*, in de Werken van de *Maetsch. der Nederl. Letterk. te*Leyden, III Deel, bl. 43; voorts *Proeven van Dichtk. Letteroefeningen*, in drie deelen te *Utrecht* 1780-1786.; wij kunnen de lezing van dezelven iederen liefhebber der poëzij en vooral jongen dichteren niet genoeg aanbevelen. Dan de kunstkundige MACQUET vergenoegde zich niet alleen met het maken van aesthetische aanmerkingen en het leveren van theoriën; ook het practisch gedeelte der dichtkunst toonde hij meesterlijk te verstaan. Reeds in 1761, bij gelegenheid der uitgave van zijn dichtwerkje: *De Vier Jaergetyden*, oordeelden bevoegde kunstregters dat 'MACQUET zich toonde een dichter geboren en in de kunst door oefening en arbeid ver gevorderd te zijn *Tael- en Dichtk. Bydragen*, II Deel, bl. 217.;' en inderdaad, hij heeft dit gunstig gevoelen van zijne bekwaamheden sedert ten volle geregtvaardigd bij de uitgave van zijne Gedichten onder den titel van *Dichtlievende Uitspanningen*, in drie deelen 1772-1779 te *Zierikzee* gedrukt. Deze verzameling bevat eene bevallige verscheidenheid van wezenlijk fraaije dichtstukken over allerlei onderwerpen. In zijne *Heldinnenbrieven*, die de eerste plaats beslaan, spreken de Bijbelsche vrouwen in hare vooronderstelde omstandigheden de ware taal van het hart; en deze kunst

had MACQUET den Sulmoner gelukkig afgezien; VONDELS heldhaftige maagdenbrieven halen niet bij MACQUETS tedere en aandoenlijke *Heroïdes*. Wij willen een' dezer brieven ter proeve mededeelen, en wel dien, gerigt door

Delila aen Simson.

Ontvang, grootmoedig held, de glorie der Hebreeuwen,
Het wonder van uw' tyd, en van de volgende eeuwen,
Myn jongste bede en toon aen uwe zielsvriendin,
Die u haer harte schonk, een blyk van wedermin.
Een kleene gunst wordt u, o Simson, afgebeden,
Die ge ons niet weigren kunt, indien de minzaemheden,
Die Delila u toonde, u aen het harte gaen.
Driewerf zag ik myn liefde en wensch door u versmaên.
Driewerven deedt gy reeds op myne blanke kaken
Een' purpren gloed, geen' gloed van min, maer schaemt blaken,
Schoon ik niet raden kan, waerom ge een zwakke vrouw,
Die steeds u blyken gaf van zuivre liefde en trouw,
Driewerf bedrogen hebt. 't Is of ge ons als voor dezen
Zoo teer niet minde, of iets van onze min moest vreezen.
Of veinst ge een kleene zaek voor Delila uit list?
Dan schoon een zwakke vrouw, o sterke Simson, wist,
Waerin uw kracht bestond; nog kon zy Simsons krachten
Niet lenigen door list of vrouwelyke magten.
Of is de sterkheid een geheim, dat u een vrouw
Door de enkle kundigheid der kracht ontroven zou?
Neen; zulks gelove ik nooit. Dan mooglyk zult ge vragen,
Waerom u Delila, uw lust en welbehagen,
Zoo lastig valt om iets, dat haer geen voordeel is,
En dat gy liever zweegt, als een geheimenis.

't Is u bewust hoe vaek gy ons de ziel bekoorde,
Wanneer ik uit uw' mond uw heldendaden hoorde;
Hoe gy een' leeuw verwont, die op het eenzaem veld
U aenbrulde en besprong met ysselyk geweld;
In dien gevelden leeuw de lekkre honig groeide,
Die op uw' bruiloftsdag den bruiloftsgast vermoeide,
En u het hart vermaekte, en hoe uw lieve bruid
U 't raedzel vleide, o held, ten jongen boezem uit,
Den speelgenoot verklikte, en hoe men aen de vrouwen,
Zoo spraekt ge boertend, geen geheimen kon vertrouwen,
Schoon gy, me kussend, toen my zwoert met hoogen eed,
Dat ik, het weten mogt en zou, wat Simson weet.
Zult gy zoo lang dien eed dus roekeloos versmaden?
Hoe hoorgraeg luisterde ik naer al uwe oorlogsdaden!
Hoe gy, aen 't lyf geboeid in 't Filistynsche land,
Het touw van 't lichaem rukte, en scheurde met de hand,
En met een ezelskaek, door u in 't veld gevonden,
Een heir van Filisteên hebt naer de hel gezonden;
Hoe gy het rype graen door vossen zette aan vlam;
Uw vuist de deur te Gaze uit hare hengsels nam,
Deze op den schouder torschte, en binnen Hebrons palen,
Ten berg opdroegt, waer gy weêr vryen aem mogt halen.
Ik prees u in myn harte, en zulk een dapper held,
De wreker van zyn land, de temmer van 't geweld,
Was myn verwondering en trok myn jonge zinnen.
En welk eene eedle ziel zou Simson niet beminnen?
Wie droeg een' oorlogsman, befaemd door zulke daên
En by den killen Geet, en by den Indiaen,
Geen heilige achting toe? Grootmoedigen behaegden
Steeds aen de fiere ziel van adelyke maegden.
Eene eedle schoonheid mint de dappre heldendeugd
Deze is de liefde en lust van hare prille jeugd.

Uw ryzige gestalte, en uw heldhaftige oogen
Bekoorden myne ziel; maer 't wonderlyk vermogen
Der schoonheid, die natuer u mildlyk heeft gegond,
Maekte in myn jeugdig hart zoo diep geen minnewond,
Als uw verheven ziel, die zette 't hart aan vonken.
Die gunde u, wat u werd door Delila geschonken.
Maar iets verdoofde steeds de heete minnevlam,
Als ik uw agterdocht voor Delila vernam;
Als gy my de oorzaak zweegt van uwe forsche krachten,
En op myn vragen stortte in peinzende gedachten.
Zoo vele wenschen, zoo veel teere minnetael,
Zoo menig malsche kus, zoo menig zoet onthael
Vermogten dit geheim niet uit uw' mond te trekken,
Deze is myn jongste beê: gy moet me uw kracht ontdekken,
Of uwe Delila verlaten voor altyd.
Kies: uwe keuze toont me, of gy myn minnaer zyt.
Hier hebt ge, en al uw' geest, en al uw' kracht van noden.
Ik smeeke, o Simson, u by zoo veel minnegoden,
Als, ons de zachte koets gevlogen, onze min
Aenschouwden met vermaek; by Astarot, vorstin
Der starren, die zoo groot een heil ons heeft geschonken.
Ik smeeke, o Simson, u by lach en lieve lonken,
Die gy van my ontvingt, en naar my wederzondt;
By zoo veel kussen, als gy plukte op onzen mond;
Ontdek my uw geheim. Ach! weigert uw meestresse,
Wat zy u zuchtend smeekt? Mistrouwt ge u zielsvoogdesse
De zorgen van uw hart, daar zy in uwen schoot
Zoo dikwerf ongeveinsd aen u haer harte ontsloot?
Gunde ik u 't edelst niet, dat u een maegd kan schenken?
Wist gy een liever tael, o Simson, uit te denken,
Dan van myn lippen rolde? Als gy door oorlogslast
En moeielyke zorg en hartzeer waert vermast,

En lieve ruste zogt, dan koesterde ik u leden
In mynen schoot, en gunde u zoo veel zaligheden,
Als gy te wenschen hadt; dan sterkte ik u het hart
Door kussen, en verzoette uw wrange zielesmart.
Zwygt gy, en kunt ge nog u veinzery verdueren,
Wanneer ge, o Simson, denkt aen onze vrolyke ueren?
Hoe ge om myn hals u vlocht; den maegdelyken daeuw
Uit myne kaken zoogt; terwyl uw ziel zich naeuw
Met duizend kussen op myn' rozenmond verzaedde.
Dan smolt gy in myn' arm en ruste in myn genade.
Dat was een godenstond. Ach! om een minder zoet
Ontsloot een ander al 't geheim van zyn gemoed.
Wanneer 't u lustte ging ik in de klaverweien,
In 't lachend lentegroen met Simson spelemeien,
En dartelde aen den stroom van eene klare beek,
Die, door ons lot bekoord, voorby ons trager streek.
Als 't u geviel, zocht ik met u, gemat van kommer,
Een lieflyk zomerluchtje in lieve palmenlommer.
Wanneer 't u luste, volgde ik in een koele zael
By zomermiddag u, en schonk u een onthael,
Dat gy van 't aerdsch het naest aen 't hemelsch plagt te heeten.
Ach! mogt ik uw geheim om dit vermaek niet weten?
Wanneer 't u lustte, zong ik op een luchte wys
De vriendelyke min en haren gloed ten prys,
Of Simsons kracht en moed en wondre oorlogskanssen.
Nu dansten wy verheugd. Dan kuste ik onder 't danssen,
En drukte u vriendelyk, en gy me wederom.
Ach! denkt ge om dit, en blyft ge, o Simson, doof en stom
Voor Delila's gebed? Zwyg uw geheimenissen;
Maer denk dan ook myn hart in eeuwigheid te missen.
Sluit Simson zyn geheim voor zyne zielsvriendin,
Dan sluit ook Delila haer hart voor Simsons min.

Nooit zult gy wederom myn blanke handen drukken.
Nooit zult ge op myne wang de rozen weder plukken.
Nooit krygt gy weêr een kus of zoeten lach en lonk.
Nooit, nooit ziet gy haer weêr, die zoo veel vreugde u schonk.
Een enkel woord ontrooft u alle die vermaken.
Een enkel woord vergunt dit zoet u weêr te smaken.
Thans rekt zich myn geduld onmooglyk langer uit.
Het is genoeg geveinsd. Wel aen zeg uw besluit.
Wel aen, voldoe den wensch van eene, die uw zinnen
Door edelmoedigheid en liefde wist te winnen.
Zeg openhartig aen uw trouwe Delila,
Dit 's haer verzoek alleen, waerin uw kracht bestae Dichtl. Uitspanningen, I Deel, bl. 34..

Het leerdicht is voor den wijsgeerigen dichter een vorm, in welken hij verscheiden onderwerpen behagelijk kan behandelen en voordragen, die anders, in dien van gewone dissertatiën, minder belang wekken, en zeker de sieraden der welsprekendheid niet dulden. Zeer fraai is, in ons oog MACQUETS leerdicht: *Nut en nadeel der Hartstogten*: uitmuntend teekent de dichterlijke arts de gramschap benevens derzelver schadelijke en voordeelige uitwerkselen.

Als wy een voorwerp zien, het geen wy voor onze oogen
Niet dan met wederzin, tot onze smart, gedogen;
Dat ons, of door geweld, of listen zoekt te schaên,
Of treffend ongelyk wel eer heeft aengedaen.
Dan voelen wy, het harte ontroeren, gloeien, blaken.
De vlam der Gramschap ryst en brandt op onze kaken.
Onze oogen bliksemen; het haer ryst op; de mond
Zwelt beevende; de keel wordt naeuwlyks lucht gegond.

Het lichaem trilt en schudt; de galle, aen 't overvloeien
Dryft op de gloende tong; de boezem slaet aen 't loeien.
Het aengeperste bloed vliegt door al 't ingewand
Bedwelmt, beroert, en zet den heelen mensch aen brand.
Dus woelt salpeterdamp en gloende zwavelvonken,
Eer hun een vrye lucht in Etna's bergspelonken
Of Hekla's ingewand gegund wordt, en een wolk
Van rook en assche walt uit de opgeborsten kolk.
Dan beeft en schokt de berg en loeit en zucht van onderen
By 't schor gerommel van die onderaerdsche donderen.
Dan beeft Sicielje, wen zyn rookende Etna loeit,
En Thule trilt, als Hekle in de ingewanden gloeit.
Wie teer van longen zijn, veel bloed in de aders voeren,
Die moet een heete toorn het lichaem nooit beroeren.
Zy hebben dezen drift te teuglen door de reên
Of 't staet hun menigwerf op veel rampzaligheên.
't Ontroerd, gejaegde bloed bestormt de teere vaten,
Niet magtig zulk een' stroom van vogten door te laten,
Het scheurt zyn aders los, en barst ter longen uit,
En wordt door geene kunst in zyne drift gestuit.
Zoo ziet men, als de sneeuw by lente smelt, de dyken
Voor 't schuimend vogt van een' gezwollen stroom bezwyken,
Wanneer een forssche wind uit holle kaken raest,
En in het woedend nat nog grooter woede blaest.
Dan stuift het water door de breuk; sloopt huizen, boomen.
En eer de wakkre kunst den dyk te hulp kan komen,
Is reeds een wyde streek met granen, weiden, vee
Bedorven, en verkeerd in eene bare zee.
Dan hoe geweldig 't vuer der Gramschap is ontsteken,
Zal ze echter zeldzaem in ons lyf een ziekte kweken.
Verbolgen Gramschap stookt een krakend, flakkrend vuer,
Maer dat noch heimlyk smeult, noch aengroeit op den duer.

De Gramschap zelve kan den mensch tot voordeel strekken,
Die by een juisten tyd haer gloed weet op te wekken.
Wien, van een killen aerd, met watrig bloed bedeeld,
Een stiller levenskragt en geest door de aders speelt
Dan in een bloedryk lyf, dees mag van Gramschap gloeien;
Dan zal een sneller stroom door harte en aders vloeien,
En spreien nieuwen gloed, een' jeugdelyker brand
En vlugger levenskragt in spier en ingewand.
Zoo wordt het Lyf gevaegd van vele onzuiverheden,
Een nieuwe kragt gespreid, gegoten door de leden.
Wien door den Ouderdom het bloed in de aêr bevroor;
Die de eerste levenskragt en moedigheid verloor;
Dees kan, wanneer't hem lust, zyn levensvlam, aen't kwynen,
Door Gramschap voor een poos met lichter glans doen schynen,
En om die grimmigheid te voeden vindt men stof.
Een yveraer voor God, die 's Allerhoogstens lof
Alom verbreidt en zoekt, en met afkeerige oogen
Versmaên, verachten ziet den dienst van 't Alvermogen;
Zyn hoge wet gehoond, vindt stof in overvloed
Om nu en dan dit vuer te ontsteken in het bloed Dichtl. Uitsp. I Deel, bl. 135..
- - - - - - -
Wanneer de Toorn het bloed ontsteekt met hare toortsen,
Dan wordt het lyf bestreên, als in de heete koortsen.
De vaten worden dan te kragtig uitgerekt,
Verliezen hunnen toon, hun veerkragt, dit verwekt
Verlies van sterkheid in de zenuwen en spieren.
Men hebbe naer den eisch dien hartstogt des te stieren,
En neme tyd en plaets en zynen toestand waer:
Zoo loopt men, door dien gloed te ontsteken, geen gevaer Ibid. bl. 138..

Zijne beide andere leerdichten, *Beschouwing der*

Goddelijke Goedheid Dichtl. Uitsp. bl. 87.en *Gedachten over het Zevental* Ibid. I. Deel, bl. 185. zijn niet minder fraai bewerkt.

Zijne overige Gedichten zijn vol kracht en stoutheid, levendige schildering en zachte tederheid naarmate van het onderwerp, dat hij behandelt. Wij kunnen den lust onmogelijk wederstaan om deze uitmuntende coupletten af te schrijven uit zijn heerlijk dichtstuk:

Het gelukkig Nederland.

- - - - - - -
Hier staet geen wrokkend, wreed tieran
In 's borgers overwinst zyn klaeuwen
Noch kan een' noesten arbeidsman
In zyn bezittingen benaeuwen.
Geen Weeuw wordt hier geperst, geen Wees wordt hier gedrukt,
En door een roofharpy het vleesch van 't lyf gerukt.

Nooit wordt de Rechtbank toegesloten
Voor armoede en onnozelheid;
De zaek van borgeren en grooten,
Wordt met den zelfden moed bepleit.
Gerechtigheid wil voor hare onpartydige oogen
In 't vrye Nederland geen dikken band gedogen Ibid. bl. 191..
- - - - - - -
o Driemael zalige gewesten,
Waer geen gewetensdwang regeert,
Die, feller dan de wreedste pesten
En kryg, op 't bloed der borgers teert!
Dien tyger ziet men hier op geen onnoozlen loeren;
Geen Kristen naer 't schavot in staetsy henen voeren.

Laet vry de Kastieljaensche Taeg
Op gouden zanden zich beroemen;
Laet Andaluzië gestaeg
U toonen lenteblaên en bloemen;
't Gezegend Neerland gaf zyn vrye velden niet,
Voor al het Taegsche goud, en heel het Spaensch gebied.

Nooit zag men, waer de Ketters branden,
Geluk en voorspoed op den troon.
Hoe kwynden, sints dien tyd uw landen,
o Latium, wel eer zoo schoon!
Sints Priesters Jezus leer en 't hemelsch ryk vergaten,
Als vorsten in 't gestoelt der fiere Cezars zaten!

Schoon wy in Nederlandschen grond
En Goud- en Zilvermynen missen,
En nooit een mensch hier Parels vond,
Wanneer hy mossels op ging visschen;
Noch is 'er overvloed van 't edelste metael,
En wat Golkonda zendt tot jofferlyke prael.

De Nederlandsche hoven kweken
Geen kruidige Muskaten aen.
Men ziet in onze Noordsche streken
't Kaneelbosch nooit in bloessem staen;
Verkoelende Citroen, noch lekkre Oranjen bloeien,
Noch onder welig loof de vette Olyven groeien.

Wy hebben echter de oogsten hier
En van Ceilon en van Molukken;
De heele Waereld ziet ge schier
Haer vruchten voor ons Neêrland plukken.
Wy voeren dezen schat langs ongemeten zee,
En deelen heel Euroop van onzen rykdom meê.

Geen wolven storen onze schapen;
Het land wordt door geen' leeuw ontroerd.

Men kan gerust in schaduw slapen,
Daer nooit een tyger u beloert.
Geen krokodil verschuilt in Nederlands rivieren,
En niets vreest hier den beet van bloedelooze dieren.

Wanneer de blyde Maegdenrei
Ten dans gaet in de groene streken;
Dan zal haer in de klaverwei
Geen scorpioen de voeten steken,
Of geen tarantula die kwetzen, eer men 't weet,
En 't brein beroeren door een pynelyken beet.

Geen wetenschappen kunt ge roemen,
Geen kunsten, die ons land niet kweekt.
Maer naeuwlyks weet ge een' oord te noemen,
Dien Neêrland naer de kroon niet steekt.
Wy hebben Dezideers, de Grooten, Bynkershoeken;
Wy Hoofden, Zwammerdams, Boerhaven, Musschenbroeken Dichtl. Uitsp. I. Deel, bl. 194..
- - - - - - -

Zulke hartverwarmende verzen zouden zelfs een' HELMERS niet onwaardig zijn.

Regt krachtige en stoute partijen treft men aan in zijn historisch dichtstuk: *De Lotgevallen van Zierikzee* Ibid. bl. 335.. Hoezeer wij elders Apollineum, I. St. bl. 70. de daarin voorkomende sterke schilderij van de pest als te geoutreerd voor den kieschen smaak hebben beschouwd, moeten wij echter de kracht van MACQUETS dichtpenseel bewonderen, en plaatsen dit tafereel hier, om dezelfde reden als wij eene schilderij van REMBRAND in eene kunstgallerij zouden plaatsen.

Een Eiland ryst er uit het Middelandsche zout,
Bedekt door dikke mist, slegts hier en daer bebouwd,
't Heet Lipari, een nest van weedom, ziekten, rampen.
Hier zinkt een donker hol, vol smook en vunsche dampen.
Venynig ongediert kruipt langs den grond, en broedt
Zyn jongen aen den wand, bespat met ettrig bloed.
Geen frissche Noordenwind beweegt die dikke luchten.
Men hoort 'er bang gesteen, gegil en holle zuchten.
Een bleeke Vrouw zit hier op een bemorste bank.
Zy blaest al hygende uit de long een' vuilen stank.
De lippen zyn als lood; het tandvleesch rot; de tanden
Met zwart venyn bedekt; de bloedige oogen branden
In holle winkelen; het aengezicht is dor,
Met rimplig vel bekleed; de stem is hol en schor.
Het zwarte haer hangt recht langs nek en voorhoofd henen.
Een doodsche magerheid bedekt de zwarte beenen.
De schrale vingers zyn met zevrig vuil bevlekt;
Met kromme nagelen, zoo blaeuw als loot, bedekt.
Op de armen ziet men 't bloed, in builen saemgeronnen.
Haer rok, uit zwarte wol, door Atropos gesponnen,
Vol etter, zever, bloed, bedekt de magre leên.
Zy heet de Pest Dichtl. Uitsp. I Deel, bl. 354..

De opdragt van het tweede deel zijner *Dichtlievende Uitspanningen*, behelzende *Euangelische Tafereelen*, aan den Heiland, vinden wij met den Heer DE VRIES Geschied. der Ned. Dichtk. II. Deel, bl. 280. ongepast, en zijn ook met hem van oordeel dat deze gedichten, over het geheel genomen, levendiger zijn dan de toen nog heerschende smaak scheen toe te laten. Daar MACQUETS

dichtgeest zich gelukkig wist te schikken naar den verschillenden aard der onderwerpen die hij behandelde, treft men ook hier uitmuntende tafereelen aan van sommige voortreffelijke gelijkenissen, onder welken de Stichter des Christendoms zijne verheven leer zoo schoon heeft voorgedragen. Dat, naar den eisch des onderwerps, sommigen stout, krachtig, verschrikkelijk zelfs, anderen verheven, zacht en aandoenlijk geteekend zijn, behoeven wij naauwelijks te zeggen. Daar wij tot hiertoe meest proeven van MACQUETS stevigen dichttrant hebben medegedeeld, zal het niet ongepast zijn mede door een voorbeeld te toonen dat ook het roerende en hart treffende onder zijn bereik viel; wij kiezen daartoe uit deze Euangelische schildergallerij, om deszelfs zacht gloeijend koloriet, het tafereel met het opschrift:

De Samaritaen.

Een wakker Reiziger, zoo dra met goud en glansen
De zon het veld vergulde, en uit de oranjen transen
Zich spiegelde in den daeuw, gestrooid op bloem en blad,
Stapte aen met vluggen tred uit Juda's koningsstad
En dwaelde een lange poos, van 't rechte pad geweken,
Door huilende woestyn en ongastvrye streken.
Hy raekt in een bosschaedje, alom vol struik en heg,
En vindt 'er naeuwelyks een' engen, donkren weg,
Terwyl de gouden zon genaekte aen de avondweiden.
Onzeker, werwaert hem dit aklig pad zou leiden,
Benaeuwd in de eenzaemheid, zet hy den tragen voet,
Omziende, bevend voort. De vreeze dooft den moed.

Nu staet hy stil, en trilt op 't ritslen van de bladeren.
Daer vindt hy wyder pad; maar ziet een troep hem naderen
Te paerd met snellen ren, en dreigende gebaer.
Daer schreeuwen zy hem toe met barsche stem: Sta daer!
Geef af, geef wat gy hebt, en pas maer kort te zwygen,
Of dees dolk gaet in 't hart! Zy trekken 't stael en stygen
Van hunne paerden af, en randen forsch hem aen.
De een rukt; een ander houwt; die trappen; deze slaen.
't Heel lichaem wordt een wonde, en ligt in bloed te drijven,
Naekt op een' harden grond van koude te verstyven.
De ziel hangt vluchtig op de lip, bestorven, bleek.
Men stoort zich aen geen smart, hoe bang hy kerme en smeek'.
Zwyg, graeuwt men dreigend, nog een woord kost u het leven.
Dit 's een geschenk by ons, dat zeldzaem wordt gegeven.
Zy gaan. Hy beurt het hoofd al suizlend op, en ziet
Een' man hem naderen. Dit troost hem in 't verdriet.
Hy tragt naer deze hulp zyn scheemrend oog te keeren.
God lof! het is een man in priesterlijke kleeren.
Verlangend spreekt hy dien met flaeuwe stem dus aen:
Toon, wie gy wezen moogt, u met myn ramp begaen.
Dan och! gy hoort me niet, en wendt van my uwe oogen!
Ach wekt een stervend mensch in u geen mededogen!
Barbaer! vereelde ziel! o wreede; maer de kragt
Begeeft me; ik offere u, o hemel! ziel en klagt.
Hier zweeg hy snikkend, flaeuw van pyne, daer de woorden
Gestuit, gebroken in het zwoegend harte smoorden.
Zyne oogen zwommen SILIUS, *Pun. lib. II*.

Membra levat, parvâque oculos jam luce nataies
Irrorat lacrymis.

STATIUS, *Theb. lib. II*.

Ille oculos etiamnum in luce natantes
Sistit.

Alle natuerkundigen merken het licht aen als eene vloeistof, waerin de oogen zwemmen. Het *parva luce* van SILIUS hebbe ik uitgedrukt door weinig schemerlicht. Oogen van zwakke, stervende menschen schemeren en verstyven, en ontvangen weinig licht meer. Andere dichters zeggen, dat de oogen reeds in den dood, een nacht of duisternisse zwemmen. Dus ALBINOVANUS in dat schoon lykgedicht op DRUSUS:

Lumina coeruleâ jam jamque natantia morte.

OVIDIUS, *Met. lib. V*.

Jam moriens oculis sub nocte natantibus atra.

VIRGILIUS zegt, *Georg. IV. v.* 495.

Conditque natantia lumina somnus.

Men kan het ook verklaren, om dat de oogen van stervenden door zeker slymig, taei vogt overstroomd worden, en in het zelve zwemmen. Of om dat in veege, stervende menschen er tranen komen, zonder eenige oorzaek. reeds in weinig schemerlicht,
En de adem van den dood bezwalkte 't aangezicht.

Naeuw hadt een dunne slaep zyne oogen toegeloken;
Een korte rust gestaêg door schrikken afgebroken,
De kragt hem iets hersteld, toen hy de zwakke leên
Een luttel opbeurde, en door 't bosch een' man zag treên,
In wiens gezicht, zoo 't scheen, de goedheid zelve woonde,
Daer hy een minzaemheid in alle trekken toonde.
Dees zoon van Levi spreekt den flaeuwen reizer aen:
O vrind, met wien ik ben tot in de ziel begaen!
Welk een rampzalig lot stortte u in deze ellenden?
Wat bragt u hier? Wie dorst aen u de handen schenden?
Hebt ge iets tot tegenweer door moed of vlucht bezogt?
Wie zyt ge? Vanwaer kwaemt ge, en werwaert legt de togt?
Kent gy de snooden niet? Ach! naeuwlyks kan ik spreken.
'k Ontmoette een moordersbende in deze woeste streken.

Ik ben.... Ach! red me, eer ik... Een flaeuwte brak zyn reên,
En Levi's zoon vervolgt: Uw angst en wonde en weên,
God weet het, gaen me aan 't harte. Uw wonde dient verbonden.
Maer och! (hy zucht) ik heb geen balsem voor de wonden.
'k Beklage u in myn ziel; maer de avond naekt, en ik
Moet verder heen; dit bosch en gy wekt me angst en schrik.
Wie u dus heeft geveld, die zoude ook my niet sparen.
Vaerwel. De Hemel helpe u uit deez' doodsgevaren.
Hy vlucht. De reizer ziet, zoo ver hy kan, hem na.
Hy steent en zucht, maer hem koomt klagt noch zucht te sta.
Zyn hoop is gansch gedaen; hy ziet den dag verdwynen
De nare duisternis, het groeien zyner pynen
Voorspellen hem alreeds nog grooter ongeval,
En hoe dees nacht het hek zyns levens sluiten zal.
Zoo vreest een zeeman, fel gesold op holle golven,
Te worden met zyn kiel van 't woedend zout bedolven,
Wanneer de storm verheft by 't zinken van den dag,
Hy geen gestarnt ziet, waer hy streek op houden mag,
Maer heel het halve rond bedekt met dikke wolken.
Dan roept hy uit het hart der woênde pekelkolken
Den hemel bevend aen, en wagt bevreesd van daer
Nog hulp, weer aen hy zelf wanhoopt in dit gevaer.
In zynen jongsten nood, daer van de veege lippen
Zoo met den laetsten snik de ziel hem scheen te ontglippen,
Vangt hy dit troostend woord: O vrind! hoe ligt gy hier
Verdronken in uw bloed? Wat mensch of gruwzaem dier
Tastte u dus vreeslyk aan? Wie zyt ge? Maer uw wonden
Vereischen, eer u kragt en ziel begeeft, verbonden.
Die vriendelyke ontsluit zyn koffers straks, giet wyn
En olie in de wonde om de ysselyke pyn
En gloende ontsteking zagt te lenigen, te streelen,
Allengs de diepe wond te zuiveren, te heelen.

O waerde! zegt hy, beur de leden van den grond
Een godheid zorgt voor u, die my ter hulpe u zond.
Het is nog tyd, schep moed; een kranke, in doodsgevaren
Gevoelt door zorge en vlyt de ziekte allengs bedaren,
En krygt door tyd en rust zyn krachten als voorheen,
Schoon zyne kwael in 't eerst hem ongeneesbaer scheen.
Hy helpt den zwakken op, en voert den zwaer gewonden
Te paerde naer het dorp, wier zy een herberg vonden,
En hy hem rust verschaft. De lyder, wat bedaerd,
Bedankt den vreemdeling, zoo liefderyk van aerd,
En vraegt hem zynen naem, en wat hem heeft bewogen
Om hem, naer wien Leviet en Priester naeuwlyks de oogen
Eens keerden, hulp te biên in zulken veegen stand.
't Befaemd Samaria is myn geboorteland.
De reden leerde my myn medemenschen te achten;
Alom myns naestens heil en voordeel te betragten.
Daer woont een vroom gemoed, waer deze deugden zyn:
De Godsdienst, zonder haer, bestaet alleen in schyn.
Men kent geen trouw noch vrind in onbewolkte tyden.
De vrindschap en de deugd ontdekken zich in 't lyden.
Zy ondergaen de proef, gelyk het goud in 't vuer.
De trouw is zuiver, blyft zy vast in 't aklig uer.
Nature leerde my u bytestaen, wiens leven
Zoo veeg was. Maer ik moet my verder heen begeven.
Ik redde u; dat's genoeg. Hy zwygt, betaelt den waerd,
En kust den zieken man vaerwel, en stygt te paerd.
Dus leerde Emmanuël, die ons gewisser lessen
Van deugd en liefde gaf dan Platoos, Sokratessen;
Hoe ieder hulp moet biên in allen tegenspoed.
Geloofs- en landsgenoot, genoten dienst en bloed
En voordeel vordren van den mensch niet slegts de plichten
Van vrindschap, en den last des naestens te verligten.

Den vreemdsten sterveling, schoon nooit van u gezien;
Schoon niet aan hem verplicht, moet ge echter bystand biên
In 't nypen van den nood, indien ge God behagen,
En dien verheven naem van deugdzaem man wilt dragen.
De Aêloudheid roemde niet vergeefs op Pythias
En trouwen Pylades, wier hoogste lust het was
Zich voor een' vrind in nood den waersten vrind te noemen.
Elke eeuw mogt mogelyk op Jonathannen roemen,
Indien ge onze eeuw niet telt, eene eeuw, die wat barbaersch
En woest is, zoo beschaefd, en liefde leert, maer schaers
Een zeker voorbeeld toont van trouwe op vaste gronden,
En noch door baetzucht, noch door staetzucht uitgevonden.
Zoo lang 't geluk u vleit biedt elk zyn gunst u aen;
Maer, o rampzalige! als de kans eens om zal slaen;
Hoe vrindenryk gy waart, dan zult gy nergens vrinden
In uwen jongsten nood en veegsten toestand vinden Reeds achttien eeuwen vóór MACQUET had OVIDIUS dit insgelijks opgemerkt:

Donec eris felix, multos numerabis amicos,
Tempora si fuerint nubila, solus eris.

Ik heb, treurig genoeg, ook de waarheid dezer woorden zoo zeer ondervonden, dat ik ze na jaren lang nog levendig in geheugen houde, schoon ik mij niet meer herinner waar ik ze zou moeten naslaan..
Ga, waer 't u lust, en reis naar 't Aziaensche strand;
Of waer de gloende zon den Afrikaen verbrandt;
Of wandel door Europe en zyn beschaefde steden,
Waer 't kruis gepredikt wordt en Kristus aangebeden,
Veel priesters zult ge er zien, maer geen' Samaritaen.
Levieten, met den mond om 's naestens leet begaen.
Maer koel, wanneer men 't hart moet toonen met de handen,
En helpen in den nood, vindt gy in alle landen.

Onze eeuw brengt wonden aen door lood en stael en vuer,
Verkort het leven nog, hoe kort het is van duer,
En wendt geen zorgen aen om menschenbloed te sparen.
Medogenheid, hoe vroeg zyt gy van de aerd gevaren,
In haren lentetyd reeds tegen u gekant!
Gy volgde liefde en trouw naer 't hemelsch vaderland,
Waer gy uw oorsprong naemt. Ach! voor hoe luttel zielen
Zult ge in den jongsten dag voor 's Rechters voeten knielen,
En vallen in de roede! O goddelyke maegd,
Barmhartigheid, die zoo veel roem op weldoen draegt;
Zoo veel gezag bezit in 't ryk der zaligheden!
Verlaet met uwen stoet nog eens het lachend Eden;
Bezoek nog eenwerf de aerde, en schep een' gouden tyd,
Aen liefde en vrede en trouw, by uw gebied, gewyd Dichtl. Uitspanningen, II Deel, bl. 89..

In het derde deel der dichtverzameling van dezen voortreffelijken Zeeuwschen dichter wordt eene uitvoerige bespiegeling der *Eerste Wereld*, in zeven boeken gevonden. Dezelve is eene dichtmatige uitbreiding van het geen in de zes eerste boeken van GENESIS verhaald wordt. Dergelijke bijbelberijmingen begonnen in 's dichters leeftijd reeds uit den smaak te geraken. Wij kunnen ook niet zeggen dat MACQUET in dit gedicht eenige nieuwe of stoute wijsgeerige denkbeelden ontwikkeld en bevallig voorgedragen heeft; hij doet hier het geen duizenden toen vóór en met hem deden, hij houdt zich stipt aan de ouderwetsche vertaling van den bijbel, en zegt omslachtiger niets meer en niets anders dan het geen daar korter in proza en somtijds zelfs poëtischer

uitgedrukt is. Waarlijk, de eerste hoofdstukken van GENESIS behoeven niet in rijmende alexandrijnen gebragt te worden om als dichtstuk te kunnen gelden.

Het overige van dit derde deel bevat zeventien mengeldichten van ernstigen aard, die ons beter behagen dan dit grootere gedicht, dewijl daarin de wijsgeerige krachtige dichter vrijer hand toont te hebben.

[Jacob van Maerlant]

Maerlant (Jacob van) FOPPENS noemt hem (*Biblioth. Belg*. I. 526), MEELLANT, en PAQUOT (*Mém*. VII. 391) MERLANT of MIERLANT. Waarschijnlijk voert hij dezen naam naar zekere plaats dusdanig genoemd, gelijk meer schrijvers in dien tijd, bij voorbeeld LODEWYK VAN VELTHEM om zijn verblijf te *Velthem*, JAN VAN HELU (VAN LEEUWEN) omdat hij Priester was te *Helu*, ERASMUS VAN ROTTERDAM, omdat hij te *Rotterdam* geboren was, ALLARDUS VAN AMSTERDAM, en meer anderen; men was het echter niet eens waar dit *Maerlant*, *Merlant* of *Mierlant* lag. De Heer VAN WYN vond dit eindelijk in de nabijheid van den *Briel* (*Hist. Avondst*. bl. 290). Dat JACOB aldaar, zoo niet geboren is, ten minste gewoond heeft, is duidelijk uit zijn' *Spiegel*, alwaar hij (I Deel, bl. 112), sprekende van den Trojaanschen oorlog, zegt:

Die dat langhe wille lesen,
Hoe die fauelen van desen
Dat walsch spreect, entie poeten,
*Ghae, daer wi he*en *sullen heten*
Ten Dietsche, dat wide es becant,
*En*de *wi maecten te Merlant.*

, een Vlaming, in 1235, doch onzeker waar, geboren, was

Schrijver of Griffier der stad *Damme*, in *Vlaanderen*, alwaar hij overleed in 1300. Zijne begraafplaats, in de parochiekerk aldaar, wordt aangeduid door het volgende Latijnsche grafschrift:

Hic recubat JACOBUS VAN MEERLANT *ingeniosus*
Trans hominem gnarus astu, Rhetorque disertus:
Quem laus dictandi et juris proverbia fandi
Transalpinavit, famaque perenne beavit.
Huic miserere, Deus, cui sextus jubilaeus
Post summum nomen muneri, proh! abstulit omen.

Hij was onder zijne tijdgenooten in groote achting als een man van ongemeene geleerdheid, voortreffelijk redenaar en goed historieschrijver, voorts een vriend van de waarheid en vijand van de leugen. Hij wordt aangemerkt als de vader van de Nederduitsche dichtkunst, zelfs reeds in zijn' tijd werd hij als zoodanig beschouwd en van zijne waarheidsliefde getuigd in zeker oud handschrift, in 1732 nog berustende bij I. LE LONG Boekzaal der Nederd. Bybels, bl. 158..

Jacob van Merlant, die vader
Es der Dietscher dichteren algader,
Sceltse sere, die logeneren,
Die valsche materien viseren,
Die si subtilyc connen cleden,
Ende met sconen woorden leden.

- - - -

Noit men en ondervant
Dat iacob van merlant

Logene dichte oft voortbrochte,
Hoe naeuwe ment ondersochte,
Want siin leuen was eersaem,
Als eenen dichtere betaem.

Men heeft ook hem ter eere op het stadhuis te *Damme* een gedenkteeken opgerigt, het welk, volgens een getuigschrift van den bouwmeester der stads werken aldaar, den 30 Mei 1725 nog in wezen was Dit getuigschrift, benevens de afbeelding en verklaring van het gedenkteeken vindt men bij LE LONG, *Boekzaal*, t.a.p..

MAERLANT behoorde niet tot den geestelijken stand: het was dus reeds een wonder dat hij schrijven kon; ja zelfs was hij een man, ‘wiens handen den beyde even dapper in 't schryven waren’, zegt LE LONG Ibid.. Een geleerde onder de zoogenaamde leken was inderdaad in dien tijd een vreemd verschijnsel, daar dezen, zegt de Heer DE VRIES Geschied. der Ned. Dichtk. I Deel, bl. 4. met zekeren schrijver, ‘in die eeuw gerekend werden tot de geleerden te staan als de beesten tot de menschen.’

Vele handschriften van MAERLANTS rijmwerken zijn tot ons gekomen. Hij behandelt in dezelven godsdienstige, historische, natuur- en zedekundige onderwerpen; sommigen zijn vertaald, gelijk zijn *Rijmbijbel*, die eene vertaling is der *Biblia Scholastica* van PETRUS COMESTOR, die hij voltooide in 1270. Le Long bezat twee handschriften van dezen *Rymbybel*, waarvan hij zoowel als van nog

andere handschriften, de beschrijving en inhoud op geeft Boekz. der Ned. Byb. bl. 165-222.. De rijmtrant is eenvoudig; de regels houden doorgaans van acht tot twee lettergrepen, zonder eenige cadans of maat. Het Oude Testament begint met deze invocatie:

Vader, soen, hilich ghiest,
Enich Godt sonder beghin,
Ghif mi hulpe, ende volliest KILIAAN*: volleesten, Perficere, absolvere, efficere, satisfacere, perdurare.,*
Ende gracye in mine sin Dit sin beteekent hier, even als in het Engelsch, zonde..

MAERLANTS voornaamste werk is de *Spiegel Historiael*, eene berijmde vertaling van het Latijnsche *Speculum historiale* Dit werk was van ouds in groote achting, en een der eerste voortbrengselen der jeugdige drukpers in *Duitschland*, waar hetzelve, zonder naam van plaats of drukker, met in hout gesneden letters werd gedrukt. Sedert is hetzelve nog zeven malen herdrukt, namelijk 1) te *Straatsburg*, in 1473, door JOHANNES MENTELIN, onder den titel van *Speculum historiale fratris* VINCENTII BELLOVACENSIS, *ordinis Praedicatorum, impressum per* JOH. MENTELIN, *anno domini millesimo quadringentesimo septuagesimo tertio*, tien deelen in zeer groot folio. P. SCRIVERIUS (*Lavre-crans*, bl. 54) bezat er een exemplaar van, en een ander bevond zich in zijn' tijd (1628) in de Haarlemsche boekerij; 2) in 1475, door JOH. AMMERBACH, onder den titel van *Bibliotheca mundi*; 3) in 1483 door HERM. LICHTENSTEIN; 4) in 1484, te *Neurenberg*, door ANTH. COBURGER; 5) te *Keulen*, in 1495; 6) te *Venetië*; 1591; en eindelijk 7) te *Douay* in 1624, in vier deelen in folio. van zekeren VICENTIUS

BELLOVICENSIS, een Dominikaner monnik te *Beauvais*, in *Frankrijk*, die dit werk opstelde op bevel en kosten van LODEWIJK IX, Koning van *Frankrijk*. Hetzelve behelst eene algemeene geschiedenis, van de schepping der wereld tot op het jaar 1244. MAERLANT vertaalde dit werk op bevel van FLORIS V, Graaf van *Holland*, daarmede beginnende in 1283; waarschijnlijk heeft hij hetzelve voltooid vóór 1296, in welk jaar FLORIS, aan wien hij zijn' arbeid opdroeg, vermoord werd. Eene prozavertaling van het werk van VINCENTIUS verscheen in 1515 te *Antwerpen* bij CLAES DE GRAUE in het licht Biblioth. Hultmanniana, bl. 31, No. 155., in de *Prologhe* van het welk melding gemaakt wordt van eene vroegere vertaling *in rime*: men wist dus dat deze rijmvertaling in handschrift bestond, het welk te *Gend* ondekt en door den kundigen J.A. CLIGNETT aangekocht zijnde, door denzelven gemeenschappelijk met J. STEENWINKEL door den druk gemeen gemaakt werd, zijnde de eerste *Paertie* in twee deelen 1784-1785 te *Leyden* uitgegeven. Het duurde echter tot in 1812 eer het derde deel, behelzende de drie eerste boeken der derde *Paertie* Dit werk van MAERLANT is in vier *Paertiën* verdeeld, doch de tweede *Paertie* is verloren (III Deel, *Voorr*. bl. XI)., door de tweede klasse van het Koninglijk Instituut werd in het licht gegeven, zoodat dit werk op dit oogenblik nog niet volledig het licht ziet. Het is meer dan waarschijnlijk dat de *Spiegel Historiael*, van LODEWIJK

VAN VELTHEM een vervolg op hetzelve is, als beginnende juist omtrent den tijd waar MAERLANT eindigt, en noemende hij zijn werk *die vifte paertie*, welke hij tot het jaar 1316 brengt Dit wordt nogtans eenigermate tegengesproken in het *Voorberigt* van het derde deel, bl. XV.. Het was insgelijks het oogmerk der uitgeveren om ook van VELTHEMS werk eene verbeterde uitgave, als aanhangsel op dat van MAERLANT, te bezorgen; aangezien die van Le Long, als zeer gebrekkelijk en mishandeld, van weinig dienst voor de Nederduitsche letteren is.

Dit werk van MAERLANT levert zeker geene aangename gezette lectuur op, ook heeft de inhoud, als vertaling eener Latijnsche compilatie van andere schrijvers, voor de geschiedenis weinig, en als voortbrengsel van kunst geheel geene waarde; maar ‘als gedenkstuk onzer oude Nederlandsche spraak is het eene onschatbare nalatenschap uit de vroegere eeuwen - en een werk van den voortreffelijken en innemenden schrijver, dien wij als den vader onzer letteren, als de oudste bron onzer taalkennis, nooit genoeg waarderen kunnen Voorberigt *u.s.* bl. II..’ Ongemeen belangrijk is ook de uitmuntende voorrede, door de kundige uitgevers voor het eerste deel geplaatst, waaruit wij de overige werken van MAERLANT nader leeren kennen, en daaronder het oudste werk, dat in onze taal over de natuurlijke historie geschreven is, namelijk *Der Natueren*

Bloeme of *Bestiaris*, zijnde eene vertaling van het *Liber rerum* van een' Keulschen geestelijken, naderhand Bisschop van *Straatsburg*, ALBRECHT, die om zijne bedrevenheid in de natuurkunde, even als ROGER BACON in *Engeland*, voor een' halven toovenaar gehouden werd. MAERLANT, vervaardigde dit werk voor zekeren NICLAIS VAN CATS. Hetzelve handelt in dertien boeken over allerlei voorwerpen uit de drie rijken der natuur, en behelst zeker veel beuzelachtige, maar ook toch voor dien tijd verscheiden leerzame zaken Sp. Hist. I Deel, *Voorr*. bl. XXXIX *seq*. H. VAN WYN, Hist. Avondstonden, bl. 293. VAN VELTHEM spreekt van dit werk en deszelfs oorspronglijken opsteller, broeder ALBRECHT, in dezer voegen:

Hi was van leuene herder ene,
Ende maect oec boeke int gemene
Der Liber rerum *deen af es,*
Dat men int Dietsche heet Bestiares,
Der vele nuttelycheden in steet,
Ende van menigen dinc doet besceet:
Van minscen, van beesten, van wormen,
Dan vele dinghen al haer vormen:
Menighe nature staet daerin
Daeraf wel des minscen sin
Leren mochte nuttelycheden
Haddi goede verstannesheden.
Ic souder v meer af hebben gesaect,
Mer daers een Dietsch af gemaect
Dat iacop van merlant dichte.
Spiegel Historiael, I. XX, 9.

.

Op de boekerij der Leydsche hoogeschool berust een afschrift van het *Leven van den* H. FRANCISCUS, mede door MAERLANT uit het Latijn van BONAVENTURA vertaald,

- dor der ghene bede
Die hem tutrecht in de stede

daartoe

Harde vriendelike baden Prologhe, vs. 20..

MAERLANT maakt zelf melding van eenige bloemen of spreuken van ARISTOTELES, door hem

Uten Latine in Dietsche brocht Spiegel Histor. I Deel, bl. 247.,

en genoemd *Heymelycheit der Heymelycheit*. Hetzelve behelst, volgens de voorafspraak,

*Hoe aristotiles en*de *gheen ander*
Sinen ionghere alexander
Leerde die werelt berechten.

Dit handschrift, weleer bezeten door LE LONG, werd vervolgens bewaard in de boekerij van het Leydsche dichtgenootschap Ibid. *Voorr*. bl. XLVI.. Het schijnt dat MAERLANT eenigen dezer spreuken in zijn' *Spiegel* heeft ingevlochten, althans het 46 en 47 hoofdstuk van het derde boek der eerste *Paertie* behelzen zoodanige kernspreuken van ARISTOTELES, inderdaad vrij duidelijk en vloeijend voorgedragen, bij voorbeeld:

Dat betaemt den goeden man,
Dat hi gheen onrecht doen en kan,
Noch gedoghen in sinen moet,
Dat men hem groot onrecht doet Spiegel Hist. I Dee1, bl. 245..

Van zijne vertaling uit het Walsch van den *Trojaanschen Oorlog*, van welke hij insgelijks melding maakt in zijn' *Spiegel* Ibid. bl. 113. hebben de kundige uitgevers geen afschrift kunnen ontdekken. Welligt is het de *Destructie van Troyen, gheprint bi* GHERAERT LEEUW, 1479 *Biblioth. Hultmanniana*, bl. 17. No. 77..

Wijders bevinden zich op de boekerij der Leydsche hoogeschole nog verscheiden kleinere dichtwerken van MAERLANT, namelijk: het *Miracle van Onzer Vrouwe* Dit stuk is, met geringe veranderingen, het zevende boek der eerste *Paertie* van den *Spiegel Historiael*., *Zamenspraak tusschen* JACOB *en* MARTYN, weleer bezeten door LE LONG Boekzaal der Nederd. Byb. bl. 220, alwaar ook een uittreksel uit hetzelve gevonden wordt.; dit stuk wordt van deskundigen voor het beste gehouden van al wat MAERLANT geschreven heeft; ook is hetzelve oorspronglijk, en zijn geest neemt in hetzelve eene vrij hoogere vlugt. Hetzelve is in 1496 te *Antwerpen* bij HENRIK DEN LETTERSNIDER gedrukt, onder den titel van *Wapene Martyn*. Een zeer fraai afschrift bevond zich in de keurige boekverzameling van wijlen den geleerden HULTMAN, die hetzelve uit de bibliotheek van M. DE RÖVER

had aangekocht *Bibliotheca Hultmanniana*, bl. 2. No. 4.. Het is inderdaad jammer dat de Heer VAN WYN, die dit en eenige andere gedichten van MAERLANT op de akademische boekerij te *Leyden* heeft afgeschreven, zijn voornemen niet ten uitvoer gebragt heeft, van namelijk deze stukken met korte ophelderingen in het licht te geven Hist. Avondstonden, bl. 297.; de beschrijving, die hij van dit gedicht levert, en de proeven, die hij daaruit mededeelt Aldaar bl. 294-296. De Heer WILLEMS heeft (*Verh. over de Ned. Tael- en Letterk. I Deel, bl.* 161.) er drie, en de Heer DE VRIES (I. 6) eene van overgenomen., zijn regt geschikt om de nieuwsgierigheid naar den geheelen inhoud op te wekken. Eéne ten minsten willen wij hier ook eene plaats geven. Men moet zich inderdaad verwonderen over de heldere denkbeelden, die hij in dien stikdonkeren tijd koesterde, toen adeldom, leenstelsel en lijfeigenschap met domheid, dweepzucht en bijgeloof ten troon zaten:

Nu es deen edel, dander vri Vrij, welgeboren.
Die derde eyghinman Lijfeigen. daerbi.
Van waen Van waar. quam deze name?
Nu seyt men tot den dorper Boer, dorpbewoner.: si
Ganc weg, God oneere di!
Du biste der werelt scame.

Die edel heuet alt ghecri Geroep, gejuich, geschreeuw.;
Men seyt willecome ghi!
Dat doet dat ic vergrame,
Want het dunct mi ontame Onbetamelijk..
- - - - -
Mi en roect niet wien droech of wan Het raakt mij niet wie hem baarde of teelde.
Daer trouwe ende doghet es an
Ende reyne es van seden,
Wt wat lande dat hi ran Rennen is eigenlijk hard loopen, cursari, Eng. to run; doch hier beteekent zulks eenvoudig uit welk land hij afkomstig is.
Die ic den name gan Geef; in de Friesche landtaal beteekent gjaán nog geven..
Al vercoft men sulcken man,
Nyemen Niemand; Friesch, nimmen. hem gerouen Ontnemen, ontrooven. en can Siinre doghetachticheden Deugden; zoo zegt men nog, Κατ'επενθεσιν, waarachtigheid voor waarheid.
Men zal bij vergelijking zien dat mijne ophelderingen eenigzins verschillen van die van de Heeren VAN WYN en WILLEMS, ik verwerp echter de hunnen daarom niet..

Op dit stuk volgt nog een ander, de *Verkeerde Martyn* genaamd. De geächte uitgevers van zijn' *Spiegel* zijn van oordeel dat de dichter in beide deze werken ‘het oog heeft op zijne eigen omstandigheden, waarin hij zich door den haat en

vervolging, veroorzaakt, om reden dat hij de waarheid te veel gesproken had, bevond Voorrede, *u.a*. bl. L. Onder anderen geraakte hij in moeilijkheid met de geestelijken, wegens het gemeen maken der heilige schriften in de Nederduitsche taal, door middel van zijn' *Rijmbijbel*, zoodat hij bevel kreeg zich voor den Paus te verantwoorden en zijn boek aan een onderzoek te onderwerpen, het welk eindelijk goedgekeurd en hem wederom ter hand gesteld werd, tot verbazing zijner vijanden. I. LE LONG, *Boekzaal der Ned. Bybels*, bl. 220..' Het beuzelachtig *Boexken van den Houte of de drie Gaerden* verdient naauwelijks der vermelding, en echter is hetzelve drie malen gedrukt, te weten, eerst omstreeks 1480, vervolgens in 1546 en eindelijk in 1550, telkens te *Antwerpen*. Hetzelve is geheel in den mirakel- en legendegeest van dien tijd opgesteld; uit drie paradijszaadjes schoten drie rijsjes (gaarden) op, die, tot een' boom zamengegroeid, naderhand het hout van het H. Kruis verschaft hebben; dit is de hoofdzakelijke inhoud van dit werkje, dat de naderhand zoo helderdenkende MAERLANT misschien in zijne jeugd schreef.

De overige kleinere dichtwerken van MAERLANT voeren tot opschriften: *Disputatie van onzer Vrouwe en van den H. Cruce; Van den V Bloeme; Van Ons Heeren wonden; Van den seuen Ghetiden; Die Clausule van der Bible; Van der Drieuoudicheide; Van den lande van ouer zee* Dit stukje is gedrukt in de Bijlagen tot H. VAN WYN, *Huiszittend Leven*, II Deel, I St. bl. 306.: dit gedicht schijnt gemaakt omstreeks 1291; en behelst eene aanmoe-

diging tot deelneming in de kruistogten naar het heilige land; voorts: *Sinte Anselmus, dat is onzer Vrouwe claghe; Van den Clusenare* en *Van ons Heeren Kynscheide* (kindsheid).

Verscheiden letterkundigen, en zelfs de schrandere uitgevers van den *Spiegel* Voorrede *u.a.*, bl. LII. Hij was den Heer VAN WYN insgelijks onbekend (*Hist. Avondst.* bl. 328), die echter MAERLANT geenszins voor den schrijver hield., hadden MAERLANT lang gehouden voor den schrijver van *Die Dietsche Doctrinael*; wij hebben echter JOANNES DEKENS, Priester en Secretaris van *Antwerpen*, als den schrijver doen kennen Hiervoor, II Deel, bl. 161.; sedert hebben wij kennis bekomen, dat dit dichtwerk in 1589 te *Delft* gedrukt is.

MAERLANT was een tijdgenoot van den Italiaanschen dichter DANTE, doch wij willen hem zoo min met dezen vergelijken als met de Provençaalsche Troubadours of Zwabische Minnezangers, en stemmen ten vollen in met de oordeelvelling des Heeren VAN KAMPEN Geschied. der Nederl. Lett. en Wetensch. I Deel, bl. 12., over zijne dichterlijke bekwaamheden, die gewisselijk veel minder zijn dan die des onbekenden vervaardigers van het uitmuntend schoone *Nibelungen lied* De Hoogleeraar SIEGENBEEK heeft ons met den inhoud van dit beroemd oud-Duitsch gedicht bekend gemaakt in eene fraaije oordeelkundige verhandeling, geplaatst in de *Mnemosyne*, VII St. bl. 233., dat ook tot zijn tijdvak behoort; maar ondanks al het gebrekkelijke, dat men in de schriften van den werkzamen MAERLANT aantreft, moet

men toch 's mans opgeklaarden geest bewonderen, in een' tijd, dat rondom hem heen een stikdonkere nacht over alle wetenschappen was uitgespreid. Maar ‘hy drong het eerst doór den nacht der onkunde, maekte de weétenschappen volkmaetig en plantte die met zyne rymen den verstanden in. Begaeft met uytsteékende vermogens, sloeg hy de handen aen het werk der volksbeschaeving en poogde steeds met onvermoeyden iver, zynen verworpenen medemensch op te helpen en te verlichten J.F. WILLEMS, Verhand. over de Ned. Tael- en Letterk. I Deel, bl. 152..

[Joannes Maiden]

Maiden (Joannes). In navolging van HOMERUS, die eene *Ilias* dichtte, rijmde deze *Medicinae Doctor* eene *Alcmarias*, want hij bezong in ‘Heldendicht’ de *Belegering en Verlossing der stad* Alkmaar, *voorgevallen in den jare* 1573; dit heldendicht is onder veel wijdloopiger titel in groot 4to. gedrukt te *Leyden* in 1742. De heldentoon van dezen Hollandschen HOMERUS klinkt in dit *epos* op deze of dergelijke wijze:

> De val der kogelen werd wonderlyk vernomen,
> Geen mensch was in dat huys, daar een viel, omgekomen.
> Schoon dat er veelen zich onthielden in dat huys,
> Maar alles werd verplet, vermalen als tot gruys Belegering en Verl. van Alkmaar, bl. 34..

[Ludovicus Makeblyde]

Makeblyde (Ludovicus) PAQUOT,*Mém*. T. V. p. 26., een Brabandsch Jezuit, gaf in 1618 een rijmwerkje in het licht, getiteld: *Den Berch der gheestelicker Vreuchden*.

[Jetske Reinou van der Malen]

Malen (Jetske Reinou van der). Twee dichters, hare tijdgenooten, noemden in een bijschrift op hare afbeelding, en te regt, zegt de Heer DE VRIES Geschied. der Ned. Dichtk. II Deel, bl. 110., deze juffer de ‘Vriesche SAPPHO D. CLOES LUTKEMAN en L. PATER, Pan Poëticum Batavum, bl. 155..’ Of zij dit ‘te regt’ deden, om dat zij, even als de Lesbische, ook voor een' Frieschen PHAON in hoopelooze liefde blaakte, en, ook al even als deze van de Leucadische rots, door een' sprong van een' der Friesche zeedijken daaraan met haar leven tevens een einde maakte, is ons niet gebleken; maar in hoedanigheid van dichteressen is er zoo veel overeenkomst tusschen JETSKE en SAPPHO als tusschen beider namen, dat is hoegenaamd geene: heeft nu het eerste geval met jufrouw JETSKE geene plaats gehad (hetgeen wij hoopen, wenschen en vertrouwen), dan hebben de beide dichters in ons oog der goede, eenvoudige, zedige, vrome ziel al een zeer zonderling compliment gemaakt, door haar te vergelijken met de dartele, wellustige, dolverliefde Grieksche dichteres, wier liederen, vol hooge, krachtige geestvervoering, voor zoo ver wij uit de tot ons gekomen fragmenten kunnen oordeelen, wonderlijk afsteken bij de rijmen op JOSEPHS kuischheid en JUDAS ISCARIOT, runderpesten en watervloeden, bekeerde zondaars en predikanten, geestelijke meditatiën en dergelijke stoffen, die de *quasi*-SAPPHO geheel in den geest van haren tijd,

dat is vrij middelmatig en koud, bezong. De Heer DE VRIES heeft ook waarlijk wel het beste brood van haar in het venster gelegd Geschied. der Ned. Dichtk. II Deel, bl. 108-110.; wij hebben onder de verzameling van hare *Zede-, Mengel- en Lykdichten*, in 1728 te *Leeuwarden* gedrukt, vruchteloos naar een paar dergelijke voorbeelden gezocht, om ze hier te plaatsen.

[Philip Malfait, de Jonge]

Malfait (Philip), de Jonge. Twee inderdaad zeer geestige blijspelen, *Krispyn Kapitein*, I706, en *De Juffer Kapitein*, 1707, van dezen verdienstelijken tooneeldichter zouden ongetwijfeld nog in onzen tijd behagen, vooral het laatste, waarin hij MOLIÈRE verscheiden vernuftige zetten en situatiën heeft afgezien. In het lofdicht op dit stuk, van zekeren P. PIEK wordt 's dichters arbeid overdragtelijk bij het *firmament* en zijne dichtoefening bij eene *kagchel* vergeleken:

> Dies eere men 't *uitspansel* uwer uuren,
> Uw drokke ledigheid, *gestookt* door Febus vuuren.

Van LAFOSSES treurspel *Manlius Capitolinus* heeft hij in 1711 en van CRÉBILLONS *Electra*in 1714 vrij goede dichtmatige vertalingen geleverd.

[Peeter Mallants]

Mallants (Peeter) J.F. FOPPENS, *Bibl. Belg*. T. II. p. 989. J.F. WILLEMS, Verh. over de Ned. Tael- en Letterk. II Deel, bl. 135. Antw. Alm. 1820. bl. 56., geboren te *Antwerpen*, was Karthuizer monnik in het klooster te

Lier. Hij was dichter van het *Leven, Deuchden, Mirakelen* enz. *van den* H. BRUNO, in 1673 te *Antwerpen* gedrukt, en van de *Heyrbaene des Cruyses*, ald. 1693 beiden met platen. Zijn dichttrant is volkomen dien van CATS, dien hij tot zijn model schijnt genomen te hebben.

> Soo dan, almachtigh Godt, die straelt met uw ghesichten,
> En raeckt het binnenste van allen ons ghevrichten;
> Aen wie dat is bekent het alderkleynste sier,
> En oock staegh sorghe draegt voor 't alderkleynste dier.
> Hoe veel en zynder niet al stonden van myn leven
> Met haest voorbyghegaen als van den wint ghedreven?
> Eylaes! myn schoonen tydt is dickmael wegh ghevlucht,
> Ach, sonder eenigh nut, en sonder rechte vrucht.
> Den geest is wel bereydt om hooger op te sweven,
> En met een innigh hert aen Godt te moghen kleven,
> Maer dit ellendigh vleesch, gheneyght tot aerdschen draf,
> Dat snyt my even staegh myn beste veeren af....
> Kloeck aen dan, myn ghemoet, wilt u niet meer vermaken,
> Maer capt den anker af van alle 's wereldts saecken,
> En spant de seylen op van uwe ziel met haest,
> Terwyl Godts gratie vast een hemels koeltjen blaest Leven enz. van den H. BRUNO, bl. 63..

[Thomas van Malsem]

Malsem (Thomas van) A. FOKKE, Sz. Genealogie van Thomasvaêr, bl. 15., een beroemd comisch tooneelspeler aan den Amsterdamschen schouwburg, vervaardigde in 1704 het kluchtspelletje: *De Bruiloft van Kloris en Roosje*, in het welk de persoonaadjen allen naar de doopnamen zijner

medeacteurs zijn genoemd. Dit nietsbeduidend vodje wordt sedert dien tijd jaarlijks weder opgewarmd, achter VONDELS *Gysbrecht van Aemstel*, waartoe het geene de minste betrekking heeft, en daarmede even zoo weinig in verband staat als de zoogenaamde nieuwejaarswensch, die met alle geweld de personaadje van *Thomasvaêr* als eene corvée wordt opgelegd.

[Adam van Mander]

Mander (Adam van) PAQUOT,*Mém*. Tom. IV, p. 400., een jonger broeder van CAREL, die volgt, beöefende, even als deze, de schilder- en dichtkunst. Achter den titel van *Het Leven der ovde antycke doorluchtighe Schilders*, van den laatsten, leest men een gedicht, dat zij gemeenschappelijk opgesteld hebben, zijnde eene *Etimologie, oft uytlegh, waer 't woordt Schilder, oft Schildery, zijn hercomst van heeft*; het is eene zamenspraak tusschen ADAM en zijn' broeder CAREL, die wij, om de curieusheid dezer etymologie, waarmede men in hunnen tijd voorzeker vrede had Immers, onnozel genoeg, zegt KILIAAN, op het woord schilderen, *pingere, depingere: quasi dicas clypeum formare!* Dus was een schilder (*pictor*) in dien tijd etymologisch zoo veel als een schildenmaker (*faber scutarius*): eene afleiding, waarlijk een' BECANUS waardig. Van daar ook misschien dat het schilderswapen bestaat uit drie witte schilden op een blaauw veld., hier afschrijven.

Adam.
V handt en houdt nauw op de Schilder-const t'ontwerpen,
Of ghy begint van nieus u sinnen, Broeder, scherpen,
Te halen voor den dagh verloren asch en stof,
Daer grooten geest in was, welcx Namen, Const, en Lof,
V Pen maeckt wederom d'onsterflijkheyt bevolen,
Veel meer al hadden sy ten Hemel toe Mausolen:
Nu om dat dit u Boeck niet handelt schier eenpaer
Als Schild'ren, Schildery, en Schilders voor en naer,
Seght waer uyt dat u dunckt 't woordt Schildery gheresen?
Sulcx hier te legghen uyt, sal niet onvoeghlijck wesen.

Carel.
Siet, Adam, Broeder weerdt, ick achte dat dit woordt
Van Schilder, oft Schild'ry, comt van den Schilden voort:
Want d'edel Helden cloeck van in den Krijgh voor Troyen
Hun Schilden lieten schoon met beeldewerck vermoyen,
Romeynen insgelijcx, jae hinghen hier en daer
Hun voorders Schilden op, in plaetsen openbaer,
In Stadthuys, eyghen sael, oft in der Goden Kercken,
Om daer ghedencken by hun Ouders vrome wercken:
Want stonden veel daer op na 't leven self ghedaen.
Dit Schilde Schild'ren, siet, en is sindt noyt vergaen,
Waer uyt dat is ghevolght, en voort en voort ghecommen,
Te segghen Schildery, en Schilders ons te nommen,
Ghelijck Clypeus *'t woort is in Latijn een schilt,*
En is graveren oock te segghen, als men wilt,
Om datmen Schilden plagh betrecken oft besnijden:
Wat bont is oft ghevleckt in Vlaems van oude tijden
Wordt schillede gheseydt, na dese Schilden bont,
Waer uyt ick acht dat ons, en ons wercks naem ontstondt.

Adam.
Dit houd' ick voor goet, gheld' en my voldaen hier mede,
Geen onnut sal doch zijn 't belet dat ick u dede,
Gaet voort, stelt oock ten toon u Schilder Helden cloeck,
Onsterflijckt hun naems eer, op dat sy 't doen u Boeck.

ADAM volgde zijn' broeder naar *Holland*, en vestigde zich als Schoolmeester te Amsterdam, waar hij hem overleefde.

[Carel van Mander]

Mander (Carel van) Leven van C. VAN MANDER, achter het II Deel van zijne *Levens der Schilders*. J.F. FOPPENS, *Bibl. Belg*. I Tom. p. 162. F. SWEERTIUS, *Ath. Bat*. p. 171. J. KOK, Vaderl. Woordenb. XXII Deel, bl. 229. R. VAN EYNDEN en A. V.D. WILLIGEN, Geschied. der Vaderl. Schilderk. I Deel, bl. 364., geboren te *Meulebeke*, bij *Kortrijk*, in de maand Mei 1548, was de zoon van CORNELIS VAN MANDER en JOHANNA VAN DER BEKE, beiden van aanzienlijken Brabandschen geslachte; reeds in 1248 was zekere GUALTERUS VAN MANDER Bisschop van *Doornik*; verscheiden andere leden hebben ook gewigtige diplomatische en militaire posten en aanzienlijke ambten bekleed PHILIPS DE GOEDE schonk den VAN MANDERS voor hunne getrouwe diensten aan het vaderland tegen de Engelschen en Schotten, een wapen, zijnde een witte zwaan met opgeheven vleugelen en eene gouden kroon om den hals, zwemmende op het water in een zwart veld.. De vader van onzen CAREL, een ruim bemiddeld man, uit eenige guiterijen en koddige jongensstreken bespeurende dat de knaap geest en vernuft had, zond hem naar *Thielt* ter

schole, om de Latijnsche taal te leeren, en vervolgens naar *Gend*, onder het opzigt van zijn' broeder FRANS VAN MANDER; doch daar des jongelings lust zeer tot de schilderkunst overhelde, werd hij door zijn' vader en oom bij den vermaarden LUCAS DE HEERE besteed, dien wij ook reeds als dichter hebben leeren kennen Zie ons II Deel, bl. 112., bij wien CAREL zich met lust en ijver in de dicht- en schilderkunst tevens oefende. Slechts korten tijd bleef hij bij dezen meester, alzoo zijn vader hem besteedde bij PIETER VLERICK, bij wien hij bleef tot in 1569, wanneer hij in zijn' vaders huis te rug kwam. Hier maakte hij meer werks van het rijmen dan van het schilderen, hetgeen hij echter niet geheel verzuimde, maar integendeel daarmede verbond; want onder anderen een *Sinnespel van* NOACH opgesteld hebbende, schilderde hij op een groot zeildoek eene genoegzaam levensgroote voorstelling van den zondvloed, met verscheiden verdrinkende menschen en beesten, als ook de drijvende ark, welk tafereel over het tooneel getrokken werd, terwijl door middel van pompen over een naburig huis zooveel water werd aangevoerd alsof het sterk regende, zoodat de aanschouwers, die van alle kanten in menigte waren toegevloeid om dit spel te zien, genoodzaakt waren achter uit te wijken. Hij stelde ook verscheide *Zotte Kluyten* (kluchten) op, waartoe de guiterijen der boeren hem de onderwerpen leverden, voorts *Tafelspelen, Refereynen, Liedekens, Sonnetten* en

al wat in den smaak der rederijkeren viel, wier talrijke kamers toen in *Braband* in vollen bloei waren, en hem van alle kanten kaarten zonden, om naar den prijs te dichten, gelijk hij dan ook vele eerprijzen won. De ernstige onderwerpen voor zijne *Spelen van Sinnen* nam hij uit den Bijbel, die zijn jonger broeder ADAM hem getrouw hielp vertoonen, doch zijn ouder broeder CORNELIS, die zich op den linnenhandel had toegelegd, vond er weinig smaak in; evenwel wist CAREL hem over te halen dat hij de straks gemelde vertooning van den zondvloed bekostigde.

In 1574 ondernam hij in het gezelschap van eenige jonge edellieden eene reis naar *Rome*, alwaar hij drie jaren bleef, en groote vorderingen maakte in de schilderkunst. Van daar begaf hij zich naar *Bazel*, en vervolgens naar *Weenen*, alwaar hij met den schilder SPRANGER F. LE COMTE, Konstcabinet, II Deel, bl. 45. en den beeldhouwer Du Mont den triomfboog vervaardigde, die bij gelegenheid der intrede van Keizer RUDOLPHUS werd opgerigt. Van daar begaf hij zich weder naar zijne geboorteplaats, en werd op eenigen afstand van dezelve door zijn' broeder ADAM, de rederijkers en de voornaamste inwoners plegtig ingehaald. Eenigen tijd hield hij zich in zijn' vaders huis bezig met schilderen en dichten; doch de binnenlandsche beroerten het verblijf op het platte land onveilig makende, zonden zijne ouders hunne beste goederen naar *Brugge* en *Kortrijk*, en hielden hun verblijf

beurtelings in die steden en te *Meulebeke*. In dezen onrustigen tijd was CAREL getrouwd, en had te *Kortrijk* zijn verblijf genomen. Op zekeren tijd zich naar *Meulebeke* begeven hebbende, om eenige goederen uit zijn' vaders huis te halen, die hij op drie wagens geladen had, vielen de Walen in het dorp, hetwelk zij uitplunderden, en den kranken ouden VAN MANDER de lakens en dekens van het bed roofden. ADAM, toen achttien jaren oud, betoonde bij deze gelegenheid eene zonderlinge tegenwoordigheid van geest; hij haalde een' verborgen degen en eene bijl, en, daar hij goed Fransch sprak, mengde hij zich onder de plunderaars, brak om strijd met hen kisten en kasten open, roofde zooveel als hij magtig kon worden, en redde op deze wijze verscheiden dingen van waarde; hij speelde zijne rol zoo goed, dat er niemand erg in had, want hij dwong zelfs zijne moeder geld af, dreigde haar te vermoorden, en mishandelde haar in schijn, om haar voor de wezenlijke mishandelingen van het andere gespuis te beveiligen. Inmiddels werd CAREL even buiten het dorp met zijne wagens gegrepen door een' hoop andere Walen, die hem naakt uitkleedden, den strop om den hals deden en hem aan een' boom wilden ophangen, toen een Italiaansch ruiter er bij kwam. CAREL sprak hem aan in de Italiaansche taal; de ruiter verwonderde zich dat een boer hem in zijne moedertaal aansprak, en vroeg hem waar hij zulks geleerd had. CAREL zeide te *Rome*; de andere vroeg wat hij daar had gedaan; het antwoord was ge-

schilderd. De Italiaan, hem sterk in het gezigt ziende, herkende hem, alzoo deze in het paleis van zekeren Kardinaal, waar CAREL schilderde, kennis met hem gemaakt, en deze hem somwijlen eene teekening of iets anders geschonken had. Sedert was hij onder de Italiaansche troepen van den Hertog van *Parma* in Spaanschen dienst getreden en naar de *Nederlanden* gezonden geworden. Deze vijandelijke ruiter werd bijkans door een wonderwerk hier CARELS redder, want van leer trekkende en op het geboefte inhouwende, dwong hij hen CAREL den strop weder af te doen en hem zijne kleederen weder te geven, doch met de andere goederen gingen zij heen. De Italiaan bleef bij CAREL, om hem voor verderen overlast te beschermen, en wilde hem in het leger in veiligheid brengen, waarvoor hij hem bedankte, zeggende dat hij nog een' ouden zieken vader in het dorp, en eene vrouw met een jong kind in *Kortrijk* gelaten had, alwaar hij zijn' vader, zijne moeder, broeders en zusters ook gaarne wilde brengen. De ruiter bleef derhalve tot het krijgsvolk met al den buit vertrokken was, en nam toen een hartelijk afscheid van hem. CAREL weder in zijn' vaders huis komende, ging met zijn' broeder hunne zuster halen, die ADAM in eene drooge gracht verborgen had, en nadat zij van den buit, dien ADAM zoo behendig verkregen had, hunne naakte ouders wat aan het lijf gedaan hadden, begaven zij zich te voet naar *Kortrijk*, alzoo in het geheele dorp geen paard of wagen meer te vinden was. Beurtelings hunnen zieken vader dragende, verlieten deze

beide nieuwe ENEASSEN dit Brabandsche *Troje*, en bragten den ouden man te *Kortrijk* in het graauwe Minderbroedersklooster, waar hem eene kamer ingeruimd, en hij van bed en verderen nooddruft voorzien werd, uit erkentenis voor de vriendschap, die deze monniken voorheen van den ouden VAN MANDER genoten hadden.

CAREL bleef in deze stad tot 1581, toen hij dezelve verliet, uit hoofde van de pest, aan welke zijne zuster met haren man en kinderen gestorven waren, en hij zich met zijne vrouw en een pas geboren kind naar *Brugge* begaf. Onderweg werden zij nogmaals door soldaten naakt uitgeschud, die zelfs het kind de windelen ontnamen. Dus geheel berooid kwamen zij te *Brugge*, waar de schilder PAULUS WEYTS hem dadelijk werk verschafte, doch de vijand deze stad dagelijks naderende en de pest zich aldaar insgelijks openbarende, begaf CAREL in 1[5]83 zich met zijn gezin naar *Holland*, en zettede zich eerst te *Haarlem* neder, waar hij bleef wonen tot 1603, en met GOLTZIUS eene soort van akademie oprigtte; hij begaf zich vervolgens op het huis te *Zevenbergen*, tusschen *Haarlem* en *Alkmaar*, en in 1604 naar *Amsterdam*, alwaar de dood een einde maakte aan het arbeidzaam en nuttig leven van den verdienstelijken man op den 11 September 1606. Hij werd met een' lauwerkrans om het hoofd in de kist gelegd, met groote pracht in de Oude Kerk begraven en zijne nagedachtenis levendig gehouden door een bundeltje lijkdichten, onder den titel van

Epitaphien ofte Grafschriften, in 1609 te *Leyden* gedrukt Onder deze weinig beduidende rijmen van min bekende rederijkers wordt een zeer fraai Grieksch lijkdicht aangetroffen, zonder naam van maker; onder anderen wordt daarin bl. 7 van hem gezegd:

Ημος Φοιβος εην πολυιδρις Απελλης: Φοιβος μεν Φωνη, χερσιδε Κωος εην.

.

Bij zijne weduwe liet hij zeven kinderen na, waaronder een zoon, mede CAREL genaamd, die zich als een goed portretschilder heeft vermaard gemaakt A. HOUBRAKEN, Schouwburg der Schilders, I D. bl. 251., en insgelijks de dichtkunst beöefende. Er bestaat van hem onder anderen een *Lofdicht op den Snuiftabak*. Hij was Hofschilder van Fredrik III, Koning van *Denemarken* VONDELS Poëzy, I Deel, bl. 548., die hem overlaadde met eer en gunstbewijzen. Behalve dezen, waarschijnlijk zijn' jongsten zoon, heeft VAN MANDER nog verscheiden leerlingen gehad die goede meesters geworden zijn, onder anderen den beroemden FRANS HALS.

VAN MANDER behoort in ons oog tot de genen, die met den zestien jaren vóór hem gestorven COORNHERT ‘de nevelen der bastaardij verdreven en HOOFT de fakkel in handen gegeven heeft, die gedurende het grootst gedeelte der zestiende eeuw onze vaderlandsche letterkunde zoo luisterrijk heeft verlicht Zie ons III Deel, bl. 93..’ Men moet zich inder-

daad verwonderen dat de verdienstelijke man, wiens leeftijd viel in het tijdvak der Nederlandsche beroerten en hevigste geloofsvervolgingen (hij behoorde tot de Doopsgezinden), zooveel geschilderd en geschreven heeft. Welligt heeft hij als schilder grooter verdiensten dan als dichter, immers zijne schilderstukken, meest Bijbelsche historiën voorstellende, worden nog door de kenners op hoogen prijs geschat; maar hij behoort altijd met zijn' voorganger COORNHERT en zijn' tijdgenoot SPIEGEL, die hem slechts zes jaren overleefde, onder de ijsbrekers, die den edelen vernuften der zeventiende eeuw het spoor baanden tot eene betere beöefening van onze vaderlandsche dichtkunst dan tot hiertoe door de armzalige rederijkkamers geschied was ABRAHAM VAN DER MYLE zong bij gelegenheid der uitgave van de *Bucolica en Georgica, dat is Ossenstal ende Landwerk van* P. VIRGILII MARONIS, door VAN MANDER vertaald en in 1597 te *Haarlem* gedrukt:

Maer Mander heeft met vlyt en kloecke naerstigheyt
Eerstmael den wegh deurboort, gewesen end' bereyt,
Hoe in ons eyghen tael ons lantvolck oock magh zinghen
Een lieflijck veltgezangh, end' droefheyt daer met dwinghen.

. VAN MANDER schijnt ook geene gemeenschap gehad te hebben met die van *Haarlem* noch die van *Amsterdam*, hoewel in zijn' tijd de besten. Het is waar dat zijne eerste voortbrengselen den rederijkersstempel dragen, maar aan zijne lateren kan men toch geene geestigheid betwisten; wij slaan zijn' *Olijf-Bergh*,

of Poëma van den laetsten Dagh op, en treffen al dadelijk deze wezenlijk geestige regels:

> *Maer datter bergh van zant verheven stonde*
> *Ten hemel toe, en God eens jaers maer sonde*
> *Een vogel uyt die een graen smaels droegh wech,*
> *Totdat hy gants waer slecht, Geslecht, geëffend. op sulck toesech*
> *Van dan verlost te zijn mocht hope wesen*
> *Voor die verdoemt moet eeuwich zijn na desen Olijf-Bergh, bl. 53..*

Men ziet dat zijn dichttrant hier reeds beter en vloeijender is dan die van COORNHERT en van zijne eigene vroegere gedichten, althans beter dan die van het geen de Heer DE VRIES als voorbeelden daarvan aanvoert Geschied. der Ned. Dichtk. I Deel, bl. 50., die dezen wakkeren man wijders slechts in het voorbijgaan ongunstig vermeldt en beneden COORNHERT plaatst. De Heer DE VRIES heeft waarschijnlijk dit werkje niet gekend, anders zou zijn oordeel omtrent VAN MANDER gewislijk gunstiger zijn uitgevallen. Wij voor ons gaan nog al tamelijk hoog met dezen verdienstelijken man; want, zeggen wij met L. BIDLOO,

> Want zelf de afkeerigheyd der rym-mode, in zyn' tyd
> Aan elk behaagelyk, en die men nu versmyt,
> Kan my zoo weynig in 's mans Poësy verhindren,
> Als 't zuyzen van den wind het orgelspel vermindren Pan Poëticon Batavûm, bl. 44..

En inderdaad, wat toch is er hinderlijks, 's mans leeftijd in aanmerking genomen, in regels als dezen?

Wat vindt men nu al blinde lien
Met balcken in haer ooghen
Die noch naer een cleyn stofken sien!
Sy willen eens anders hofken wien,
Die selv' niet veel en doghen.
'T is wel der hypocryten aert
Veel schuld een ander op te welven Opwelven voor opladen heb ik nergens elders aangetroffen.,
Daer over seer becommert, beswaert,
Te gaen en kycken elders waert
En nimmermeer op syn selven Gulde Harpe, oft des Herten Snarenspel, bl. 70..

Men vindt eene naauwkeurige optelling van zijne talrijke geschriften in proza en dichtmaat bij PAQUOT; dus oordeelen wij niet noodig die lange lijst hier af te schrijven Verscheiden dezer werken zijn meermalen gedrukt, onder anderen dat over het *Leven der Schilders*, in 1604 en 1618 in 4to.; in de laatste helft der achttiende eeuw verscheen er te *Amsterdam* een sierlijke druk in groot 8vo., 2 deelen met portretten en aanteekeningen van J. DE JONGH; men heeft echter bij deze laatste uitgave zijn uitvoerig gedicht: *Den Grondt der edel vry Schilderconst* achterwege gelaten.. en even min onzen lezers meer proeven van zijn' dichttrant mede te deelen dan nog deze enkele:

Voor u zijn gheleghen
In dit aerdsche dal
Twee diverse weghen,
D'een breet d'ander smal:
Vreucht is in den wijden,
Lustich ende schoon,
Maer naer dat verblijden
Is de doot den loon.

Coninghen princieren
Gaen hier cloeck van moe,
En willen oock stieren
Al het volck daer toe.
Om dat haer den nouwen
Wegh is onbekent,
Die vol druck en rouwen
't Leven heeft aent ent.

De werelt acht schande
Desen wegh te gaen:
Maer die met verstande
Doorreijsen dees baen
Die sullen gheluckigh
Zijn in 's heeren dach,
Als de ander druckich
Sullen doen beclach.

Want al 's weerelts pooghen
En is anders niet
Dan naer dat met ooghen
Den mensche hier siet,
Wellust, rijckdom, eere,
Onghedueric cort,
Aldus ghedoolt seere
Int verkiezen wort.
- - - -
Voor slot ick vermane
Elck wie singht of hoort
Arbeijt in te gane
Door de enge poort,

Daer men stijf moet dringhen,
Want dit is ghewis
Boven alle dinghen
Een ons noodich is Gulde Harpe, oft des Herten Snarenspel, bl. 98..

VAN MANDER zinspeelt met dezen laatsten regel op zijn *symbolum* of spreuk: *Een is noodig*; elders doet hij zich door een anagramma of naamszinspreuk kennen, makende uit CAREL MANDER: *elc man rader*. Deze aardigheid was in zijn' tijd zeer gemeen onder de rederijkers. Sommigen dezer spreuken waren inderdaad zeer zinrijk en geestig, doch de meesten onbeduidend en laf.

[Jacob van Manen A.Z.]

Manen (Jacob van) A.Z. bloeide in het laatste gedeelte der vorige eeuw, en dus in een tijdvak dat het van dichtgenootschappen wemelde en als het ware medailles regende; hij was ook te *Utrecht* een werkzaam lid van zoodanig genootschapje, onder de leuze: *Volmaekter door den tijd*, alwaar niet weinig gelikt en beschaafd werd: des VAN MANEN met grond geheel mismoedig en ter nedergeslagen mogt uitroepen:

Wie zou zich aan den band der dichtkunst nog verslaven,
En sluiten zijnen geest in zulk een' engen band?

- - - - - - -

Het is ook, dacht VAN MANEN, voor een' dichter (versta hier verzenmaker) om uit zijn vel te springen!

> Acht hij zijn stof voltooid, dan moet hij aan 't beschaven;
> Dan komt de last eerst aan. Hij spilt op Taal en Trant
> En Snijding, Rust en Stijl en 't Rijm, dien dwingeland,
> Zijn' vrij geboren geest en ongedwongen gaven Mengeldichten van het Genootsch.
> *Volmaekter door den tijd*, I Deel, bl. 166..

Wij gelooven echter dat VAN MANEN weinig van het laatste aan het eerste te verspillen had, schoon zijne stukjes in de uitgegeven verzameling de minsten niet zijn. In 1780 dong hij naar de gouden en zilveren medailles bij het Leydsche dichtgenootschap, dat tot prijsstoffe had opgegeven: *Gods wijsheid in zijne werken*; het genootschap zond hem wel met ledige handen heen, maar liet zijn vers toch *cum caeteris* drukken Tael- en Dichtl. Oefen. IV Deel, bl. 103., dat toen al eene heel groote eer was. In dit gedicht noemt hij de zon eene

> onverslindbre zee van vuur Ald. bl. 107..

Wij vertrouwen dat eene eigenlijke zee van water even zoo onverslindbaar is als deze figuurlijke van vuur, die voor het gezond oordeel nog onverteerbaar bovendien is Met dit gemakkelijke *bre* (baar) zijn meer dichters in de war, en gebruiken het meestal verkeerd, in plaats van *lijk*; verkwikbre rust, bij voorbeeld, is immers louter onzin; de rust is verkwikke *lijk* voor den vermoeiden mensch, die even daardoor verkwik *baar* is; een algebraïsch problema kan op zich zelve zeer bevatte *lijk*, maar voor den kundigen slechts bevat *baar* zijn; gelijk eene wonde zeer genees *lijk*, maar voor den bekwamen wondheeler slechts genees *baar* zijn kan..

[Cornelis Manilius]

Manilius (Cornelis) J.F. FOPPENS, *Biblioth. Belg*. T. I. pag. 213. SANDERUS, *de Gandavensibus*, pag. 35. SWEERTIUS, *Athen. Belg*. pag. 192. PAQUOT,*Mém*. T. VIII, p. 295. J.F. WILLEMS, Verh. I Deel, bl. 253., geboren te *Brugge*, in het begin der zestiende eeuw, was Boekdrukker te *Gend*, alwaar hij, behalve een Spel van Sinne, *De Doodt* genaamd, berijmde en drukte eene *Declaratie van den Triumphe beweezen den hooghgeboren Prince van* Spaengjen, PHILIPS, *des Keysers* CHARLES *van* Oostenryks *Soone binnen de stadt van* Gendt, *den* 13 *Julii* 1549.

[Jan Florisz. Mansvelt]

Mansvelt (Jan Florisz.). *De Klucht van de noble Vryagie*, in 1670 gedrukt, is al wat wij van dezen kunnen vermelden.

[Rudolph Marcus]

Marcus (Rudolph) Vervolg op WAGENAAR, Amst. fol. bl. 553., uit een aanzienlijk geslacht in *Amsterdam* geboren, overleed aldaar in 1772. Hij leverde den schouwburg twee goed bewerkte treurspelen uit het Fransch, namelijk *Farnabazes of de edelmoedige Gunsteling*, 1744, en *Jugurtha*, 1759.

[Philips van Marnix]

Marnix (Philips van) J. PRINS, Leven van PH. VAN MARNIX, in de Levens der Ned. Dichters en Dichteressen, door het Genootschap: *Kunst wordt door arbeid verkregen*, I Deel. J. KOK, Vaderl. Woordenb. II Deel, bl. 525. J.W. TE WATER, Hist. van het verbond der Edelen, III Deel, bl. 29. J. SCHELTEMA, Staatk. Nederl. II Deel, bl. 65. Levens van Nederl. Mann. en Vr. IV Deel, bl. 128. J.F. FOPPENS, *Bibl. Belg*. T. II. pag. 1036. BAYLE, *Dict*. Art. *Aldegonde*. C. SAXII *Onom*. T. III. pag. 466. N.G. VAN KAMPEN, Geschied. der Ned. Lett. en Wetensch. I Deel, bl. 115.; Heer van *St. Aldegonde*, *West-Souburg* en *Touwinck*, in

Zeeland, werd in 1538 te *Brussel* geboren. Hij was de tweede zoon Zijn ouder broeder was JAN VAN MARNIX, Heer van *Thoulouse*, den 18 Maart 1567 gesneuveld in een gevecht tegen de Spanjaarden bij *Oosterweel*. E. V. METEREN, *Ned. Hist*. I. 399. van JACOB VAN MARNIX, Heer van *Thoulouse, Budingen* en *St. Aldegondes Berg* Dit *St. Aldegondes Berg* (*Mont St. Aldegonde*) is eene heerlijkheid in *Henegouwen*, dus genoemd naar de H. ALDEGONDE (ADELGUNDA), de dochter van den Frankischen Prins WALDER, aldaar geboren in 630. Zij nam het geestelijk gewaad aan en stichtte een klooster te *Maubeuge*, alwaar zij in den reuk van heiligheid stierf in het jaar 684. De Roomsche kerk viert hare gedachtenis op den 30 Januarij. Deze heerlijkheid aan PHILIPS bij zijn' vaders dood ten deel gevallen zijnde, bragt hij den titel over op zijn kasteel *Souburg*, op het eiland *Walcheren* (M. GARGON, *Walch. Ark*. II. 43). Overigens was het geslacht van MARNIX geenszins vermaagschapt aan dat van ST. ALDEGONDE, oorspronglijk uit *Artois*, waarvan verscheiden leden aanzienlijke ambten in de *Nederlanden* hebben bekleed, onder anderen PHILIPS VAN ST. ALDEGONDE, Heer van *Noircarmes*, menigvuldige malen vermeld in onze vaderlandsche geschiedenissen en aan zijne wonden gestorven te *Utrecht* in 1574. Zie over dezen en eenige andere voorname afstammelingen uit dit geslacht J. KOK, *Vad. Woordenb.* II Deel, bl. 521 en de Geslachtlijst van MARNIX, achter diens leven, door J. PRINS, beter en volledíger dan bij S. VAN LEEUWEn, *Bat. Illust*. pag. 1103., gehuwd met MARIA S. VAN LEEUWEN *l.c*. noemt haar MARGARETA; doch dit was de naam van hare oudere zuster, gehuwd met THOMAS VAN THIENEN, Heer van *Castres* en *Rombeek*. HEMMERYCOURT. PHILIPS bloeide dus ten tijde van het uitbarsten der beroerten in de *Nederlanden*, en speelde eene

gewigtige rol op het staatstooneel, want hij behoorde onder die wakkere mannen, die met moed en beleid, standvastigheid en voorzigtigheid, de eerste krachten inspanden ter afschudding van het Spaansche juk, en wier onverschrokken volharding de hechte grondslag werd van ons naderhand zich met zoo veel waardigheid onder de volken van *Europa* handhavend vrij gemeenebest.

Wij hebben in den loop van dit werk reeds meer aanzienlijke staatsmannen ontmoet, die in moeijelijke tijden, en gekromd onder den last hunner gewigtige bedieningen, noch lust en gelegenheid hadden ter beöefening van de letteren en de kunsten, die vriendinnen zijn des vredes. Onder dezen bekleedt onze MARNIX, zoo niet de eerste, althans de vroegste plaats. Wij zullen hem zien optreden als schrander staatsman, dapper krijgsheld, bekwaam godgeleerde, grondig taalkundige, vernuftig schrijver en behaaglijk dichter, die in dit laatste opzigt al zijne voorgangers overtrof, boven al zijne tijdgenooten uitmuntte en zijnen opvolgers tot eene helderlichtende baak verstrekte.

Zijne ouders, waarschijnlijk in het geheim der Hervormden leer toegedaan, zonden hem vroegtijdig naar *Geneve*, om zich in de regtsgeleerdheid en letteren te oefenen. Aldaar was hij de huisgenoot van den beroemden CALVINUS, die, benevens zijn ambtgenoot BEZA, hem in het Latijn, Grieksch, Hebreeuwsch en de godgeleerdheid onderwees. Met zijn tweeëntwintigste jaar keerde hij naar de *Nederlanden* te rug; doch moest zich, gelijk hij zelf

getuigt, ‘den tijt van ses jaeren onder het cruice der vervolginghen, die te dier tijt seer strenghe waren, verborghen houden PH. VAN MARNIX, Apologetycke Antwoord, enz. bl. 47. Zie wegens dit werkje zijn Leven door J. PRINS, bl. 74 en de aldaar aangetogen schrijvers..’

In den herfst van 1565 trad MARNIX voor de eerstemaal ten openbare staatstooneele met het opstellen (waarschijnlijk in het Fransch) en eerst onderteekenen van het beroemde compromis Het oorspronglijk opstel wordt, volgens opgave van PRINS (bl. 10) gevonden in het zeldzame werk: *Description de l'état, succès et occurences advenus en Pays-Bas au faict de la Religion, depuis l'an* 1500 *jusqu'à*;, 1566; zonder naam van den schrijver in 1569 gedrukt, doch bij de uitgave der Nederduitsche vertaling wordt als zoodanig vermeld Mr. J. VAN WEESEMBEECK, Raad en Pensionaris van *Antwerpen*. of verbond der edelen, eene daad, voorzeker, die men als het eerste ontwaken der Nederlandsche vrijheid kan aanmerken. Het daaropvolgend in de eerste dagen van April 1566 aan de Landvoogdes overgeleverd smeekschrift blijkt niet van zijne hand geweest te zijn De slordige compilateur J. KOK (II. 525) houdt, zonder eenigen grond, den eerbiedwaardigen COORNHERT, door hem met minachting den ‘beruchten’ genoemd, voor den opsteller; ware dit zoo, dan zou het opstel zoowel in de drie deelen zijner werken worden aangetroffen als het verzoekschrift ten behoeve der Haarlemsche Roomschgezinden en andere politieke stukken. Het geheele artikel MARNIX betreffende in het Woordenboek van dezen zoo onbekwamen als onbevoegden penvoerder, is, gelijk meer anderen, uiterst gebrekkelijk, en steekt zeer onvoordeelig af bij de nette en naauwkeurige levensbeschrijving van den kundigen PRINS, die wij hier voornamelijk volgen. Het geen Kok in de eerste deelen van zijn Woordenboek anderen nageschreven of zelf zonder eenigen smaak zamengekrabbeld heeft, steekt even zoo onvoordeelig af bij het geen anderen, na zijn' dood, ter voltooijing van dit werk, met oordeel en zaakkennis verder daaraan geschreven hebben. Het is waarlijk jammer dat men de vroegere deelen van dit Woordenboek, welks plan voortreffelijk is, ook niet op nieuw beärbeid en het broddelwerk van Kok geheel verworpen hebbe. Het heeft inderdaad weinig meer waarde dan het geschrijf van een' VAN DER AA en derg., hoewel hij

ongetwijfeld bij deze overlevering zal tegenwoordig geweest zijn; althans hij deelde in de gevolgen van dit overleveren voor de meeste edelen; hij koos de ballingschap voor de gevangenis, en week naar *Heidelberg*, alwaar hij zich in dienst begaf van den Keurvorst van de *Paltz*, en vervolgens in dien van den Prins van *Oranje,* die in dien tijd insgelijks naar zijne Staten in *Duitschland* geweken was. Hij liet zich gebruiken tot algemeen' ontvanger der penningen, die bijeen gebragt werden om zich ter bevrijding van het Spaansche dwangjuk te wapenen.

Van 1567 tot 1571 zwierf MARNIX in *Duitschland* rond; nu was hij te *Emden*, om met de *Nederlandsche* ballingen te raadplegen wegens het voortzetten van de zaak der hervorming, en hen met raad en daad te ondersteunen; dan weder te *Wezel*, ter bijwoning van de vergaderingen der kerken onder het kruis; dan weder bevond hij zich te *Keulen* of elders aan den *Rijn*. Doch weldra werd hem een uitgebreider werkkring aangewezen; de Prins

van *Oranje* namelijk zond hem, behoorlijk gemagtigd, naar de eerste vergadering der Staten van *Holland*, uit de afgevallen steden te *Dordrecht*, tegen den 15 Julij 1572 beschreven; hij deed aldaar eene krachtige en mannelijke aanspraak, prees hunnen gedanen stap ten hoogsten, bemoedigde hen tot volharding, en verzekerde hen dat de Prins weder een leger op de been gebragt had, om hen onverwijld ter hulp te snellen J. WAGENAAR, Vad. Hist. VI Deel, bl. 377.. De Prins werd hierop eenparig aangesteld tot Gouverneur-Generaal en Stadhouder van *Holland*, *Zeeland, West- Friesland* en *Utrecht*, bij plegtige handtasting aan MARNIX beloovende hem getrouw te zullen bijstaan, waartegen deze uit naam van den Prins bij eede hetzelfde verklaarde E. VAN METEREN, Nederl. Hist. II Deel, bl. 72..

Nog in hetzelfde jaar, in het begin van December, werd hij door den Prins naar *Haarlem* gezonden, om aldaar, uit hoofde van de gedreigde belegering, de regering te veranderen en van Spaanschgezinde leden te zuiveren J. WAGENAAR, Vad. Hist. VI Deel, bl. 412..

Kort daarop aangesteld zijnde tot Krijgsbevelhebber van *Delft*, *Rotterdam* en *Schiedam*, werd hij in de schans te *Maaslandsluis* door de Spanjaarden overrompeld en gevangen genomen. Zij voerden hem naar *Utrecht*, alwaar hij bijkans een jaar lang op het kasteel *Vredenburg* gevangen zat, en eerst in 1574, na de overgave van *Middelburg*, door tusschenkomst van den Spaanschen Gouverneur de-

zer stad, den edelmoedigen MONDRAGON ontslagen werd P.C. HOOFT, Ned Hist. IX Boek, bl. 397., waarop hij zich weder naar den Prins begaf, die zich toen te *Gouda* bevond. Gedurende zijne gevangenschap werd hij door de Spanjaarden zelven gebruikt om openingen te doen tot een' vredehandel, en voor eenigen tijd onder borgtogt ontslagen, om deswege met den Prins te *Rotterdam* te gaan spreken. Doch alles liep vruchteloos af, even als de onderhandeling te *Breda* in het volgende jaar, tot welke hij, nevens anderen, gemagtigd was. Beter slaagde hij in het voortzetten der Gendsche bevrediging (*pacificatie*), die hij in 1576 sloot en teekende. Ondertusschen had hij zich op hoogen last in het begin van 1575 naar *Heidelberg* en elders in *Duitschland* begeven, om Professoren voor de pas opgerigte Leydsche hoogeschole op te sporen WAGENAAR zegt stellig (VI. 498) dat hij ze van daar herwaarts bragt; doch dit is eene dwaling; zie J. PRINS, *Leven van* PH. VAN MARNIX, bl. 19 aant. *r* en *Bijv. en Aanm. op het VI. deel der* Vad. Hist. bl. 121.. Naauwelijks was hij te rug, of de Prins zond hem nog in hetzelfde jaar naar *Frankrijk*, om de belangen van zijn huwelijk te regelen met CHARLOTTE VAN BOURBON. Deze vorstin, de dochter van LODEWIJK, Hertog van *Montpensier*, was in hare jeugd tot den geestelijken staat bestemd en Abdis van *Jouarre* geworden, doch uit tegenzin in het kloosterleven in 1572 naar *Duitschland* gevlugt, van waar MARNIX, die haar voor den Prins ten huwelijk had verzocht, haar met twee oorlogsschepen her-

waarts begeleidde J. WAGENAAR, Vad. Hist. VII Deel, bl. 68. en in 's Prinsen naam in den *Briel* ondertrouwde. Tevens was hij gelast te ondertasten, of men in *Frankrijk* ook eenigen onderstand zou kunnen bekomen, dit niet gelukkende, werd hij in de maand November deszelfden jaars 1575 met PAULUS BUIS en FRANÇOIS MAELZON in plegtig gezantschap naar *Engeland* gezonden om der Koningin ELIZABETH de oppermagt over deze landen aan te bieden, welke zij weigerde, uit dezelfde staatkundige gronden, waarop zij kort te voren, ten behage des Spaanschen gezants, aan vijftig Nederlandsche edelen, en daaronder ook MARNIX, haar rijk verboden had Ibid. bl. 82, 86. L. AIKIN, Leven van ELIZABETH, II Deel, bl. 6. Maar ‘eindelijk kwam toch de tijd, dat zij het raadzaam oordeelde, haar voordeel naauwer met dat van deze provinciën te verbinden.’ Bl. 8.. Dit verbod wederhield hem echter niet om in 1581 zich in het gevolg des Hertogs van *Anjou* nogmaals naar *Engeland* te begeven, om diens huwelijksvoorslag bij de Koningin te ondersteunen. Reeds in het vorige jaar bevond Marnix zich onder de zeven gemagtigden, die van wege de Staten dezer gewesten naar *Frankrijk* gezonden werden, om de hooge overigheid aan gemelden Hertog op te dragen. MARNIX hield zich zoo stellig verzekerd van den voortgang des huwelijks van den Hertog met ELIZABETH, waaruit hij veel goeds voor de *Nederlanden* voorspelde, dat hij daarvan zijnen zenderen een al te voorbarig berigt gaf, die daarop een' gedenkpenning

lieten slaan G. VAN LOON, Ned. Historiepenn. I Deel, bl. 285.. Ondertusschen kwam dit huwelijk niet tot stand L. AIKIN, Leven van Elizabeth, II Deel, bl. 40., en MARNIX eerlang met den Hertog in de *Nederlanden* te rug.

Wij moeten verscheiden, elders in het breede geboekte bijzonderheden uit het leven van dezen schranderen staatsman stilzwijgend voorbijgaan. Het is onze zaak niet te onderzoeken of, en voor hoe ver hij deel had in de daarstelling der Unie van *Utrecht*, en in de Gendsche onlusten van I577; maar wij mogen niet onvermeld laten dat hij in 1578 van wege de Algemeene Staten naar den rijksdag te *Worms* gezonden werd J. WAGENAAR, Vad. Historie, VII Deel, bl. 200., alwaar hij den 7 Mei in de vergadering der rijksvorsten eene uitmuntende Latijnsche redevoering hield, om den Keizer en de Duitsche vorsten te bewegen tot bijstand der verdrukte *Nederlanden*. Deze redevoering is ten allen tijde als een meesterstuk van welsprekendheid beschouwd geworden P. BURMANNI *Anal. Belg*. T. I. Praef. p. xcv. P. FRANCII *Orationes*, p. 592. P.C. HOOFT, Ned. Hist. XIII B. bl. 571. TE WATER Hist. van het Verbond der Edelen, III Deel, bl. 72, Aanteek. *r*. en SCHELTEMA Staatk. Nederland, II Deel, bl, 69. zeggen dat het Latijnsch opstel verloren is, doch de waarheidlievende VAN METEREN Nederl. Historie, 8vo. II Deel, bl. 142. verklaart geen breeder uittreksel van deze redevoering te geven, omdat dezelve toch ‘ge-

drukt' is PRINS (bl. 67) vermeldt van deze gedrukte redevoering een exemplaar als aanwezig op de bibliotheek der Leydsche hoogeschole, getiteld: PH. DE MARNIX, *Oratio pro Matthiae Archiduce Austriae et Ordinibus Belgicis, habita* Wormatiae *in Comitiis, mense Majo* 1578. Tegen deze redevoering schreef CORNELIS LOOS, van *Gouda*, onder zijn' verlatijnsten naam, CORNELIUS CALLIDIUS, *Chrysopolitanus*, een vinnig werkje, in 1579 te *Luxemburg* gedrukt, en getiteld: *De tumultuosa Belgarum sedanda; ad Christiani orbis Principes et cunctos publicae ac Christianae tranquillitatis amantes, brevis consultatio*. J.F. FOPPENS, *Bibl. Belg*. T. II. p. 1038., eene zakelijke vertaling vindt men bij BOR Nederl. Oorlogen, XII B. bl. 27.; ook is dezelve door den Brabandschen dichter HOUWAERT in dichtmaat overgebragt en in hetzelfde jaar te *Antwerpen* gedrukt.

Na zijne terugkomst van deze vruchtelooze bezending en van eene reis naar *Oost-Friesland*, nam hij zijn verblijf op zijn kasteel *West-Souburg*, op het eiland *Walcheren*, waar hij eenigen tijd buiten staatsbedieningen doorbragt; althans hij verschoonde zich van de uitvoering van zekeren last van wege de Algemeene Staten bij den trouwloozen Hertog van *Anjou*, die zich te *Duinkerken* bevond, welligt uit misnoegen, dat de Staten van *Holland*, ondankbaar genoeg, het sober tractement van twaalf honderd guldens jaarlijks, dat de bekwame man voor zijne gewigtige diensten sedert 1577 genoot, hadden ingehouden, en dat wel in een' tijd dat hij van zijne goederen in *Henegouwen* en *Vlaanderen*, toenmaals door den vijand bezet, geene inkomsten trok, en dus bijna geene middelen meer had, om

naar zijnen staat te leven P. BOR, Ned. Oorlogen, XVIII B. fol. 10 *verso*.. Doch in 1583 werd hij door den Prins aangesteld tot Burgemeester van *Antwerpen*, in welke stad het toen zeer oproerig en hagchelijk was, en die bovendien nog met een beleg van den Hertog van *Parma* bedreigd werd. MARNIX aanvaardde niettemin dit gewigtig ambt tot genoegen van den Prins en der weldenkende ingezetenen, doch weigerde het markgraafschap dezer stad, hem tevens opgedragen. Bij zijn' hoewel mislukten aanslag op het naburig *Lier*, gaf hij zoo wel blijken van beleid en dapperheid in het veld E. VAN METEREN, Ned. Hist. IV Deel, bl. 167. als van wijsheid en rijp beraad in het burgerlijk bestuur der stad, en daar hij de bekwaamheden van krijgsoversten met die van magistraatspersoon zoo gelukkig vereenigde, verdedigde hij de stad gedurende hare belegering door den Hertog van *Parma* meer dan een jaar lang in beide hoedanigheden, doch moest haar den 17 Augustus 1585 op redelijke voorwaarden overgeven. Zeer kwalijk werd deze overgave hem afgenomen, zoodat hem verboden werd in *Holland* of *Zeeland* te komen, waarom hij eene verantwoording wegens zijn daarbij gehouden gedrag in het licht gaf, gelijk zijne eer ook mannelijk ter harte genomen werd door den grijzen, dapperen en kundigen Veldmaarschalk LA NOVE, die zijn gedrag vergeleek bij dat van den Romeinschen Consul TERENTIUS VARRO, die na den verloren slag bij *Cannae* zich insgelijks weder onder zijne mede-

burgers begaf, om met hen op nieuw ten nutte des vaderlands werkzaam te zijn E. VAN METEREN, t.a.p. bl. 265.. In spijt van het verbod der Staten begaf MARNIX zich naar zijne Zeeuwsche heerlijkheid *West-Souburg*, nadat hij bij een verzoekschrift aangeboden had tegen zijne beschuldigers gehoord te worden; doch er kwam niemand opdagen, en hij werd in zijn huis gegijzeld Refol. van Holland, 21 Nov. 1585, bl. 711.; doch, hoewel eerlang van deze gijzeling ontheven, ondervond de verdienstelijke man maar al te zeer dat hij zijn' vriend en beschermer WILLEM I verloren had, die op den 10 Julij 1584 door de hand eens moordenaars was gevallen; althans men hield hem buiten alle ambten en bewind van regering, en bovendien verdacht van Spaanschgezindheid J. WAGENAAR, Vad. Historie, VIII Deel, bl. 83., omdat hij edelmoedig genoeg was om de verdiensten van den Hertog van *Parma* te erkennen en hem den billijken lof niet te weigeren, hierin handelende volgens den pligt van ieder' eerlijk' man, namelijk de deugd zelfs in zijn' grootsen vijand te prijzen; in minder dan een jaar vergat men zijne twintigjarige verkleefdheid aan de zaak der vrijheid, zijne menigvuldige gewigtige diensten, aanmerkelijke opofferingen en verstaalde trouw, en leende gretig het oor aan de snoodste aantijgingen van laaghartigen en afgunstigen, die niet waardig waren in zijne schaduwe te staan.

Bijkans vijf jaren bragt MARNIX door in stille

rust op zijne Zeeuwsche landhoeve, zich bezig houdende met boekoefeningen en veelvuldige briefwisseling met geleerde en vermaarde mannen; doch in 1590 werd hij op nieuw de diplomatische loopbaan ingezonden door de Staten van *Zeeland*, die hem tot hunnen buitengewonen gezant benoemden aan het Fransche hof PRINS zegt (bl. 37), WAGENAAR (VIII. 351) naschrijvende, dat MARNIX door de Algemeene Staten als afgezant naar *Frankrijk* werd gezonden; doch bij TE WATER (III, 66) vindt men de reden en het oogmerk dezer buitengewone zending vermeld, als ook dat dezelve alleen van wegens de Staten van *Zeeland* geschiedde.. Bij zijne terugkomst werden hem achthonderd ponden toegelegd, voor hetgeen hij aan achterstallen tot het jaar 1582 te vorderen had, behalve duizend of twaalf honderd guldens bij zijn vertrek voor reiskosten en eene toelage tot deze som bij zijne terugkomst, benevens een geschenk van duizend guldens, waarmede de Staten van *Zeeland* de onkosten van deze reis betaald rekenden, welke ten laste van de Generaliteit zouden gebragt worden.

Eindelijk stippen wij nog aan dat hij in 1593 gebruikt werd om de Prinses LOUISE JULIANE, dochter van WILLEM I, als Bruid van FREDRIK IV, Keurvorst van de *Paltz*, naar haren Bruidegom te verzellen; en in 1596 Prins MAURITS hem naar *Frankrijk* zond, om wegens de teruggave van deszelfs prinsdom *Oranje* te onderhandelen, van welke zending hij echter onverrigter zake te rug kwam Eerst negenenzestig jaren daarna, en dus in 1665, gelukte het HUYGENS, na vier jaren onderhandelens, WILLEM III het bezit van dit prinsdom te rug te bezorgen. Zie ons III Deel, bl. 441.

Hiermede was de staatkundige en krijgshaftige loopbaan van MARNIX met roem, ook zelfs bij het nageslacht, voleindigd. Thans zullen wij hem meer bepaald op zijne letterkundige loopbaan ontmoeten, en wel eerst als bijbelvertolker.

Tot hiertoe hadden de Hervormde gemeenten zich beholpen met eene gebrekkelijke vertaling van LUTHERS Hoogduitsche overzetting der zoogenaamde *Vulgata*, van welke MARNIX verklaarde ‘dat onder alle overzettingen van de Evangelische kerken geene was, die zoo ver van de Hebreeuwsche waarheid afweek dan de overzetting van LUTHER, dat men uit eene kwade Hoogduitsche eene erger Nederduitsche had gemaakt A. PARS, Naamrol, bl. 228..’ De Algemeene Staten in 1594 het besluit genomen hebbende tot het doen overzetten der gewijde oorkonden uit de oorspronglijke talen, oordeelden hem, als grondig in dezelven bedreven, daartoe het geschiktst, nadat hij reeds in 1586 door de Haagsche synode nadrukkelijk tot dit werk was aangezocht geworden De uitnoodigingsbrief wordt gevonden achter het I Deel van J. VAN IPERENS *Kerkel. Hist. van het Psalmgezang*., en vervolgens in 1592 de Leydsche synode te dien einde insgelijks het oog op hem gevestigd had. MARNIX werd alzoo door de Staten benoemd tot het vervaardigen eener nieuwe overzetting des Bijbels uit de Hebreeuwsche en Grieksche talen, op eene jaarwedde van vieren-

twintig honderd guldens en drie honderd guldens huishuur Refol. van Holl. 29 April 1594, bl. 109.. Hij nam zijne woonplaats te *Leyden*, om dat hij aldaar de noodige hulpmiddelen beter bij de hand had dan in *Zeeland* I. LE LONG, Boekzaal der Ned. Bijbels, bl. 783.. Bekrompen zielen waren van oordeel dat de Staten hem met dezen arbeid aldaar den weg afsneden om tot de Spaansche zijde over te gaan J.F. FOPPENS, *Bibl. Belg*. T. II, p. 1037., waartoe men hem, gelijk wij straks gezien hebben, als gezind zijnde verdacht hield; doch anderen, gelijk PRINS, en ook wij, zijn met GERDES *Scrinium antiq*. T. III, p. 3. van gevoelen dat zij deze stad hem tot eene eindelijke rustplaats na zoo veel arbeids hadden aangewezen In deze stille rustplaats en bij dezen vreedzamen arbeid werd van de Spaansche zijde op zijn leven toegelegd door een' Brabandsch' priester, MICHIEL RENICHON genaamd, die, tijdig gegrepen, verklaarde door den Graaf van *Barlaimont* te *Brussel* omgekocht te zijn om Prins MAURITS, FREDRIK HENRIK, OLDENBARNEVELD en MARNIX te vermoorden.. IJverig sloeg hij de hand aan het werk; en schoon hem in 1596 DRUSIUS, gelijk later de Delftsche Predikanten HELMICHIUS en CORNELII waren toegevoegd, heeft hij echter niets dan de overzetting van Genesis kunnen leveren N. HINLOPEN, Hist. der Nederl. Overz. des Bijbels, bl. 31., alzoo de dood hem overviel op den 15 December 1598. Hij werd te *Leyden* begraven, doch zijn gebeente werd naderhand in het familiegraf te *West-Souburg* bijgezet De Heer Mr. A.J. HURGRONJE, Secretaris der provinciale Rekenkamer van *Zeeland*, had het voornemen om aldaar een gedenkteeken voor MARNIX op te rigten, doch werd daarin door een' vroegtijdigen dood verhinderd. J.W. TE WATER, *Hist. van het Verbond der Edelen*, III Deel, bl. 891, aant. *a*..

Driemalen is hij gehuwd geweest; eerst met PHILIPPA VAN BAILOEUL, daarna met CATHARINA VAN EECKEREN, weduwe van JAN VAN STRALEN, en eindelijk met JOSINA DE LANNOY, weduwe van ADRIAAN VAN BAILOEUL, Heer van *Drures*, die hem kinderloos overleefde tot in 1606. Bij zijne eerste vrouw had hij een' zoon en drie dochters, en bij de tweede eene dochter. Al deze kinderen hebben zich door huwelijk met de aanzienlijkste geslachten verbonden Zie de reeds hiervoor bl. 320 aangehaalde geslachtlijst., doch het manlijk oir van MARNIX is reeds met zijn' zoon JACOB in 1599 uitgestorven De dochter van dezen, WALBURG VAN MARNIX, was in 1616 gehuwd met WILLEM VAN OLDENBARNEVELD, Heer van *Stoutenburg*, die, wegens een' aanslag op het leven van Prins MAURITS, in 1623, de vlugt nam en in Spaanschen dienst trad; zijne vrouw echter bleef in *Holland*, waar zij kinderloos overleed. J. WAGENAAR, *Vad. Historie*, X Deel; bl. 450-467..

Schoon MARNIX dus het aangevangen werk der Bijbelvertaling niet heeft mogen voltooijen, hij heeft echter een voornaam gedeelte der oude Hebreeuwsche godsdienstige liederen zijnen landgenooten vroegtijdig in hunne moedersprake leeren kennen. Niet slechts eene duidelijke prozavertaling der Psalmen leverde hij, maar hij sloeg ook de hand aan het werk om deze oude Joodsche dichtstukken door middel van maat en rijm bruikbaar te maken tot lofzangen voor de Christelijke gemeenten. De edele

MARNIX, die met dezen loflijken en hoogstmoeijelijken arbeid ’Den grooten langduerighen arbeyt, moeyte ende neersticheyt,’ zegt hij in de voorrede van den Middelburgschen druk van 1591, ’die wy hiertoe ghedaen hebben, kent God de Heere, ende sal een yeghelijck Christen mensche, die in de heylighe Schrift ende in het dichten ervaren is, lichtelijck connen afmeten.’ zich gevleid had der jeugdig Hervormde Kerke een' uitstekenden dienst te bewijzen, zag denzelven ondankbaar verwerpen, ter gunste van het armzalig broddelwerk eens *ex*-monniks en oproerigen predikers, die, wat de zedelijkheid zoo wel als de geleerdheid betrof, niet verdiende in zijne schaduwe te staan; een man, van wien, gelijk MARNIX reeds in 1571 aan den Hoogleeraar VULCANIUS uit *Frankrijk* schreef: ‘Indien men uit zijne woorden (zijn oproerig prediken) tot de daden besluiten mogt, men niet veel goeds te hopen had, aangezien hij zijn gemoed scheen verhard te hebben tot vasthouden aan eene razernij, waartoe men eens vervallen was (beeldstormerij en mishandeling van Roomsche geestelijken) *Illust. en Claror. Viror. Epist. Select*. Cent. II, Ep. LXVIII, p. 831..’ MARNIX betoonde zich over deze zoo onwaardige als ondankbare behandeling ook zeer gevoelig in verscheiden brieven aan zijne vrienden *Ibid*. Cent. II, Ep. LXXVII, p. 897. Ep. XCVII, p. 980 en meer brieven, die wy zoo ras niet vinden kunnen, of die het ons verdriet deswegens na te lezen. VAN IPEREN verhaalt *(Kerkel. Hist. van het Psalmgez*, I. 140-143) uitvoerig deze tegenstribbeling..

Deze Psalmberijming is voor de eerste maal gedrukt te *Antwerpen*, in 1580, vervolgens, veel verbeterd, in 1591 te *Middelburg*, met eene zeer verschoonende voorrede betrekkelijk de kreupele berijming van P. DATHENUS Een uittreksel uit deze voorrede gaven wij op diens Art. II Deel, bl. 111, Aant. 1. en den prozatekst daar tegenover, en eindelijk in 1617 zeer sierlijk te *Leyden*, bij L. ELZEVIER, met bijvoeging der berijming van DATHENUS, benevens de oude overzetting van den prozatekst en de nieuwere van MARNIX I. LE LONG, Boekz. der Ned. Bybels, bl. 770. De laatste uitgave der Psalmen van MARNIX is die te *Leyden*, bij P. VAN RAVESTEIN, 1647 gedrukt..

Hoe aanbevelenswaardig dus in alle opzigten deze Psalmberijming ook was, voor welke het ellendig maakwerk van DATHENUS dadelijk het veld had behooren te ruimen, handhaafde het wanschepsel des laatsten, gelijk men weet, zich bijkans twee eeuwen lang niet alleen boven den veel voortreffelijker' arbeid van MARNIX, maar, zonderling gevoeg, boven al wat gedurende dit geheele tijdvak oneindig beters in het licht verscheen, onder luide klagten dat men zoo lang toefde met het uitspreken van het banvonnis over DATHENUS. Om de meerdere voortreffelijkheid van den arbeid van den eersten boven dien des laatsten te doen kennen, behoeven wij slechts een' enkelen Psalm te vergelijken; wij kiezen daartoe een' der kortsten, namelijk den XCIII PSALM:

Dathenus.

1. *Godt regeert, zijnde met eeren becleet:*
Hy is verciert met kracht wijdt ende breet
En heeft 't aerdtrijck vast gemaeckt overal,
Dat het onbeweeghlick wel blyven sal.
2. *Uwe stoel, Heer, eeuwighlick vast bestaet,*
Gy zijt voorwaer eeuwigh Godt met der daet.
De waterstroomen hen verheffen, Heer,
Sy tieren en rasen met allen seer.
3. *Doch hoewel dat 's meyrs waterbaren fel*
Hen verheffen seer grouwelick en snel,
Die in den hemel woont is de Godt mijn,
Die sal noch veel hooger en stercker zijn.
4. *O Heer, seker is voor my uwen knecht*
De leer uwes monts ja goet en oprecht:
Uw heyligheyt is een cieraet seer schoon,
Uwes huysses, 't welck, Heer, is uwen throon.

Marnix

Volgens den verbeterden Middelburgschen druk van 1591..

1. *De Heere heerscht met heerlickheyt becleedt,*
Met hooge cracht omgort end toebereedt.
Des werelts gront heeft hy also gepast,
Dat hy niet wijckt, maer blijft al even vast.
2. *Heer, dijnen throon sal eewelick bestaen.*
Du bist een Heer van eewgen tijden aen.
De baren fel doirbortlen met gedruys,
Sy tieren seer en werpen schuym en bruys.
3. *Maer hoeseer doch dat twater sy gestoort,*
Hoe verr' dat oock sijn bruysschen werd' gehoort,
Noch heeft de Heer al onglijck stercker macht,
Daerby de zee gantz niet en wort geacht.

4. *Dijn tuygnis, Heer, is seer oprecht en claer*
End wort altijt bevonden even waer:
Dies sal dijn huys langduerig om end om
Staen toegeciert met grooten heyligdom.

Welk eene keurigheid van uitdrukking, duidelijkheid en zuiverheid van zin, bij een' geregeld voortgaanden jambischen rythmus, men hier - welk eene gewrongen, lamme brabbeltaal in kreupele tiensylbige ongeklemtoonde rijmen men daar aantreft, zal een kind opmerken Dat de geleerde MARNIX een man was van goeden smaak en gezond oordeel, blijkt uit de lezenswaardige *Voirrede* voor zijn Psalmboek, waarin hij rekenschap geeft van zijne manier van behandeling; hij wil doen opmerken ‘dat wy,’ zegt hij, ‘alomme, daer het ons mogelijck is gheweest, de ghemeyne ende ghebruyckelijcke wijse van spreken ghevolget hebben, behaluen dat wy so vele doenlyck is, alle gheschuymde ende vreemde woirden uit andere talen ontleent, hebben gemydet, mitsgaders oock alle stopwoirden, die men in den dichte, om den rijm te vinden, dickwils plach te ghebruyken.’ Overigens verdedigt hij op, in dien tijd, zeer aannemelijke gronden, het gebruik der pers. en bez. voornaamwoorden des tweeden enkelv. persoons *du, dijn, dijne*, in plaats van *gij, uw, uwe*, en bezigt dienvolgens ook het Hoogduitsche *du bist*, voor *gij zijt*, het geen hij voor meervoudig houdt..

Dat MARNIX in de kennis van den maatklank de armzalige rederijkers van zijnen tijd, met wie het niet blijkt dat hij eenige gemeenschap gehad heeft, bijkans eene eeuw vooruit was Dit wordt ook van hem getuigd door HUISINGA BAKKER, in zijne keurige Beschouwing van den trant onzer Nederduitsche verzen, geplaatst in de *Werken van de Maetschappy der Ned. Letterk. te* Leyden, V Deel, bl. 112., is kennelijk in

iederen Psalm, dien men bij hem opslaat. Wij kunnen van dezen grijzen en eerbiedwaardigen bundel niet afstappen, zonder het eerste couplet van den CL of laatsten Psalm nog af te schrijven:

Pryst den Heer alom end om,
En doir sijne cracht bereydt.
Godt de Heer sy hoog gepresen,
Om sijn wonderbare macht,
Van sijn eewich godlijck wesen.

Wij gaan ongetwijfeld hoog met dezen arbeid van den braven MARNIX, die zoo voortreffelijk uitviel, in een' tijd, dat het nog nacht was op den Nederlandschen zangberg; maar tevens zijn wij niet blind voor eenige leemten en in onzen tijd min kiesche uitdrukkingen, hoedanigen PRINS er eenige opgeeft Leven van PH. VAN MARNIX, bl. 86, 87.; doch zij worden door het menigvuldige schoon zoo rijkelijk opgewogen, dat wij ze gaarne over het hoofd zien; en doen dit te gereeder, daar wij uit de *VVaerschouvvinge aen den Leser* voor den eersten Antwerpschen druk van 1580 vernemen, dat hij deze Psalmen gedicht heeft ‘eensdeels sijnde in ballingschap, eensdeels in de gevangenisse onder de handen der vyanden, eensdeels oock onder vele andere becommernissen,’ waarlijk geene gunstige omstandigheden ter beöefening der dichtkunst.

Achter den Middelburgschen druk van 1591 heeft hij nog eenige Schriftuurlijke Lofzangen gevoegd, getrokken uit het Oude en Nieuwe Testament; hij deed dit niet, zegt hij, in de *Voirrede*, ‘uyt eenighe eyghen vermetenheyt ofte goetduncken, alsof wy ander luyden werck wilden berispen, oft den volcke afhendigh maeken; maer omdat wy sekerder ende orboirlijcker achten, ende souden oock van herten wenschen dat in Godes Ghemeynte gantzelijck niet en werde ingebracht, noch ghesonghen, noch ghelesen, dan het gene dat uyt de heylighe gheloofweirde Schriften des ouden ende des nieuwen Testaments eyghentlijck ghetoghen is.’ Wat nut ondertusschen, bij voorbeeld, de Joodsche lofzangen van MOZES en HABAKUK, van JONAS in den walvisch, enz. voor Christenen in de zestiende eeuw konden hebben, laten wij in de negentiende aan het onderzoek van scherpzinniger theologanten over; wij zouden in onze eenvoudigheid het gezang van JONAS, onder anderen, gepaster in zijnen walvisch oordeelen dan in eene Christelijke kerk.

Wijders zijn er van MARNIX met name geene andere dichtstukken bekend; zeer waarschijnlijk is het dat hij de hand gehad hebbe in het bekende *Geusen Liedeboecxken*, voor de eerste maal in 1581 gedrukt, althans hij wordt bij velen met waarschijnlijkheid gehouden voor het daarin voorkomende oude volkslied: *Wilhelmus van Nassouwen* Zie G.I. GALES, over den Oorsprong en Lotgevallen van dit Lied, in 1789 gedrukt; en ook J. SCHELTEMA'S verhandeling over hetzelve in de *Vad. Letteroef*. voor 1814, II St. bl. 109.. Er zijn

ook nog verscheiden prozaische, zoo godgeleerde als staatkundige geschriften van MARNIX aanwezig, zoowel in het Latijn als Nederduitsch, die men bij den naauwkeurigen PRINS opgeteld en omschreven vindt Leven van PH. VAN MARNIX, bl. 62 en volg.. De meeste opmerking daaronder verdient zijne bij uitstek geestige satyre, getiteld: *De Byenkorf der H. Roomsche Kercke*, waarin hij, *quasi* de leer dier kerk verdedigende, hare bewijsgronden op eene geestige wijze krachteloos maakt. Het is misschien een der zinrijkste en aardigste geschriften van dien tijd, dat veel meer nut deed dan de spitsvondigste spiegelgevechten der godgeleerden over zaken, waarvan zij niets wisten of met eenige zekerheid konden weten, en waaromtrent de H. inquisitie toch beslissende uitspraak deed, en den weg tot hooger beroep door brandstapels afsneed, een middel zoowel door CALVIJN en BEZA als door TORQUEMADA *probatum* geoordeeld om ketters tot zwijgen te brengen. MARNIX stond zeker niet op de hoogte, van welke hij zeggen kon: *Je ne décide point entre Genève et Rome*; hij besliste wel degelijk ten voordeele van het eerste; maar hij heeft door dit geschrift anderen op het standpunt gesteld dat zij dit konden zeggen, en dat is reeds veel in een' tijd van beeldstormerij en ketterbranderij, toen duchtige bewijzen voor het regt op het poortierschap des hemels. Hoe het zij, dit werk, dat voor de

eerste maal in 1569 in het licht verscheen, en sedert herhaalde malen herdrukt is, vond spoedig verscheiden tegenschrijvers; zoo gaf M. DONCANUS in 1578 eene *Consutatie van den Aldegondischen Byenkorf* in het licht, gelijk ook in 1598 te *Leuven* J. COENS, Priester te *Kortrijk*, eene Katholijke *Byenkorf*, waarin hij de korf van MARNIX een allerverderfelijkst boek noemt, gelijk FOPPENS veel later een schadelijk, ja zelfs allerverpestendst boek *Librum perniciosum, imo pestilentissimum*. Bibl. Belg. Tom. II, pag. 619 en elders. FOPPENS oordeelt anders tamelijk bezadigd omtrent MARNIX, en weigert hem zelfs hier en daar den verdienden lof niet, onaangezien het verbod van den boekkeurder, om, vooral geene ketters te prijzen, het geen de Leuvensche professor ook wel in het oog gehouden heeft, en alles behalve een onpartijdig beoordeelaar is., ook trad zekere JAN DAVID, van *Kortrijk*, tegen hetzelve te velde met zijne *Christelycken Biekorf der H. Roomsche Kercke*, in 1602 te *Antwerpen* gedrukt, zonder meer anderen te noemen, die de geestelijke wapens daartegen aangordden. Al deze geschriften, het eene vinniger dan het andere 'Doch geen hunner,' getuigt de onpartijdige Belg WILLEMS (II, 227); 'hoe goed hy wederlegde, kon het vernuft of den styl van MARNIX agterhaelen.' En oordeelt (*ald*. 276) 'dat er in het Nederduytsch geen werk bestaet door schryftrant en steekend vernuft meer overeenkomst hebbende met de schriften van VOLTAIRE, dan die van MARNIX.', zijn zoo vele bewijzen voor het belangrijke van den inhoud dezer geestige satyre; ook is dezelve, behalve door MARNIX zelven, onder den verbloemden

naam van JESUWALD PICKHART J.J. HARKENROTH, Oostfriesche Oorspronkelijkheden, II Deel, bl. 799., nog drie malen in het Hoogduitsch De laatste vertaling is, onder den titel: *Gereinigter Bienenkorb der H. römischer Kirche*, in 1733 te *Jena* gedrukt. en ook in het Fransch en Engelsch vertaald.

Wij zullen ons niet verdiepen in, noch eene optelling doen van de theologische en politieke verdedigschriften, die hij in dien woeligen tijd dikwijls verpligt was in het licht te geven; want het is bijkans eene onmogelijkheid dat de verdienstelijke man geene vijanden gehad zou hebben, die hij op de eene of andere wijze in het licht stond. Maar vriend en vijand, landgenoot en vreemdeling, Protestant en Katholijk geven getuigenis van zijne meer dan gewone geleerdheid en bekwaamheden in onderscheiden vakken, hetgeen hem in staat stelde tot het verrigten van geheel verscheidenaardigen arbeid; zoo schreef hij, bij voorbeeld, een tracraat van het H. Avondmaal en - eene verdediging van het dansen, in welke ligchaamsoefening hij veel vermaak vond.

Dat de uitmuntende man ongemeen werkzaam was blijkt uit zijn openbaar leven nog meer dan uit zijne schriften; ook zocht hij de rust niet hier: *Repos ailleurs* was zijne zinspreuk.

Ongetwijfeld behoort MARNIX, met reden de regterhand van WILLEM I genoemd, onder de groote mannen zijner eeuw en die geenen, aan wier moed

en beleid, volharding en trouw, het nageslacht het genot der burgerlijke en godsdienstige vrijheid te danken heeft; maar zuchtende zeggen wij het den Heer SCHELTEMA na: ‘Met reden zoude iemand, die niet bedacht dat volksdankbaarheid schaars is in Gemeenebesten, kunnen vragen: Waar staat 's mans standbeeld Staatk. Nederl. II Deel, bl. 72.?’

[Jan de Marre]

Marre (Jan de) J. WAGENAAR, Amst. fol. III St. bl. 257. N.G. VAN KAMPEN, Gesch. der Ned. Lett. en Wetensch. II Deel, bl. 116. was de zoon van HARMEN DE MARRE en GEESJE POSTER; hij werd geboren te *Amsterdam*, den 23 Augustus 1696. Van zijne vroege jeugd af, namelijk van 1708 tot 1731, en dus gedurende drieëntwintig jaren, zwierf hij op zee. Bedenkt men dat de aanhoudende omgang met ruw scheepsvolk waarlijk geene geschikte leerschool is van dichtkunst en beschaafde wetenschappen; bedenkt men dat hij aan boord van een schip en onder den woeligen scheepsarbeid, onder stormen en holle zeeën, niet te min door vlijtige zelfoefening even zulke aanmerkelijke vorderingen maakte in de letteren alsof hij zich aan de vaderlandsche kust aan eene stille akademie bevonden had; bedenkt men dat hij niets van de ruwheid, den zeevarenden eigen, in zeden en gedichten, overnam; bedenkt men dat in zijne wezenlijk fraaije dichtstukken meer sierlijkheid en natuurlijke schildering gevonden wordt, ook in die, waarin hij wijsgeerige onderwerpen behandelt, dan wel in de

meeste rijmstukken zijner zoetvloeijend heenneuriënde waterachtige tijdgenooten; bedenkt men, eindelijk, dat hij wijsgeerig, cyclisch, lier- en treurspeldichter tevens was, wiens veelzijdige kennis hem in staat stelde om zijne onderwerpen naar vereisch en duurzaam behaaglijk te behandelen, dan, neen voorzeker, oordeelkundige DE VRIES! kan men den wakkeren zeeman ‘den naam van verdienstelijk' dichter niet weigeren J. DE VRIES, Gesch. der Ned. Dichtk. II Deel, bl. 114.;’ integendeel, deze naam komt hem met vrij wat meer regt toe dan een' CLAAS BRUIN, KLINKHAMER, SEBILLE, FEITAMA en nog eenige dozijnen dergelijke methodieke verzenfabrikeurs, die in zijn' tijd de orakels van den Nederlandschen Parnas waren.

DE MARRE begon zijne poëtische loopbaan in 1728 aan boord van het O.I.C. schip *Heesburg*, waarmede hij als Schipper zijne laatste reis naar *Batavia* deed, met de eerste hand te slaan aan zijn uitvoerig dichtstuk, getiteld: *Batavia, begrepen in zes Boeken*, naderhand, in 1740, te *Amsterdam* gedrukt. In dit gedicht bezingt hij de togten der Nederlanders naar de *Indiën*, de opkomst der Oost-Indische Maatschappij en de grondlegging van derzelver hoofdplaats *Batavia* op het eiland *Java*, van welke stad, derzelver lotgevallen en oorlogen met de Indiaansche vorsten en Europische vijanden, hij vervolgens eene levendige en regt dichterlijke beschrijving levert. De stof van dit dichtstuk is dus zeer rijk, en wij mogen zeggen niet alleen

zaakkundig, maar zelfs meesterlijk door hem beärbeid; het is als het ware eene schildergallerij in dichtmaat, waar ons onderscheiden tafereelen ter beschouwing worden aangeboden, allen even fiksch en krachtig gepenseeld. Wij zullen er een enkel voor de hand uit afcopiëren: het is genoegzaam om het even welke. Ziehier dan de schets van de

Smedery op Batavia.

Maar wat gekletter! wat ontelbre hamerslagen,
Wat klanken doen myn oor van al 't gedreun gewagen?
Hier gloeit de smisse van de groote Maatschappy.
Tree in; zie nu, ten dienst van hare koopvaardy,
Vuurkolken, als Vesuuf, door zwavelvlammen blaken,
Haar dampen wentlen door een' rei van schoorsteendaken;
Terwyl een naakte hoop het gloeiend yzer smeed,
En onöphoudlyk in dien zwaren arbeid zweet.
Zie hoe ze een' yzerberg verwerken, en verslinden,
Ja, aan hun aanbeeld Luik en 't ertsryk Zweden binden,
Welks aardryk, uitgeput, om zulk een schade mort.
Noch schiet die mynstof op Batavië te kort;
Men ziet ze weggesleept, tot daar de zon, in 't klimmen,
De vochte nevels vaagt van zilvren waterkimmen,
En 't Oostersch volk begroet, verzot op yzerpraal.
Zwygt Grieken! van Vulkaan en 't Smidshol; beuzeltaal!
De Batavier belacht uw Lemnos en zyn reuzen.
Ziet hem hier 't yzer, staal en koper gloeien, kneuzen,
Door kunst herscheppen en verandren in een' schat,
Die nieuwen luister spreit op Javaas waereldstad,
Daar de Indiaan op loert, en de afgescheurde kusten
Staâg op den arbeid van dees staalverslinders rusten.
Sta lang, ô Smidshof! zwoeg voor altoos in deez' muur,
Op dat Batavië noch menige eeuwen duur' Batavia, IV Boek, bl. 170..

De dichter, een denkbeeld van ANTONIDES Ystroom, IV Boek, bl. 124. gelukkig opvattende, en anders wijzigende, schetst ons met een' enkelen trek de magt en het aanzien van *Batavia*:

> De stad, gegrondvest op het Adriatisch meir,
> Mag met meer ryklykheid van marmren gevels pralen;
> Haar glans, van 't golvend nat, den vreemdeling bestralen,
> Maar zulk een mastenbosch pronkt niet op haren vloed,
> Zo groot een watermagt wordt niet door haar gevoed.
> Laat zy, door trouw, haar golf verbinden aan haar vesten,
> Groot Javaas stad verbind alle Indische gewesten;
> En alle wateren, zo ver de Zuidstar blinkt,
> Zo ver de zon verryst, tot daar zy weder zinkt,
> En schoon ze ons oog niet treft door gulde of marmren bogen,
> Kolom of torens, tot de wolken opgetogen,
> Haar handel, dobbrend heir, en 't geen zy meer bevat,
> Wykt voor geen Koopvorstin op 't Adriatisch nat Batavia, V Boek, bl. 235..

Daar deze stad haar bestaan, bloei en welvaart te danken had aan de scheepvaart, is het natuurlijk dat de dichter ook dezer op eene edele en deftige wijze gedenkt:

> Wie was de stoute geest, die, 't algemeen ten nutt',
> Eerst durfde denken, om, ten spyt der onweêrwinden,
> Op 't brosch gevaarte, een' weg door d'oceäan te vinden,
> En 't pad te banen naar des aardkloots wondren as,
> Naar al de kusten, door den grondeloozen plas
> Gescheiden, en voor 't oog van 't ryke Euroop verscholen?
> Zyn naam blinke in 't gestarnte aan bei de hemelpolen.

De Alouden mogten in den uitgehoolden boom
Het Middellandsche nat, of eenen andren stroom,
Op 't licht des Noorder Beers bekruissen, dolle buien
En regenvlagen uit het eeuwigvochtig zuien
Door 't dreigend Stiersgestarnte ontdekken, 't zeegevaar
Ontduiken, tot de zon blonk in den Evenaar:
De kunst der zeevaart, sints ten hoogsten top gestegen,
Bezoekt de waereld nu door duizend wondre wegen.
Men zeilt den aardbol rond, zo ver het zonlicht straalt,
Bekruist den oceäan, op 't dwalen van den naald,
Ziet weêr noch onweêr aan, noch sneeuw, noch hagelvlagen,
Noch stormen, die de kiel ten duistren hemel jagen;
Noch klip, noch ysberg in des waerelds grootsten nacht,
Noch donderbuien, die, met ysselyke kracht
Uitbarstende, 't heeläl doen dreunen, daar ze in 't woeden,
Haar' bliksem slingrende op het oppervlak der vloeden,
Den aardkloot schudden in 't onzigtbaar evenwigt:
Men rukt er dóór, en vliegt de dood zelve in 't gezigt;
Met zeegebouwen, die, als hooggetopte bergen,
Het brullend nat, en 't woên der onweêrwolken tergen,
Met watervesten, die, ten oorlog toegerust,
Den handel veiligen op de overwonnen kust,
In 't ongestoorde nest der zeeschoffeerdren rukken,
De krygslaurieren op de woeste golven plukken,
En 't al doen siddren daar hun donder zich verspreid.
Wie doemt die eedle drift, die zoo veel nuttigheid
Aan alle ryken baart, als zinloos of lichtvaardig?
En houd den zeeman eer, noch lof, noch achting waardig?
Neen; de opgedrongen blaam, die aangewreven vlek
Bezwalkt zyn' roem, noch smet dien overëedlen trek,
Om door de watren naar een nuttig oord te zwerven:
Des braven zeehelds naam, noch lof zal nimmer sterven Batavia, V Boek, bl. 210..

Dat de zeeman bij dit alles geen gemakkelijk en zorgloos leven heeft, is te begrijpen; dit had de dichter bij ondervinding, en vroeger, reeds volgendermate aangemerkt:

ô Zeeman, wiens geluk zo wisselvallig staat,
Die al de elende van dit leven ondergaat,
En onverschrokt de rust der ziel hebt afgezworen!
Kan zulk een' jammerstaat uw zinnen noch bekoren?
Herdenk, rampzalige, waartoe gy wordt vervoert.
Nu ziet gy, als een storm den oceaan beroert,
Uw' droeven ondergang in nare waterkolken;
Dan dreigt het bliksemvuur, geslingerd uit de wolken,
De schorre donder, met een' schrikkelyken slag,
Uw kiel te sloopen, en aan u den laatsten dag:
Nu houd een tegenwind, of stilte, uw hart benepen,
Die zo veel onrust, zo veel rampen na doet slepen
Door dorst of hongersnood, waar door het al versmacht;
Dan dreigt het vreeslyk vuur der ziekten, onverwacht
Ontstoken op de kiel, uw volk het licht te ontrukken:
Of zo u dit gevaar, dit onheil niet mogt drukken,
Uw groote watertogt naar 't wenschlyk einde loopt;
Dan ziet gy somtyds voor de haven, onverhoopt
Het brosse zeegevaart verbryzeld op de klippen,
Daar ge u 't geluk, ja daar ge u 't leven ziet ontglippen,
En al de glorie, daar gy zo verwaand naar tracht,
Voor eeuwig smoren in des afgronds duistren nacht.
Of zo de hemel ook dit onheil af mogt wenden,
Wat wint ge, ô dwaze! naar 't doorworstelen dier elenden?
Niets, dan een ligchaam 't welk in 't juk der ziekten zwoegt;
Een ziel, zo woest als 't nat het welk gy hebt beploegd;
Een handvol gouds, een' staat dien yder zal verachten.
En gy, gy kunt nog naar dit doodlyk leven trachten?
Te rug; maar hoe! gy luistert niet Batavia, IV Boek, bl. 175..

Als een pendant van dit fraaije dichtstuk kan men aanmerken 's dichters *Eerkroon voor de Caab de Goede Hoop*, in drie zangen, achter zijne, *Bespiegelingen over Gods wysheid in het bestier der Schepselen*, te *Amsterdam* in 1746 gedrukt. In dat dichtstuk beschrijft hij, hoewel minder uitvoerig, op dezelfde wijze *Afrika's* zuidpunt. Fraai, even als in de natuur, is het gezigt der reede van de kaap, door zijn dichtpenseel dus met levendige kleuren afgebeeld:

> Ik, in myne aandacht van den tafelberg gedaald,
> Zie andre heuvels met den schat der landen pronken;
> Het vlek van Goede Hoop op 't minlykst my belonken;
> My op den oever van des uithoeks schoone reê.
> Zie hier den Koeberg, met een' schat van wollig vee
> En korenairen, om den vloteling te spyzen,
> Allengs van 't vischryk nat ten hoogen hemel ryzen.
> Ginds pronkt de Tygerberg met akkers, geel als goud,
> Met perken, eeuwig groen, die, van het vlek beschouwd,
> Het oog verrukken door een mengeling van kleuren;
> Daar achter schynt de kust het zwevend zwerk te scheuren,
> En heft, door 't licht bestraald, den glinsterenden top
> Ver boven 't ander heir der mindre heuvlen op.
> In 't noorden, daar het oog de vlugge zeekasteelen
> Ziet dobbren op het nat, de blaauwe golfjes spelen
> En flikkren door de zon, blaauwt, in den waterzoom
> Het eiland, daar de straf de boosheid houd in toom;
> Daar Neêrlands zeeliên, by 't geweld der zuidewinden,
> Een schoone toevlucht, reê, en hun verkwikking vinden Eerkroon, bl. 170..

Vervolgens vermeldt hij welke vloten in ieder jaargetijde de Kaap bezoeken.

Wanneer de zonnekloot de zuider waterkolk
Bestraalt door zynen gloed, en, langs onzichtbre wegen,
In 't hoogst des keerkrings van den Steenbok is gestegen,
De Lente in lappig groen en bloemwaranden weid,
En aan het hemeldak geen nevels zyn verspreid;
De winden van 't zuidoost, met bulderende vlagen,
Een bui van stof en steen langs dezen uithoek jagen;
Dan zal een scheepsmagt, met den Indiaanschen schat,
Zich voordoen op het blaauw van 't weemlend waterpad,
Haar schuilplaats zoeken in de schaduw van deze oorden;
Dan zien wy vloot by vloot van de Europesche boorden
Gestevend, afgemat zich vlyen op de reê;
Dan krielt het lustryk vlek van ploegers van de zee,
Van Britten, Bataviers, van Deenen, Zweden, Franschen;
't Is jaarmarkt op de kust en vlotte waterschanssen;
't Is open hof by 't volk, dat op den Uithoek woont.
Maar als de zon in 't noord haar koestrend aanschyn toont,
En Neêrlands kielen ziet naar 't vischryk Groenland trekken,
Terwyl de nevels hier des Uithoeks heuvels dekken,
De windvorst van 't noordwest met onweêrbuien gonst,
En 't schuimend pekel op de scherpe rotsen bonst;
Zie dan, gelyk een drift gezwinde watervogels,
(Die, azende op het nat, door de uitgespreide vlogels,
Wanneer een felle storm wil buldren door de lucht,
Het dreigende gevaar aan 't hoog gebergte ontvlucht;)
Een wenschelyke vloot uit de Europesche ryken,
Met natte wieken, in de ontroerde haven stryken.
Dus deelt elk jaargetyde een' wenschelyken buit
Den nyvren burger en den landbeploeger uit,
Die, dus gezegend door den schat der zeevaardyë,
Den last vermindren van de groote maatschappyë Eerkroon, bl. 172..

Wijders is dit dichtstuk doormengd met verscheiden fraaije wijsgeerige en zedekundige aanmerkingen; zeer behaagde ons daaronder de

Bespiegeling over het verschil tusschen des hovelings en des landmans leven.

Wat wenschelyke dagen
Geniet de landman, die, bevryd van wreede plagen,
Door nutte werkzaamheid de voedzame akkers bouwt,
Of, in een stil gepeins des hemels gunst beschouwt!
Zo veel verschillende van 't ongelukkig leven
Van hen die, door den wind der heerschzucht voortgedreven,
Met onrust, in gevaar, hun dagen vroeg en laat
Verslyten in gewoel en arbeid voor den Staat,
En als een weerhaan, naar 't geblaas des winds bewogen,
Zich schikken naar den wenk van hunn' gebieders oogen,
Zichzelf verzaken op den vorstelyken wil,
't Slagtoffer strekken van 't oproerig krygsgeschil,
Die, schoon zy zyn gehuist in prachtige gebouwen,
Schoon zy des aardryks schat in hun geweld beschouwen,
En d' overvloed des lands gesteld zien in hun magt,
Ja, schoon de waereld hen om hunne staatkunde acht,
En zy den onderdaan zien op hun wenken draven,
Niets zyn, in al die praal, dan koninklyke slaven.
Geen ogenblik kan hen van wroegingen ontslaan;
De zon brengt, met haar licht, hen nieuwe zorgen aan,
Die hen zelfs aan den disch en op het dons verzellen;
Een onvoorziene ramp kan hun gemoed ontstellen;
Een staatsverwisseling ontrukt hen 't hoog gezag.
Dit treft den landman niet; hy ziet d' alvoênden dag,
Met nieuwen zegen, in verhelderde oogen blaken;
Het licht een nieuwe vreugd aanvoeren in zyn daken;

En, daar hy met den nacht zich had ter rust gevlyt,
Zyn veldgewas en vee des morgens uitgedyd.
Hy ziet al wandlend by 't beploegen zyner landen,
By 't dryven van zyn vee, de toppen der waranden,
Het schaduwryk gebergt door 't zonnevuur verguld,
De dalen door den daauw gewasschen, en gehuld
Met bloemen, die het oog verrukken door haar verven;
Hy ziet de byen op die grondversiersels zwerven,
De sappen, hem ten nut, vergadren van het kruid.
De hemel stort op hem zyn zegeningen uit,
Doet hem de nooddruft in elk jaarsaizoen genieten,
Door nutten arbeid bloed en sappen sneller vlieten.
Dit maakt zyn middagmaal en zyne nachtrust zoet.
Zyn landhuis, door 't geboomt' belommerd voor den gloed
Van 't blakend hemelvuur, is vry van nydige oogen;
Ontduikt de stormen, door de ontroerde lucht gevlogen;
Strekt hem een vryer wyk dan eenig vorstenhof.
Hy wenscht naar hoogen staat, noch doelt op ydlen lof,
Noch spilt zyn schatten door wellustige vermaken;
Hy kan de waereld en haar klatergoud verzaken,
En 't eenigst dat zyn ziel in 't ondermaansche mint,
Is 't Godlyk aanzyn, 't welk hy in de schepsels vind.
Dus leeft hy op zyn erf in vrede en vergenoeging,
Is ryk in nedrigheid, heeft schatten zonder wroeging;
En zo hy 's hemels wil gestelt heeft tot zyn wit,
Smaakt hy een vryheid die geen magtig vorst bezit Eerkroon, bl. 143.

Minder behaagt het ons dat de duivel in dit dichtstuk zooveel gespook maakt, en over de stormen en orkanen, nevels en onweders, als vorst der lucht, een onbepaald gebied voert. Hij is geweldig

boos op de O.I. Compagnie en de Kaapsche kolonie, die toch waarlijk niet op zijn territoir aangelegd was; hij brult, dezelve ziende, om welke reden wordt niet gezegd,

van spyt en dolle woede,

en nademaal hij

zyne onmagt door het oorlogsvuur bevroedde,

vindt hij er iets anders op,

en dagvaart fluks by een
Het heir der neevlen, die op 't rond der aarde en zeên
De dolle werkers zyn der buldrende onweêrwinden.
‘Gy, (barst hy uit,) wier kracht het alles kan verslinden,
Zo dra gy ongefnuikt moogt weiden in uw' loop!
Vliegt, stoort het nieuw gebied aan 't hoofd van Goede Hoop;
Plaatst u op 't berggevaart', dat, door verheven rotsen,
Den steilen Tafelberg in hoogte schynt te trotsen,
En met zyn' wortel schiet tot aan de vaste kust.
Blaast, buldert uit dien oord; giert op de rede; ontrust
De stoute zeeliên die zich spoeden naar dees stranden;
Jaagt al de kielen t' zee, belet ze hier te landen;
Keert ylings naar den berg waarin ge uw schuilplaats houd;
Verdikt de heldre lucht; beroert het weemlend zout;
Verdelgt de vloten die zich spoeden naar dees vesten,
Op dat elk beve en schrik op 't zien van dees gewesten.’
Hier zweeg hy, en het heir der neevlen rukt fluks heen;
't Was naauwlyks op zyn post gestreken, of 't verscheen
Als witte wolken op de hemelhooge kruinen.
Daar barst het uit, en giert, en jaagt de losse duinen
Al stuivend langs de kust, het rukt met fors geweld
Op de akkers, spreid den schrik op 't eerstbeplante veld;
Wringt bosschen, noch niet vastgeworteld, uit hun gronden;
Slaat hooge daken af, hoe hecht aan één verbonden;

En wentelt, buldrende en al gonzende in zyn vlucht,
Het eerstgesneden graan als wolken in de lucht;
't Valt, als een donder, op de uit zee gevlogen schepen;
Daar kraken mast en steng; de hooge boorden slepen
Langs 't stuivend water heen; daar scheurt het zeil; daar vlied
De waterploeger, die geene andre toevlucht ziet;
Hy wykt voor 't onweêr, aan het eiland, hier gelegen,
Doch wisselt van gevaar, heeft ramp voor rust verkregen;
Hy ziet hoe 't kwynend volk vergeefs om uitkomst smeekt;
Hy vind een nare reê, daar alles hem ontbreekt;
Daar 't land geen lover teelt, geen versche bronnen springen;
Een doodlyk rustbed voor de zwakke vlotelingen Eerkroon, bl. 155-157..

De dichter waarschuwt wel in zijn voorberigt dat men het invoeren van dezen vorst der lucht, door wien hij, blijkens zijne aanteekeningen, den Satan of Duivel verstaat, voor eene poëtische vinding te houden hebbe De geheele duivel is niets dan eene zeer oude poëtische vinding en misvormde copij van ZOROASTERS AHRIMANES, van wien latere volkeren BEËL-ZEBUB, SATAN, BELIAL, LUCIFER, DUIVEL, JOOSJE, HEINTJE-PIK, enz. gemaakt en onder allerlei misselijke gedaanten voorgesteld hebben. Zoodanig een grotesk nietwezen het geringste vermogen of invloed op den mensch en de natuurkrachten, zelfs in eene poëtische fictie, toeschrijven, is eene stilzwijgende bekentenis afleggen, dat men BEKKERS *Betooverde Wereld* niet gelezen heeft., en wapent zich vervolgens tegen berispingen met EPHES. II, vs. 2, (wij zien hier uit dat DE MARRE een goed Christen was, anders zou men hem alligt voor een' Zoroastriaan houden, die de leer der twee gelijke almagten, eene goede en eene kwade, beleed), maar dit beneemt geenszins

de onvoegzaamheid van het invoeren eener zoodanige vinding, die wij zelfs Godhoonend achten; men kan geene natuurverschijnselen, al zijn ze in ons kortzigtig oog verderflijk, aan een ander wezen toeschrijven dan aan zoodanig een, dat daarmede wijze en weldadige oogmerken heeft: aan God zelven. Het verwondert ons dat zulk een kiesch, wijsgeerig en godsdienstig dichter als DE MARRE dit zelf niet ingezien, en MILTON den Boozen maar heeft laten behouden.

Deze *Eerkroon* wordt voorafgegaan door de straksgemelde *Bespiegelingen*, een tamelijk uitgebreid leerdicht, in zes zangen, behelzende eene wijsgeerige beschouwing van de wonderen der natuur en de orde in het geschapene, waaruit de dichter eene Eeuwige oorzaak en wijz' Bestierder des Heelals doet opmerken, ter overtuiging, blijkens zijn *Voorbericht*, van de geenen, die, uit vermetelen waan, drieste onkunde of bijgeloovige eenvoudigheid, het bestaan van een eeuwig, volmaakt wijs en albestierend Wezen ontkennen, hoonen of van hetzelve een verkeerd en stoffelijk denkbeeld vormen, en aan hetzelve hoedanigheden toeschrijven, die met deszelfs goddelijke volmaaktheden onbestaanbaar en derzelver luister onwaardig zijn.

Wij aarzelen niet om dit dichtstuk onder de leerzaamste zoowel als onder de fraaiste te rangschikken, die over deze stoffe handelen; de dichter toont in hetzelve zijn onderwerp volkomen meester te zijn; zijne schilderingen zijn duidelijk, levendig en krachtig, zijne redekavelingen juist, gezond en wijsgee-

rig, zijn stijl is deftig, edel en net en zijne verzen zijn onberispelijk; in alle opzigten heeft dit leerdicht oneindig veel vooruit boven VONDELS *Bespiegelingen van Godt en Godtsdienst*, met hetzelfde oogmerk opgesteld, ter overtuiging namelijk van ongodisten, het welk hij meende te bereiken, met het verhandelen van theologische spitsvondigheden en kerkelijke haarkloverijen Zoo verhaalt hij, bij voorbeeld (VB. bl. 189) dat een paar Alexandrijnsche Joden, verscheiden Rabbijnen en de Talmud ‘de Heilige Dryeenigheit’ (om de maat bij hem *Dryheit*, dat bij ons geheel iets anders is), bevestigen! Wie ook het tegendeel bewere, wij houden staande dat VONDEL, gelijk in alle dichtvakken door andere veel kundiger en bekwamer dichters, ook hier door DE MARRE ver, zeer ver overtroffen is., om welke men hartelijk lagchen kan, zonder juist daarom in de cathegorie der ongodisten te behooren.

DE MARRE heeft dit voortreffelijk dichtstuk insgelijks grootendeels op zee zamengesteld, en hetzelve heeft ook den vorm van eene verre zeereis, een vorm, die inderdaad nieuw is en het anders eenigzins stijve van de didactische houding behaaglijker maakt. Slechts weinig zullen wij uit dit wijsgeerig- dichterlijk scheepsjournaal afschrijven, en al dadelijk een oogenblik met den reiziger vertoeven aan de *Canarische Eilanden*, alwaar wij met hem den Piek van *Teneriffe* beschouwen.

Wat 's dit? een frissche wind, gejaagd van 't kille noorden,
Zweept nu myn waterpaard van de Europesche boorden
Naar 't groot Kanarië, 't geen ons met nektar drenkt,
De vloot van Portugal aant vruchtbare oevers wenkt,

En haar een schild verstrekt voor 't woeden van de baren.
Beschouw hoe Tenerif, ten wolken in gevaren,
Den zeeman strekt ten bake op 't kabbelend azuur.
Geduchte bergen, die, als wondren der natuur,
De nyvre landliên, die uw vruchtbre dalen bouwen,
Vier jaarsaizoenen in één' opslag doet beschouwen,
En voor den sterveling, die om zyn nooddruft wroet,
Metalen, heilzaam kruid, geboomte en dieren voed!
Is 't door verbreking van des aardkloots eerste wezen,
Dat gy, met uwe kruin ten hemel opgerezen,
Uw voeten wortelde in des afgronds ingewand?
Zyt ge uw geboorte en uw' verwonderlyken stand
Verschuldigt aan 't geval? of aan Gods alvermogen?
De zeeman kent uw nut, daar hy aan 's hemels bogen,
Door u, veel mylen ver zyn lyfsgevaar beschouwt.
Wie schetste uw ongeluk, ô ploegers van het zout!
Zo 't aardryk waar' gevormd tot vlakgestrekte velden?
Wie zou, ô akkerliên! uw schade kunnen melden?
Wat teugelde uw geweld, ô zee! daar gy verwoed
Door dyk en dammen rukt, of, door een' hoogen vloed,
By 't buldren van den storm op de akkers aangedreven,
Een halve waereld in een oogenblik doet sneven?
Een waarheid, die gy noch, ô Nederland! beschreid.
Verblinde ontkenner van de bergen nuttigheid!
Waar vondt gy water om de bange dorst te temmen,
Indien de nevels, die in onzen dampkring zwemmen *Sic*; maar de nevels zouden
ongetwijfeld, indien de dichter niet op *temmen* had moeten rijmen, zoo wel *zweven*,
als, zes regels verder, het *wolkenheir*.,
Nadat zy uit den schoot des aardbols zyn gebaard,
Zich niet veréénigden, en op het berggevaart'
De beken vormden, die langs dorstige akkers vloeien,
Het schepsel drenken, en het veldgewas doen groeien.

Beschouw nu welk een nut het woest gebergte geeft,
Als 't zwevend wolkenheir hun kruin bezwachteld heeft,
En 't land de druppen zuigt der dryvende aardryksdampen Bespiegelingen, I Zang, bl. 15..

Is VONDELS wijze om met zijn straksgenoemd dichtstuk den ongodisten van Gods bestaan en wereldbestuur te overtuigen jammerhartig, die van DE MARRE, hetzelfde bij de materialisten beproevende, is doorgaans klemmende en afdoende; de eerste bezigt daartoe de theologie en het kerkgezag, de andere wijsbegeerte en wiskundige bewijzen Dat toch de eene wetenschap van het gebied der andere blijve! De theologie *kan* het bestaan van God *niet* bewijzen; de grond, waarop zij dit *poogt* te doen, is *geloof*, en immers waar dit voorhanden is, behoeft geen bewijs. Waar het geloof niet voorhanden is, daar is haar dit bewijs *onmogelijk*. Neen, het is de wiskunde, die deze taak op zich neemt, en ook beter volvoert. Zij heeft niets met gelooven te doen; haar grond is *zekerheid;* op deze nu haar bewijs bouwende, volgt de overtuiging onmisbaar, en waar *overtuigd* wordt, daar is *bewezen*. CALVIJN of FENELON doen mij ten hoogsten aan Gods bestaan vrijwillig *gelooven*; NEWTON overtuigt mij onwedersprekelijk daarvan.. Klemmend en afdoende is immers buiten tegenspraak het betoog waarmede de vierde zang aanvangt:

ô Wysgeer! wend uw oog van 's hemels opperzalen!
Tracht Gods geheimen door 't vernuft niet te achterhalen;
Beschouw deze aarde, uw erf, zo schoon, zo wonderbaar.
Wat hand houd dezen kloot, zo onbegrypelyk zwaar
Door aardstof, steen en erts, en ongemeten plassen,
In 't heilzaam evenwigt van zyne onzichtbare assen?
Gelooft gy dat de lucht hem als in de armen draagt?
Een drukking van rondom dit groot gevaarte schraagt?

Dit rusten doet, schoon 't ruim des hemels word bewogen?
Wat is dan de oorzaak van dit wonderlyk vermogen?
Dat, daar 't op 't punt der zwaarte in dezen aardbol werkt,
Die kracht dien kloot zo vast in 't hemelruim beperkt?
Of zegt gy dat deze aarde, om onze zon gevlogen,
Door zwaarte, of neiging, naar dat midstip wordt bewogen?
En 't evenwigt dier kracht, die haar van 't midstip dryft
En afvoert, de oorzaak is dat zy een kring beschryft,
Waar in zy zwevende, noch ryzen kan, noch dalen?
Stelt uw bewegingwet, of 't blind geval, die palen?
Wrocht dit het evenwigt des aardkloots op de zon?
Maar wie heeft 's aardkloots weg om onzer lichten bron
Zo wonderbaar gevormt? wie doet, in 't jaarlyks zwaaien,
De maan, ondanks dien loop, om dezen aardbol draaien,
Die aarde elk oogenblik bewegen om haar' as?
Wat kracht doet op haar schors, of wemelende plas,
In zulk een wenteling 't gewrochte zamenkleven?
Wie heeft aan dezen kloot een' schuinschen as gegeven,
Die, schoon onze aarde een' kring beschryft om 't zonnelicht,
Naar 't zelfde hemeloord volstandig blyft gerigt?
Wie is 't die aan deez' as zo juist een helling baarde,
Waardoor de alvoênde zon, ter koestring van deze aarde,
Vier jaargetyden vormt, den kloot alom bestraalt?
Wie gaf deze as? schoon aan dien schuinschen stand bepaald,
Een' kring te malen, eerst naar eeuwen te voltrekken,
Een slingring die den geest moet tot verbazing strekken?
Ja, wie gaf de aarde, als ze in 't volkunstig renperk zweeft,
Nu van de vuurbron vlugt, dan naar dit brandpunt streeft,
Dien onverwrikbren stand, die juistheid, die vervoering,
In dag, in jaar, in eeuw? Is ze eigen aan de roering,
Die, ons ten nutte, in haar die werking onderhoud?
Spreek, wysgeer, die deze orde in dezen kloot beschouwt!

Wie gaf de blinde stof dit wonderlyk vermogen?
Maar waarom word deze aarde in zulk een' kring bewogen,
Dat deze loop alleen ten nut van 't schepsel strekt?
Indien het los geval onze aarde had verwekt,
Kan 't haar geen' andren stand, geen' andren loopbaan geven,
Min dienstig aan den mensch, of doodlyk voor zyn leven Bespiegelingen, IV Zang, bl. 67..

Deftig klinkt in dit gedicht de lof onzer vaderlandsche poldermolens.

Wat hield die eeuw zoo duister,
Toen 't schrander Grieken, door de wetenschap, zyn' luister,
Zyn' roem op 't halve rond des aardkloots had verbreid;
Toen Rome pronkte in zyn geduchte mogendheid;
Dat, door hunne onkunde in de nuttigheid der winden,
't Eenvoudig molenwerk by hen niet waar' te vinden,
Waardoor het menschdom in zyn' arbeid wordt verlicht
Gy, moerig Holland, 't welk voor geen Arkaadje zwicht!
Getuigt hoe deze kunst u uit de golven beurde,
Uw' grond bewoonbaar maakte; en trots uw ringmuur scheurde,
Toen 't schuimend pekel al uwe akkers overvloog,
Uw lustpaleizen weêr als uit den afgrond toog:
Ja, gy getuigt met ons, ô siersel aller landen!
Dat gy de schoonheid van uw welige waranden,
Uw grasryk veld, daar 't vee tot aan den kossem graast,
Uw magt, uw' rykdom die den vreemdeling verbaast,
Uw vryheid, stout gered uit Spanjes tirannyë,
Uw' handel met Europe, uw groote zeevaardyë,
Uw heerschappy, die 't Oost voor zich gebogen ziet,
Naast 's Hemels milde gunst door 't molenwerk geniet Ibid. bl. 71..

Deze drie eenigermate verscheidenaardige fragmenten zijn in ons oog voldoende om den lust op te wekken tot de lezing des schoonen gelijkaardigen geheels.

Zijne mede in 1746 te *Amsterdam* uitgegevene *Hof- en Mengeldichten* bestaan in eene fraaije verzameling van poëtische beschrijvingen van aanzienlijke buitenplaatsen. Deze dichtsoort viel in 's dichters leeftijd veel in den smaak Zoo bezong bij voorbeeld HUYGENS zijn *Hofwijck*, WESTERBAEN zijn *Ockenburg*, HONDIUS zijne *Mouseschans*, en later CLAAS BRUIN de lustplaats *Soelen*, BOGAERT, *Geuzevelt*, HOOGVLIET *Zijdebaalen*, ZWEERTS *Scheibeek*, VAN DER POT zijn eigen *Endeldijk*, de Baronesse VAN RAESFELT haar *Heemse*, en zoo meer anderen; doch sedert de ongunst der tijden vele prachtig buitenverblijven heeft doen sloopen, is dit dichtvak natuurlijk ook zoo goed als gesloopt., en inderdaad zij opent voor de geöefende hand een ruim veld voor schoone schilderingen en neemt alle mogelijke dichterlijke sieraden in zich op; al de zogenaamde *poësies champêtres* der Franschen, die ons onder het oog gekomen zijn, zelfs DELILLES beroemde *Homme des champs*, halen in dichtkundige waarde niet bij onze vaderlandsche hof- en stroomdichten, in welke beide vakken, inzonderheid in het laatste, wij durven zeggen dat sommigen hebben uitgemunt; en alschoon wij de ongunstige oordeelvelling des Heeren VAN KAMPEN aangaande de hofdichten der achttiende eeuw Deze oordeelvelling is inderdaad zeer karakteristiek: ‘In de hofdichten der achttiende eeuw is alles bij uitstek klaar en helder, doch zonder eenige afwisseling eenige dichterlijke verheffing; het is of de effene, netgeschorene lanen van onoverzienbare lengte, en naar het potlood getrokken, de modellen dier dichters geweest zijn.’ *Geschied. der Nederd. Letteren en Wetenschappen*, II Deel, bl. 105. grootendeels toestemmen, willen wij ech-

ter eene voordeelige uitzondering maken ter gunste van die van DE MARRE, welke hij ook bij name begrijpt onder de zoodanigen, waarop ‘weinig aan te merken is dan dat zij vrij van stuitende gebreken, maar ook ontbloot van treffende schoonheden zijn Ald.;’ want wij vinden in dezelven menigvuldige schoonheden, die juist dáár schoonheden zijn, en het elders niet zouden zijn; het schoon immers houdt op schoon te zijn, zoodra het misplaatst is, zoowel in de natuur als in eenig voortbrengsel van kunst: het schoonste menschenhoofd op een' gevederden paardenhals HORAT. *Ars Poët*. I. zou ons zoowel doen lagchen als de PISONEN ten tijde van AUGUSTUS. Zoo zijn er zekere poëtische schoonheden, die, uit een treurspel of heldendicht in een hofdicht, of, omgekeerd, daaruit in een andersoortig dichtstuk overgebragt, inderdaad zoodanige menschenhoofden op paardenhalzen zouden zijn Zie breeder deswegens mijne Verhandeling over het valsch vernuft, in het *Apollineum*, I Stuk, voornamelijk bl. 74 en 75.; en zelfs welligt, geïsoleerd, als afgetrokken schoonheden, hier niet eens aangevoerd zouden kunnen worden; te meer nog, daar wij bij ondervinding weten, dat hetzelfde hofdicht, het middelmatigste

zelfs, des zomers op een buitenverblijf gelezen, veel meer belangwekkend is, en eene geheel andere uitwerking op onzen geest heeft, dan des winters in het hoekje van den haard: zoodat wij bijkans zouden durven beweren dat de Heer VAN KAMPEN zijn oordeel over de hofdichten in het algemeen geenszins op een aangenaam buitengoed, ten minsten niet in den zomer, maar in den guren naherfst of strengen winter in zijne studeerkamer bij den kagchel geschreven heeft. Wanneer men bij voorbeeld op den strengen 24 Januarij 1823 iemand de volgende regels uit DE MARRES hofdicht *De Dageraad*:

> Sla uw gezigt van 't duin naar akkers, eeuwig groen;
> Geniet de lieflykheid van yder jaarsaizoen.
> Wanneer de lentezon met purperen gareelen
> Ter kimme uitryst, en streelt de noorder waerelddeelen,
> Den grond ophemelt, en met duizend kleuren siert,
> Dan hoort gy 't luchtmuzyk van 't zangrig pluimgediert';
> Dan riekt gy d' ambergeur der verschontloken blaadren;
> Dan voelt ge een nieuwe jeugd herboren in uwe aadren;
> Dan smaakt gy 't voedzaam sap van 't eerst ontsproten kruid;
> Dan ziet gy 't aardryk, als een schoongesierde bruid,
> Met bloemen uitgedoscht; dan is het zoet te treden
> In 't veld, daar 't hoornvee, met uitgestrekte leden,
> Het spichtig gras herkaauwt, en daar onze akkerliên
> Met vlytige oogen 't vlak der landen overzien,
> Het ploegen, 't vruchtbaar zaad in 't voedzaam aardryk zaaijen,
> Of 't welig meigroen van den rug der velden maaijen Hof- en Mengeldichten, bl. 24., enz.

had voorgelezen, hij zou er ongetwijfeld niets bijzonders in gevonden, zijne schouders opgehaald en

gedacht hebben: er is geen woord waar aan; geheel anders gaat het mij, die thans, dit schrijvende, al wat hier gezegd wordt genoegzaam *in loco* onder het oog heb, en derhalve deze eenvoudig beschrijvende regels schoon vind, hetgeen mij besluiten doet dat het schoon der hofdichten met het schoon der bezongen voorwerpen in een naauw verband staat, en daarmede fynchronologisch beöordeeld moet worden; dat is, dat men wel in het oog dient te houden dat toen netgeschoren lanen, grotwerk, enz. en thans Engelsche boschjes en Zwitsersche bruggen op buitenplaatsen in de mode zijn.

De *Mengeldichten*, meest uit lof- en huwelijksverzen bestaande, zouden wij grootendeels den druk niet waardig geöordeeld hebben, doch in 's dichters leeftijd deed men dit genoegzaam algemeen: waarom moest hij ze dan juist te rug houden?

Als tooneeldichter heeft DE MARRE veel eer ingelegd met zijn wezenlijk fraai oorspronglijk treurspel, *Jacoba van Beijeren*, 1736, hetwelk nog in onzen tijd met genoegen wordt opgevoerd en zich, nevens VONDELS *Gysbrecht van Aemstel*, van alle treurspelen, uit onze vaderlandsche geschiedenis getrokken, aan het Amsterdamsch tooneel het langst staande gehouden heeft. Zijn vroeger treurspel, *Marcus Curtius*, 1736, is in vergetelheid geraakt; hij stelde er ook zelf weinig prijs op. Hij was den schouwburgbestuurderen tot zoogenaamden Adsistent of loontrekkenden Regent toegevoegd, en vervaardigde een geestrijk zinnespel: *Het Eeuwgetyde van den Amsterdamschen Schouwburg* genaamd, bij ge-

legenheid der honderdjarige feestviering van denzelven, op den 7 Januarij 1738 J. WAGENAAR, Amst. fol. II St. bl. 405., hetwelk zeventien achtereenvolgende malen werd vertoond. Deze verdienstelijke dichter overleed den 19 Januarij 1763.

[Adriaen van Marselaer]

Marselaer (Adriaen van) J.F. WILLEMS, Verh. over de Ned. Tael- en Letterk. I Deel, b1. 284. Antw. Alm. 1819, bl. 41., een tijdgenoot van MARNIX, en Schepen van *Antwerpen* in 1587 en volgende jaren, wordt door FOPPENS *Biblioth. Belg*. Tom. I. pag.en PAQUOT *Mém*. Tom. XVI, pag. 174. vermeld als een verdienstelijk Nederduitsch dichter; zijne werken schijnen echter verloren. Van zijn' zoon FREDERIK VAN MARSELAER is bekend *Legatus; Libro duo ad* PHILIPP. IV. *Hispan. Reg*. Antw. 1626.

[Franciscus Martinus]

Martinus (Franciscus), geboren te *Campen*, den 11 Junij 1611, was eerst Conrector aldaar, en vervolgens Predikant te *Epe*, op de *Veluwe* alwaar hij overleed den 14 Januarij 1653.

> 'k Heb binnen Kampen dry jaer lang jonge studenten
> In talen g'oefent, ende geleerde bladen.
> Veertien zyn veel door myn stemme en penne tot Epe
> Gesticht ter zaligheed in de Gemeinte Godes,

laat zijn vriend GODDAEUS hem zeggen in zijn naschrift C. GODDAEUS, Verscheide Gedichten, bl. 153. op dezen verdienstelijker man, wien HOOFT benevens zijn' vriend GODDAEUS 'roselaars

onder de doornen' noemt, en dit is alles wat wij aangaande 's mans eenënveertigjarig leven kunnen berigten, gelijk ook nog dat hij de vriend was van G. BRANDT, aan wien nog een regt luimigen brief, aangaande diens rijmloos gedicht: *De Eeuwige Vrede*, van hem voorhanden is Brieven aan G. BRANDT, achter zijn Leven, door J. DE HAES, bl. 119.. Zijne, gedichten, en daaronder het *Treurgedicht over 't Lyden en Sterven van* JEZUS CHRISTUS Hooft prees dit gedicht zeer in een' brief aan Van Baerle, den 20 April 1645; wij ondertusschen stellen het ver beneden den *Goeden Vrydag* van J. de Decker., worden gevonden in de *Apollos Harp, Nederduytsche Gedichten*, en andere dichtverzamelingen van dien tijd; naderhand zijn zij in een' afzonderlijken bundel gedrukt. Zijn dichttrant verschilt weinig van dien zijner tijdgenooten.

[Govert van Mater]

Mater (Govert van), een zeer middelmatig Haarlemsch dichter, van wien ons geene levensbijzonderheden bekend zijn, bloeide in het begin der achttiende eeuw. Omtrent zijne *Kruisgezangen* geldt hetzelfde wat wij aangaande ELSLANDS gelijktijdig uitgegeven *Geboortegezangen* gezegd hebben Zie ons II Deel, bl. 286.. De inhoud zijner vier tooneelstukken Naemrol der Tooneelsp. van J. VAN DER MARCK,Aez. No. 1178. is hier het afschrijven van derzelver titels niet waardig.

[Vincent Mathysz.]

Mathysz. (Vincent) P. DE LA RUE, Geletterd Zeeland, bl. 125. was in het jaar 1641 Factor van de rederijkkamer *De Blaeu Acolye*, met de spreuk: *Den Geest ondersoecket al*, te *Vlissingen;* hij vervaardigde in die hoedanigheid in 1642 een *Welcomspel ter Camer van* Vlissingen *aan de andere genodigde Kameristen* Vlissings Redens-lusthof, beplant met seer schoone en bequame Oeffeningen. en nog eenige andere werkjes in rijm en proza.

[Joan Jakob Mauricius]

Mauricius (Joan Jakob) Vervolg op J. WAGENAAR, Amst. fol. III St. bl. 552. Bijv. op J. KOK, Vaderl. Woordenboek, III Deel, bl. 181. Paquot, *Mém*. Tom. XI, pag. 266., de zoon van JOHANNES MAURICIUS, voorheen Roomsch priester, doch die tot de Hervormden was overgegaan, en sedert verscheiden werkjes schreef tegen zijne voormalige geloofsgenooten, werd geboren in *'s Hage*, in 1696. Hij was eerst klerk bij den Hollandschen Raadpensionaris HOORNBEEK, vervolgens werd hij Pensionaris van *Purmerend*, daarna Minister van den Staat bij den Neder-Saksischen Kreits en Gouverneur-Generaal van *Suriname*. Negen jaren bekleedde hij dit ambt onder den last der kwellingen en verdrietelijkheden, hem aangedaan door lieden, die hem een kwaad hart toedroegen en zijn bestuur zochten verdacht te maken. Eindelijk, wars van al deze onaangenaamheden, vroeg hij in 1751 verlof om in het vaderland te rug te komen, alwaar hij zich mannelijk verdedigde en van allen

aangewreven blaam zuiverde, zoodat 's lands Staten hem bij een loffelijk getuigschrift vrijspraken van alle aangetijgde bezwaren. Sedert leide hij een ambteloos leven, zich enkel met dicht- en letteroefeningen bezig houdende. Hij overleed te *Amsterdam*, den 28 Maart 1768.

MAURICIUS was ongetwijfeld een zeer oordeelkundig en geleerd man, ervaren in verscheiden wetenschappen en talen. Men zou hem den Hollandschen MENAGE kunnen noemen, als zijnde best met dien Franschen schrijver te vergelijken. Alvorens zijne dichterlijke verdiensten te waarderen is het billijk, en zelfs noodig, eerst zijn *Vaarwel aan den Zangberg* te lezen, waarin hij zelf naïf verklaart dat hij 'nooit een hardlooper in de poëzij' geweest is, en zich 'nooit gerekend heeft onder het getal der poëten J.J. MAURICIUS, Onledige Ouderdom, I Deel, bl. 29..' In goeden gemoede kunnen wij dit zeker ook niet wel doen; zijne gedichten zijn inderdaad zeer middelmatig, koud en zonder ziel of leven, en toch hebben zij iets, dat de critiek ontwapent; wat hij in verzen zeggen wil, en blijkbaar niet zeggen kan, of onvolkomen zegt, zegt hij in geleerde aanteekeningen in proza zeer goed, en met zeer veel oordeel. Zijn vroegste en uitgebreidste dichtstuk is *De Kruishistorie van den Lydenden Heiland*, in 1714 te *Amsterdam* gedrukt; dit gedicht is meer historisch en stichtelijk dan stout en krachtig, levendig en gevoelig, gelijk DE DECKERS *Goeden Vrydag*, en moet ver daarvoor

onderdoen. Opdat PILATUS zijne handen wassche, voert hij waarlijk water genoeg aan:

> Wasch vry uw handen, wasch het hoofd ook, en de voeten
> Met Petrus! al het waterelement
> Kan dat gebrek niet zuiveren noch boeten:
> Dat staat te diep in 't hart geprent.
> Al welde de afgrond op van onder uit zyn kolken,
> Al borst de hemel met een drift van regenwolken
> En stortorkanen, als een waterton, aan twee,
> Schoon al de lucht, met nooitverpoosde vlagen,
> Nog eens verkeerde in eene bare zee
> Den tyd van tweemaal twintig dagen.
> Al holde, al klom, al bruisde een tweede Noachstroom
> De waereld over met een' losgelaten toom,
> Al zonk de hoogste berg in 't water vyftien ellen,
> Al zaagt gy den vergramden oceaan
> Ten tweedemaal, gelyk een' windblaas, zwellen,
> Nog bleef die roode moordvlek staan Lydende Heiland, bl. 35..

Dit is de ware toon niet; hier wordt in deze zestien winderige en waterige regels hoegenaamd niets meer gezegd dan het geen DE DECKER vrij wat krachtiger in vier zegt Jae, wasch uw' handen vry tot blyck van suyverheyt:

> Gy sult al veel verplassen,
> Eer ghy de smette sult van sulck een schandigh feyt
> Uyt uw gewisse wasschen.
> J. DE DECKER, Rymoef. I Deel, bl. 233.

.

Zijne overige dichtstukken, het *Gezang op zee* Dichtliev. Uitspanningen, bl. 139. uitgezonderd, zijn van kleinen omvang, en meest

zoogenaamde *concetti*, invallen en gelegenheidsstukjes. In allen heerscht eene zekere nette stijfheid, even als in de kleeding der deftige burgerlieden van zijnen tijd; en hoe kon de geleerde MAURICIUS ook los en bevallig dichten, daar de dichtkunst hem toenmaals volgendermate gecostumeerd verscheen?

> Niet schoon, maar vriendelyk, niet fyn, maar frisch van leên.
> Het oog was helderblaauw, maar zonder kunst van lonken,
> De tabbert, zonder met verschiet van verw te pronken,
> Uit inlands stof gesneên, eenvouwig neêrgeplooid,
> 't Hoofd, zonder linten, met een' witte huif getooid.
> De boezem, ver van met juweelsieraad te pralen,
> Was toegedekt, en droeg een' ketting van koralen,
> Terwyl een sleutelring haar wapperde aan de zy,
> Zy knikt my toe. Ik ben de Duitsche Poëzy,
> Dus sprak ze Dichtlievende Uitspanningen, bl. 145..

En zoodanig is zij ook afgebeeld op de titelplaat.

Deze nette en stijve gedichten gaf hij met geleerde aanteekeningen in het licht te *Amsterdam* in 1753, onder den titel van *Dichtlievende Uitspanningen*; in 1762 liet hij een *Besluit* daarop volgen, en in 1765 gaf hij zijn' *Onledigen Ouderdom* in twee deelen in het licht. Dit werk behelst een' schat van taalgeleerdheid, en vele juiste, gezonde en scherpzinnige oordeelkundige aanmerkingen, aangaande het gebruik en de overneming van vreemde woorden in onze taal. Men vindt hier inderdaad veel lezens- en wetenswaardigs. Er bestaat ook een werk van hem,

getiteld *Regtsgeleerde Uitspanningen*, in 1722 te *Amsterdam* gedrukt. Hij heeft mede eenige stukken voor het tooneel beärbeid Naemrol der Tooneelsp. van J. VAN DER MARCK,Aez. bl. 76.; het treurspel *Sesostris*, uit het Fransch, is daaronder het beste.

[Jacob Coenraadsz. Mayvogel]

Mayvogel (Jacob Coenraadsz.). Men heeft van dezen een tooneelstuk, *Thamars ontschaking*, in 1642 gedrukt, het welk ook gevonden wordt in zijn' *Gulden-Spiegel ofte Opweckinge tot Christelyke Deughden*, te *Hoorn*, in 1646, een volksboek, in rijmen, op den trant van CATS, doch zoo zin- en zaakrijk niet als de schriften van dezen.

[Johan van Meekeren]

Meekeren (Johan van) kennen wij als tooneeldichter door drie blijspelen, *De Tovery zonder tovery*, 1696, *De Bedroge Mening* en *De Doorluchtige Dienstboden*, 1714.

[Abraham van der Meer]

Meer (Abraham van der), Raadsheer in het hof van *Holland*, was ten tijde van het beruchte Dordsche Synode op eene verbeterde Psalmberijming bedacht, en de eerste, die het zoogenaamde *Eigen geschrift van* DAVID berijmde J. VAN IPEREN, Kerkel. Hist. van het Psalmgezang, I Deel, bl. 165..

[Jan van Meerbeecq]

Meerbeecq (Jan van), van *Doornik*, bloeide in het begin der achttiende eeuw. Hij was een zeer middelmatig dichter, die een' Herbarius op rijm uitgaf, getiteld: *Den Nederlandschen Cruydthof*, te *Antwerpen*, in 1716; vervolgens in

1721 *Ongestadighe Menscheyt, Historischgewys betoont in de gedurige veranderlijckheyt van de wereltlycke saken*, en OVIDIUS *Metamorphosis ofte de XV Boecken van syn Herscheppinge*, Utrecht, 1723; altemaal deerniswaardige producten.

[Hermanus Meerkamp]

Meerkamp (Hermanus). Gedrukt kennen wij van dezen twee tooneelstukjes, *De drie Comptoirknechts*, 1736, en *Coridon en Silvia, of Getrouwe Herder en Herderin*, treurspel, *si placet!* 1738. Er bestaan nog vier stukjes in handschrift van dezen auteur Catalogus der Tooneelsp. Van W. HENSKES, No. 68-71..

[Johan Meerman]

Meerman (Johan) Aanspraak van J.W. TE WATER, bij de opening der jaarlijksche vergadering van de Maatsch. der Ned. Letterk. te *Leyden*, 1816. Alg. Konst- en Letterb. voor 1816, II Deel, No. 48 volg. Letterk. Magazijn van Wetensch., Kunst en Sm. voor 1817, bl. 26. H.C. CRAS, *Elogium* J. MEERMANNI., Heer van *Vuren* en *Dalem*, was gesproten uit het oud en aanzienlijk geslacht DE VLIEGER, doch het welk in de zestiende eeuw dezen naam met dien van MEERMAN verwisselde, en welks leden reeds sedert 1388 in de steden *Leyden*, *Delft* en *Rotterdam*, regeringsposten en aanzienlijke ambten bekleed hebben, tot verscheiden buitenlandsche gezantschappen gebruikt en in de geleerde wereld met roem bekend zijn. Hij werd geboren in *'s Hage*, den 1 November 1753, en was de zoon Van Mr. GERARD MEERMAN, Rijksbaron, Ridder der orde van St. Michiel, Ambassadeur van wege dezen Staat aan het Engelsche

Hof, door geheel Europa vermaard wegens zijne geleerdheid en uitgegeven schriften C. SAXII, *Onom*. Tom. VII, pag. 42 *seq*., en MARIA CATHARINA BUIS, mede uit een luisterrijk geslacht, het welk insgelijks verscheiden verdienstelijke mannen heeft opgeleverd, wier namen en verrigtingen onze vaderlandsche geschiedenis tot de nakomelingschap heeft overgebragt.

Voortgesproten uit zulke aanzienlijke en daarbij schatrijke ouders, behoefde er niets aan de opvoeding van den jongen MEERMAN gespaard te worden; hij werd door de kundigste leermeesters in de Nederduitsche en Fransche talen onderwezen, en reeds met zijn achtste jaar in het Latijn en Grieksch, waarin hij spoedig zulke vorderingen maakte, dat hij in drie jaren tijds de Latijnsche scholen te *Rotterdam* doorliep en met lof verliet. Hij was tien jaren oud toen hij eene Nederduitsche vertaling vervaardigde van MOLIÈRES *Mariage forcé*;, die hij, buiten weten van zijn' vader, in 1764 te *Rotterdam* liet drukken. In dit jaar stelde zijn vader hem onder het opzigt van een' bekwaam' Zwitsersch' Gouverneur, die hem in verscheiden talen en wetenschappen grondig onderwees; gelijk vervolgens de beroemde STRUYCK in de algebra en andere mathematische wetenschappen.

In 1767, en dus met zijn veertiende jaar, vertrok hij met den Heer ERB, naderhand Professor te *Heidelberg*, naar *Leipzig*, alwaar hij twee jaren vertoefde, en de lessen hoorde van de beide ERNESTI,

GELLERT, REISKE, EBERT, GARVE, BELL en HUBER. Gedurende zijn verblijf aan deze akademie, alwaar hij een' schat van nuttige kundigheden verzamelde, deed hij in 1768 eene reis naar *Dresden*, *Freyberg* en *Königstein*, en in 1769 naar *Wittenberg*, *Berlijn* en *Potsdam*; alvorens naar *Holland* weder te keeren, bezocht hij nog eenige steden in *Saksen*, als *Zwickau*, *Chemnitz* en *Altenberg*, en vervolgens *Hannover*, alwaar hij in kennis geraakte met den stichter der akademie van *Göttingen*, aan welke hij het voornemen had zijne studiën voort te zetten en werwaarts hij ook, na een kort verblijf in *Holland*, zich in 1769 begaf, en bijna twee jaren bleef, gehuisvest bij den Ridder MICHAËLIS. Hier hoorde hij HEYNE, SELCHOW, GATTERER, ACHENWALL, PUTTER, DIETZ en HAMBERGER; hier leerde hij ook de Italiaansche en Spaansche talen, waarvan de kennis hem naderhand zoo uitnemend te pas kwam. Als een rijk student werden de studiën hem hier zeer gemakkelijk gemaakt; de professoren kwamen bij hem, de benoodigde of begeerde boeken werden bij hem in zijn studeervertrek bezorgd, arme studenten excerpteerden voor hem, kortom, het ontbrak den jongen MEERMAN aan geene gelegenheid om voor geld een geleerde te worden. Alvorens nogtans *Göttingen* te verlaten, bezocht hij *Cassel*, *Carlshaven*, *Corvey*, *Hoxter* en *Pyrmont*, en keerde over *Paderborn*, *Ibbenbuhren* en *Bentheim* naar zijn vaderland te rug. Hier vond hij zijn' vader in een' zwakken toestand, met wien hij echter nog de aangekochte heerlijkheden *Vuren*

en *Dalen* bezocht. Hij begaf zich vervolgens naar *Leyden* om zijne studiën te voltooijen, en zijn vader ging naar *Aaken*, ter herstelling van zijne gezondheid, doch de dood rukte hem weg op den 15 December 1771. De zoon liet hem een kostbaar gedenkteeken oprigten in de St. Pieterskerk te *Leyden*, naar eene teekening van den Griffier ROYER, met een Latijnsch opschrift, door hem zelven opgesteld.

De dood zijns vaders stelde hem, als eenige zoon, in het bezit der beide gemelde heerlijkheden en van eene uitgebreide onschatbare bibliotheek, wier wedergade in dien tijd bij geen' bijzonderen geleerde in geheel *Europa* gevonden werd. Gedurende veertig jaren heeft hij dezelve nog aanmerkelijk vermeerderd en uitgebreid, en achter zijn woonhuis in *'s Hage* daartoe opzettelijk eene lange en prachtige gallerij doen aanbouwen.

MEERMAN oefende zich gedurende twee jaren met geene mindere vlijt aan de Leydsche akademie dan te *Leipzig* en te *Göttingen*. Hij bevond zich aldaar in den gouden tijd, dat hij voordeel trekken kon uit de lessen van RHUNKENIUS, VALCKENAER, PESTEL, VOORDA, ALLAMAND en andere uitmuntende Hoogleeraars, die waarlijk hunne Duitsche tijd- en ambtgenooten in grondige geleerdheid niet toegaven. Hij verliet deze toen zoo luisterrijk bloeijende hoogeschool, na het openlijk verdedigen van eene dissertatie *De solitione vinculi quod olim fuit inter S.R. Imperium et Faederati Belgii*

Respublicas Primum hâc scriptione erudite disputat auctor de antiquo, qui Belgium *olim cum*Germaniâ *devinxit, nexu; deinceps de mutatione hujus antiqui vinculi per pactum* Augustanum A^0. 1548; *praeterea de modo, quo laxius hoc vinculum, quod inter* Germaniam *et* Belgium *ex pacto* Augustano *supererat, finitum sit: ac tandem, hunc quoque nexum a Belgis jure solutum esse*. H.C. CRAS, Elog. J. MEERMANNI, p. 15. op den 13 Mei 1774, die hem den rang van meester in de beide regten bezorgde.

Kort na deze akademische bevordering deed hij eene reis naar *Engeland, Schotland, Ierland, Frankrijk, Zwitserland* en *Italië*. In *Engeland* kwam hij in kennis met PASCAL PAOLI, HUNTER, PRINGLE, BANKS, SOLANDER en genoegzaam alle vermaarde en geleerde mannen van dien tijd, gelijk in *Frankrijk* met LALANDE, ANSE DE VILLOISON, Mevrouw DUBOCCAGE en anderen; ook woonde hij te *Rheims* de plegtige zalving bij van den ongelukkigen Lodewijk XVI op den 11 Junij 1775. In *Zwitserland* leerde hij GESSNER, LAVATER en BONNET kennen. Van daar begaf hij zich naar *Italië;* te *Rome* vertoefde hij het langst, alwaar een gemeenzame omgang met verscheiden geleerde kardinalen hem een' vrijen toegang bezorgde tot de voornaamste bibliotheken, oudheden en in de aanzienlijkste huizen. Van *Rome* deed hij een' uitstap naar *Napels*, beklom tweemalen den *Vesuvius*, en zag eene kleine uitbarsting van dien berg; te *Napels* ontmoette hij den beroemden Ridder HAMILTON. Te *Rome* wedergekeerd, had hij een gesprek met den Paus PIUS VI.

In April 1776 verliet hij *Rome*, en begaf zich over *Pisa*, *Florence*, *Venetië*; en *Verona* naar *Weenen*. Hier bezocht hij den Prins VON KAUNITZ en andere voorname Staatsdienaars van MARIA THERESIA en JOSEPH II, bij wien zijn vader zoo geächt en bemind was geweest.

Hij kwam in het vaderland terug met een' rijken voorraad van allerlei nuttige kundigheden, leide zich nu toe op het beöefenen van de geschiedenis en de regten, en sloeg de hand aan het schrijven en uitgeven van verscheiden werken. In 1780 gaf hij het aanhangsel of derde deel in het licht van den *Novus Thesaurus Juris Civilis et Canonici* aanvanglijk door zijn' vader ter drukperse bevorderd. De Latijnsche voorrede van den zoon wordt geen gering sieraad van dit werk geächt. De koninglijke Akademie der opschriften en fraaije letteren te *Parijs* in 1782 tot het onderwerp eener prijsverhandeling opgegeven hebbende eene vergelijking der verbindtenissen van de Achaiers, de Zwitsers en de *Vereenigde Nederlanden* in 1579, behaalde hij zonder mededingers den gouden eerpenning met zijne oorspronglijk in het Fransch geschrevene verhandeling, die in 1784 in het licht verscheen Onder den titel van *Discours, qui a remporté le Prix de l'Académie Royale des Inscriptions et Belles-lettres de* Paris, *sur la question proposée en* 1782: *comparer ensemble la ligue des Achéens*, 280 *ans avant J.C., celle des Suisses en* 1307 *de l'ère Chrétienne et la Ligue des Provinces unies en* 1579 *, dévélopper les causes, l'origine, la nature et l'objet de ces associations politiques. Par* J. DE MEERMAN*, seigneur de* Dalem. La Haye 1784, 4to..

Reeds in 1778 zocht hij door koop te komen in het bezit van eene Friesche grietenij. De onderhandeling daarover begon; doch bij het onderzoek der waarde, bleef er tusschen hem en den toenmaligen bezitter een verschil van verre over de honderdduizend guldens. De koop had, om deze reden, geen' voortgang. Hij vergenoegde zich met in die provincie vuur en licht te houden, en van jaar tot jaar eenige weken te *Leeuwarden*, ten tijde van den Landdag, te gaan doorbrengen, met een oogmerk, om, na de vereischte vijf jaren van inwoning, naar den Landdag te kunnen afgevaardigd worden, en dan eene buitengewone zending in de vergadering van de Heeren Staten Generaal te bekomen. In den nawinter des jaars 1782 begaf hij zich wederom naar *Friesland*; doch de binnenlandsche onlusten maakten hem het verblijf aldaar onaangenaam, allermeest, omdat de Heer Bigot zijn begunstiger was. Men nam zelfs op den Landdag een besluit, vlak tegen hem gerigt, en bij hetwelk, om ooit een lid der Friesche regering te kunnen worden, een bestendig verblijf van vijf jaren binnen die provincie gevorderd werd. Om evenwel zekere betrekking op *Friesland* te behouden, handelde hij, in dit, en andermaal in het jaar 1785, met de geenen, die regt hadden op den post van Bewindhebber der Oost-Indische Compagnie, ter kamer *Amsterdam*, telkens voor den tijd van drie jaren, tegen voldoening van tusschen de drie- en vierduizend guldens.

De beletselen, die hem van de Friesche regering uitgesloten hadden, door de omwenteling van 1787

uit den weg geruimd zijnde, was hij in het volgende jaar bezig, om met sommige Heeren, die in *Vriesland* den meesten invloed herkregen hadden, te raadplegen over het aanbieden van een verzoekschrift aan de Heeren Staten van dat gewest, om zijn verblijf bij de Oostindische Compagnie te *Amsterdam*, wegens *Vriesland*, te doen aanmerken als eenen wettigen hinderpaal van in persoon, gedurende den bepaalden tijd, in die provincie eene vaste woning te kunnen houden. Alvorens dit zijn beslag kreeg, werd hij tot lid der regering van *Leyden* gekozen.

Den 11 September 1785 was hij in het huwelijk getreden met ANNA CORNELIA MOLLERUS, weduwe van Mr. ABRAHAM PERRENOT, een' Zwitser van geboorte, doch Nederlander door zijne opvoeding, eerst Burgemeester van *Kuilenburg*, en naderhand Domeinraad van den Prins van *Oranje*, overigens een zeer geleerd man, beroemd door verscheiden Latijnsche en Fransche geschriften over allerlei vakken van wetenschap C. SAXII *Onom*. Tom. VII, p. 130.. Uit dit huwelijk zijn geene kinderen gesproten, en deze echtgenoote, wier smaak voor de wetenschappen en reizen zoozeer met den zijnen overeenstemde, en zelf de lier handteerde Hare *Gedichten* zijn in vier deelen, gr. 8vo. in *'s Hage* 1810-1816 gedrukt., verzelde hem reeds in het volgende jaar op zijne tweede reis naar *Engeland*, *Schotland* en *Ierland*. Bij hunne terugkomst verhinderde de ziekelijke toestand en het overlijden van zijne moe-

der het voornemen om in 1788 een ander oord van *Europa* te bezoeken. Zij bereikten hun oogmerk in 1791, wanneer zij *Duitschland*, *Italië*; en *Sicilië*; bezochten en in het laatst van het volgende jaar te rug keerden.

In 1794 afgevaardigd zijnde uit de stad *Leyden* tot de vergadering der Algemeene Staten, werd hij wegens dezen naar *Maastricht* gezonden; doch hier vernam hij weldra de aannadering der Franschen, en kon dus hier met de andere afgevaardigden slechts vier dagen vertoeven, wanneer hij met den meesten spoed de terugreis aannam, om zijnen zenderen verslag van den toestand der zaken te kunnen doen.

Bij deze aannadering der Fransche legers naar onze gewesten en den aftogt van den Franschen Generaal DUMOURIEZ van onze grenzen, gaf hij in eenige politieke geschriften zijn gevoelen openlijk te kennen, aangaande de Fransche omwenteling en het lot, het welk ons land op dat tijdstip te wachten stond. Dit had bij de uitgebarsten omwenteling van 1795 eenige onaangenaamheden voor hem ten gevolge, gelijk voor meer andere aanzienlijke verstandige mannen, die, uit hoofde dat zij geen smaak vonden in de overspannen begrippen des grooten hoops van vrijheid en gelijkheid, de volksgunst niet bezaten.

MEERMAN, als behoorende tot de eerste en rijkste Patriciërs, bleef natuurlijk zijner aristocratische beginselen getrouw, die alle Plebejische volksvertegenwoordiging afkeurde. Hij hield zich dus ook buiten alle bewind, en besteedde zijnen tijd met de letteroefeningen, voltooijende zijne *Geschiedenis*

van Graaf WILLEM *van* Holland, *Roomsch' Koning*, waarvan de beide eerste deelen in 1783 en 1784 in het licht verschenen waren; het liep echter aan tot in 1797 eer het derde en de beide laatsten te voorschijn kwamen. Dit werk is voor de geschiedenis van *Duitschland* en *Holland* ongemeen belangrijk; ook is hetzelve in het Hoogduitsch vertaald.

In den zomer van dat jaar begaf MEERMAN zich met zijne echtgenoote op reis naar de noordelijke en noord-oostelijke gedeelten van *Europa*, namelijk naar *Hamburg*, *Zweden*, *Denemarken*, *Noorwegen* en vervolgens naar *Polen* en *Rusland*. Op deze reizen leerden zij verscheiden merkwaardige personen uit dat tijdvak kennen; Keizer PAUL I, den Griekschen Aartsbisschop PLATO, den tegenwoordigen Koning van *Frankrijk*, LODEWYK XVIII, de Hertogin van *Angoúlême*, den geestelijken, die LODEWIJK XVI naar het schavot verzelde, DUMOURIEZ en meer andere voorname Fransche uitgewekenen; vervolgens, op de terugreize, bezochten zij den wijsgeer KANT en verscheiden andere geleerden; inzonderheid den beroemden dichter Klopstock, wiens *Messias* MEERMAN voor ettelijke jaren ter vertaling onderhanden genomen, doch dien arbeid gestaakt had, toen GROENEVELD met de zijne te voorschijn kwam, doch na zijne terugkomst in het vaderland in september 1800 dadelijk weder opvatte.

Een groot gedeelte van zijn leven heeft MEERMAN dus met reizen door de voornaamste gewesten van *Europa* doorgebragt. Wij hebben deze reizen

slechts oppervlakkig vermeld, omdat hij zelf deswege uitvoerige berigten heeft in het licht gegeven Berigten omtrent *Groot-Britannië*; en *Ierland*, *'s Hage*, 1787, - omtrent de Pruissische, Oostenrijksche en Siciliaansche Monarchiën, *'s Hage* 1793-1794, 4 deelen, - omtrent het Noorden en Noord-Oosten van *Europa*, *'s Hage* 1804-1806, 6 deelen.. Deze berigten behelzen vele belangrijke en wetenswaardige zaken, die men niet elders aantreft, en zijn daarbij zeer naauwkeurig en geloofwaardig. ‘Hij schreef dezelve wel in geenen schitterenden stijl,’ gelijk de Heer VAN KAMPEN te regt aanmerkt Geschiedenis der Ned. Letteren en Wetenschappen, II Deel, bl. 636., ‘doch is zijn werk lezenswaardig, uit hoofde der vele belangrijke opmerkingen, daar hij den toegang had tot menige bijzonderheid, die aan andere reizigers verborgen bleef.’ De stijl dezer anderszins zeer onderhoudende berigten is zeker eenigermate stijf, en heeft eene Hoogduitsche physiognomie, als wij het zoo noemen mogen, en dit wordt ook niet ontkend door zijn' voortreffelijken redenaar *Peregrinationum* MEERMANNI *narrationes a rerum gravitate et pondere, ab investigandi diligentiá ac studio, ab observandi curâ et solertiâ valde commendantur. Ratio scribendi et habitus satis emendatus est, clarus, bene vinctus, perspicuitatis laude egregius. Neque eo minus censores aliqui litterarii verba quaedam dictionesque Germanicas in hisce* MEERMANNI *operibus arguerunt. Equidem neque purgo neque accuso. Fieri forsitan potuit, qui tamdiu adolescens in* Germaniâ *commoratus est, et Germanorum scripta diurnâ nocturnâque manu tractavit, ei ut propria illius nationis vox aliqua vel dictio interdum adhaeserit aut exciderit.* H.C. CRAS, Elog. J. MEERMANNI, pag. 31.; doch kan ligtelijk over het hoofd

gezien worden in iemand, die zijne vroegste studiën in *Duitschland* volbragt en dag en nacht Hoogduitsche geschriften in de hand had, geene gelegenheid vond om zijne moedertaal te leeren spreken, en dus ongevoelig zich gewende om in het Hoogduitsch te denken, te spreken en te schrijven.

Daar MEERMAn geenszins in eenige diplomatische of commerciële betrekking, maar als geleerde en oplettend waarnemer reisde, hebben de wetenschappen en de letteren inderdaad zeer veel voordeels van zijne reizen getrokken, gelijk wij in den verderen loop van zijn nuttig en werkzaam leven zullen ontwaren, terwijl wij hem nu op zijne letterkundig-politieke loopbaan gaan beschouwen.

Kort na zijne Noordsche reizen werd MEERMAN door koop uit de bibliotheek van den Utrechtschen Professor BONDAM eigenaar van een onuitgegeven Latijnsch handschrift van HUGO DE GROOT Hoe hetzelve in handen van dezen gekomen was verhaalt STRICK VAN LINSCHOTEN in de aanteekeningen op zijne *Gedichten*, bl. 223., namelijk het derde boek van deszelfs *Vergelijking der Gemeenebesten*, zijnde de beide eerste boeken tot nog toe verloren. Hij gaf dit kostbaar fragment in 1801 in het licht, onder den titel van H. GROTII *Parallelon Rerumpublicarum, liber III, de Moribus ingenioque populorum Atheniensium, Romanorum, Batavorum*, te *Haarlem*, bij A. LOOSJES, Pz., die het meeste *honorarium* daarvoor geboden had, het welk de edelmoedige uitgever en

tevens Nederduitsche vertaler voor de Gereformeerde armen te *Leyden* bestemde. Met ongemeen veel genoegen werd deze uitgave bij het beschaafd publiek ontvangen; en inderdaad, de voor- en narede, aanteekeningen, bijvoegselen, ophelderingen en verbeteringen doen overtuigend zien dat de uitgave van dit schoone werk in geene betere handen dan in die van MEERMAN had kunnen vallen.

Bij het vernemen van den dood van zijn' vriend KLOPSTOCK was bij hem de lust weder ontwaakt om de voor eenige jaren ondernomen vertaling der *Messiade* weder op te vatten, en dezelve te voltooijen. Hij slaagde daarin ook volkomen, zoodat hij de twintig zangen met prachtige platen en eene narede, behelzende het leven van KLOPSTOCK, eene verhandeling over de Nederduitsche hexameters en ophelderende aanmerkingen wegens dit dichtstuk, in *'s Hage* 1803-1815 in het licht gaf. Ongemeen veel zorg en groote kosten besteedde hij aan deze uitgave. Vruchteloos deed hij door het Leydsche Genootschap der Teekenkunst voor zijne rekening een' prijs uitlooven voor de beste teekeningen voor de twintig zangen. De graveur JOHN te *Weenen* bezorgde hem de platen, naar de teekeningen van FUGGER, uit het kabinet van den Graaf VON FRIES, tegen tachtig dukaten voor iedere plaat. Of de kunstwaarde der uitvoering met de daarvoor betaalde geldswaarde, ter beschaming van onze inlandsche kunstenaars, gelijk staat, beslissen wij, die niet alles wat vreemd is, even daarom, fraai vinden, ten minsten hier niet. Dat Fransche kunst-

kenners min gunstig over de uitvoering dezer *gravures* oordeelden schreef men aan hunne ligtzinnigheid omtrent den *godsdienst* toe!

Deze vertaling is wel het voornaamste dichtwerk van MEERMAN; zij is zeker beter dan die van GROENEVELD; doch het geen wij op diens artikel Zie ons II Deel, bl. 405., aangaande de nuttelоosheid in het algemeen eener metrische overzetting van dit werk gezegd hebben, geldt ook hier; en MEERMANS vertaling is, uit hoofde van derzelver kostbaarheid, nog minder geschikt voor mingegoede lezers, die geen Hoogduitsch verstaan, en die het verstaan, kunnen en zullen zich bij voorkeur eene *wohlfeile Herausgabe* des origineels aanschaffen; dus heeft MEERMAN daarmede slechts een Germano-Belgisch prachtwerk voor pronkbibliotheken geleverd, en inderdaad wij hadden liever gezien dat hij deze tien- of twaalf duizend guldens te koste gelegd had aan den arbeid van zijn eigen of eenig ander vaderlandsch vernuft. Nu schijnt het dat hij, den arbeid van een' vreemd' dichter buiten noodzaak in onze taal overwringende, en platen daartoe door een' vreemden graveur naar teekeningen van een' vreemden teekenaar, bekostigende (er ontbreekt slechts aan dat hij het werk op vreemd papier en in een vreemd land hebbe laten drukken), ons als het ware stilzwijgende heeft willen verwijten dat er in ons land geene hexametrische Messiadedichters, of bekwame teekenaars en graveurs gevonden werden, en wij, des benoodigd,

bij onze naburen ter markt moesten gaan. In ons oog heeft MEERMAN met de zorg voor de uitgave van DE GROOTS *Parallelon* en derzelver vertaling ons publiek niet alleen oneindig nuttiger dienst bewezen, maar bij het geheele beschaafde *Europa* vrij wat meer roem verworven dan het overzetten van tien Klopstockiaansche Messiaden hem immer zou hebben kunnen bezorgen; een werk bovendien, dat niet eens voor alle klassen van lezers geschikt is, en, naar ons gevoelen, alleen in het Hoogduitsch of Latijn behoort gelezen te worden.

Dank verdiende MEERMAN door het in het licht geven van eenige onuitgegeven Latijnsche brieven van HUGO DE GROOT, door hem uit *Frankrijk* aan de OXENSTIERNS en andere staatsmannen in *Zweden* geschreven, onder den titel: HUGONIS GROTII *Epistolae ineditae & c.* te *Haarlem* in 1807 gedrukt.

Bij de invoering der spelling, volgens het voorschrift van den Hoogleeraar SIEGENBEEK, deelde MEERMAN zijne bedenkingen daartegen briefswijze aan dezen in druk mede, die dezelven even zoo beleefdelijk beantwoordde; doch de Hoogleeraar besluiten des gouvernements ten aanzien van zijn spellingvoorschrift in zijn voordeel hebbende, konden de tegenbedenkingen van MEERMAN bij den grooten hoop zoo min baten als die van den Delftschen Boekverkooper ROELOFSWAART, ZEYDELAAR en eenige anderen, die reeds vroeger met deze spelwijze geen vrede hadden.

Tot in 1801 had MEERMAN met meer oude re-

genten zich verschoond van alle posten van staat of regering; doch in 1802 liet hij zich aanstellen tot lid van het departementaal bestuur van *Holland*, en na eene nieuwe verandering van het staatsbestuur dezer Republiek werd hij door den Raadpensionaris SCHIMMELPENNINCK op nieuw benoemd tot dezen post. Bij de komst van LODEWIJK BONAPARTE in 1806 moest hij met twee andere leden van het departementaal bestuur denzelven op de grenzen van *Holland* gaan verwelkomen. Deze benoemde hem aldra tot Kamerheer, en stelde hem aan het hoofd van den Staatsraad en in onderscheiden commissiën, de eene nog moeijelijker en lastiger dan de andere, doch in alles kweet hij zich met lust en ijver, en behaalde goedkeuring en lof; maar geen ambt was hem aangenamer en meer overeenkomstig met zijnen smaak dan de post van Directeur Generaal van Kunsten en Wetenschappen; in die hoedanigheid vormde bij het ontwerp tot het van tijd tot tijd uitgeven van *Jaarboeken der Kunsten en Wetenschappen in het Koningrijk Holland*, waarvan ook twee deelen, loopende over de jaren 1806 en 1807, in het licht verschenen, doch vervolgens is deze nuttige onderneming blijven steken. MEERMAN was insgelijks belast met de zorg voor de bibliotheek in *'s Hage* Deze bibliotheek was weleer het bijzonder eigendom van den voormaligen Stadhouder WILLEM V, naderhand werd zij de Nationale, en op dat tijdstip de Koninklijke Bibliotheek genaamd. Sedert werd zij afgestaan aan de stad *'s Gravenhage*, die bij de gelukkige verlossing van ons vaderland van de Fransche overheersching en de komst van den zoon des overleden Stadhouders tot den troon, den Koning in het bezit stelde van dezelve. In 1807 en 1809 werd zij aanmerkelijk vermeerderd door het aankoopen der kostbare bibliotheek van den Heer ROMSWINKEL te *Leyden*, de nagelaten handschriften van Professor SAXE te *Utrecht* en die van den Heer Visser in *'s Hage*., de kabinetten van schilderijen,

oudheden en natuurlijke historie; LODEWIJK, die bijna alles liet aankoopen wat te koop kwam, en aan schilderijen, van welken hij geene kennis had, handschriften, die hij niet lezen kon, penningen, wier beteekenis hij niet wist, hoorns, schelpen, rariteiten en zoogenaamde liefhebberijen aanzienlijke sommen verspilde, veroorzaakte MEERMAN veel moeite, zorg en last, met het koopen, betalen, vervoeren en schikken van dit alles, waarbij nog kwam dat hij dien wispelturigen verkwister telkens verscheiden grillige ontwerpen, als het noodeloos wegbreken van gebouwen, het oprigten van standbeelden, zuilen, monumenten, enz. moest ontraden of de uitvoering daarvan pogen te verijdelen, hetgeen hem niet altijd gelukte. Hoe mild en verkwistend deze Corsikaansche SARDANAPALUS in deze en andere opzigten zich betoonde, was hij echter onkiesch genoeg om van MEERMAN bij een' beleefden brief te vergen dat hij zijn lastig en moeilijk ambt voortaan om niet zou waarnemen, hetgeen deze zich uit liefde voor de wetenschappen liet welgevallen In 1809 verzocht MEERMAN eene billijke schadevergoeding, dewijl men bij het ontlasten van ingeloopen polders na eene groote overstrooming, eene aanmerkelijke schade aan zijne heerlijkheden had toegebragt. Zijn verzoek werd door allen, in wier handen hetzelve gesteld was, billijk geoordeeld en ondersteund; doch toen het eindelijk bij den Satraap werd ingediend, wees hij hetzelve van de hand, om reden dat - MEERMAN rijk genoeg was!.

Eindelijk sprak BONAPARTE in 1810 zijn vreeslijk *veto* uit over de kostbare regering van zijn' broeder, die weldra vertrok, met achterlating van al zijne dure liefhebberijen, waaruit BONAPARTE zonder omstandigheden het geen hem aanstond naar de Museums te *Parijs* deed vervoeren, en in het begin van 1811 MEERMAN insgelijks derwaarts ontbood, als een der zes Hollanders, die hij tot Senateurs had benoemd; gaarne had hij zich van dien post verschoond, doch dit was niet mogelijk. Hij vertrok dan derwaarts, en vervaardigde gedurende zijn verblijf aldaar in 1812 een fraai en krachtig dichtstuk, getiteld: *Montmartre*, aldaar gedrukt met eene Fransche vertaling in proza. Met genoegen werd dit dichtstuk hier te lande ontvangen, omdat de dichter daarin de warme, gevoelige en rondborstige taal van een' echten Hollander durfde voeren tegen den overweldiger, die zich zoo grof aan ons vaderland vergrepen had. Het is onbegrijpelijk dat de Fransche censuur regels als deze gedogen kon:

- - - Gij weet het, ô Keizer!
Eer ons onze twisten verdeelden, eer schokken op schokken
De eene zenuw na de andre verlamden, toen waren wij groot, en

Rijk en met roem overdekt. De Oranje, de blanke, de blauwe
Vlag, zij woei geëerbiedigd aan de uiterste hoeken des aardbols;
Woei op den Ganges, de Kaap, op America's eilanden, even
Als op de Maas en het IJ; woei op alle de zeeën en stroomen;
Drong overwinnend tot hoog op de Theems; de de Ruiters en Trompen
Heisten haar op, en streken ze nooit. In de krijgen Europa's
Krijgden wij meê, en wij deelden in al de verbonden Europa's;
Boden, tot het sluiten daar van, onze dorpen en steden
Vriendelijk aan, en de natiën hoorden met achting naar ieder
Voorstel, naar iederen eisch, aan de lippen der vaadren ontgleeden.
't Land, door de Hollandsche vlijt ontroofd aan woedende golven,
Voedde geen andre dan vrije, welvarende, nijvere burgers,
Welken God de vergelding schonk van hun tachentig-jaarig
Kampen met Spanjes tyrannisch gezag; en zijn dwang der geweetens.
Vroomheid en eerlijkheid heerschte in 't gewest, en perste ons de hulde
Aller andere volken af; zij handelden gaarne
Met een geslacht, dat eeden en trouw onherroepelijk heilig
Achtte. Wat groote mannen heeft niet Bataviëns bodem,
Stout op die zoonen, geteeld! wat Veldheeren, Vlooten-gebieders,
Vesting-bouwers, in 't staaten-bestuur ervaarene grijzaards!
Welke doorsleepen kenners van 't recht, zoo van volken als burgers!
Hoe veel andre, die aan den dood met gelukkige wapens
Moedig zijn' buit betwistten, of die, o Natuur! uw geheimen
U door aanhoudend vorschen ontroofden! wat delvers in de oudheid!
Wat, door de toverij hunner verw, onnavolgbre schilders! -
Keizer, dat land is het uwe geworden Montmartre, bl. 16.!

Men ziet het dichtstuk is in hexameters opgesteld. Loosjes gaf van hetzelve eene niet zeer gelukkige overbrenging in alexandrijnsche voetmaat in het licht: *Cui bono?* vroegen de Letteroefenaars, en inderdaad, waartoe deze veralexandrinering? welligt de ondankbaarste en nuttelooste arbeid dien LOOSJES ooit ondernemen kon.

De staatsbezigheden wederhielden MEERMAN te *Parijs* in geenen deele van het beöefenen der letteren en den omgang met de geleerden, inzonderheid met den beroemden CUVIER, wiens lessen zoowel als de zittingen der derde klasse van het Instituut hij vlijtig bijwoonde. Ook deed hij van tijd tot tijd reizen naar *Holland*, waar hij zich ook bevond in 1813, ten tijde der afschudding van het Fransche juk. Uit naauwgezetheid keerde hij naar *Parijs*, uit hoofde van den eed, dien hij als Senateur gedaan had, en waaraan hij zich verbonden hield, zoo lang hij van de verpligtingen aan dien eed niet ontslagen was. Bij zijne terugkomst in *Parijs* was hij ooggetuige van de groote veranderingen, die vervolgens in *Frankrijk* voorvielen, den intogt der zegepralende legers van de verbondene mogendheden en de plegtige feesten bij gelegenheid van het verblijf der voornaamste vorsten van *Europa* aldaar Ook heeft hij aanteekeningen gehouden van het voorgevallene in *Frankrijk* bij de omwenteling in 1814, die echter niet zijn uitgegeven..

Bij zijne terugkomst in *'s Hage* werd zijne gezondheid sterk aangetast; zijne ligchaamskrachten verminderden allengs, en de dood maakte een einde

aan zijn werkzaam, nuttig en weldadig leven op den 19 Augustus 1815. Hij werd begraven op het kerkhof aan den Scheveningschen weg.

Wij hebben in het overzigt van 's mans in alle opzigten belangrijken levensloop ons merkelijk moeten bekorten; ook hebben wij slechts eenige van zijne menigvuldige uitgegeven werken vermeld; eene volledige lijst daarvan is door zijne weduwe algemeen gemaakt In den *Alg. Konst- en Letterbode* voor 1815, No. 46.. Al deze werken kenmerken hem als een' man van solide geleerdheid, uitgebreide kennis in allerlei vakken van wetenschap en kunstig' dichter; wij zeggen opzettelijk kunstig' dichter; want dat hij het wetenschappelijke en werktuiglijke der dichtkunst even zoo stelselmatig heeft aangeleerd als de algebra of eenige andere wetenschap, lijdt geen twijfel; want had hij van de natuur meer gevoel en grooter aanleg tot oorspronglijk' dichter gehad, hij zou waarlijk wel in plaats van eene *Messaide* of een lyrisch treurspel Namelijk GUSTAAF WASA, in zijne *Berigten omtrent het Noorden en Noord-Oosten van Europa*, VI Deel, bl. 157. te vertalen, ons op meer voortbrengselen van zijn eigen vernuft onthaald hebben; ondertusschen hebben toch zijne weinige oorspronglijke dichtstukken, en daaronder het gedicht *Montmartre*, waarde genoeg om hem geene plaats onder onze goede dichters te ontzeggen.

[Hubert van der Meers]

Meers (Hubert van der) is de opsteller van de rare *Klught van de Boer in 't Kalfsvel*, in 1646 gedrukt.

[Johanna van der Meerschen, geboren Coomans]

Meerschen (Johanna van der), geboren Coomans P. DE LA RUE, Geletterd Zeeland, bl. 27., was de echtgenoote van JOHAN VAN DER MEERSCHEN, Rentmeester der Staten van *Zeeland*, en eene vriendin van CATS, wiens dichttrant zij volgde in hare niet ongeestige gedichten, gelijk men ziet uit de volgende regels, waarin zij zich zelve zoo naïf als dichteres karakteriseert:

> 'k En hebbe noyt getracht te ryden op de waghen
> Die Fama door de lucht plach om en om te dragen;
> 'k En ben niet die vermaert door al de werelt vliegh,
> Maer sitte meestendeel ontrent de kinder wiegh:
> Mijn wil is oyt geweest, dat ick het ampt der vrouwen
> Geduerich in mijn hooft en sinnen mocht behouwen,
> Dat is, mijn lieve man in alles te voldoen,
> In sorghe van het huys, en kinders op te voên.
> Doch, soo geleek de boogh niet altijdt is gespannen,
> Soo can des menschen geest niet eeuwich sijn gebannen,
> Van sijn gewenste lust noch staech aen eene saeck,
> Hy moet oock altemet becomen sijn vermaeck.
> 't Vernuft en is noyt stil door 't woelen van de sinnen,
> Waer deur dat dees en geen verscheye konst beminnen:
> Een yder heeft het zijn. Aengaende dan van my,
> Ick heb altijdt bemint de soete Poêsy.
> En om den swaren geest somwijlen te verlichten,
> Heb ick dan altemet bestaen een werck te dichten,
> En is u van dit werck gekomen in de hant,
> Denckt dat het is gedaen ontrent de wiege-bant Zeevsche Nachtegael, bl. 123..

Zij werd overigens door alle dichters en geleerden van haren tijd zeer geprezen en onder de uitmuntende vrouwen gerekend J. BEVERWIJCK, Van de Wtnementheyt des Vrouwelicken geslachts, bl. 76, 177..

[Cornelis Meijer]

Meijer (Cornelis). De titels der vijf onbeduidende tooneelstukken van dezen Catalogus der Tooneelsp. van W. HENSKES, No. 233. zijn te lang om hier af te schrijven. Ook die van [Jan Meijer ...]

[Jan Meijer]

[De tooneelstukken van] Meijer (Jan) kan men elders aangeteekend vinden Naemrol der Tooneelspelen van J. VAN DER MARCK, Aez. No. 620.. Overigens vindt men in de *Dichtkundige Lauwerbladen* verscheiden vrij goede gedichten van hem op de gebeurtenissen van 1747 en 1748.

[Lodewijk Meijer]

Meijer (Lodewijk), een oppervlakkig taalkundige Tael- en Dichtk. Bydragen, I Deel, bl. 62., wiens *Woordenschat* meer dan twaalf malen gedrukt is, schreef ook drie toneelstukken, *De Looghenaer*, 1658, *Het Ghulde Vlies*, 1667 en *De Verloofde Koningsbruidt*, 1668.

[Pieter Meijer]

Meijer (Pieter), geboren in 1718 en overleden te *Amsterdam*, den 16 Mei 1781, was in zijn' tijd ‘de Boekhandelaar, bij wien schier alle fraaije dichtstukken in het licht verschenen. Hij was een zeer verstandig en braaf man, die, bij de hartelijke geneigdheid, ook de ongemeene bekwaamheid bezat, om jonge ver-

nuften aan te sporen, en op de bane des letterroems te geleiden, gelijk hij zich, door eigen kunstvermogen, voor al zijne mededichters belangrijk maakte. Deszelfs huis was de Amsterdamsche koopbeurs der Nederduitsche letterkunde. Elken voormiddag kon men aldaar hare voornaamste beöefenaars en voorstanders, voor zoo verre zij in deze stad woonachtig waren, op eenen gezetten tijd, bijeen vinden, elkander van hunnen arbeid deelgenooten makende, en dien beöordeelende met de gulle openhartigheid van gemeenzame vrienden.' Deze lofspraak, gevlochten in de lofrede op een' zijner voortreffelijkste aankweekelingen, en naderhand een' zijner beste vrienden C.W. WESTERBAEN, Lofrede op J. LUBLINK, bl. 15., heeft de voortreffelijke man billijk verdiend. Zijne gedichten zijn nogtans niet bijeen verzameld, maar in andere dichtbundels gedrukt. Hij had een werkzaam aandeel in de fraaije vertaling van GELLERTS Fabelen en de Psalmberijming onder de zinspreuk: *Laus Deo, salus Populo*, ook was hij medeoprigter van de voortreffelijke maatschappij tot redding van drenkelingen. Na zijn' dood gaf zijn' vriend LUBLINK 's dichters fraaije naarvolging van YOUNGS *Poëtische Uitbreiding van* Job XXXVIII-XLII, vs. 6 in het licht Nieuw Algem. Magazijn van Wetenschap, Kunst en Smaak, I Deel, bl. 133.. Wij zullen hier van hem mededeelen zijn' minder bekenden

Lykzang op het overlyden van Dirk Smits.

Hield uw verrukkend zangvermogen,
ô Smits! gantsch Neêrland opgetogen;
Was 't keurigst' oor verliefd op 't klinken van uw luit?
't Is billyk dat wy 't lot beklagen,
Dat u ontrukt aan vriend en magen,
Dat onverwacht uw vaart in 't edel kunstperk stuit.

Ja, Smits, schoon onze dichtlaurieren
Te dor zyn om uw graf te sieren,
Schoon u, door onzen lof, geene eerkroon word bereid:
Wy roeren echter onze snaren:
Misschien doen zy den rouw bedaren
Van uw bedrukte weêuw, van 't kroost dat om u schreit!

Helaas! was ons dees ramp beschoren
Toen ge ons uw treurmuzyk liet hooren,
Om Friso, uw' Meceen, ontrukt aan 't vaderland?
Te regt deên ons uw klagten schroomen.
Ach! hadt gy nimmer voorgenomen
Uwe elpenbeenen lier te werpen op het strand!

Zy strekte, in 't grondloos diep bedolven,
Thans niet ten prooi der woeste golven,
Noch wierd tot gruis vermaald door 't brullend zeegeweld:
De Duitsche zangberg zou haar eeren,
Als 't schoonste meesterstuk waarderen,
Dat immer naast de lier van Flakkus wierd gesteld.

Wat baat nu dat uw zang de stroomen
Van 't woelende Flakké kost toomen;
Dat gy aan 't stugge duin uw klanken hebt geleerd;

Dat gy de stranden, heuvels, weijen,
Wist vrolyk aan den dans te leijen,
Daar 't alles, by uw' dood, tot de oude woestheid keert?

De zangrei, dien gy door uw toonen
En citerzwier wist meê te troonen,
Toen u de strenge zorg naar Hollands Pontus zond,
Staat bij uw aaklig lyk te zuchten,
Gereed de barre streek te ontvlugten,
Daar lauwerloof noch mirt ryst uit den dorren grond.

De gryze Maas, wiens vlyt wy pryzen
In 't eeren zyner letterwyzen,
Vertoont zich in den rouw op zyn' ontstelden vloed.
De Rotte, die door uw gezangen
Haar hoogste glorie heeft ontvangen,
Bezwykt in de armen van haar' vluggen waterstoet.

Natuur en kunst, die gy zo schrander,
Zo geestig huwde met elkander,
Staan spraakloos van verdriet, daar gy voor eeuwig scheidt;
De nutte wetenschappen treuren;
De dichtkunst dreigt haar kleed te scheuren;
't Gelaat der lente zelfs is vol droefgeestigheid.

ô Wreede dood! het mededoogen
Bepaalt dan nimmer uw vermogen;
Gy sluit uw hol gezigt, wanneer ge uw pylen schiet;
Gy laat u door geen weduwklagten,
Door 't kermend weesje niet verzachten,
Het vindingrykst' verstand ontwykt uw woede niet.

Dus zucht het al om uw verscheijen;
Dus helpen we u ten grave leiên,
Voldoende aan u, ô Smits! den laatsten vriendenpligt:

Want, schoon de dagbodin moog' keeren,
De vlotte kiel te rug laveren,
Gy keert, verheven ziel! nooit weêr voor 't aardsch gezigt.

Wat zou u tot dien togt bewegen,
Daar gy, van trans tot trans gedegen,
Den hof der ware rust blymoedig binnen treedt?
Daar u geen zorgen meer vermoeijen,
Daar 't ooft des levens staat te bloeijen,
Daar 't zaligst vreugdgenot geen denkbeeld laat van leed!

Daar gy, in vlugge Serafyntjes,
In snelgewiekte Cherubyntjes,
Uw vroegverstorven kroost volmaakt herschapen ziet.
Hoe kransen ze u met vredepalmen,
Terwyl zy hallelujaas galmen,
En leeren u 't muzyk van 't eeuwig zegelied!

Juich, juich dan, Smits! ons voegt het treuren.
Ach! mogt het ons een wyl gebeuren
Te hooren hoe uw stem klinkt onder 't heilgeschal!
Doch 't is vergeefs hier na te trachten:
Het vleesch zweeft niet op englenschachten;
De hemel is te ver van 't aaklig tranendal.

Uw heil stuit echter onzen rouwe,
En troost uw droeve weduwvrouwe,
Die met uw telgenrei het oog ten hemel slaat:
Bewust hoe gy het mededoogen
Weleer voor weezen hebt bewogen,
Erkent ze in God-alleen haar' hoogsten toeverlaat.

[Rudolphus Meijer]

Meijer (Rudolphus). Van dezen is ons in handen gevallen: *Heidelbergsche Catechismus*,

seer nut, stigtelijk en vermakelijk allen Catechumenis *om te lesen en te leren, in rijm gebragt*, gedrukt te *Franeker* in 1638; dat er nut, stichting en vermaak voor *eenige* Catechumenen in dit gerijm te vinden is, willen wij wel gelooven; maar voor *allen*.....?

[Eelke Meinderts]

Meinderts (Eelke), Boer te *Kollum*, gaf in 1777 te *Dokkum* een dichtstuk in de Friesche landtale in het licht, getiteld: *Blijdschips betjoeginge oon zijn Trogloftige Heegheid* WILLIM DE FIJFTE, *Prins fen Oranje, inz. bij gelegentheid dat zijn Heegheid to* Liouwird *ijnhelle wirden is, dij* 24 *fen Julius* 1773, met bijvoeging van den tweeden druk van een ander gedicht, getiteld: *Folle gelok in Wolkomst-winsk oon heer Trogloftige Heegheden* WILLIM DE FIJFTE, *zijn Wijf in Bern; op herre oonkomst ijn dij zelne Hoof- in Heegsted op dij* 28 *fen Rispmoanne* 1777. Deze beide stukjes zijn zeer verdienstelijk en naïf; wij hebben vruchteloos naar meer voortbrengselen van deze Kollummer boersche Muze gezocht. Wij vonden ons daartoe opgewekt door het slot van het laatstgemelde dichtstuk:

> Kin de ade Frieske spreak
> Lez-lust opwekje, 't zil mij tijgen toa formeak,
> Ja muwlijk porje om reis bij wolfaert meer to skrieuwen,
> Az tijd it pleats jout Blijdschips betjoeginge, enz. bl. 21..

[Lucretia Wilhelm. van Merken]

Merken (Lucretia Wilhelm. van) Vervolg op J. WAGENAAR, Amst. fol. bl. 555. Bijvoegsels op J. KOK, Vaderl. Woordenb. III Deel, bl. 206.. Deze uitmuntende dichteres, eene kleindochter van moeders zijde van G. BRANDT Daarvoor wordt zij bij velen gehouden. Haar vader was JACOB VAN MERKEN en hare moeder SUZANNA WILHELMINA BRANDT. Volgens een gedicht op haar zeventigste verjaren (*Nut der Tegensp. enz*. bl. 297), in 1757, moet zij in 1687 geboren zijn; ondertusschen was G. BRANDT reeds den 12 October 1685 gestorven: de moeder onzer dichteresse was dus zelve reeds eene kleindochter van BRANDT., werd geboren te *Amsterdam* in 1721. ‘Zeer veel,’ wij zijn met den Heer VAN KAMPEN Verhandelingen van TEYLERS Tweede Genootschap, XV St. bl. 404. daarvan ten vollen overtuigd, ‘heeft deze edele vrouw tot de herstelling toegebragt, die onze dichtkunde in het laatst der achttiende eeuw ondervond, door leven en vuur in hare treurspelen en heldendichten te brengen, schoon men haar nog meer onder de klasse der vloeibare en keurige dan wel der stoute dichters moet rangschikken,’ want in dit laatste opzigt werd zij zeker door hare tijdgenoote de Baronesse DE LANNOY overtroffen; maar met dat alles zal de naam dezer voortreffelijke vrouw nog door het late nageslacht met eerbied genoemd worden, haar dichtwerk in ieders handen blijven en haar roem, door de hand des tijds met het merk der echtheid gestempeld, bij volgende geslachten voortduren.

In 1745, en dus in haar vierentwintigste jaar, trad zij op als tooneeldichteres met het treurspel

Artemines. In I762 verscheen haar voortreffelijk leerdicht *Het Nut der Tegenspoeden*, gevolgd van eenige *Brieven en andere Gedichten;* in 1768 werd deze schoone dichtbundel voor de tweede maal gedrukt Het leerdicht is in 1818 nogmaals afzonderlijk in kleiner formaat herdrukt.. De Heer VAN KAMPEN oordeelt dat dit leerdicht een der besten is die wij bezitten Gesch. der Nederl. Letteren en Wetensch. II Deel, bl. 122.; ten minsten wij kunnen er ons geen herinneren, waarin godsdienst, wijsbegeerte en dichtkunst overredender en troostrijker tot het hart spreken, vooral tot het hart van den buiten zijne schuld ongelukkigen, die in deze drie uitmuntende zangen, van kleinen omvang, meer opbeuring en bemoediging zal vinden dan in geheele stapels dorre preeken, aan wier openlijke uitgave niet zelden de geestelijke verwaandheid meer deel had dan het oogmerk om daarmede te bewerken, het geen de edele dichteresse inderdaad met dit onschatbaar leerdicht bewerkt heeft, namelijk de overtuiging, op redelijke gronden, dat de rampen en tegenspoeden niet zijn toe te schrijven aan een blind toeval, maar ons treffen onder het bestuur van Gods liefderijke hand, en eene wezenlijke strekking hebben tot ons geluk. Wij oordeelen het geheel overtollig hier iets uit dit schoon gedicht, of liever uit ons geheugen, af te schrijven, want van onze jeugd af was hetzelve ons leerboek in de school des tegenspoeds, en van vele anderen met ons Het is mij meermalen gebeurd, dat, als ik, een woord van troost sprekende, regels uit dit dichtstuk aanvoerde, men mij met andere plaatsen uit hetzelve antwoordde; eens een blinde en eens iemand, die - niet lezen kon..

De *Brieven*, op dit leerdicht volgende, zijn zoogenaamde *Heroïdes*, welke bekende historische personaadjen vooröndersteld worden te schrijven en daarin hunne bijzondere lotgevallen of treffende gebeurtenissen verhalen. Derzelver inhoud is doorgaans belangrijk en de stijl deftig en vloeijend. Men heeft sedert eenige jaren dit dichtvak bij ons geheel verwaarloosd. De overige *Gedichten*, waarmede deze verzameling besloten wordt, zijn meest gelegenheidsverzen; derzelver uitgave was zeker een offer aan den smaak van haren leeftijd, echter, al is derzelver inhoud min belangrijk voor den onzen, heerscht er toch in dezelven eene bevalligheid, een fijn gevoel en juiste redekaveling, die ze met genoegen doen lezen.

In 1767 verscheen haar uitgebreid dichtstuk *David*, in twaalf boeken. Het geen wij bij HOOGVLIETS *Abraham* wegens deze soort van dichtstukken hebben aangemerkt, geldt ook hier, uitgenomen dat wij van den *David* vrij wat meer goeds kunnen zeggen dan van den *Aartsvader;* want behalve dat de hinderlijke gebreken, die het laatste in vele opzigten anderszins fraai gedicht wezenlijk ontsieren, en waarvan velen zekerlijk op rekening van den wansmaak van 's dichters leeftijd en zijne bekrompen godsdienstige begrippen moeten gesteld worden, met veel oordeel in het eerste vermijd zijn (al is het dat ook op sommige plaatsen de dichter de dichteres in stoutheid van denkbeelden overtreft), heerscht door

het geheele gedicht eene liefelijkheid, eene zachtheid van gevoel, eene bevalligheid van voorstelling, die het verre weg van HOOGVLIET winnen. Even als zijn *Aartsvader*, is van MERKENS *David*, gelijk de Heer DE VRIES zeer juist aanmerkt Geschied. der Ned. Dichtkunst, II Deel, bl. 262., 'een van die weinige, nuttige en bekoorlijke werken, welke in een aantal brave, godsdienstige en kunstlievende huisgezinnen te regt de genoeglijkste uren van voorlezing en aangename stichting verschaffen.'

Bijaldien men deze soort van poëzij tot den rang van heldendichten kon verheffen, dan had zeker de *David* de meeste aanspraak daarop; want het onderwerp is ééne daad, de vlugt namelijk van DAVID voor SAUL. Het dichtstuk begint met het verhaal van DAVIDS echtverbindtenis met SAULS dochter MICHOL en eindigt met zijne komst tot den troon. De keus van den held getuigt reeds van den goeden smaak der dichteres; zij neemt hem ten onderwerp in deszelfs onberispelijkste levensjaren; de Koning DAVID ware van die zijde gansch geen episch voorwerp geweest. De Heer VAN KAMPEN, die overigens den *David* 'een onzer bevalligste dichtstukken uit de achttiende eeuw' oordeelt T.a.p., mist daarin dat wonderbare, het welk een heldendicht, 'in den zin der ouden,' zegt hij T.a.p., 'tot een heldendicht maakt.' Of dit zoo bepaald waar is, laten wij daar, maar wij vermissen dit wonderbare in den *David* geheel niet; wij houden de blijkbare tusschenkomst der Godde-

lijke Voorzienigheid, bij verscheiden uitreddingen van DAVID in lijfsgevaar en in andere omstandigheden, wel degelijk voor wonderbaar, en voor wonderbaar zelfs van beteren stempel, zoo men wil, dan het wonderbaar bij HOMERUS en VIRGILIUS, zonder eenige praejuditie evenwel van beiden in onze hoogschatting. Maar behalve dat zien wij de noodzakelijkheid nog niet in, waarom er juist mirakelen in een heldendicht moeten gebeuren, om als zoodanig te gelden; de bekwame kunstenaar kan, dunkt ons, wel andere springveêren laten werken, die het gezond verstand geen geweld aandoen. Men heeft immers sedert de laatste helft der zestiende eeuw in *Europa* wel een geheel ander Christendom verkondigt dan KAREL DE GROOTE den Thuringers en Saksers in de achtste, op verbeurte van hunne oogen, opdrong, of WILLEBRORD en BONIFACIUS den Kaninefaten en Friesen als ware thaumaturgen kwamen verkondigen: waarom zou dan een heldendicht, om in onzen tijd te interesseren, gestoffeerd moeten wezen met het geen in den tijd van HOMERUS en VIRGILIUS interesseerde, gelijk de legende der heiligen den Christenen der middeleeuwen? Wij achten het wonderbaar een toevallig sieraad, maar geenszins een hoofdzakelijk vereischte in een heldendicht van onzen tijd; en vinden dan nog een wonderbaar, naar onze begrippen van Voorzienigheid, Goddelijke tusschenkomst, enz. gelijk hier in den *David* gebezigd, oneindig verkieslijker dan den geheelen *Olympus* of *Tartarus* van HOMERUS of VIRGILIUS.

Ook de vriendschap tusschen JONATHAN en DAVID vinden wij in dit gedicht niet minder edel en krachtig voorgesteld dan de vriendschap van ORESTES en PYLADES of ACHILLES en PATROCLUS bij de ouden. De episoden zijn natuurlijk, met de hoofddaad in verband en in krachtige schilderingen voorgesteld, zonder, gelijk bij HOOGVLIET, de eenheid te benadeelen, of de aandacht van de hoofddaad af te trekken. De handelende personaadjen bewaren hun karakter, de plaatsen en gebeurtenissen worden levendig en schilderachtig beschreven en de zedeleer is natuurlijk en verheven. Breed was de lofspraak door een' openbaren beöordeelaar aan dit dichtstuk gegeven bij deszelfs uitgave. ‘Jammer is het,’ zegt hij, ‘dat onze spraak, buiten den kreits der Nederlandsche gewesten, of geheel niet, of zeer gebrekkig verstaan wordt, anders zouden de uitheemschem erkennen moeten, dat ons *Holland*, dat ons *Amsterdam* een *Carmen epicum* levert, waarbij *Engeland*, *Frankrijk* en *Germanië*; den hoed moeten nederleggen; en dat eene Hollandsche zangeres de buitenlandsche zangers naar de kroon steekt Vaderl. Letteroef. VII Deel, I St. bl. 194..’ Men ziet dat deze beöordeelaar geene zwarigheid maakt om den *David* een heldendicht te noemen; doch de dichteres verklaart in haar voorberigt zelve dat zij liever den grootschen naam van heldendicht, dien sommigen mogelijk aan haar werk zouden weigeren (wij gewis niet om het

gemis van het Heidensche *merveilleux*) aan den natuurlijken loop der zaken heeft willen opofferen, dan, door het schroomachtig navolgen van willekeurige kunstwetten, eene gewijde historie geweld aan te doen of te verduisteren; en daaraan heeft zij in ons oog zeer wel gedaan: haar *David* zij dan geen heldendicht, maar dat het toch een in alle opzigten uitmuntend gedicht is, zal niemand van eenig gevoel en goeden smaak betwisten. Levendige plaats- en karakterschildering, met krachtige kleuren, gemengd met gepaste wijsgeerige en menschkundige opmerkingen, treft men aan in de fraai uitgewerkte en tot de ontknooping der handeling zooveel toebrengende episode van SAULS bezoek bij de tooveres te *Endor*. Wij willen dezelve, maar ook niets meer, hier afschrijven; men moet het gehele dichtstuk lezen.

Niet ver van Endor ryst een bosch, dat, schaars betreden,
Van ouds reeds voedsel gaf aan bygeloovigheden:
Een oud gesticht, welëer door 't Heidendom gebouwd,
Vertoont zich in het diepst van dit vervaarlyk woud;
En strekt, schoon half vergaan, de tooveres ter woning.
Hier word zy thans gezocht door Isrels zwakken Koning.
Hy treedt het bosch reeds in, en voelt, van oogenblik
Tot oogenblik, zyn hart vermeestren door den schrik.
De starren flonkren niet aan 's hemels breede bogen.
't Gelaat der maan is met een duistre wolk betogen;
Haar bleeke schemering vormt schimmen langs de paên,
Naardat de wind zich roert in telgen en in blaên,
Die 't bygeloovig hart met schrik op schrik bezwaren,
Daar 't zich verbeeld dat hier gedoemde geesten waren.

De klagende echo, die het krassen en gehuil
Van roerdomp, kraai en rave en vledermuis en uil
Verdubbelt door haar' galm, zucht in die nare streken.
De vorst beschouwt, in 't eind, byna van vrees bezweken.
Het akelig verblyf der boschwaarzeggerin.
Op 't eerst gerucht verschynt een kwynende slavin,
Die Delila door list haar onderhoud helpt winnen.
Zy leid den Koning en zyn togtgenooten binnen,
Naar een gewelfd vertrek, dat, door zyn duisterheid,
Een nieuwe ontsteltenis in Saüls hart verspreid.
Wat vind de list niet uit tot steun van haar belangen!
De wand is overäl met treurig zwart behangen.
Een onbekwame hand heeft, kunstloos, wyd en zyd,
Gedrochten afgebeeld op 't vale muurtapyt.
Twee kleene lampen, die met bleeke stralen glimmen,
Verlichten flaauwlyk dees gemaalde harssenschimmen.
Terwyl de vorst, vol angst, dit naar vertrek beschouwt,
Verschynt de tooveres, waar hy zyn hope op bouwt.
Hy waant in haar gestalte en sterke wezenstrekken
Iets ongemeens, iets dat ontzag verwekt, te ontdekken.
Haar beste leeftyd is alreê voorby gesneld.
Haar verf vertoont een geel, dat sterk naar 't bruine helt;
Het oog zinkt diep in 't hoofd; de zwarte hairen hangen,
Wanschiklyk langs haar' hals en ingevallen wangen.
Het hulsel, dat haar dekt, is, vreemd, dooréén verward,
En toont een mengeling van blaauw en rood en zwart.
Een slordig vuurrood kleed omvangt de dorre leden,
En brengt meer afschriks by aan haar afschuwlykheden.
Zy kent den Vorst, schoon hy zyn koninglyk sieraad
Heeft afgelegd, en zich vermomd in slecht gewaad.
Ook is van de oorzaak, die zyn hart vervult met zorgen
Voor 's vyands overmagt, die looze niets verborgen.

Een die voorzeggen wil, moet, met gepast beleid,
Te rade gaan met tyd en met omstandigheid.
Zy veinst, en zwygt, en ziet den Koning stout in de oogen,
Die, door het bygeloof vast meer en meer bedrogen,
Haar onderrigting vergt van 't geen hem nadrende is,
En driftig eischt dat zy, uit 's afgronds duisternis,
Door haar beproefde kunst, een' geest in 't licht zal dagen,
Om hem een klaar bericht te geven op zyn vragen.
Thans geeft de tooveres, hoe loos in haar beleid,
Den vorst een doorslaand blyk van hare onwetendheid
In 't geen haar zelf betreft. Zy is vol achterdenken
Dat hy in dezen schyn haar zoekt, om haar te krenken.
Wie andren lagen legt is nooit van argwaan vry.
Wat is uw oogmerk, zegt ze, en waarom spant ge my
Een' strik, die my eerlang rampzalig zal doen sneven?
Gy weet den strengen last, dien Saül heeft gegeven,
Waardoor verjaagd is, of op 't jammerlykst ontzield,
Al wie met zwartte kunst zich immer bezig hield.
En denkt ge dat ik my, om u, zal onderwinden,
Door wyze toovery, uw nadrend lot te vinden,
Opdat ge my, zo ras ge uw oogmerk zaagt volbragt,
Wreedaartig overgaaft aan zyn geduchte magt?
De Koning schroomt niet haar by Isrels God te zweeren
Dat haar om dit bedryf geen ongeval zal deeren;
En zoekt met aandrang haar te noopen, dat ze, uit gunst,
Zyn' weetlust zal voldoen door haar geheime kunst.
Zy bant, op dezen eed, de zorg die haar deed schroomen,
En vraagt hem wien hy wenscht dat zy zal op doen komen.
Hy noemt haar Samuël. Zy, die zyn' angst bespeurt,
Die weet dat de Almagt hem den troon onwaardig keurt,
En David reeds voorlang tot heerscher aan deed stellen,
Beseft hoe ligt zy hem zyn nadrend lot kan spellen.

Vertoef een oogenblik, dus spreekt ze, tot ik keer
Met kunstgereedschap, daar ik geesten door bezweer.
Zy wykt ter kamer uit; en daar hy, onder 't wachten,
Ten vegen prooi strekt van ontroerende gedachten,
Keert zy te rug, en treed, bezadigd, naar hem toe.
Zy voert in de eene hand een taaie wigchelroê,
In de andre een open rol, waaruit zy schynt te lezen.
Zo ras zy aan den vorst zyn plaats had aangewezen,
Slaat zy een' kring om hem en zyne dienaars heen,
En vergt hen, wat ze ook zien, niet uit dien kreits te treên,
Dewyl zy anders niet kan instaan voor hun leven.
Fluks wend ze, als wierd ze door eerbiedigheid gedreven,
Zich driewerf naar het west', en driewerf naar 't zuid',
En prevelt, binnens mond, met mompelend geluid,
Eene onverstaanbre taal; terwyl de vreemde trekken
Van haar gezigt den vorst een' nieuwen schrik verwekken.
Ten laatsten barst zy uit: Verschyn, op myn bevel,
Verlaat uw stille wyk, verschyn, ô Samuël!
Hoe kunstig, weet de list haar' rol aaneen te knoopen!
Aan 't eind' der zaal splyt fluks de grond al krakende open.
Een grysaard ryst er uit, gedost in wit gewaad,
Het zilvren hair hangt hem om 't yslyk bleek gelaat,
Tot aan den breeden baard. Hy klimt met trage schreden.
Een purpren mantel hangt hem achtloos om de leden.
Straks deinst de tooveres, als overheerd door schrik,
Al schreeuwend achter uit; en roept, op 't oogenblik,
Tot Saül, die reeds beeft van angst, op dees vertooning:
Waarom misleid ge my? gy, gy zyt zelf de Koning.
Wat onheil gaat my aan, indien uw wraak in 't end'!...
Vorst Saül, in den waan dat zy door kunst hem kent,
Verbeeld zich wondren van haar wysheid en vermogen.
Hy antwoord, siddrende, en met neêrgeslagen oogen:

Verlaat u op myn woord, vrees voor myn gramschap niet;
Maar antwoord my opregt: wie is het dien gy ziet?
Hetschynt, zegt ze, een der Goôn: zyn achtbre wezenstrekken
Een purpren kleed doen my zyn waardigheid ontdekken.
Hy is reeds hoog bejaard, en statelyk van leest.
't Is Samuël, ô Vorst! die Rechter is geweest.
Op 't hooren dezer taal buigt Saül zich ter aarde.
En, denkende om zyn' rang noch koninglyke waarde,
Blyft hy in die gestalte, en zyn gevolg met hem;
Terwyl 't verschynsel met een straffe en holle stem,
Hem door dees vraag verbaast: Gy, die myn rust durft storen,
Die my op de aard' herroept! wat zoekt ge uit my te hooren?
De vorst geeft, bevend, hem ten antwoord, op dees reên:
'k Ben doodelyk benaauwd. Het heir der onbesneên
Staat vaardig tegen my een' fellen slag te wagen;
En God, de Almagtige, wiens raad ik heb doen vragen,
Heeft my begeven in myn deerlyk zielsverdriet!
Hy antwoord my, helaas! in myn benaauwdheid niet,
Noch door den dienst van zyn profeten, noch door droomen.
Het is uit hoogen nood dat ik u op deed komen.
Ach! dat uw wysheid my bestrale in 't ongeval,
Uw raad my leer' hoe ik my best gedragen zal.
Nu gy vervallen zyt in 's hemels ongenade,
Hervat het schrikbeeld straks, zoekt gy myn' raad te spade.
Uw wis bederf genaakt, nu u Gods hulp begeeft.
Gy weet dat God welëer aan u verkondigd heeft
Dat hy eerlang u zou van Isrels zetel weeren,
En David, in uw plaats, doen over 't volk regeren.
Dewyl gy, trotsch en stout, de wet des hemels schond,
En Amaleks geslacht, dat geen genade vond
In Gods regtvaardig oog, zyns ondanks, durfde sparen,
Doet u zyn gramschap thans dit onheil wedervaren.

De Almagtige, die 't lot der volken weegt en wikt,
Heeft u in dezen stryd ten wissen val geschikt.
Op morgen zal het heir des vyands zegepralen;
En gy zult, met uw kroost, by my ten grave dalen.
't Verschynsel uit zich dus, en zinkt, gelyk een steen,
Die van een strandrots in de zee ploft, naar beneên;
Terwyl de krachten 't hart van Isrels vorst begeven,
En hy ter neêr zygt, als geheel ontbloot van leven David, bl. 347..

Dit is nu zeker wel geen wonderbaar, gelijk de Heer VAN KAMPEN bedoelt; maar het is, in ons oog, een wonderbaar, dat hier vrij wat gepaster in dit niet-heldendicht aangewend is dan de herschepping van schepen in zeegodinnen in het al-heldendicht van VIRGILIUS, en welke *féerie* de *Aeneis*, al zegt de Heer VAN KAMPEN het nog zoo stellig, bij de ouden zoo min tot een heldendicht gemaakt heeft als de Endorsche geestverschijning den *David* tot een *epos* maken zal bij de geenen die dit dichtstuk behalve dat niet reeds daarvoor houden.

Den 26 September 1768 trad zij in het huwelijk met NICOLAAS SIMON VAN WINTER, een der verdienstelijkste dichters van zijn' tijd, met wien zij vervolgens gemeenschappelijk hare verdere dichtwerken in het licht zond. Daar wij haar op het artikel van haren echtgenoot weder aantreffen zullen, kunnen wij het hare hier tot zoo lang voegzaam afbreken.

[Pieter Merkman]

Merkman (Pieter) was een Haarlemmer en tijdgenoot van SCHERMER en LANGENDYK, doch

cvan veel mindere bekwaamheden. *Brutus en zijner zoonen treurspel*, door hem in 1725 in het licht gegeven, is koud en gewrongen, in stroeve prozaïsche rijmen geschreven; het draaglijkste, dat ons van hem onder het oog kwam, is zijne berijming van NOZEMANS prozavertaling van Professor ALBERTI'S Latijnsche redevoering *Over de nuttigheid van de Dichtkunst voor de Godgeleerden*, en met deze in 1751 te *Leyden* gedrukt. In zijne opdragt van deze berijming aan den Latijnschen redenaar zelven, zegt hij, en met waarheid:

> 'k Deed u, Geleerde Heer, te kort:
> Uw taal is glad, de myne hort;
> Gy laat vol klems, verruklyk stout u hooren,
> Als ware in u Demosthenes herboren Dit is niets dan een ijdel compliment; de Professor behandelt zijn onderwerp veel te eenzijdig, en was er geheel niet achter om den Godgeleerden (dat zijn toch openbare redenaars) van het nut der dichtkunst te overtuigen, ter verbetering van hunnen in zijn' tijd erbarmlijken preekstijl; onze BORGERS, VAN DER PALMS, SCHRANTEN, zouden dat beter verstaan..
> 'k Volg kruypende, in myn Neerlands dicht,
> Daar noch uw kracht van taal in ligt,
> Noch zout, noch zwier, noch klem van zeggen:
> Gy klieft in eens, dat ik met dreggen,
> Met beitels en met mokers niet vermag:
> Gy treft, daar ik maar wind breek, slag voor slag De Dichtkunst den Godgeleerden nuttig, bl, 25..

Dreggen, beitels en mokers zijn ook al een zonderling dichterlijk gereedschap! Niet onaardig vin-

den wij echter het puntdichtje, waar hij Neêrlands vrijheid sprekende invoert op het eeuwgetijde van den Munsterschen vrede, in 1748:

> 't Was eens, voor honderd jaar, al juichende: God gaf!
> Nu kon 't al wenende (wykt Vrankryks zwaard niet af)
> Eerlang wel zyn: God nam! want wie my thans beschouwt,
> Roept beevend: Honderd jaar is Neêrlands vryheid oud Eeuwgetyde der Nederl. Vryheid, bl. 156.!

[Mathias de Merwede]

Merwede (Mathias de), Heer van *Clootwijk*, wordt bij den Heer DE VRIES als dichter vermeld Geschied. der Nederl. Dichtk. I Deel, bl. 221, *Aant.*; wij hebben nimmer iets van hem gezien. Even zoo vinden wij bij VAN IPEREN Kerkel. Hist. van het Psalmgez. I Deel, bl. 165. *Aant.*vermeld [G. Metser ...]

[G.... Metser]

[Wij vinden bij Van Iperen vermeld] Metser (G....), Pastoor te *Leefdael*, als opsteller van een rijmwerkje, getiteld: *Verheffinge ende uytstortingh des Herte tot Godt op verscheyde Psalmen van* DAVID, *met de Lat. Psalmen op de kant*, 1682.

[Daniel Metsz]

Metsz (Daniel). Van dezen vinden wij vijf treurspelen op de naamrollen aangeteekend, als *Theodora*, 1694, *Rampzalige staat der Menschen*, *Cecilia*, beide in 1697, *Dimphna*, 1699 en *Maria Magdalena*, in 1703 gedrukt; wij kennen ze niet.

[Catharina van der Meulen]

Meulen (Catharina van der), eene geestelijke dochter te *Antwerpen*, gaf aldaar in het licht: *Het eensaem Tortelduyfken*, 1703, *Het He-*

mels Lusthofken, 1705 en *Den aengenaemen Roselaer*, 1707. ‘Zoo deze werkjes eenigen lof verdienen, het zou om hunnen stichtelijken inhoud, maar niet om hunne dichterlijke waarde zijn. De stijl is volstrekt prozaïsch.’ - *Conform* dit advies van den Heer WILLEMS Verh. over de Nederd. Tael- en Letterk. II Deel, bl. 161.!

[Joost van der Meulen]

Meulen (Joost van der) kennen wij als opsteller van een tooneelstuk, getiteld: *Veroveringh der Koninghlijke stadt Breda*, in 1697 gedrukt. Zoo ook [Floris de Meulenaere ...]

[Floris de Meulenaere]

Meulenaere (Floris de) [kennen wij] van de *Nieuwe Voldichte Reusespraecke der stede van Brugge*, 1687. Alsmede [Abraham Meulenaers ...]

[Abraham Meulenaers]

Meulenaers (Abraham) [kennen wij] als Vlaamsch dichter uit een lofvers op de *Gheestelyke Gedichten van* W. VAN DER ELST Zie over dezen ons II Deel, bl. 236., in 1622 te *Antwerpen* gedrukt. Wijders [Pieter Meulewels ...]

[Pieter Meulewels]

Meulewels (Pieter) [kennen wij] als vervaardiger van het blijspel *Timon Misantropos*, in 1636 gedrukt.

[Livinus de Meyer]

Meyer (Livinus de), Jezuit, geboren te *Gent*, in 1655 en overleden te *Leuven*, den 19 Maart 1730, was een der voortreffelijkste Vlaamsche dichters, die *België* immer heeft opgeleverd. Hij bezat uitmuntende dichterlijke bekwaamheden, zoowel in de Latijnsche als Nederduitsche taal. In de eerste schreef hij een zeer schoon gedicht *De Ira*, voor

het eerst te *Leuven* in 1693 en vervolgens elders menigvuldige malen herdrukt. In 1725 gaf hij te *Leuven* eene uitmuntend fraai bewerkte Vlaamsche vertaling van hetzelve in het licht, onder den titel: *De Gramschap in dry boeken verdeelt, over ettelyke jaeren in Latynsche Dichten, in 't licht gegeven door* P. LIVINUS DE MEYER, *Priester der Societeyt* JESU, *nu door den selven in Nederduytsche rymen overgestelt*. Wij hebben dit fraaije dichtwerkje, dat ons zeer wel bekend is, niet bij de hand. De Heer Willems nogtans stelt ons voor het oogenblik in staat om onzen lezers een paar proeven daaruit mede te deelen, die wij van hem overnemen; zie hier dan uit het tweede boek eene echt dichterlijke beschrijving van de

Voorteekens der gramschap.

Als in de sonneschyn de meirkolf speelt op 't zand,
En als de grauwe meeuw komt vluchten naer het land,
En als de zee begint heel stillekens te beven,
En eene swarte wolk wordt voor de son gedreven,
En als men hoort van ver gedommel in den vloed,
'T is teeken dat welhaest het onweer volgen moet.
Terstond de zee swilt op, de son verliest haer stralen,
De baren doen het schip nu klimmen, en nu dalen.
Een dikke duisternis verjaegt den hellen dag,
Den schipper roept dat hy noit booser weer en sag.
De wolken spouwen vier, men hoort de donderslagen,
De blixems slingeren door 't midden van de vlagen.
De stierman kan het roer niet dwingen door den stroom,
Den wind scheurt in het bosch de takken van den boom.

Wanneer de gramschap gaet een swaer tempeest ontsteken,
Kan men de teekens sien eer 't vier komt uyttebreken.
De oogen glinsteren, de hairen rysen op;
Men knerseltandt, men trekt den hoed diep in den kop.
'T koleur verandert ook; men siet de kaken beven.
Die rood was, wordt heel bleek: 't schynt hy den geest gaet geven;
Hy stampt, hy gaet, hy keert, hy kan niet stille staen.
Dit zyn de teekenen die 't onweer vooregaen J.F. WILLEMS, Verhandeling over de Nederd. Tael- en Letterk. II Deel, bl. 158..

Raad tegen de gramschap.

Verdooft het eerste vier dat u begint t' ontsteken,
Gy sult in het begin de gramschap konnen breken.
Maer sooge langer wacht, het is met u gedaen,
Den tweeden oogenblik sult gy in vlammen staen.
Men sal in grooten brand wel honderd tonnen gieten,
En door den swarten damp de vlam noch op sien schieten.
Uyt eene enge bron vloeit haest een breeden stroom.
Buigt gy het wiske niet, het wordt een krommen boom:
Gelooft my, te vergeefs sult gy den stam gaen rechten,
Als hy kan tegen wind en harde buijen vechten.
De plaester sal welhaest genesen eene wond',
Soo lang het versche bloed noch niet en is geront;
Maer soo den etter heeft en vel en vleesch doorbeten,
G' en sult in langen tyd van geen genesing weten Ibid. bl. 160..

Op dezen toon is het geheele dichtstuk gestemd; somwijlen staaft de dichter zijne redenen met treffende voorbeelden uit de geschiedenis, en deelt overal welmeenende raadgevingen, gulde lessen van

wijsheid en goedhartige waarschuwingen mede. Hoe ongunstig sommigen ook over de kinderen van LOJOLA mogen denken, waar blijft het immer, dat er geene wetenschap of kunst is, die niet eene of andere Jezuit aanmerkelijk bevorderd en eer aangedaan heeft.

[Everard Meyster]

Meyster (Everard), een Amersfoortsch dichter, van wien eenige zoogenaamde tooneelstukken Catalogus der Toneelsp. van W. HENSKES, No. 104. bestaan, doet ons, zijne *Poëtice Policy*, in 1656 gedrukt, inziende, bij den regel:

> Ha Heer van *Assendelft!* in d' *Asch* g' u *delft* met jagen Poëtice Policy, bl. 31..

aan den kei denken.

[Johannes Michaelii]

Michaelii (Johannes) is vervaardiger van een treurspel, *Julius Caesar, of de Kaiser-moorders*, in 1645 te *Dordrecht* gedrukt.

[Jan Michell]

Michell (Jan) was de zoon van den beroemden Amsterdamschen Arts JAN PETERSEN MICHELL, en zou, ware hij niet in den bloei zijns jeugdigen levens, kort na zijne bevordering aan de Leydsche hoogeschole tot Geneesheer, in 1811 gestorven, ongetwijfeld als dichter den Hollandschen zangberg eer aangedaan hebben. Ongemeen veel aanleg had hij tot het beärbeiden van Romances; het aandoenlijke, treffende, sombere, akelige en ijsselijke wist hij daarin op eene meesterlijke wijze te vereenigen en dienstbaar te maken ter bereiking van eenig ze-

delijk doel. Een van de weinige opstellen in dit dichtvak, die van hem gedrukt zijn, willen wij hier mededeelen.

Men vindt in Zwitserland een' streek,
Met rots en berg omgeven,
Van waar men in een' afgrond ziet,
Die huivren doet en beven.

Hier, zegt men, doet, te middernacht,
Een naar gezucht zich hooren,
Dat eens herhaald, nog eens herhaald,
In 't einde schijnt te smoren.

Dit is bekend bij jong en oud,
Daar niemand het durft wagen,
Des nachts door deze streek te gaan,
Als 't reeds is twaalf geslagen.

En als men vraagt: ‘Van waar die zucht,
Die ieder zoo doet schromen?’
Dan is het antwoord: ‘'t Is de geest,
Die tot geen rust kan komen.

‘Nog plaagt de vloek hem!’ Vraagt gij meer,
Men kan niet meer vertellen;
En gij kunt uw nieuwsgierigheid
Dus niet te vrede stellen.

Doch onlangs kwam, toevallig, mij
Een oud kronijkje in handen,
Dat veel merkwaardigs meldde van
Den Zwitser en zijn landen.

'k Doorzocht dit boekske, in hope dat
Het mij wat licht zou geven,
En 'k vond het volgend vreemd verhaal,
Waar boven was geschreven:

De vloek.

In veertien honderd leefde hier
Een man, dien ieder achtte,
Daar hij, als burger en als mensch,
Steeds zijnen pligt betrachtte.

Hij had een dochter braaf en schoon,
Van even achttien jaren,
En elke jongling, uit dit oord,
Brandde om met haar te paren.

Zij minde heuren vader teêr,
Als haren vriend en hoeder,
En hij beminde haar niet min,
Als 't evenbeeld der moeder.

Dees was gestorven, toen zij 't licht
Aan 't meisje had gegeven,
En sedert lei de brave man
Een kwijnend, zieklijk leven.

‘Mijn kind,’ dus sprak hij haar eens aan,
‘Uw welzijn gaat me aan 't harte:
God! zoo gij ongelukkig wierdt,
'k Gevoelde dáár nog smarte!’

Een traan ontvloot hier bij zijn oog,
Daar 't lieve meisje spoedig,
Dien traan van zijne wangen kust,
En vraagt: ‘Hoe zoo zwaarmoedig?’

‘Gaf ik u reden tot verdriet?
ô Wil mij dan vergeven!’ -
‘Neen, lieve kind! dat deedt gij niet;
Gij hebt mij niets misdreven,’

Zegt de oude; ‘maar indien de dood,
Mij van u af komt scheuren,
Zijt gij van raad en hulp ontbloot!
Dit, Hedwig! doet mij treuren:

Ik wenschte u dus te zien gehuwd
Aan een' geliefden gade,
Die braaf, verstandig, eerlijk, goed,
U minde, leidde en raadde.’ -

‘Ach!’ zuchtte Hedwig, ‘vaderlief!
Gij moet mij niet begeven!’ -
‘Stil’ zegt hij ‘'s Heeren wil geschied!
Ik zal niet lang meer leven.’

En inderdaad, na weinig tijd,
Deed hem een toeval sterven,
Daar hij de vreugd, zijn lieve kind
Gehuwd te zien, moest derven.

‘Mijn kind,’ dit was zijn' laatste taal,
‘Hij, wien 'k u wilde geven
Als gade, is...’ En hier brak de dood
Den draad af van zijn leven.

Het meisje kermde wee! en ach!
En smeekte om ook te sterven,
Maar wat zij smeekte dag en nacht,
Dit kon zij niet verwerven.

Na dat de tijd haar bittre smart
Een weinig had verdreven,
Dacht zij om 't geen heur vader sprak,
Bij 't scheiden uit dit leven.

Zij wandelde eens, bij 't licht der maan,
Door een belommerd laantje,
En zuchtte menig zuchtje dáár.
En weende menig traantje.

‘Wien’ sprak zij ‘had mijn vader toch
Mij toegeschikt tot gade?
Is 't Willem, wiens gevoelig oog
Zoo dikwijls 't hart verraadde?’

‘Hij is 't, ô ja! hij is 't gewis!
Och, zwijg, bedrogen harte!
Gij mint hem; maar mint hij u ook?
Neen, neen! onlijdbre smarte!’

‘Ja, ja, hij mint u’ riep een' stem,
En Willem springt uit 't boschje,
Dat Hedwigs zuchtjes tegenruischt,
En 't meisje krijgt een blosje.

‘Ik min u tot in eeuwigheid,
Dit zweer ik aan uw' voeten;
En, zoo ik, Hedwig! u verlaat',
Ik moge er dáár voor boeten!’

Dus spreekt hij; en het meisje valt,
Hem hijgende aan zijn harte:
‘God’ zegt zij, ‘gij bemint mij dan;
Weg, weg is al mijn' smarte!’

Nu vloog de tijd als rook daarheen,
Bij 't minnen, kussen, kozen;
Geen doornen vond men op den weg,
Er bloeiden niets dan rozen.

De jongling vrijdde, 't meisje gaf;
Hij zwoer haar eeuwig trouwe;
En dra was zij, voor 't oog, nog maagd,
Maar inderdaad reeds vrouwe.

Welhaast ontwaakten ze uit hunn' droom:
Het meisje vond zich zwanger;
Daar 't rokje langs hoe korter werd,
Het keursje langs hoe enger.

‘Mijn Willem,’ sprak zij eens, ‘gij moet
Mij binnen korten trouwen;
Want anders strekte ik ligt ten spot,
Van meisjes en van vrouwen.’ -

‘Wat raakt u,’ was het antwoord, ‘toch
't Geklap van oude wijven?
Wij leven nu nog vrank en vrij,
Wij willen 't nog wat blijven!’ -

‘God! Willem!’ gilde Hedwig uit;
‘Wat taal! gij doet mij beven!
Zoudt gij mij aan de schande en spot,
Ter prooie willen geven!’ -

‘Zacht, meisje, zacht! wie wil dit doen?
De drift doet u verdwalen.
Aanstaanden Zondag trouw ik u;
Dit willen wij bepalen.’

Dus stelde Willem haar gerust;
Maar Zondag vlood daar henen,
Een tweede en derde en vierde week,
Ja maanden zelfs verdwenen,

En nog had hen de huwlijksband
Niet aan elkaêr verbonden;
En sprak het meisje Willem aan,
Hij had steeds nieuwe vonden.

Nu viel het meisje in diep gepeins,
Daar smart en angst haar moordden,
En eens, dat Willem binnentrad,
Borst ze uit in deze woorden:

'Ga, ga! uw oog is mij een dolk,
Ik kan het niet verdragen!
Of blijf, zoo het u streelen kan,
Te juichen in mijn plagen!' -

'Wat 's dit,' riep Willem, gansch verbaasd,
'Wat schrikbeeld doet u beven?
Wat deert u, Hedwig? spreek, spreek op,
Wil 't mij te kennen, geven!' -

'Verleider! vraagt gij, wat mij deert!'
Gilt Hedwig, 'kunt gij 't vragen;
Gij, die mij al mijn rust onthaalt,
Mij in 't verderf wilt jagen!

Ja! 'k zie uw vreeslijk doel te wel,
Maar weet, God zal u straffen;
Hij, hij hoorde al uwe eeden aan,
En zal mij wraak verschaffen!

Trouwlooze! ik vlieg terstond naar 't dorp,
En zal u daar verklagen,
Maar eens u voor den rigterstoel
Van d' Allerhoogsten dagen:

Dit uur is bijna daar; weldra
Zal 'k in vertwijfling sterven...
ô! Die zoo schuldig is, als ik,
Kan geen genaê verwerven!

Doch gij, die mij mijn zaligheid,
Baldadig hebt ontnomen,
Gij moet met mij, op d' eigen stond,
Voor 's Hoogsten regtbank komen;

Uw geest spook', rond te middernacht;
Uw ligchaam, onbegraven,
Ligge, als 't verachtelijkste kreng,
Tot spijze voor de raven!'

Hier zwijgt ze en valt in onmagt neêr;
Daar Willem, als onzinnig,
Op 't meisje toevliegt... 'Willem, ach!
Ik minde u reeds zóó innig,'

Dus spreekt ze, en opent de oogjes weêr;
'Hoe! kunt gij mij verdenken'
Zegt Willem, met gesmoorde stem,
''t Zal mij 't verstand nog krenken.

'Neen, 'k zwijg niet langer, hoor mij aan,'
Vervolgt hij; 'hoor de reden,
Die mij, tot hier, weêrhouden heeft,
Met u in d' echt te treden:

Mijn moeder dreigde, haren vloek
Aan mij te zullen geven,
Zoo 'k ooit het wagen dorst, met u,
Als echtgenoot, te leven.

Ik hoopte al, elken dag, heur hart
Te buigen door gebeden,
Maar wat ik smeekte en schreide en bad,
Zij was niet te overreden.

Doch heden ochtend scheen ze ontroerd,
Op mijn vernieuwde klagten;
En zoo mijn hart zich niet bedriegt,
Kan 't hier iets goeds van wachten.

'k Vlieg henen en herhaal den storm:
Heur hart moet eindlijk breken!'
Dus spreekt hij, kust het meisje, en fluks
Is hij haar oog ontweken.

'ô Willem! hoe miskende ik u!'
Barst Hedwig uit in tranen,
'Vergeef me, algoede God! dat ik
Hem trouweloos kon wanen!'

Nu loste zijn gedrag zich op,
En alle zwarigheden;
En weg was alle twijfeling
Aan zijne trouw en eeden.

Den anderen dag, kwam Willem weêr,
Zoo 't scheen, op 't hoogst te vreden,
En schreeuwde 't meisje juichend toe:
'Mijn moeder is verbeden!' -

‘God dank! God dank!’ roept Hedwig uit,
‘Kom, dat wij aan heur voeten,
Haar onzen dank...’ - ‘Neen, Hedwig, neen!
Zij wil u niet ontmoeten,’

Valt Willem haar in 't woord, ‘voor dat
Wij zamen zijn verbonden:
't Is grillig! Maar zij wil 't volstrekt;
Het zij dus niet geschonden.

Op morgen zij ons echtverbond;
(Wij moeten nu, niet dralen)
Ik zal u morgen ochtend vroeg,
Te zes uur', komen halen.’ -

‘Waarom,’ vraagt Hedwig, ‘toch zoo vroeg?
't Begint dan naauw' te dagen.’ -
‘Het dorp ligt nog al ver van hier,’
Is 't antwoord op heur vragen.

‘Daarbij is 't beter om de buurt...
Gij hebt wel niets te vreezen...
Maar zag men u, gij wierdt misschien
Met vingers nagewezen.’ -

‘Genoeg, genoeg,’ roept Hedwig uit,
‘Heb dank voor uwe zorgen!
'k Begeef mij spoedig dan ter rust
En wacht u dus op morgen.’

Men scheidde, en naar 't getuigenis
Van Hedwigs buur bekomen,
Werd in dien nacht in 's meisjes huis
Een vreemd geraas vernomen.

Men zegt, dat heuren vaders geest
Dien nacht haar is verschenen;
Haar driemaal iets heeft toegegild
En toen weêr is verdwenen.

Ook luidt het, naar 't getuigenis
Van Willems naaste buren,
Dat in dien nacht een woest gedruis
Hen wekte om twalef uren;

't Geraas kwam voort uit Willems huis:
Het scheen 't gewoel van gasten,
Die, op een heuglijk feestonthaal,
In wilde vreugde brasten:

Ten één uur' hield dit eensklaps op;
Men hoorde een hevig ruischen
Als van een' grooten waterval,
Dien men van ver hoort bruischen.

Men had nogtans, zoo luidt het voorts,
Geen' mensch zien binnenkomen;
En ook bij 't scheiden van het feest
Geen' stervling vernomen.

Wat hier van zij; de jongling kwam
Op 't uur, door hem gegeven,
Aan 't huis van Hedwig, om van daar
Met haar naar 't dorp te streven.

Zij schrikten voor elkaêrs gelaat,
Zoo dra ze elkaêr ontmoetten,
En 't meisje liet met ijzing 't licht
Neêrvallen voor haar' voeten.

Doch niemand sprak. Zij gaan op weg.
De wind snort hun om de ooren;
De regen klettert op 't gebergt',
Een weeklagt doet zich hooren;

Doch niemand sprak. Men spoedt zich voort,
En verder voortgekomen,
Wordt uit een kloof van berg of rots
Een tweede zucht vernomen;

Doch niemand sprak. Men ijlt dus voort,
En straks doet zich weêr hooren
Het bang gezucht, het naar geklag,
Doch sterker dan te voren.

Nu prevelt Hedwig een gebed,
Slaat heure handen zamen
En bidt, in 't einde, luider: ‘God!
Ontferm u mijner! Amen.’

Nog naauw' is haar gebed voleind,
Of heure knieën beven;
En krachtloos valt ze neêr, en geeft
Geen teeken meer van leven.

Terstond grijpt Willem haar nu aan
En draagt haar dertig schreden
Van 't pad af, naar een diepte toe,
En stoot haar naar beneden.

‘Gaat nu naar 't dorp,’ dus brult hij uit
En wil mij daar verklagen,
En voor mijne euveldaden mij
Verdiende straf doen dragen!’

Nu keert de schelm, maar de aarde scheurt.
Die door hem wordt betreden,
En 't brok des bergs, waarop hij staat,
Stort gonzend naar beneden.

Hij gilt vertwijfelend om hulp,
En grijpt en struik en kluiten,
Maar alles scheurt zich krakend los,
Daar niets zijn' val kan stuiten.

Den andren morgen werd zijn lijk
Op een stuk rots gevonden,
Op 't ijsselijkst misvormd, verplet,
Verscheurd door duizend wonden.

Ook vond men 't lijk van 't lieve kind,
Zoo snood door hem bedrogen,
En 't werd met moeite en lijfsgevaar
Den afgrond uitgetogen.

De jeugd van 't dorp en van dees streek
Droeg haar ten grave henen,
En ieder zuchtte, of schreide, of bad,
Zelfs mannen zag men weenen.

Maar toen men Willems ligchaams ook
Uit d' afgrond wilde beuren,
Was (ô mirakel!) niets in staat
Het van de rots te scheuren.

't Was als geklonken aan de rots
En lag dus *onbegraven*,
Gelijk 't verachteljkste kreng,
Tot spijze voor de raven.

En sints tot huidig dezen dag
Blijft Willems geest daar spoken.
En dus werd heel de vloek vervuld,
Door Hedwig uitgesproken Dichtvruchten van den Vriendenkring: *Kunst door vriendschap volmaakter*, V Inzam. bl. 101..

[Michiel Michielszon]

Michielszon (Michiel) G. VROLIKHERT, Vlissingsche Kerkhemel, *Voorr*. bl. XIV. J. SCHELTEMA, Staatk. Nederl. II Deel, bl. 115. Geschied- en Letterk. Mengelw. II Deel, bl. 110., omstreeks het midden der zeventiende eeuw, waarschijnlijk te *Middelburg*, geboren, had in zijne jeugd zich toegelegd op de godgeleerdheid en de kennis der Oostersche talen aan de hoogeschole te *Groningen*, alwaar hij na het verdedigen eener verhandeling over het vagevuur (*de Purgatorio*) den 15 Januarij 1661 tot Doctor in de godgeleerdheid bevorderd werd; onzeker is het nogtans of hij den predikdienst ergens hebbe waargenomen. Vervolgens leide hij zich toe op de regtsgeleerdheid, en werd Raad in de vroedschap en Pensionaris van *Vlissingen*. In 1674 werd hij met vijf andere staatsleden in buitengewoon gezantschap naar *Engeland* gezonden, om na den gesloten vrede met KAREL II over een verdrag van zeevaart te handelen J. WAGENAAR, Vaderlandsche Hist. XIV Deel, bl. 338.. Vervolgens had hij als Pensionaris van *Vlissingen* zitting in de Staatsvergadering van *Zeeland*. Hier hield hij in koddig rijm gedurende negen jaren (1676-1684) aanteekening van het geen er in die vergadering voorviel, en waaraan hij ver was van zijne goedkeuring te

geven; integendeel hekelt hij in deze *Burlesque Notulen*, onder welken naam zij in onderscheiden afschriften bekend, doch nimmer gedrukt zijn, op eene zeer scherpe wijze het gedrag en de verrigtingen van verscheiden staatsleden. De Heer SCHELTEMA heeft in zijn *Mengelwerk* verscheiden fragmenten van deze notulen medegedeeld, waaruit men ziet dat zij meer voortbrengselen zijn van luim en schimplust dan van een beschaafd dichterlijk vernuft; het is een mengelmoes van Nederduitsch, Latijn en Fransch door elkander, blijkbaar nedergeschreven zoo als het hem inviel, zonder acht te geven op maat of rijm, welluidendheid of zuiverheid van taal. Het openleggen nogtans van zulk eene *chronique scandaleuse* kan, volgens het zeer juist aangemerkte van den Heer SCHELTEMA, ‘het nut hebben om ons te rug te brengen van al te gunstige gedachten te voeden omtrent het verledene, toen het ook geenszins in alle deelen was, zoo als het behoorde, en waarvan men doorgaans met te veel eenzijdigheid gewaagt Geschied- en Letterk. Mengelw. II Deel, bl. 116..’ Althans het blijkt uit deze notulen dat de Heeren Staten van *Zeeland* in dien tijd lang geene Staten waren zoo als zij behoorden te zijn, en MICHIELSZON een warm vriend des vaderlands was, een vijand van alle laagheden, kuiperijen en dilapidatiën, en die met Zeeuwsche rondheid spreken durfde voor waarheid en regt; zijn oogmerk was ‘in koddig rijm’ te toonen

Hoe alle soort van volk wordt by den neus geleid
Door eigenbaat of list tot slaafsche dienstbaarheid.

Om het beroepen van een' predikant waren in 1676 te *Middelburg* hoogloopende geschillen gerezen J. WAGENAAR, Vaderlandsche Historie, XIV Deel, bl. 445 en volg., omdat men daarmede tegen het *sic volo, sic jubeo* van den Stadhouder WILLEM III gehandeld had; deze kwam den 30 November daaraan een einde maken op eene autocratische wijze, die den vrijheidlievenden MICHIELZON geweldig tegen de borst stiet; het laf gedrag der Staten bij die gelegenheid wordt door hem op de volgende vinnige wijze doorgestreken:

't Scheen ieder lid een' plasdank zocht,
Zij adviseerden eer zij 't wisten.
'k Geloof, zij hadden: *ja* gezegd,
Al had Zijn Hoogheid willen vragen,
Of zij de dienstbaarheid, gelegd
Op hare schouders, willen dragen J. SCHELTEMA, Geschied- en Letterkundig Mengelwerk, II Deel, bl. 127..

En toen vervolgens

De staat van oorlog werd gebragt,
Straks was men reed, om te betalen,
En stond al toe, en sloeg geen acht
Op d'order van zijn principalen;
En als men iets beknibblen wou,
Werd aan Zijn Hoogheid keur gegeven,
Die 't lot trok, of d' huisschatting zou
Twee derde of drie vierde geven.

Zoo werd ons goedje gans en gaar
Gegeven aan des lands soldaten.
Dit is het zalig nieuwe jaar
Dat ons Zijn Hoogheid heeft gelaten.

Zoo ligt mijn Zeeuwsche waterleeuw
In 't graf der slavernij gedolven,
Hij maakt een wonderlijk geschreeuw
Uit 't midden van de woeste golven.
Hij roept de Vaders van het land
En schijnt al klagende te vragen:
Waarom verandert gij mijn' band
En doet mij zwaarder straffe dragen;
Gij trekt mij af de gansche huid
En knaagt mijn vleesch tot op 't gebeente,
En nog verschoon je niet 't geluid
Van uwe klagende gemeente.

Ik hoor een wonder groot geschreeuw,
Dat dit met 's landswet niet conform is.
Mij dunkt mijn Zeeuwsche waterleeuw
Roept: *Ubi nunc Lex Julia dormis* J. SCHELTEMA, t.a.p. bl. 128..

Groot gezag voerden in dien tijd de geestelijken, die, door den Stadhouder ondersteund, den Stadhouder op hunne beurt als een' gezalfden des Heeren den volke voordroegen, en hem geen gering overwigt op zijne meesters deden verkrijgen, zoodat hij daar gebood, waar hij gehoorzamen moest; doch Zijne Hoogheid bedroog zich; hij meende te regeren, maar de Predikanten regeerden inderdaad; MICHIELSZON wist dit ook wel; immers hij zegt:

> En wie zal durven d' handen slaan
> Aan die gezegende Levijten?
> De Classis zal dit niet verstaan,
> De predikstoelen zullen krijten;
> Hoe dat men Gods ambassadeurs
> Vermindert en niet meer slaat gade,
> En dat men rijkelijk schudt de beurs
> Voor politieke ambassaden J. SCHELTEMA, t.a.p. bl. 135..

Tot zelfs op het regt van comediespelen maakten in dien tijd deze heeren aanspraak.

> Daar kwam nog een request van Heeren Predikanten
> Dat vraagt bannissement voor de Comedianten.
> Zij meenen, dat het strekt tot lof der republiek,
> Als haar geslacht alleen mag spreken in 't publiek.
> Om 't ongeruste brein der broeders te genezen,
> Werd de comedie dan den lande uitgewezen Ibid. bl. 144.!

Te zeer vallen deze *Burlesque notulen* in onzen smaak, hoe gebrekkig dan ook van de zijde der kunst, dat wij het niet zouden bejammeren dat de Heer SCHELTEMA het publiek slechts fragmenten uit dezelve, in plaats van het geheel, heeft medegedeeld, hetgeen wij gewis zouden gedaan hebben, bijaldien ons een volledig afschrift in handen gevallen ware.

Deze echte republikein, die den SYLLA van zijn' tijd niet ontzag, stierf in het jaar 1684. Een jaar vóór zijn' dood had de Utrechtsche Hoogleeraar JOHANNES LEUSDEN zijn *Manuale Hebraicum et Chaldaicum* aan hem opgedragen, als aan een'

man, die best over dit werk oordeelen kon, daar hij zelf eene akademische dissertatie verdedigd had over de instandhouding en voortzetting der Hebreeuwsche taal.

[Simon van Middelgeest]

Middelgeest (Simon van). Op het artikel PIETER DE GROOT Zie ons II Deel, bl. 430. hebben wij dezen uitmuntenden regtsgeleerden reeds ontmoet als welsprekend' verdediger van dezen, gelijk hij hem noemt ‘illustren geaccuseerden.’ Zijne pleitrede voor denzelven, door den Heer SCHELTEMA in onzen tijd gemeen gemaakt Geschied- en Letterk. Mengelw. II Deel, III St. bl. 1., is in ons oog een meesterstuk van welsprekendheid zoo wel als van regtskunde. De Groots vrijspraak van de aangetijgde misdaad door het hof van *Holland* was daarvan ook het gevolg. Als dichter wenschten wij hem even voordeelig te doen kennen. Een paar gelegenheidsgedichten Bloemkrans van Gedichten, bl. 223, 228. hadden ons gunstig genoeg van dien kant voor hem ingenomen, om naar meer voortbrengselen zijner Muse onderzoek te doen, hetgeen echter vruchteloos uitgevallen is.

[Abraham van Mildert]

Mildert (Abraham van). Van dezen zijn drie tooneelstukken bekend, *Virginia*, 1618, *Klucht van Sr. Groen-geel*, 1631 en *Harcilea*, 1632.

[Livinus van der Minnen]

Minnen (Livinus van der) gaf in 1669 eene verzameling van Vlaamsche liedekens in het licht, onder den titel van *Den Eerlycken Pluckvogel*.

[Hieronymus de Moelder]

Moelder (Hieronymus de), een Kloostergeestelijke te *Antwerpen*, gaf aldaar in 1666 een dichtstuk in het licht, getiteld: *Den lydenden Christus, ofte Passie ons Heere Jesu Christi*. De Heer WILLEMS deelt ons van deze armzaligheid een fragment mede, waaruit blijkt welk een wondersoortig wezen de mensch in de poëtische oogen van dezen monnik was:

> Den mensch is een fornys van alle kant ontsteken;
> Een oven van wellust, ontmortelt door gebreken,
> Doorvlamt en als doorgloyt in syn begheerlykheyt,
> Het ooghmerck en den doel van ongheluckigheyt.
> Den mensch is in begheert, en los en onghepeghelt KILIAAN: Pegelen, *metiri vasis capacitatem*; peilen, roeijen.,
> Versot in syn bejaegh, in sinnen onghereghelt,
> Ondanckbaer op den dienst, verdooft omtrent 't vermaen,
> Weerspannich als hy moet de gheessels onderstaen.
> Den mensch is trouweloos te midden sijn bedieningh,
> In voorspoedt opghekropt, een woecker in verdieningh;
> Verrader in syn selv' als hy gheloften doet,
> Hartneckigh in den val, als hy hem dwingen moet.
> Den mensch is als den windt in aenslagh onstantvastigh,
> Hy weet niet wat hy pleeght, hy valt sijn selven lastigh,
> Tot sonden is hy snel, beangst in sijne smert,
> Bevrosen op genad', vervrouwt, en kleyn van hert J.F. WILLEMS, Verhandeling over de Nederd. Tael- en Letterk. II Deel, bl. 134..

Zou de pater deze kennis van den mensch in het Minderbroedersklooster te *Antwerpen* opgedaan hebben?

[Cornelis Gerardus Moeringh]

Moeringh (Cornelis Gerardus). Door eenige onbeduidende tooneelstukken Catalogus der Tooneelsp. van J. VAN DER MARCK, Aez. No. 1213. PAQUOT,*Mém.* Tom. XVIII, p. 67. komt deze op de naamrollen voor onder de tooneeldichters uit de eerste helft der achttiende eeuw.

[Johannes Christiaan Mohr]

Mohr (Johannes Christiaan). Al dadelijk bij zijne optreding als dichter maakte deze zich zeer berucht, en bragt de pennen van eene menigte onbevoegde papierbekladders in beweging, door zijn gedicht, getiteld: *Ontzaglyke doch nuttige Beschouwing*, enz. bij gelegenheid van den brand des Amsterdamschen schouwburgs, den 11 Mei 1772. In dit gedicht wordt die brand als eene Godsstraf voorgedragen, op geene betere gronden dan die waarop wij het verbranden der Luthersche kerk op den 18 September 1822 als zoodanig zouden kunnen aanmerken, als wij in den geest van den orthodoxen MOHR dachten. Wij hebben den zesden druk van dien gerijmden onzin onder het oog, die naauwelijks den medelijdenden blik van een' verstandig' man waardig is.

MOHR evenaarde misschien in regtzinnigheid zijne tijdgenooten VOET, SCHUTTE en LUSSING, doch haalde niet bij hen in dichtvermogen, schoon een zijner vrome mederijmers, bij gelegenheid van zijn overlijden in 1787, op rijm betreurd door het genootschap: *Hier na volmaakter*, met een' bundel lijkzangen, in een' derzelven van hem zeide, even als CAESAR, Heidenscher gedachtenis:

Hij was 't, die kwam, die zag, en won Ter Gedachtenis van J.C. MOHR, bl. 16.;

en wat won hij toch? Wel, natuurlijk de gouden medaille, uitgeloofd door het Haagsche dichtgenootschap, voor het bezingen van deszelfs opgegeven prijsstoffe: *De voordeelen van den Christelijken Godsdienst voor de burgerljke maatschappij* Proeven van Poët. Mengelst. VI Deel, bl. 217.; die voordeelen nu zijn, volgens den inhoud, in een politiek opzigt volstrekt onbeduidend, en vallen in een theologisch opzigt meest den Gereformeerden geestelijken ten deel, uit welken alleen toch de burgerlijke maatschappij niet bestaat. Waarlijk, Mohr heeft dit onderwerp op dezelfde eenzijdige wijze berijmeld als een Muzelman de voordeelen van het Islamismus voor de Turksche maatschappij zou behandelen, en de wezenlijke voordeelen van den Christelijken Godsdienst voor de onze voorbij gezien, of liever geheel niet begrepen.

Overigens was MOHR lid van meest alle dichtgenootschappen van zijnen tijd, en in velen het orakel van de kunst. De meesten zijner gedichten nogtans, in derzelver werken verspreid, konden eer met goedkeuring van eene of andere Ew. Classis uitgegeven worden dan met goedkeuring van den echten kenner der dichtkunst. Het beste, dat ons nog van hem onder het oog gekomen is, vinden wij het luimige stukje, getiteld:

De schim van Ludeman aan Herschel, ontdekker eener nieuwe planeet.

Wel, wel! geleerdheid wint met woeker!
't Is vreemdheid wat men hoort en ziet!
Gij, muzikant en starrenzoeker,
Baart mij nu eindlijk ook verdriet.
'k Was in mijn' tijd een hooggeleerde;
Ik zag met vreugd dat ieder een
mijn kunst in 't starrenlezen eerde,
Dat ieder, maar vooral 't gemeen,
Tot mij liep, niet slegts om zijn kwalen
Te doen in 't nanachtswater zien,
En zoo veel hulp bij mij te halen
Als mijn geneeskunst hem kon biên;
Maar om uit starren en planeten,
Zoo alsze op elks geboortedag
Zich voegden, door mijn' mond te weten
Wat nimmer stervling weten mag:
Ik werd, om dit planetenlezen,
Daar mijn voorspelling vaak in schijn
Vervuld werd, als profeet geprezen:
De mensch wil toch bedrogen zijn.
Hoe 't was, het gaf mij roem en voordeel;
En dat ontstak mijne eedle drift
Om mijne orakels aan het oordeel
Van wijs en dwaas, in schrift op schrift,
Dat ik in druk gaf, te onderwerpen,
Schoon 'k zorg droeg dat geen mensch daarin,
Hoe fijn hij zijn verstand mogt scherpen,
Ooit vond een' vastbepaalden zin:
'k Moest maken, dat men mijn voorzeggen
Altijd op eene of andre wijz'

Als juist bewaarheid uit kon leggen;
En zoo behield mijn kunst den prijs.
Mijn starrekunde bleef bij 't oude,
Door Ptolemeüs reeds geleerd,
Die zoo zijn waereldstelsel bouwde,
Dat alles zich om de aarde keert.
De Zon liep om, dit kon niet falen;
Zoo zag men telkens ook de maan
En 't vijftal hooge starren dwalen
Elk in zijn afgeperkte baan.
'k Had dan een zevental planeten;
Voor elks regering was altijd
Eén jaar van zeven afgemeten,
Eén dag van ieder week gewijd:
Op elk der zespaar hemelteekens
Was één der maanden toegepast;
Ik meende dus - veel tegensprekens
Verstond ik niet - mijn kunst ging vast.
Ik hoorde wel geleerde mannen,
(Die eernaam is hun graag gegund)
In deze stelling t' zamenspannen:
‘De zon staat vast in 't middenpunt;
Ze is geen planeet; de maan daartegen
Is slechts een wachter van onze aard',
Die jaar op jaar regeert, en zegen
In ieder maand voor 't menschdom baart:
Merkuur loopt honderdtwintigmalen
Terwijl 't Saturnus éénmaal doet,
Zijn' kring in 't rond; wat bijster dwalen,
Dat elk één jaar juist heerschen moet!’
Dit wierp mijn kraam wel 't onderst boven;
Ik liet hen evenwel begaan;

Want niemand van die mij gelooven
Kan dat toch in den grond verstaan.
Ik dacht: dit is mij nog om 't even:
Wat Sol en Luna dan ook zij,
Met vijf planeten maakt het zeven,
Daar komen toch geen meerdre bij.
Maar!... nu nog een planeet te ontdekken!
Dat 's erger! zulk een achtste star
Doet ieder nu mijn kunst begekken;
Nu is mijn stelsel in de war...
Ik maal om iets daar op te vinden:
Maar, hoe ik mij heb afgesloofd,
Nog tast ik om gelijk de blinden
En breek vergeefs mijn schimmenhoofd.
Dan denk ik: wat? die George dwaler,
Of Uranus, die zoo veel tijd
Elks oog ontweek, de uil, die draler,
Is al 't bewind voorlang reeds kwijt.
Dan weer: hij loopt in zijn beperking
Een schip vol mijlen van onze aard
Te ver - geen wonder dat zijn werking
Hier geen den minsten invloed baart.
Dan meer bedaard: indien hij echter
Tot ons planeetgestel behoort,
Dan heeft hij invloed, goed of slechter;
Maar dan is al mijn werk verstoord!
Geen weekdag schiet voor hem meer over;
Ook gaan de jaren uit hunn' kring:
Kortöm, hoe ik met cijffren toover,
Ik weet geen goede rekening.
't Is waar, de kring van zeven jaren,
Waarin bij beurten elk planeet,

Kou, hitte, droogte of vogt zou baren
In ieder jaar dat naar hem heet,
Is lang betoogd niet uit te komen;
Ja dat al veel het grootst verschil
Juist in die jaren was vernomen:
Dus dacht ik ook eens: nu, ik wil,
Als ik een achttal jaren reken,
Bezien of de uitkomst beter sluit:
Maar, hoe ik mij den kop wil breken,
Het komt met acht noch zeven uit.
Ai, raad mij hoe ik 't zal beleggen...
Dit komt mij 't best voor: 'k wil de maan
Voorts haar regeringsbeurt ontzeggen,
En stellen Uranus dan aan:
En mogtge er nog een achterhalen,
Die zal de plaats bekleên der zon;
Al moet dan wat aan de orde falen,
't Is 't beste dat ik vinden kon.
Maar zooge er dan - ik wil 't niet hopen -
Nog meer vindt tot mijne ergernis;
Dan haal' de droes uw teleskoopen
Naar de allerverste die er is Proeven van Poët. Mengelstoffen, X Deel. bl. 100..

[Jan de Mol]

Mol (Jan de) heeft een kluchtspel, de *Bedrogen Lichtmis, gerijmt*, ja wel gerijmd, in 1671 gedrukt; en [Ferdinand de Molde ...]

[Ferdinand de Molde]

Molde (Ferdinand de) [vervaardigde] een blijspel, *De Edelmoedige Harder*, 1663; zoo ook zekere [Molenhoff ...]

[Molenhoff]

Molenhoff (....) [vervaardigde] een tooneelstuk, genaamd: *Krollende Ritsaart, met de gulde legende van Jan van Tongeren*, in 1653 gedrukt.

[Jan Monsieur]

Monsieur (Jan) was een Schoolmeester en rederijker te *Tiel*; men heeft van hem: *Boersche Theologie, in forma van Dialogue van eenen Paep ende eenen Schaepherder ende sijnen Meester den Pachter met sijne huysvrouwe, sijnde met hun vieren int disputeren gheraect*, in 1609 gedrukt.

[Arnold Moonen]

Moonen (Arnold), geboren te *Zwol*, in1644, werd in 1668 Predikant aan den *Hardenberg* en in 1679 te *Deventer*, alwaar hij in 1711 overleed. Hij behoorde in zijn' tijd onder de dichters van den eersten rang, en was de vriend van BRANDT, VOLLENHOVE, FRANCIUS, BROEKHUIZEN, HOOGSTRATEN, POOT, ROTGANS en andere dichters, die allen zijn dichtvermogen hemelhoog verhieven; zelfs VONDEL, die vóór zijn' dood nog eenige verzen van hem onder het oog kreeg, prees die zeer, en getuigde van zekeren herderszang ‘dat die rustig was en staen mogt tegens d'ouden G. BRANDT, Leven van Vondel, bl. 82..’ Van dit gevoelen aangaande MOONENS herderszangen was mede C. BIDLOO, die in dezelven bij hem zag

> - - Koningen, en Princen, en Profeeten,
> En Hoogepriesteren, als Herderen, gezeten
> In beemden, bosch, gebergte, alwaar hy hen den staf
> Van Melibaeussen of Tityrussen gaf

Om 't vee te hoeden, en op fluyt en ruyspyp blasen,
Terwyl haar lammertjes en safte schaapjens grasen,
Met sulk cieraadje der landsdouwen toegebragt,
Door bynaam, eygenschap en lieve woordenkragt,
Bosch, weyde, heuvlen en vrugtteelende valeijen,
Met springbron, bergval en rivier daartoe bescheiên
Tot hare lustigheyd.

Dat is nu zeker wel waar, al deze fraaijigheden vindt men in MOONENS herderszangen, wij ontkennen dit niet; maar wij zouden de ligtgeloovigen wat op de mouw spelden, als wij zeiden

Dat Dante noch Guarien,
Petrarche of Casa ons zulk Pastorel doen zien;

want dit heeft BIDLOO geheel mis; MOONEN had gerust bij deze Italianen mogen school gaan; en zelfs aan VONDELS lofspraak hechten wij zoo min als de Heer DE VRIES Geschied. der Ned. Dichtk. I Deel, bl. 262. ons zegel. Het was in dien tijd de mode om middelmatige dichters door belachlijke grootspraak boven de beroemdste dichters der oudheid te verheffen, zelfs met de volslagenste wartaal, gelijk hier BIDLOO; dat hij Moonens dichttalent ver boven dat der genoemde Italianen verheft, is, zegt hij,

Niet vreemd: in dezen allen
Zyn niets als wellust en verdichte mingevallen,
Daar Moonens Herder-Zang, naar waare deugd geleyd,
Van 't onuytspreekbaar Heyl der zalige eeuwigheyd Pan Poëticon Batavûm, bl, 116..

Liever dan met zulk brommend theologisch *Galimathias* MOONENS herderszangen te verheffen, zullen wij met den Heer DE VRIES erkennen dat zij onderscheiding verdienen; hier en daar heeft hij een denkbeeld van VIRGILIUS gelukkig opgevat; doch dit is zulk eene groote kunst juist niet. De Heer VAN KAMPEN heeft MOONENS herderszangen zeer oordeelkundig gekarakteriseerd: 'In al zijne schilderingen,' zegt hij Geschiedenis der Nederl. Letteren en Wetenschappen, I Deel, bl 363., 'ziet men Nederlandsche landschappen, die echter, ongelukkiglijk, voor het Herdersdicht veel minder geschikt zijn dan de bekoorlijke, afgewisselde velden of bergen van *Griekenland, Sicilië, Italië*; of *Zwitserland*, terwijl de zeden onzer boeren of veehoeders ook volstrekt niets ideaals hebben. Vele der herderszangen van MOONEN zijn zinnebeeldig, en verheerlijken Bijbelstoffen of vrienden des dichters. De herhaalde toespelingen op oorlogs- en andere staatkundige voorvallen hinderen het zuiver dichterlijke genot dezer veldzangen.' WELLEKENS, SCHERMER, DE HAEN en andere latere dichters hebben MOONEN in dit dichtvak ver overtroffen.

MOONEN gaf zijne *Poëzij* in 1700 in het licht; de verzameling bevat dichtstukken van gemengden aard en inhoud; zelfs heeft hij eene geheel nieuwe rubriek geöpend, onder den naam van 'kerkdichten,' waaronder wij toch iets anders begrijpen zouden dan, bij voorbeeld, 's mans *Pestdrank aen*

Amsterdam A. Moonens Poëzy, bl. 518.; het stuk is zeker wel eene scherpe admonitie tot boete en bekeering, bij gelegenheid van de pest in 1665; maar wij zouden het toch nooit voor een model van een kerkdicht aangezien hebben. Vinnig worden de Amsterdammers daarin doorgestreken wegens hun prachtig stadhuis, het gebruiken van voorbehoed- en redmiddelen, het wijken op het land enz.; hij wilde de pest met bedestonden verdrijven. L. BIDLOO, die Apotheker was, en niet velen kon dat de theologie der pharmacie het brood uit den mond wilde nemen, ontzag den predikant geheel niet, maar begreep dat

> Heer Moonen was een mensch, van menschelyke togten,
> Gelyk als anderen, by wylen aangevogten
> En overyld,

en beduidde het publiek dat hij

> Vermoedelyk diens tyds met spyt of wraak bezeten Pan Poëticon Batavûm, bl. 117.

was, misschien om dat hij niet naar Amsterdam beroepen werd.

De gedichten van MOONEN zijn natuurlijk van onderscheiden waarde en gehalte, naarmate van de onderwerpen die hij behandelt; somwijlen wist hij zelfs den toon, van ANTONIDES te treffen; regt stout en krachtig *begint* ten minste het stuk met het opschrift:

Geluk op reis aen zyn excell. Jakob Baron van Wassenaer, heer van Obdam, enz. Luitenant-Admirael der vereenigde Nederlanden.

Toen 't oorlogsvier, te fel ontsteken,
In Engelant op Londens ree,
Door klip en krytstrant over zee
Naar onze duinen door quam breeken,
Reet Neêrlants vrye Nimf, verwoedt
Ten Hage in op haer' zegewagen,
Met leeuwen, in 't gareel geslagen,
En noopte dus haer Zeevoogts moet:
Doorluchtigh oir der Wassenaeren,
Door stam en burghgraafschap berucht,
Gestrenge Watervoogt, geducht
Op Noort- en Orizontsche baren,
Zwaei nu den drietant van Neptuin,
En tem den overmoet der Britten,
Zoo heet, om my in 't haer te zitten,
En scheer die monstren baert en kruin:
Waek voor de vrygevochte stranden,
Bescherm het zeerecht van den Staat,
Zoo wyt myn goude leeusvlag gaet,
En 't ront geäest wordt uit myn handen.
Uw krygsmoet wist van geen verhael,
Toen dit voor rykstadt Koppenhagen
(Daer Zweeden, Deenen van gewaegen)
Den Gotschen zeedraek klonk met stael
Den kop in, dat hy, fel genepen
In hals, en schouder, mat en moê
Gekrompen, naer zyn haven toe
Den staert en 't schubbigh lyf most sleepen A. MOONENS Poëzy, bl. 537..

Dit begin is inderdaad stout en krachtig; maar men zou zich bedroeven als wij nog zes regels meer afschreven; Neêrlants vrije Nimf zegt tegen den Admiraal verder niets dan het geen denkelijk beknopter in zijn instructie stond.

> Gelei naer Tessels vrye ree
> Den rykdom van zoo veel gewesten,
> Die Neêrlants vryen tuinleeu mesten,
> Bevrydt voor watervloet op zee.

Dit is de tekst, die van vier regels (waarvan de laatste ons wonderlijk in de ooren klinkt) tot tweeenvijftig wordt uitgebreid. Het gedicht begint als eene helderbrandende pekton en eindigt als eene nachtkaars, die in de pijp brandt.

Met MOONEn, kan men zeggen, begint het verval van onze vaderlandsche dichtkunst. Blijkbaar heeft hij zijne beide tijdgenooten BRANDT en ANTONIDES willen imiteren, doch zijn dichtvermogen schoot daartoe merkelijk te kort. Doorgaans levert hij woorden, somtijds hoogdravende, of liever brommende woorden, in plaats van zaken; van den Admiraal DE RUITER sprekende, zegt hij:

> Nu ziet hem Duinkerk eerst en 't plonderziek Algier,
> Wanneer hy, zwak bemant, doch nimmer flaeu van vier,
> Van krygsmoet en beleit, de rovers aan durft tasten,
> Of op zyn tanden wacht, tot zy, gelyk verbrasten
> En overlaeden aen dit Ruiterlyk banket,
> Een eindelooze rust in 't wyde zonnebedt,
> Huns ondanks, zoeken A. MOONENS Poëzy, bl. 315..

In het gedicht, getiteld: *Het wonderjaer van* 1709, vertelt bij dat de Hertog van *Vendôme*

door zyne stormhoets tralie

- - loert, hoe met een stormgedruis
Vier steden, naer de kunst bebliksemt en bedondert,
Den fellen plonderwolf weer worden afgeplondert.
Hy komt, hy ziet -

En overwint, als een andere CAESAR? - Och, neen;

hy keert, als ooggetuig, naer huis Vervolg der Poëzy van A. MOONEN, bl. 197..

Dit komen, zien en naar huis gaan des Hertogs levert hier eene gewigtige bijdrage tot de *grands événemens par de petites causes*; want

Nu ziet zich Brabant, nu ook 't vry en graeflyk Vlaenderen
Ontballast van een' hoop, dien godtgewyde spaenderen
Te maken enkel spel of deugt of krygskunst is. Vervolg der Poëzy van A. MOONENn, bl. 197..

Deze ‘godtgewyde spaenderen’ zullen wel tot de wonderen van het jaar 1709 behooren.

De poëtische nalatenschap van dezen Deventerschen Predikant is in 1720 door Poot in het licht gezonden, onder den titel van: *Vervolg der Poëzy van* A. MOONEN, met een voorberigt, waarin hij een' winderigen ophef maakt van 's mans weinig meer dan middelmatige dichttalenten, en den lezer wel zou willen overreden dat ‘niemant dan die van *blinden nyt* bezeten is hem oit den verdienden prys, of eene aenzienlyke plaets op den Nederduitschen Helikon weigeren zal.’ Voor

zoo ver POOT hier met betrekking tot zijne tijdgenooten spreekt, heeft hij gelijk; maar het tegenwoordig geslacht, hetwelk van *zienden nyt* bezeten is, dat de aanzienlijke plaatsen op den Helicon door MOONEN *c.s.* zoo lang geoccupeerd werden, verzoekt hen beleefd die thans aan anderen in te ruimen.

Als sierlijk prozaschrijver en welsprekend kanselredenaar is MOONEN ook voordeelig bekend door verscheiden historische en godgeleerde werken R. ARRENBERG, Naamreg. der Ned. Boeken, bl. 298.; zijne *Nederduitsche Spraekkunst* behelst verscheiden goede opmerkingen en regelen.

[Joannes Moons]

Moons (Joannes), Kanonik der Premonstratenser orde uit de abdij van *St. Michiel*, te *Antwerpen*, en Pastoor, te *Borsbeek*, bloeide in de eerste helft der vorige eeuw, en schreef onderscheiden zedelijke rijmwerken, waarvan de Heer WILLEMS de titels opgeeft Verhandel. over de Ned. Tael- en Letterk. II Deel, bl. 178. Antw. Alm. 1820, bl. 57., behelzende fabelen en zinnebeelden met Latijnsche en Nederduitsche zedespreuken. In *Braband* zijn deze werken eene volkslectuur; 's mans rijmtrant, hoewel eenvoudig, is niet ongeestig. Tot eene proeve deelen wij hier eene zijner fabelen mede:

Den vos en de Sim.

Als den Leeuw was aengekomen,
En het ryk had ingenomen,
Niet door keus, maer door gewelt,
Heeft hy syn party gespelt.

Hy gaet al de beesten quellen,
En veel harde wetten stellen;
Want soo haest hy koning was,
Van de rest gaf hy den bras.
Hy doet vele beesten beven,
Want hy had een wet gegeven,
Dat uyt 't ryk sy moesten gaen,
Die geen steerten hebben aen.
Al de steertelooze dieren,
Om den boosen Leeuw te vieren,
Maken strak all' pak en sak,
En gaen wech op hun gemak.
Als Vos siet dees beefsten vlugten,
Vreest hy ook voor ongenugten,
Hierom dunkt hem ook het best,
Dat hy wechtrekt met de rest.
Als de Sim hem op siet kramen,
Vos, roept sy, gy moest u schamen,
Dat gy vreest, daer gy syt vry,
Want den schoonsten steert hebt gy.
Waerom is uw hert benepen?
Gy met ons niet syt begrepen,
Want des konings harde wet,
Is voor ons alleen geset.
Koning Leeuw mag u niet vangen,
Want gy lang uw steert laat hangen.
Waarom hebt gy ydel vrees?
Uwen steert bevryd uw vleesch.
'T is al waer, segt Vos daertegen
Maer ik heb dees vrees gekregen.
Leeuw, by 't steerteloos getal,
Als hy 't wilt, my voegen sal;

Want men siet dat de tyrannen
Ook de beste menschen bannen.
Als het Leeuw schiet in den kop
Van myn steert maekt hy myn strop J. MOONS, Vreugde-Perk, bl. 491..

[Hendrik Moor]

Moor (Hendrik). Er bestaan van dezen drie treurspelen: *Hel- en Hemelvaert van Theodore en Constancy*, 1630, *Ghemaeckte Geck*, 1630 en *Olympia*,1635.

[Thomas Daniel Moor]

Moor (Thomas Daniel)

Had lang begeert om eens naauwkeurig te beschouwen
Schoonhovens ommekring en stads en lands gebouwen,
En wat hier zeldzaam of merkwaardig wezen mag,

en daartoe nam hij den vroegen morgen van een' schoonen zomerschen dag, doende al rijmende eene wandeling om en door de stad, welke wandeling hij vervolgens te *Gouda* in 1777, onder den titel van *Schoonhovensche Arkadia*, met verscheiden historische aanteekeningen in het licht gaf. Het is eene gerijmde topographie zoo als er meer zijn, doormengd met zeer snuggere waarnemingen en opmerkingen; bij voorbeeld, als deze:

Maar hoe! wat 's dit? wat zie 'k hier aan de slinkerzy?
Is 't niet een schoone dag? is niet de maand van mey
Alreê verschenen? is de zon niet reeds in 't teken
Van Gemini getreên? en zyn deez' smalle streeken
Dan nog met sneeuw bedekt? dat was wat ongemeens;
Maar treê ik voorwaards aan, beschouw ik nader eens

> Wat hier van zy, ô neen! 't is linnen dat gewaschen
> Zich hier als sneeuw vertoond, wat kan de schyn verrassen Schoonhovensche Arkadia, bl. 11.!

Ja toch; vooral iemand die wat vroeg opgestaan en nog niet regt wakker is. Aan deze nuchteren poëzij zou men zeggen dat MOOR zijne Muse in den vroegen morgen zonder ontbijten uitgezonden had.

[Johan Moorman]

Moorman (Johan), Burgemeester te *Hulst*, bloeide in de eerste helft der vorige eeuw. Na zijn dood gaf de Zeeuwsche dichter BODDAERT zijne gedichten in het licht. Zij zijn meest van ernstigen inhoud en deftigen stijl; doch onderscheiden zich in niets van de dichtvoortbrengselen zijner tijdgenooten.

[Anna Morian]

Morian (Anna), eene Zwolsche dichteres, was de vriendin van A. MOONEN, die haat dichtvermogen zeer roemde in een klinkdicht op de eerstelingen harer poëzij A. MOONENS Poëzy, bl. 629., en haren dood in een' herderszang betreurde Ibid. bl. 146..

[Daniel Mostert]

Mostert (Daniel), Secretaris van *Amsterdam*, was de vriend en begunstiger van VONDEL, wien hij behulpzaam was in het vertalen uit het Latijn G. BRANDT, Leven van VONDEL, bl. 40., en die aan hem zijn fraai dichtstuk: *De Roomsche Lier* toewijdde VONDELS Poëzy, I Deel, bl. 321.. MOSTERT beöefende zelf insgelijks de dichtkunst; er bestaat onder anderen van hem een treurspel, *Mariamne*, in 1640 gedrukt, en van [Abraham du Moulin ...].

[Abraham du Moulin]

[...] en van Moulin (Abraham du) [bestaat] een niet ongeestig kluchtspel: *De Lichtmis, of mal Mortje mal Kintje*, 1687 en nog een Herderspel op muzijk; zoo ook van [Bernardus Mourik ...]

[Bernardus Mourik]

[Van] Mourik (Bernardus), een' Amsterdamsch' Boekverkooper, [bestaan] drie blij- of kluchtspelen, onder de burgerlijke titels: *Wintersche Vermaakkelykheden in de Kunstige Schaatzeryders*, 1751, *Buiten-Amstels Vermaak op 't Ys*, 1752, en *De Slagttyd, of de Verkeerde Huishoudsters*, 1752. Even als deze titels, is de inhoud burgerlijk, triviaal en onbeduidend; doch daar, volgens de verzekering van dezen tweeden JAN VAN GYZEN, in het voorberigt van zijn' eersteling, ‘in alle dingen nut en leering is,’ diende dit hier ook wel zoo te zijn, en och, ja! een' kroeghouder wordt van een' schaatsrijder een recept medegedeeld om Flip te maken:

> Een minglen Brandewyn, doe die eerst in de kan,
> Gestoote Nagelen, met Zuyker, kookt dat dan,
> Zo hebt gy Flip, zo goed als gy die kunt verlangen Wintersche Verm. bl. 9..

Ander nut en leering dan voor kasteleins en keukenmeiden behelzen deze stukjes niet, waarop de schrijver, om ze, gelijk hij zelf in zijn voorberigt verklaart ‘des te raarder’ te maken, slechts vijftig exemplaren gedrukt heeft, die hij à ƒ 1:- en twaalf op groot papier, die hij à ƒ 1:10:- verkocht, en om deze tweeënzestig rare exemplaren voor ‘Copy Dieven,’ zegt hij, ‘zo veel myn

mogelyk was te bewaaren, heb ik voor deze spellen een mooy *Tytel-Plaatje* laaten snijden, een *Slinger-Naam* agter aan geplaast, en met de Naam van B. MOURIK Geschreven.' Wij vermelden dit alles ten behoeve der bibliomanen, opdat zij voor hunne dukaten niet bedrogen worden Men verhaalt (doch de echtheid der anecdote kunnen wij niet waarborgen) dat een beunhaas der bibliomanen MOURIK zijne geheele oplage in eens afkocht voor ƒ 68.- en in drie dagen tweeënzestig liefhebbers, à ƒ 4.- of ƒ 5,- daarmede gerijfd heeft; en tegenwoordig is er sterke aanvraag naar dergelijke curiositeiten uit de koloniën, zelfs tot uitsporige prijzen..

[Andries van der Muelen]

Muelen (Andries van der), een Vlaamsch dichter der zestiende eeuw, gaf in 1545 te *Gent* een werkje in het licht, getiteld: *Vander Ketyvigheyt der menschelicker naturen: Eerst ghemaeckt in Latyne by Paus* INNOCENTIUS DE III, *ende es daerna overghezett, uten Latyne in Vlaemschen dichte*. Het is merkwaardig dat zijne taal vrij zuiver is, gelijk reeds blijkt uit de proeve, die wij van LELYVELD Aant. op HUYDECOPERS *Proeve van Tael- en Dichtk*. I Deel, bl. 366. uit dit werkje hier overnemen:

Den droom die Nabugodonozor zagh
Maecte hem in 't harte zo groot gheclagh,
Want van zynen hoofde het vyzyoen
Heift hem zeer beroert in alle zyn doen,
Ende hy bleef veruaert, ontrust, ontstelt
Door tspellen, oock als hy hem was ghespelt Van der Ketyvigheyt, bl. 53..

[Alexander de Muinq]

Muinq (Alexander de) P. DE LA RUE, Geletterd Zeeland, bl, 74., een aanzienlijk inboorling van *Middelburg*, van welke stad hij meermalen Burgemeester, Schepen, Raad en Bewindhebber der Oost-Indische Compagnie geweest is, en het ambt van Bailluw en Rentmeester van het land *Bewester-Schelde* bekleed heeft, schreef op zijn prachtig buitengoed *Niet altijd zomer*, waar hij in 1719 overleed, drie theologische rijmwerken, namelijk: *Wintervrucht, gewasschen op het Hof* Niet altijd zomer, *bestaande in schriftmatige uitbreidingen van verscheidene uitgelezene versen van den Zendbriev* PAULI *aan de Philippensen, bedagt en in rym uitgewrogt*, te *Middelburg* in 1712 gedrukt; *Het Boek* Ecclesiastes, *ofte Prediker, in 't Hebreeuws genaamd* Koheleth, *in Duytsche Vaarzen overgezet en Eenzame Bezigheden, waerin des werelds ydelheid door maatgeschriften zinbeeldig word vertoond*, beiden voor de tweede maal in 1716 te *Amsterdam* gedrukt.

[Dirk van Munster]

Munster (Dirk van) wordt door den Heer VAN WYN Hist. Avondstonden, bl. 362. als opsteller van den *Kersten Spyeghel* onder de dichters der vijftiende eeuw vermeld, en zijne taal minder barbaarsch geöordeeld dan die zijner tijdgenooten.

[Hendrik van Muyr]

Muyr (Hendrik van), een rederijker uit het begin der zeventiende eeuw, schreef een Vreeds-Triumph-gedicht, ghecomponeert ende *rhe-*

torijckelyken vertoont by de Camer Vernieut wt Liefden *tot Gorinchem*, 1609, *Klucht van de Ketelboeter* en *Frans Joppen en Gerritgen de Licht*, beiden in 1644 gedrukt.

[Gerard Muyser]

Muyser (Gerard) sproot uit een aanzienlijk en rijk geslacht, in het bezit der fraaie lustplaats *Endenhout*, door den dichter WELLEKENS in 1709 bezongen Dichtlievende Uitspanningen van J.B. WELLEKENS en P. VLAMING, bl. 73., die hem ook bij zijne geboorte te *Amsterdam*, den 11 Maart 1726 met een dichtstuk verwelkomde Verscheide Gedichten van J.B. WELLEKENS, bl. 330.. Hij overleed den 5 November 1757 te *Utrecht*, waar hij sedert 1748 woonde, en met J. STOUW, W. KROON en J.W. ROSCAM in 1752 een taal- en dichtkundig genootschap oprigtte, dat tot spreuk voerde: *Tempore et studio*. Hij was een zeer bekwaam dichter; zijne dichtstukken, waarvan hij in 1751 eene verzameling onder den titel van *Mengeldichten*, te *Amsterdam* in het licht gaf, bevatten veel bevalligs en liefelijks, ofschoon hij zich niet boven den toon zijner tijdgenooten verheft. Genoegzaam bemiddeld om buiten beroep te kunnen bestaan, sleet hij bijna zijn geheele leven met de beöefening der dichtkunst, die bij hem boven alles ging;

> Myn speelpop is de Poëzy,
> Haar schat ik hooger in waardy
> Dan 't allerfynste goud, gehaald uit verre streken,

zegt hij Mengeldichten, bl. 49..

Na zijn' dood bezorgde de dichter PHILIP ZWEERTS de uitgave zijner *Nagelaten Gedichten* in 1760 Eene uitvoerige beöordeeling vindt men van dezelven in de *Tael- en Dichtk. Bydragen*, II Deel, bl. 297.. De bundel is niet groot, en bevat, behalve eenige fraaije losse gedichten, twee treurspelen, *Het gered Venetië*;, naar eene Fransche vertaling van het Engelsche stuk van OTWAY, en *Eduard de Derde*, naar het Fransch van GRESSET. Het hofdicht *Liesbosch* heeft veel bevalligs en schilderachtigs, op dit dichtstuk is in ruime mate toepasselijk het geen wij vroeger omtrent de hofdichten in het algemeen hebben aangemerkt Hier voor bl. 362, en volg.; onder de minder uitgebreide stukken munt in rustige deftigheid uit dat, getiteld: *De Trouw voor 't Vaderland* Nagel. Gedichten, bl. 29..

Van zijn' gemakkelijken, bevalligen en schilderachtigen dichttrant zullen wij eene proeve bijbrengen uit het voorzeide hofdicht:

'k Treê naar buiten, daar het oog
Schier verdwaalt in keur van bloemen,
Daar vrouw Flora op mag roemen;
Schooner dan de regenboog.
'k Zie hier 't puik van roode roozen,
Roos, der bloemen koningin!
Winster aller liefde en min;
Van een eerbre schaamte bloozen!
Ligt om dat vrouw Venus voet
't Eerst kwam, op haar dooren treden,
En dus haar sneeuwitte leden
Heeft besprenkeld met dat bloed.

Tulp, narcis en violieren,
Lely, ruikende jasmyn,
Anjer, tym en roosmaryn,
Mogen meê het perk versieren,
En nog duizend andren meer,
Al te talryk om te melden,
Pronken hier in bloemenvelden
Luisterryker keer op keer.
Groeit en bloeit een reeks van jaaren;
Gunt, dat steeds de nyvre by',
't Eelste van uw lekkerny,
Mag in haare korven gaaren.
Keer ik my wat zydwaards heen,
'k Zie de eendvogels, wit van pluimen,
't Water in de kom doen schuimen,
Met haar kiekens, wel te vreên.
Hier, hier leer ik, hoe de liefde
Zelfs in 't water zich onthoudt;
En daar in, schoon nog zoo koud,
Met haar schicht de vischjes griefde.
Doch geen wonder, Venus was,
Zo de fabels ons doen hooren,
Zelve uit vochtig schuim gebooren
Van een zilte waterplas.
Blyft dan lang in liefde blaaken,
Donszig eendje, blanke visch,
Dat ge op 's landheers ryken disch
Moogt zyn oog en tong vermaaken.
'k Zet my hier een weinig neêr,
Strek 't gezicht uit over 't water;
Maar wat is het voor geschater,
Dat ik klinken hoor van veer?

't Is geen gezang van nachtegaalen,
Noch van ander pluimgediert',
Dat hier vrolyk tiereliert;
'k Hoor myn eigen woord herhaalen:
't Is de snapster echo wis,
Die, in 't boomgewas verschoolen,
Troosteloos rondom loopt doolen,
Om het vluchten van Narciss',
Wyl de liefde haar kwam kwellen;
Of die yders woord nabaauwt,
Toen haar Juno had begraauwt,
Zo als Nazo komt vertellen Nagelaten Gedichten, bl. 5..

[Joannes van Mye]

Mye (Joannes van). De Heer Willems vermeldt Verhandeling over de Nederd. Tael- en Letterkunde, II Deel, bl. 91. van dezen, *Eclogae ofte Herders-sanghen*, in 1647 te *Antwerpen* gedrukt, en geeft een dezer eclogen tot eene proeve van 's mans dichttrant, volgens welke te oordeelen, men hem den Brabandschen JAN LUIKEN zou kunnen noemen; want in den laffen mystieken geest van dezen zingt hij onder anderen daarin:

Als ick in dit duyster wout,
Door het groen gebladert hout,
Met myn schaepjens op en neer
Dwaligh wandel gins en weer,
Ach! hoe menigh' diepe sucht
Uyt dit vlammigh borstje vlucht!
Jesu, oorsaeck van dit vier,
Dat myn sieltje, dat my hier

Soo ontvonckt het ingewandt,
Dat ick leef in desen brandt,
Als den salamander doet,
Die door 't vlammen wordt ghevoet.
Jesu, oorsaeck van dees min,
Jesu, tot u hert en sin,
Jesu, tot u nacht en dagh,
Schiet ick suchtjens, stuer ick klagh.
Oock myn tong is soo ghewent,
Dat sy niet als Jesum kent,
Ja, de boschjens allegaer,
Jesu, Jesu roepen naer.
En dat kleyn, dat lichte goet,
Dat hier springht, hier singht soo soet,
Op dees tackjens hoogh en neer
Pypen Jesu soeten heer.
Soeter is dit soete kindt,
Als het soetste dat men vindt;
Soeter als de versche wey,
Soeter als den malvesey,
Soeter als het manna was,
Soeter als den hypocras,
Soeter als de vygen zijn,
Soeter als den spaenschen wijn,

'en nog een twintigtal andere zoetertjes,' zegt de Heer WILLEMS, die hij waarschijnlijk uit walging heeft achtergehouden.

[Abraham van der Myle]

Myle (Abraham van der) was onder de Zeeuwsche dichters, die ten tijde van CATS bloeiden, niet ongeächt en onberoemd. Zijn dichttrant

was niet onbevallig, gelijk men ziet uit de beide eerste coupletten, die wij afschrijven uit een stukje, genaamd:

Geestelicke Mey-plantinge.

Hoe soud' ick nu niet vreuchde pleghen,
In desen soeten Meyschen tijt?
Daer in al dingh nu staet bedeghen
Soo schoon end' sich soo seer verblijt?
Wy hebben nu Mey-avont vroo
Des Meys hoop end' verwachte boo:
Des winters quaed zijn wy nu quijt.

De leucht des jaers gaet nu beginnen,
Die 't leven ons maeckt aengenaem,
Ververscht verfrischt al onse sinnen
Midts datse maticht soo bequaem
Des winters ys end' doode kou,
En 't somers vyer met laeuwen dou,
't Gemack end' wensch der menschen t'saem Zeevsche Nachtegael, bl. 120..

[Abraham Clement Nagtegael]

Nagtegael (Abraham Clement) is door eenige *Mengeldichten*, in 1726 gedrukt, en vijf blijspelen Catal. der Tooneelsp. van W. HENSKES, No. 51. als vrij middelmatig dichter bekend.

[Joannes Nanning]

Nanning (Joannes), geboren den 10 Augustus 1689, en overleden den 29 September 1761, was Roomsch-Katholijk Pastoor te *Buitenveldert*, een geleerd man en beöefenaar der dichtkunst. Hij behoort als dichter wel niet onder de eerste vernuften van zijn' tijd, doch zijne dichtmatige overzetting der *Lofzangen op de H.H. Martelaren*, van AURELIUS PRUDENTIUS CLEMENS, in 1740 gedrukt, verdient onderscheiding.

[Elizabeth Nans]

Nans (Elizabeth) J. VAN BEVERWYK, Wtnementheyt des Vrouwelicken Geslachts, II Deel, bl. 190. P. DE LA RUE, Geletterd Zeeland, bl. 76., eene kleindochter van den geleerden FRANCISCUS NANSIUS, Professor te *Dordrecht*, was geene onverdienstelijke dichteres en tijdgenoote van CATS.

[Pieter Nederhoven]

Nederhoven (Pieter). Buiten een *blyeindent-spel*, genaamd *'t Verwarde Huwelyk*, in 1667 gedrukt, is ons van dezen niets voorgekomen.

[Hubert Neefs]

Neefs (Hubert), van *Antwerpen*, behoort onder de goede Belgische dichters der zeventiende eeuw. De Heer WILLEMS levert eene proeve van zijn' dichttrant, en verhaalt dat hij in den tijd van tweemalen vierentwintig uren de groote menigte Latijnsche verzen in Nederduitsche dichtmaat overbragt, die staan in de *Triumphael Incompst van Cardinael Ferdinandus, Infant van Hispanien binnen Antwerpen*, aldaar gedrukt in 1635 J.F. WILLEMS, Verhandeling over de Ned. Tael- en Letterk. II Deel, bl. 88..

[Franciscus Nerrincq]

Nerrincq (Franciscus) was een Vlaamsch rijmer uit het begin der vorige eeuw. De Heer WILLEMS doet ons zijn' stijl kennen uit een zijner geschriften, getiteld: *De Goddelycke Voorsienigheydt uytgebeeldt in Joseph Onder-Coninck van Egypten*, verciert met *Sinnebeelden ende Sede-leeringen*, in 1710 te *Antwerpen* gedrukt Ibid. bl. 162. Antw. A1m. 1820, bl. 57..

[Christ. Leonora de Neufville]

Neufville (Christ. Leonora de) Vervolg op J. WAGENAAR, Amst. fol. bl. 554. Bijvoegs. op J. KOK, Vaderl. Woordenboek, III Deel, bl. 220., geboren te *Amsterdam* in 1713, alwaar zij ongehuwd overleed in 1781, ‘was eene vrouw van veel studie en belezenheid, eene ijverige minnares van wijsgeerte en natuurkunde, doch haar ontbrak het noodig vernuft, om, de natuur in hare diepste schuilhoeken opsporende, de voorwerpen met den schitterenden glans der verbeelding op

te helderen J. DE VRIES, Geschied. der Ned. Dichtk. II Deel, bl. 246..' Deze oordeelvelling over de dichterlijke bekwaamheden van deze juffer is geenszins te gestreng; zij halen niet bij die van hare tijdgenooten de Baronesse DE LANNOY en VAN MERKEN. In 1741 gaf zij *Bespiegelingen, voorgesteld in Dichtkundige Brieven*, in het licht, die in 1762 vermeerderd herdrukt zijn. De drie eerste Brieven zijn vertalingen naar VOLTAIRE; in de vier overigen draagt zij hare eigen denkbeelden in Alexandrijnen voor omtrent wijsgeerige onderwerpen, en bestrijdt de materialisten op Wolffiaansche gronden, welk stelsel toch reeds in haren tijd veel van zijn crediet verloren had. Daar zij dit veelal doet op een' betoogenden trant, in een' dorren, schralen, didactischen vorm, zonder eenige beeldspraak, dichterlijke schildering of geestverheffing, maar in plaats van dit alles voorzien van ontzaglijk geleerde noten, die hetgeen zij moeten ophelderen nog duisterer maken, of volkomen overtollig zijn, is de lezing alles behalve aangenaam. In alle opzigten steekt de *savante* kamerphilosophie van DE NEUFVILLE zeer onvoordeelig af bij de *populaire* levensphilosophie van VAN MERKEN, die LEIBNITZ en WOLFF misschien nooit gelezen heeft.

In 1738 leverde DE NEUFVILLE den Amsterdamschen Schouwburg de vertaling van een Fransch treurspel, *Childerik* genaamd.

[Jan Neuye]

Neuye (Jan) kwam in 1666 met een gerijmde topographie van *Holland*, onder den titel

van *Beschryvingh van Batavien haer gedeelte aen dees zyde des Rhyns, genoemt Zuyd- en Noord-Holland*, te voorschijn. Denkelijk heeft men dit boekje als eene soort van poëtischen reiswijzer door *Holland*, gebruikt; want er zijn verscheidene gewigtige zaken voor reizigers uit te leeren; bij voorbeeld:

> De Stad der Goude heeft (als Delff) haer naem ontleent
> Van Gouw' een water, 't geen met d'ysel daer sich eent,
> En uitvloeit uit den Rhyn by Alphen Beschr. van Batavien, bl. 23..

In 1739 oordeelde men het herdrukken van dit werkje nuttig en noodig.

Vroeger had hij reeds een treurspel in het licht gegeven, namelijk in 1664 *Eneas, of de vader des vaderlands*, hetwelk in 1669 gevolgd werd door de *Gewroken Lucretia, of Rome in Vryheit*, waaraan hij de nieuwe benaming van ‘ryxtreurspel’ heeft gegeven.

[Jacob Toussaint Neyts]

Neyts (Jacob Toussaint), aanvoerder eener reizende bende Vlaamsche tooneelspelers, in de laatste helft der vorige eeuw; liet door dezelve zijne erbarmelijke vertalingen uitvoeren van eene menigte Fransche opera's Catalogus der Tooneelsp. van J. VAN DER MARCK, Aez. No. 1220., over welke de nette, keurige en zoetvloeijende verzenmakers van dien tijd ach! en wee! zullen uitgeroepen hebben.

[Mattheus Broërius van Niedek]

Niedek (Mattheus Broërius van) C. SAXE, *Onom.* Tom. VI. pag. 226. was een Amsterdamsch regtsgeleerde en dichter in den smaak van CLAAS BRUIN, wiens vriend en tijdgenoot hij was. Zijne *Zederyke Zinnebeelden der Tonge*, in 1710 gedrukt, dragen meer blijken van belezenheid en geheugen dan van dichterlijke vinding en geestigheid. Verzen als dezen werden in dien tijd als meesterstukken hemelhoog verheven:

Klappernye.

Seque suosque fatigat.

Het venster, achteloos vergeeten toe te trekken,
Of op geen haak gezet, zal, door den windt geschudt,
Gestadigh klappen en verdrietige onrust wekken,
Zo lang geen wakkre handt zulks door een grendel stut.
Een snapper, die alom zyn' lange tong laat hooren,
En niet kan zwygen, al stont 't mes op zynen keel,
Koomt eveneens 't vermaak van wyze lieden stooren
Door zyn onnut geklap en zouteloos gequeel;
Daar een verstandigh mensch, wiens leidtsman is de rede,
Legt met Harpocrates den vinger op zyn' mondt,
Op dat de tolk der ziel zyn ampt naar eisch bekleede,
En hem 't gesprooke woordt berouw' te geener stondt Zinnebeelden der Tonge, bl. 84..

Overigens heeft hij verscheiden geschied- en oudheidkundige werken, gelijk ook een' verbeterden druk van J. DE DECKERS *Rijmoefeningen*, in het licht gegeven.

[Guilielmo van den Nieuwelandt]

Nieuwelandt (Guilielmo van den) A. HOUBRAKEN, Schouwburg der Schilders, I Deel, bl. 121. *Vies des Peintres Français et Hollandais*, par DESCAMPS, Tom. I, p. 363., geboren te *Antwerpen* in 1584, werd in 1594 en dus met zijn tiende jaar naar *Amsterdam* gezonden, om de schilderkunst te leeren bij ROELAND SAVARY. Vervolgens vertrok hij naar *Rome.* Hier maakte hij onder het opzigt van den beroemden PAULUS BRIL gedurende drie jaren uitmuntende vorderingen in de schilder- en graveerkunst. In 1607 keerde hij naar *Antwerpen* te rug, doch verkoos *Amsterdam* tot zijne woonplaats, alwaar hij in 1635 gestorven is.

De Heer WILLEMS doet dezen niet onberoemden schilder ons ook kennen als verdienstelijk' dichter, door het mededeelen van proeven uit zijne dichtwerken, zijnde zes treurspelen, allen op de Antwerpsche rederijkkamers *De Olijftak* of *De Violier* vertoond, namelijk *Livia*, *Saul*, *Claudius Domitius Nero*, *Salomon*, *Sophonisba Aphricana* en *Aegyptica, of Cleopatra*, allen 1617-1628 te *Antwerpen* gedrukt, gelijk ook zijn *Poëma van den Mensch, inhoudende d'ydelheyt des werelts, d'ellende des levens en de ruste des doods*, 1621. ‘Er is veel goeds en tooneelkundige schikking in de Treurspelen van VAN DEN NIEUWENLANDT. De karakters der spelende persoonen zyn voortreffelyk afgeteekend, de samenspraeken doorgaens belangwekkend, en vol leven; met een woord, zy zyn recht dramatisch. *Nero* bevalt my boven al. Dit stuk wierd met grooten toeloop van volk, ten

Stadhuyze van *Antwerpen*, en op kosten van het Magistraet dier stad, vertoond in den jare 1618 Verh. over de Nederd. Tael- en Letterkunde, II Deel, bl. 55. De Heer WILLEMS teekent hierbij aan dat hem in het stads requestboek van 1618 het volgende verzoekschrift aan de overigheid is voorgekomen: ‘Verthoonen Prince, Dekens, Oudermans ende andere Supposten van de Gilde van den H. Geest die men noempt den Olyftak binnen dese stadt hoe dat sylieden tot eer ende recreatie van U.E. op dynsdag naer den Ommeganck, naer noen ten dry ueren, geerne souden representeren sekere Tragedie van NERO, waertoe sylieden geerne souden employeren U.E. groote camere ofte Staten camere op den stadthuyse alhier, gelyck sy tanderen tyde met consente van U.E. die hebben gebruyckt - bidden daeromme U gelieven by apostille op de marge deser den Heeren Thesaurieren Rentmeesteren te ordonneren ten eynde sylieden op vrydag naest acht dagen tot deser stadts coste in de voors. camere te doen stellen een tooneel ofte stellagie en daervan draghen den coste van 't behangen, van lacken, tapyten, enz. Geaccordeerd 22 Augusti 1618.’.’

Het geen de Heer WILLEMS vervolgens uit dit stuk mededeelt, komt ons nogtans voor weinig om het lijf te hebben. Beter vinden wij de keus van het gesprek in kernspreuken tusschen BENAJA en ABISAG uit den *Salomon* dat wij overnemen:

Benaja.
'T is dwaesheyt dat men vreest, waeraen syn welvaert hanght.

Abisag.
'T is dwaesheyt dat men doet waerdoor men leedt ontfangt.

Benaja.
Fortuyn en heeft gheen wet, sy heeft verscheyden weghen.

Abisag.
Nochtans wort sy door deught het sekerste verkreghen.

Benaja.
Al dat de Princen doen acht yder wel ghedaen.

Abisag.
Nochtans moet haere siel oock voor het oordeel staen.

Benaja.
De misdaet van den vorst moet syn ghemeynt betaelen.

Abisag.
Den herder die verdwaelt doet oock syn schapen dwaelen.

Benaja.
Het willen van den vorst is meerder als syn wet.

Abisag.
Den wil is yder mensch volkomen vry gheset.

Benaja.
Doch meerder in de gheen, die door haer macht ghebieden.

Abisag.
Men siet, door macht van wil, meer quaet als goet gheschieden.

Benaja.
De vorsten willen meest wat haer gheraden wort.

Abisag.
'T is goet als haeren wil aen niemand doet te kort Verh. der Ned. Tael- en Letterk. II Deel, bl. 67..

In de meeste treurspelen van VONDEL onthalen de zamensprekende personaadjen elkander ook op dergelijke sententiën; sommigen vrij onnoozel, bij voorbeeld:

Men kan niet bouwen eer de grontslagh is geleit Adam in Ballingschap, bl. 43..

-

Men kan uit gissingen niet vast noch zeker sluiten Joseph in Dothan, IV Bed..

Zoodanige apophthegmen zouden wij bij geheele dozijnen uit de meesterstukken van onzen *Princeps poëtarum* kunnen aanvoeren.

Veel lofs zwaait de Heer WILLEMS toe aan NIEUWELANDTS gedicht *van den mensch*, en is van oordeel dat ‘hetzelve verdiende, met eenige verbeteringen in de tael en versificatie herdrukt te worden Verh. over de Ned. Tael- en Letterk. II Deel, bl. 58..’ Wij kennen het werk niet; maar wij vinden, de daaruit medegedeelde proeven inziende, geene reden om met hem in gevoelen te verschillen; vooral behaagt ons zeer, 's dichters leeftijd in aanmerking genomen, het volgende fragment:

Die soeckt een groot ghebiet, schynt groot met grootenschyn,
En van sijn cleyn gemoet can hy gheen heere zijn.
Veel loopen op de jacht, en jaghen all' haer daghen,
En connen nochtans niet haer eyghen quaedt verjaghen.
Die geeft hem selv den lust soo gansch tot haeren wensch
Dat hy van hem verneemt den redelycken mensch.
Veel soecken strydt en moort en zyn tot bloedt gheneghen;
Veel doen verradery; daer d'andre vreesen teghen;
Veel soecken door ghewelt, moordadelyck en quaedt,
De doodt van hunnen vorst door aengheboren haet;

Veel ander soecken 't recht door giften te doen buygen;
En d'ander wint het recht met valscheydt van getuygen;
Die valt syn ouders straf; die doet den valschen eedt;
Die valt de waerheydt swaer en leughen heel ghereedt.
Hy die geen gelt en heeft laet alle deughden vaeren
En trouwt zich met de zond' om schatten te vergaeren,
En als hy wint het klyn dat d' hoop hem maeckte groot,
Soo windt hy, voor zyn siel, naar tydt verlies, de doodt.
Den nutten Corydon gaet oock den ploegh verachten,
En wenscht hem op de zee, die veel geluckich achten;
Den schipper wenscht te zyn een koopman, en hy heer:
Den heere Prins of Vorst of Koninck of nog meer Verh. over de Ned. Tael- en Letterk. II Deel, bl. 59..

[Martinus Nieuwenhuijzen]

Nieuwenhuijzen (Martinus) G. BRENDER à BRANDIS en M.C. VAN HALL, Lijkredenen op M. NIEUWENHUIJZEN. Bijvoegs. op J. KOK, Vaderl. Woordenb. III Deel, bl. 220. werd geboren te *Middelharnis*, op het eiland *Over-Flakké*;, den 9 December 1759; hij was de zoon van den eerwaardigen JAN NIEUWENHUIJZEN, Predikant bij de Doopsgezinde gemeente aldaar, en GEZINA WIJNALDA. Het eerste onderwijs genoot bij te *Aardenburg*, waarheen zijn vader beroepen was, en na diens verplaatsing als Predikant naar *Monnikendam*, nam zijn oom DANIEL HOVENS, Predikant der Doopsgezinden te *Leyden*, de verdere zorg voor zijne opvoeding op zich; hij deed hem de Latijnsche scholen doorloopen, en zich vervolgens toeleggen op de geneeskunst aan de toen nog aanwezige Harderwijksche akademie. Na een driejarig verblijf aldaar begaf hij zich naar *Franeker*,

alwaar hij den 9 December 1784, en dus op zijn' vijfentwintigsten verjaardag tot Doctor in de geneeskunst bevorderd werd. Vervolgens zettede hij zich als Geneesheer neder te *Edam*, alwaar men kort te voren zijne krachtdadige hulp in het oprigten van de maatschappij: *Tot Nut van 't Algemeen* reeds had ondervonden, welke hem tot haren Secretaris verkoos. De verplaatsing van derzelver Hoofdbestuur naar *Amsterdam* had ten gevolge dat hij in 1787 in deze stad zijne woonplaats nam, en in 1789 te *Haarlem* in het huwelijk trad met M. Uit hetzelfde huis, waaruit hij getrouwd was, werd hij ook ten grave gedragen, want op den 23 Februarij 1793 wegens het regelen van familiezaken in die stad aangekomen zijnde, werd hij een uur daarna door eene hevige koorts aangetast, waaraan de dood een einde maakte op den 6 Maart, toen hij den ouderdom van drieëndertig jaren had bereikt. Zijne nagedachtenis werd in de beide Amsterdamsche departementen der Maatschappij: *Tot Nut van 't Algemeen* plegtig gevierd op den 26 Maart en den 8 April 1793, door de Lijkredenen van G. BRENDER à BRANDIS en Mr. M.C. VAN HALL; zijn' behuwdbroeder A. LOOSJES, PZ. gaf een klein, maar treffend stukje ter zijner *Gedachtenis* in het licht, en de Maatschappij *Tot Nut van 't Algemeen*, van welke hij met zijnen vader de oprigter was, vond goed om aan zijne weduwe eene dubbele gouden medaille en aan zijne beide kinderen ieder eene zilveren te schenken, ten blijk van de hoogachting dier maatschappij voor

s' mans verdiensten, welk oogmerk in een daarbij gevoegd diploma was uitgedrukt.

NIEUWENHUIJZEN, die blijkbaar uit het geen wij van hem bezitten, veel geschiktheid voor de dichtkunst had, is dus te vroeg gestorven, om te toonen wat hij in dit vak vermogt, doch het geen van hem voorhanden is, kenschetst hem als den man ‘die, gelijk zijn eene lofredenaar hem afschetst, ‘door den omgang met menschen, het lezen van sierlijke schrijvers en door eigen redenering, het zoogenaamde scholastieke of kunstmatige ter zijde weet te stellen, zonder daarom tegen de ware regels van kunsten en wetenschappen te zondigen G. BRENDER à BRANDIS, Lijkrede, bl. 25.;’ en dat het hem aan geene theoretische kennis of gezond oordeel en goeden smaak ontbrak, blijkt uit de reeds vroeger door ons genoemde *Opheldering van het Ygodinnentimmer, in den* Ystroom *van* ANTINODES Werken van het Amst. Dicht- en Letteroef. Genootschap, II Deel, bl. 321.. Als eene blijk van achting voor zijne dichtvoortbrengselen, vermelden wij dat het Leydsche dichtgenootschap, van het welk hij geen lid was, desniettegenstaande reeds in 1783 een zijner dichtstukken in deszelfs werken heeft doen drukken Te weten het dichtstuk *Lucinde*, hetwelk naamloos gevonden wordt in de *Tael- en Dichtl. Oefen. van het Genootsch*. Kunst wordt door arbeid verkregen, III Deel, bl. 98.. Zijne dichtstukken zijn ook niet bijeen verzameld in het licht gegeven, maar worden in genootschappelijke

en andere dichtbundels aangetroffen. In velen derzelven heerscht een luimige en satyrieke geest, vooral in zijne puntdichten Epigrammatische Anthologie, bl. 134.; echter wist hij zijne lier, waar het pas gaf, gelijk in de bijdragen, door hem geleverd tot de *Christelijke Gezangen voor de openbare godsdienstoefeningen*, bekend onder den naam van grooten bundel, ook tot statigen ernst te stemmen, en verheven denkbeelden met waardigheid uit te drukken; ten bewijze voeren wij het fraaije stukje aan, met het opschrift:

De starrenhemel.

Aan Elize.

't Is nacht, en aan den heldren hemel
Zie ik miljoenen starren staan,
Ik zie in haar Gods alvermogen,
Gods wondren met verbazing aan.

Elize! en 't was uit zuivre liefde,
Waarom hij zoo veel zonnen schiep;
Ja, God was enkel, enkel liefde,
Toen hij 't heeläl ten voorschijn riep.

Doch wie telt zulk een aantal starren!
Dat vrij zich 't grootst vernuft verpijn';
En denk daarbij dat al die starren
Weêr zonnen van hun stelsels zijn.

Ik staar - vergeefsch - 'k verlies mij zelven,
In dien onpeilbren oceaan;
Gods liefde is groot - ja - maar zijne almagt
Doet ons verstomd, verbijsterd, staan!

't Is waar, wij ook bestaan, Elize!
God heeft ons 't aanzijn ook vergund;
Maar ach! zijn wij, bij zoo veel schepsels,
Niet waarlijk een onmerkbaar punt?

En hoe verbazend is dat wezen!
Hoe groot, hoe magtig in bestaan!
Zijn wenk alléén doet alles leven,
Kan alles immers doen vergaan?

En zou dat wezen voor ons zorgen,
Voor ons, die zoo onmerkbaar zijn,
Die afgezonderd eenzaam zwerven,
Door 't midden dezer rampwoestijn?

Hoe, twijfelt gij alreeds, Elize!
Kom, zie dien glimworm in het zand:
Hoe klein bij ons! en echter deze
Leeft door die zelfde onzichtbre hand.

En wil God voor den glimworm zorgen,
Die eenzaam kruipt in 't stof der aard':
Dan heeft die God ook ons, Elize!
Tot hiertoe door zijn gunst bewaard.

Ja, God is onze God, - o vreugde!
Wij doen geen stap op onze baan,
of hij ziet ons met zuivre liefde,
Met innerlijke ontferming aan!

Elize! kom, kniel met mij neder
Voor God, den vormer der natuur;
De nacht, 't gestarnt', de diepste stilte
Vervult ons hart met heilig vuur.

Ja wij, wij heffen, eeuwig Vader!
In 't nedrig stof een' danktoon aan,
Terwijl de tranen van verrukking,
In onze starende oogen staan.

Wat troost, wat heil voor stervelingen,
Dat gij, almagtig Wezen! leeft!
Dat onze ziel, door uw genade,
Eene eeuwige bestemming heeft!

Laat alles davren, alles woeden,
't Gevaar voorspelle ons 't vreeslijkst lot,
Gij echter zult ons nooit verlaten:
Uw magt is onze hoop, o God!

Ja, als door doodsche bekkeneelen,
Met rassen tred, de ontbinding naakt,
Dan zullen wij met blijdschap sterven,
Daar ge immer voor ons welzijn waakt.

Dan ijlen we, aan elkaêr gestrengeld,
Voor uwen troon, o Majesteit!
Dan volgen wij der englen zangen,
Het heilig lied der eeuwigheid Werken van het Amst. Dicht- en Letteroefen.
Genootschap, I Deel, bl. 311..

NIEUWENHUIJZEN was ongetwijfeld een verdienstelijk dichter, hoewel van den minderen rang; maar gaarne gelooven wij de verklaring van zijn' anderen lofredenaar, ‘dat, indien hij, als dichter, zijne medegenooten niet heeft overtroffen, de reden hiervan niet moet gezocht worden in gebrek aan bekwaamheid, of zucht, maar in de warmte van

zijn regtschapen hart, dat, voor het heil zijner medemenschen kloppende, hem weinige oogenblikken overliet om in den tempel der fraaije letteren lauweren te verzamelen M.C. VAN HALL, Lijkrede, bl. 20.

[Pieter Nieuwland]

Nieuwland (Pieter) S. BAUR, Levens van Gedenkw. Mannen en Vrouwen, I Deel, bl. 328. J.H. VAN SWINDEN. Lijkrede op P. NIEUWLAND. J.W. VAN SONSBEECK, ter Nagedachtenis van P. NIEUWLAND. J.P. MICHELL, Iets ter Nagedacht. van P. NIEUWLAND. C. SAXII *Onom.* Tom. VIII. p. 426. Alg. Kunst- en Letterbode, voor 1794, II St. bl. 178.. Deze eerbiedwaardige naam en die van BELLAMY verzoent ons met de achttiende eeuw, omdat zij, bij zulk eene menigte middelmatige vernuften, ook deze beide waarlijk groote mannen heeft voortgebragt, wien geen van beiden de vergelijking met elkander tot oneere verstrekt. Beiden werden in geringen stand geboren, beiden hadden in hunne vroege jeugd slechts de natuur tot geleidster bij hunne eerste schreden in de loopbaan der letteren en wetenschappen, beiden hadden een vlug, levendig en oorspronglijk vernuft, beiden verhieven zich ver boven de menigte koude, nette en ziellooze verzenmakers hunner eeuw; beiden waren dichters in den echten zin des woords, en beiden stierven genoegzaam in denzelfden ouderdom. Maar bij deze overeenkomst bespeurt men niettemin een treffend, en, mogen wij zeggen, ongemeen behaaglijk verschil in beider karakter en wijze van dichtoefening, hetwelk echter aan de waarde dezer vergelijking niets beneemt.

BAREND NIEUWLAND, Timmerman, in de *Diemermeer*, nabij *Amsterdam*, en MARRETJE KLINKERT, waren de ouders van hem, wiens naam wij met een weemoedig genoegen hier bovenaan geschreven hebben. Hij zag het licht op den 5 November 1764, toen zijn vader reeds zesenvijftig jaren oud was, die hem, daar zijne verstandsvermogens zich ongemeen vroeg ontwikkelden Inzonderheid het geheugen; zijn lofredenaar VAN SWINDEN voert verscheiden treffende anecdoten daarvan aan., in de eerste beginselen der wiskunde onderwees; doch de vader werd weldra door zijn' negenjarigen zoon in deze wetenschap ver overtroffen, waarin de geleerde AENEAE hem verder onderwees niet alleen, maar hem ook in kennis bragt met de beide voortreffelijke broeders JERONIMO en BERNARDUS DE BOSCH, die edelmoedig hem huisvesting, onderhoud, opvoeding en onderwijs verschaften. Menige kostbare parel blijft onbewonderd op den bodem der zee liggen: welligt had men zonder deze gelukkige omstandigheid nimmer hooren spreken van den grooten NIEUWLAND, die, met uitgebluschten geest, weldra zijn' vader al zuchtende aan de schaafbank had vervangen. Vernuften als ANTONIDES en NIEUWLAND zijn zeldzaam, doch welligt daarom, dewijl de BUIZEROS en DE BOSSCHEN nog veel zeldzamer zijn. NIEUWLAND beminde en eerde ook zijn geheele leven lang zijne weldoeners als of zij zijne ouders waren.

Bosschi, quem veneror loco parentis;
Ecquid sanctius est parente nomen?
Bosschi, diligo quem loco parentis;
Ecquid carius est parente nomen Nagel. Gedichten, bl. 97. J.H. VAN SWINDEN, Lijkrede bl. 137. *Aant.* 25.?

Dus begint het hartelijk gedicht, dat hij in het album van JERONIMO schreef. Met regt straalt dus de wederglans van NIEUWLANDS roem in helderen luister op den naam van den edelen DE BOSCH te rug, zoo dikwijls de naam van genen genoemd wordt. ‘ô Rijken en Grooten dezer aarde! welk een voorbeeld ter navolging J.H. VAN SWINDEN, Lijkrede, bl. 21.!’

De uitmuntende Latijnsche dichter onderwees der jeugdigen NIEUWLAND zelf in de geleerde talen op eene geheel andere dan de gewone langwijlige wijze Men vindt eene opgave van De Bosch zelven, hoe danig hij hierin met zijn' leerling te werk ging, in de Aanteekeningen achter VAN SWINDENS *Lijkrede* op NIEUWLAND, bl. 124. Hij zorgde namelijk eerst voor het *verstaan* der volzinnen en naderhand voor de *kennis der regelen* bij zijn' leerling, eene methode, die allervoortreffelijkst, doch ongelukkig op de gymnasiën niet aanwendbaar is.. In den tijd van twee jaren, 1775-1777,

was Nieuwland dus reeds in staat om zijne studiën aan de Doorluchtige schole te *Amsterdam* te beginnen; in de wijsbegeerte genoot hij aldaar het onderwijs van den Hoogleeraar WYTTENBAGH en in de letterkunde dat van den Hoogleeraar TOLLIUS; hier maakte hij uitmuntende vorderingen, en gaf

verscheiden proeven van bekwaamheid Eenigen derzelven worden opgegeven door VAN SWINDEN, bl. 127.; onder anderen zijne fraaije Latijnsche dissertatie over den Stoïcijnschen wijsgeer MUSONIUS, door hem den 14 April 1783 in het openbaar verdedigd. Hij vertaalde ook gedurende dien tijd de verhandelingen van WYTTENBACH en DE BOSCH *Over de gevoelens der Ouden wegens den staat der zielen na dit leven* Bekroond door TEYLERS Godgeleerd Genootschap en uitgegeven in het IV Deel van deszelfs verhandelingen.. De menigte Grieksche en Latijnsche verzen, daarin voorkomende, heeft hij in fraaije Nederduitsche dichtmaat overgebragt. Naderhand vertaalde hij ook voor de Maatschappij der Letterkunde te *Leyden*, HOTTINGERS Latijnsche verhandeling *Over het waar en valsch vernuft* In het oorspronglijk te vinden in het VII Deel, bl. 69 van de Werken dier Maatschappij..

Terwijl NIEUWLAND zelf nog onderwijs genoot, strekte hij reeds andere jongelingen tot onderwijzer. Van September 1783 tot in Junij 1784 woonde hij ten huize van den Heer DE GRAEFF, Heer van *Zuid-Polsbroek*, in hoedanigheid van Gouverneur over deszelfs kinderen. In dien tijd werd hij op het drietal gebragt als Hoogleeraar in de letterkunde te *Franeker*.

In 1784 begaf hij zich naar de Akademie te *Leyden*, alwaar hij de lessen bijwoonde van de Hoogleeraren VALCKENAER, RHUNKENIUS en PESTEL. Het volgende jaar kwam hij in *Amsterdam* te rug

en beöefende onder het geleide van den Hoogleeraar VAN SWINDEN de proefondervindelijke natuurkunde en al de deelen der wiskunde. Alle reden had deze voortreffelijke man om zich te verhovaardigen op zulk een' uitmuntenden leerling; maar, ver van zich de verdienste der vorming van NIEUWLANDS genie, of zich zelven een groot gedeelte van zijnen verworven roem toe te rekenen, verklaarde hij in het openbaar met de edele bescheidenheid, die den waren wijzen alleen eigen is, dat NIEUWLANDS genie slechts enkel aan den gang scheen gebragt te moeten worden, om daarna door hare eigen krachten alles af te doen, en voegde deze merkwaardige woorden er bij: ‘Een leermeester mag zich verblijden zulk een' leerling gehad te hebben; maar hij kan of mag zich over denzelven, alsof hij hem gevormd had, alsof men uit den leerling tot den meester mogt besluiten, niet beroemen. Dergelijke geniën worden niet gevormd, maar geboren, en wachten slechts naar de gelegenheid, welke de aanbiddelijke Voorzienigheid zal doen opkomen, om zich te ontwikkelen. Gelukkig dien het Opperwezen daartoe, als een werktuig in zijne handen, gebruikt Lijkrede, bl. 26.!’

Spoedig werden zijne verdiensten en bekwaamheden opgemerkt. Zijne benoeming tot lid eener Commissie tot het bepalen der lengte op zee en de verbetering der zeekaarten in April 1787 heeft hij altoos met een dankbaar hart als den eersten stap

tot zijne bevordering aangemerkt. Twee maanden daarna werd hij uit hoofde van het vrijwillig, vertrek des Hoogleeraars HENNERT, in diens plaats door de regering van *Utrecht* beroepen tot Hoogleeraar in de Wijsbegeerte, Wis- en Sterrekunde aan de Hoogeschool dier stad. Na veertien dagen beraad nam NIEUWLAND dit beroep aan, en maakte zich gereed om tegen den 27 September zijn' post op de gewone wijze plegtig te aanvaarden, hetgeen eerst uitgesteld, en hem vervolgens berigt werd, dat HENNERT terug gekeerd en zijne aanstelling voor onwettig verklaard was.

Deze teleurstelling geschiedde ten gevolge der omwenteling in den herfst van 1787. Schoon, volgens het getuigenis van zijn' lofredenaar, NIEUWLAND zich nimmer met staatsgeschillen had ingelaten J.H. VAN SWINDEN, Lijkrede, bl. 71., was het echter genoeg bekend dat zijne denkwijze instemde met de gevoelens van die partij, welke men door Pruissische baijonetten het zwijgen had opgelegd Vaderl. Hist. vervolg op WAGENAAR, XXI Deel, b1. 166., en dit was in dien ongelukkigen tijd genoeg om zelfs de uitstekendste verdiensten te miskennen Het werd hem zelfs ten kwade geduid dat hij het beroep naar *Utrecht* had aangenomen, waarover hij nogtans eerst het gevoelen van een' beroemd' regtsgeleerden had geraadpleegd. VAN SWINDEN, *Lijkrede*, bl. 71, 152, *Aant*. 42.. Twee jaren later nogtans, namelijk den 29 April 1789, werd hij door de regering der stad *Amsterdam*, in plaats van den overledenen P. STEENSTRA, aangesteld tot Lector in de Wis-

Sterre- en Zeevaartkunde; hij aanvaardde dezen post den 1 September met eene aanspraak, die gedrukt is achter zijne Nederduitsche Intreeredevoering, gehouden den 23 November, *Over het Nut, dat de uitbreiding van de Zeevaart aan de menschelijke maatschappij in het algemeen heeft toegebragt, en in het vervolg nog doet verwachten*. Met den grootsten lust en ijver vervulde hij de pligten van dezen post, die hoofdzakelijk het onderwijs in de stuurmanskunst medebragt, zoodat hij zelfs het beöefenen van de hoogere deelen der wiskunde staakte, waarin hij zelfs EULER overtroffen zou hebben; doch hij offerde zijn' roem aan zijn' pligt op, en zeide bij gelegenheid dat men hem dit voorhield: ‘Ik zal dan geen EULER kunnen worden! Ik zal dus trachten Neêrlands DALRYMPLE te zijn.’

Den 24 Julij 1791 was hij gehuwd met ANNA HARTWIGINA PRUYSSENAAR, die hij in het kraambedde aan de kinderziekte verloor op den 29 Maart 1792. Ter verzachting van dit grievend verlies besloot hij eene buitenlandsche reis te doen, en begaf zich naar *Gotha* Hij vertrok den 1 Augustus en kwam te rug den 1 November 1792., om zich, onder het geleide van den beroemden VON ZACH, verder in de sterrekunde te oefenen. Niet alleen van dezen en andere geleerden aldaar genoot hij vele blijken van achting en vriendschap, maar ook zelfs van de regerende Hertogin van *Saksen-Gotha*, die zelve de wiskundige wetenschappen beöefende, en naderhand met

NIEUWLAND eene belangrijke briefwisseling onderhield.

Met het oogmerk om zijne kundigheden te vermeerderen, leide hij zich insgelijks toe op de proefondervindelijke natuurkunde, en wel dat gedeelte, het welk tot de scheikunde behoort; om zich daarin te oefenen vond hij eene uitstekende gelegenheid in het scheikundig gezelschap, het welk de Hoogleeraar N. BONDT, J.R. DEIMANN, A. PAETS VAN TROOSTWYK en A. LAUWERENBERGhadden opgerigt, en waarin hij als lid werd aangenomen. In zeer korten tijd verstond NIEUWLAND de theorie der scheikunde volkomen, en las den 24 Mei 1791 in het departement der natuurkunde van de Maatschappij *Felix Meritis* eene *Schets* voor *van het Scheikundig leerstelsel van* LAVOISIER Naderhand gedrukt in het *Nieuw Algem. Magazijn van Wetenschap, Kunst en Smaak*, I Deel, bl. 389., en was in staat de schoone ontdekkingen van dit gezelschap in de Fransche taal gemeen te maken Zijne Opstellen worden gevonden in de *Recherches Physico-chymiques* en in het *Journal de Physique* 1792-1794..

De onverdiende teleurstelling aan de Utrechtsche akademie in 1787 werd hem rijkelijk veraangenaamd en vergoed door het beroep als opvolger van zijn' vriend, den beroemden Hoogleeraar C.H. DAMEN aan de Leydsche, op den 1 Junij 1793, in dezelfde hoedanigheid. Reeds den 28 September hield hij zijne Intreeredevoering over den staat der natuurkundige wetenschappen, vergeleken met dien der

fraaije letteren, en uit den aard van beiden opgehelderd *Oratio de Ratione Disciplinarum physicarum cum ratione Elegantiorum que vocantur Litterarum comparata ex utrarumque naturâ illustrata.*; reeds had hij zich aangegord om den roem van 's lands hoogeschool door zijn' roem bij de geleerde wereld luisterrijk te handhaven; ‘reeds vloeide van alle kanten de menigte naar dit schouwspel te zamen, om den geleerden te bewonderen, die op zoo vele mindere tooneelen alree de blijken zijner voortreffelijkheid had aan den dag gelegd; reeds was hij het schouwtooneel der eere beklommen; reeds toonde hij de grootheid zijner ziel en de aanminnigheid zijns persoons aan de opgetogen menigte, en.... het gordijn viel J.W. VAN SONSBEECK, Ter Ged. van P. NIEUWLAND, bl. 17.!’ - -

Het gordijn viel den 14 November 1794 De smart belette als het ware den jongen lofredenaar te zeggen dat NIEUWLAND gestorven was. Dit *euphemismus* is hier zeer roerend en een' FLÊCHIER of VAN DER PALM waardig. Wij vermijden op zijn voorbeeld het woord sterven hier insgelijks, om dat men van NIEUWLAND niet zeggen kan dat hij gestorven is, voor zoo ver men namelijk vergeten worden met dit denkbeeld verbindt., en NIEUWLAND verliet onder tranen en luide toejuiching tevens het aardsch tooneel, op het welk hij, in naauwelijks dertig jaren, langer dan eene eeuw de heerlijkste gaven en voortreffelijkste bekwaamheden ten toon gespreid, en ieders lof, goedkeuring en bewondering verworven had. Hij had zijne laatste

rustplaats verkozen op het kerkhof te *Diemen*, in de nabijheid van zijne geboorteplaats.

Diep werd het gemis gevoeld van ‘dat heerlijk sieraad des vaderlands, den kweekeling en lieveling dezer stad J.P. VAN CAPELLE, Redev. over de verd. der Amsterdammers, bl. 56..’ - ‘Geen wonder dat men de nagedachtenis van dezen éénling zijner eeuwe vereerde met hem te doen kennen, met hem te betreuren Vaderl. Hist. vervolg op WAGENAAR, XXVIII D. bl. 159..’ Spoedig deelde de Hoogleeraar BRUGMANS het treurend publiek een beknopt levensberigt mede van zijn' voortreffelijken ambtgenoot Alg. Kunst- en Letterbode van den 5 December 1794, No. 49, bl. 178.. Op den 24 November, en dus tien dagen na dit smartelijk verlies, hield de student J.W. VAN SONSBEECK, (welke uitmuntende jongeling, helaas! zijn' beminden leermeester spoedig volgde, en later in dit werk ook gedacht zal worden) met toestemming van den *Rector magnificus* in de groote gehoorzaal der Leydsche Akademie eene sierlijke Nederduitsche redevoering, geheel aan de nagedachtenis van NIEUWLAND gewijd, waarna de Heer D.J. VAN LENNEP, thans Hoogleeraar aan de Amsterdamsche Doorluchtige Schole, een schoon Latijnsch treurdicht treffend uitsprak Beiden zijn bij elkander gedrukt, onder den titel: *Ter* Nagedachtenis van P. NIEUWLAND, te *Leyden*, 1794.. Den 2 December vierde NIEUWLANDS vriend, de beroemde Geneesheer J.P. MICHELL, zijne nagedachtenis in het genootschap *Concordia et*

Libertate, met eene zeer karakteristieke redevoering Dezelve is insgelijks uitgegeven onder den titel: *Iets ter Nagedachtenis van*P. NIEUWLAND, te *Amsterdam*, 1794.. In dezelve opperde hij het denkbeeld tot het oprigten van een eenvoudig gedenkteeken op zijn graf, waarvan hij tevens de concept-afbeelding mededeelde. NIEUWLANDS vrienden openden daartoe eene inschrijving, doch er is niets van gekomen.

Aandoenlijk, somber, en toch plegtig en luistertijk, was het lijkfeest, door de Maatschappij *Felix Meritis*, ter nagedachtenis van NIEUWLAND gevierd op den 24 December, door eene keurige lijkrede, die zijn voormalige leermeester en vriend de Hoogleeraar VAN SWINDEN voor eene talrijke schaar aanzienlijke toehoorders uitsprak Uitgegeven te *Amsterdam*, in 1795.. Volgens het beraamde plan zou een treurmuzijk de redevoering voorafgegaan, verpoosd en besloten hebben; vervolgens zou een zangstuk, vervaardigd door P.J. UYLENBROEK, en in muzijk gezet door B. RULOFFS, uitgevoerd zijn geworden; doch de regering vond goed de uitvoering van treurmuzijk en zangstuk te verbieden, op grond dat alle openbare vermakelijkheden uit hoofde van den hagchelijken toestand des lands waren opgeschort, zoodat bij deze heeren treurmuzijk in den categorie der vermakelijkheden behoorde!! Men kon hen het ongerijmde van hun willekeurig verbod, niet aan het verstand brengen, en de treurmuzijk bleef achterwege. Wijders werd zijne nagedachtenis behalve door het bewuste zangstuk van P.J. UYLENBROEK, gehuldigd door twee Latijnsche graf-

schriften van J. DE BOSCH, en de Nederduitsche treurzangen van Mr. M.C. VAN HALL en J.M. KEMPER Zij worden alle gevonden achter de *Nagelaten Gedichten*, bl. 103-110..

Dus was de korte, maar hoogst nuttige levensbaan, die de Voorzienigheid dezen edelen sterveling had voorgeteekend; kort voorzeker ten aanzien van een' gewoon' mensch, maar voor NIEUWLAND,

> - die zijn' loop volbragt waar anderen dien beginnen,

de ouderdom van een' FONTENELLE of HUYGENS. Dat wij dan niet mistroostig vragen:

> Waartoe hem slechts aan de aard' vertoond?

want immers hij

> Heeft, in den kring van weinig jaren,
> Met roem voor de eeuwigheid geleefd P.J. UYLENBROEK, zangstuk, achter Van Swindens Lijkrede, bl. 171..

Bij den aanvang van zijn' levensloop vonden wij eenige punten van vergelijking tusschen NIEUWLAND en zijn' voorganger BELLAMY; thans vinden wij die weder tusschen hem en den twintig jaren na hem geboren en zevenentwintig jaren na hem gestorven BORGER. Beiden waren van onaanzienlijke afkomst, beiden gaven in hunne vroege jeugd reeds blijken van hunne schrandere opmerkzaamheid, vlug vernuft en fijn oordeel; beiden hadden de kennis der Latijnsche taal aan vriendschappelijk onderwijs

te danken; beider smaak, beider zucht voor de wetenschappen (hoezeer elk in een onderscheiden vak arbeidende) was dezelfde; beiden waren eenvoudig van zeden, aandoenlijk van zenuwgestel en gevoelig van hart; beiden bloeiden in zorgelijke tijden voor ons vaderland, en beiden behielden de achting en vriendschap van elk die met hen in denkwijze verschilde; beiden beminden en beöefenden de dichtkunst in den echten geest der poëzij; beiden verloren hunne echtgenooten in het kraambedde (BORGER tweemalen); beiden betreurden hun verlies in even roerende dichtstukken, beiden overleefden hunne smart slechts kort, en beider overschot rust op de begraafplaatsen van stille dorpen. Inderdaad, het schijnt als of de natuur het gemis van BELLAMY door NIEUWLAND, en dat van dezen door BORGER heeft willen herstellen, doch telkens door den dood midden in haren arbeid gestoord is geworden.

Zoogenaamde universeelgeniën treft men somwijlen meer aan; maar dan is het niet zelden *de omnibus aliquid, de toto nihil*; doch bij NIEUWLAND was alles in de volste volheid voorhanden, in dien eenvoudigen, zedigen, nederigen, gullen, opregten man, van wien men met zijnen vriend, den echten menschenkenner MICHELL, kan zeggen; het geen men van slechts zeer weinig menschen zeggen kan: ‘Hij was een voortreffelijk mensch Iets ter Nagedachtenis, bl. 28..’

Na deze met de waarheid overeenkomstige uitspraak, behoeven wij zijne lofredenaars niet verder

uit te schrijven; als geleerde hebben wij hem reeds leeren kennen in het overzigt van zijn' belangrijken levensloop, en wel als ijverig beöefenaar der natuur- wis- en sterrekundige wetenschappen, met welken de beöefening der poëzij zich zoo weinig schijnt te verdragen; echter zullen wij hem desniettegenstaande ook leeren kennen als voortreffelijk dichter, want ook daartoe had de natuur hem reeds als een teder kind bestemd. In den ouderdom van zeven jaren vervaardigde hij reeds gedichten, die de aandacht der kenners waardig waren ‘Zoo gaf,’ zegt MICHELL (bl. II), ‘ een en ander liefhebber der dichtkunde een viertal gedichtjes van hem ter drukperse, die eigenlijk het oogenblik dagteekenen, dat hij op het tooneel der maatschappij verschenen is, nadat hij negen volle jaren in den schoot zijner ouderen, in eene afzondering der wereld, had doorgebragt;’ en deelt vervolgens het eerste daarvan mede, getiteld:

Op de schepping.

Hoe heerlijk blinkt uw groot vermogen,
Alom, ô oppermajesteit!
Daar 't gantsch heelal uw' roem verbreidt,
Daar 't alles ons houdt opgetogen!
Het allerkleinste diertje op aard'
Kan al onze aandacht tot zich trekken,
Wanneer wij daar uw magt ontdekken,
Met gunst en wijs beleid gepaard.

Welk een gevoel, welk eene rijpheid van denkbeelden in dit eenvoudig gedichtje van het tienjarig knaapje!. Met zijn elfde jaar had het Haagsche dichtgenootschap hem tot aankwekeling aangenomen, en plaatste dadelijk een zijner vroegste gedichten onder deszelfs werken;

wij willen dit en nog een ander der vroegere gedichten van den jongen NIEUWLAND, door het genootschap in deszelfs dichtbundels opgenomen, hier als proeven van zijn ontluikend dichtvermogen laten volgen. Het eerste der bedoelde dichtstukken van den tienjarigen NIEUWLAND is het volgende,
getiteld:

Davids rouwklagt over Saul en Jonathan.

ô Jakob! hef een' lijkzang aan;
Gij zaagt den roem uws volks vergaan,
Uwe eedle helden zijn verslagen,
Zij zijn rampzalig neêrgeveld,
Doe al het land van rouw gewagen,
Beklaag, betreur uw' grootsten held.

Maar meld uw grievend zielverdriet
Te Gath, uw' wreevlen vijand niet,
Terwijl ge u ziet van elk bestrijden;
Laat Askalon, zo trotsch als wreed,
Zich in uw onheil niet verblijden,
Zich niet versterken in uw leed.

Opdat het kroost der onbesneên
Niet juiche in alle uw tegenheên,
Opdat het rot der Philistijnen
Niet hupplende opspring', vol van vreugd:
Gij ziet uw hoop geheel verdwijnen,
Verteerd door drukkende ongeneugt.

Dat nooit de daauw uw kruin besproeij',
Dat nooit zich 't kruid verkwikke of groeij',

Maar op u kwijne t' aller wegen,
En door gebrek van vocht verga,
Dat nimmermeer een frissche regen
Uwe akkers drenke, ô Gilboä!

Uw veld geev' nooit, tot 's landmans vreugd,
Zijn rijpe vrucht, die hij, verheugd,
Aan God ten offer op koom' dragen,
Dewijl op u, tot onze smart,
Der helden schild is neêrgeslagen;
Hoe grieft hun dood nu Jakobs hart!

Daar ligt, van luister gantsch beroofd,
Het schild van Saul, als waar' zijn hoofd
Met heilige olie nooit begoten,
Uw taaie boog, zo fiksch gesteld,
Heeft nooit vergeefs naar 't doel geschoten,
ô Jonathan! ô strijdbre held!

Het altijd scherpgewette zwaard
Van Saul, in strijd op strijd vermaard,
Is nooit gekeerd uit de oorlogsvelden,
Dan rood geverfd van rookend bloed,
Begruisd van stof en 't vet der helden,
Der stoute trotschen, wreed van moed.

Vorst Saul, met recht een held genoemd,
En Jonathan, alöm beroemd,
Zoo minlijk beide in al hun leven,
Zijn ook elkandren in den dood,
Den wreedsten dood, getrouw gebleven,
Verëend in d' allerjongsten nood.

Geen rijzende arend, die de lucht
Met vleuglen klieft in zijne vlugt,

Ging ooit in snelheid hen te boven:
De leeuw, die brullend door het woud
Zich nimmer laat zijn' prooi ontrooven,
Moest zwigten voor hun magt, hoe stout.

ô Jakobs kroost! ô maagdenrei!
Beklaag, betreur uw' held, ja schrei
Om Saul, die door zijn groote daden
U eertijds kleedde in zijde en goud,
Daar gij uw rijke pronksieraden
Geheel ontluisterd thans beschouwt.

Hoe zijn uw helden thans geveld!
Prins Jonathan, die strijdbre held,
Is op uw bergen, hoogverheven,
Getroffen in het jeugdig hart,
Hij is door 't zwaard, dat elk deed beven,
Te vroeg gesneuveld, mij tot smart.

Hoe smelt mijn ziel om u van rouw.
Mijn dierbre broeder rijk in trouw!
Mijn Jonathan! mijn lust op aarde!
Ik minde u steeds met hart en zin,
Ik achtte uw vriendschap meer van waarde,
Dan de allerteêrste vrouwenmin.

Hoe zijn de helden thans geveld,
ô Jakob! door het krijgsgeweld!
Gij ziet uw sterkte u gantsch ontnomen,
U redloos en van hulp ontbloot.
Hoe zijn uw strijdbren omgekomen!
Beschrei hen deerniswaarden dood Proeven van Poët. Mengelstoffen, door het Genootsch. *Kunstliefde spaart geen vlijt*, IV Deel, bl. 194..

Ach! hoezeer heeft hij met zijn eigen voorbeeld de waarheid bevestigd van het geen hij anderen ter overweging opgeeft, in het stukje, getiteld:

Gedenk te sterven.

ô Nooitvernoegde mensch, door dwazen waan gevleid,
Door blinkend goud bekoord, door zucht tot eer misleid!
Bedenk, dat de enkle wenk der Godheid, zoo verheven,
Wanneer 't haar slechts behage, u wegrukt uit dit leven;
Bedenk, terwijl ge u hecht aan de onbestendige aard',
Hoe ras de dood, die rang, vernuft noch schoonheid spaart,
Uw' levensdraad doorkerft, u stuit in al uw pogen:
Zie daar dan hoop en waan in rook en wind vervlogen Proeven van Poët. Mengelstoffen, door het Genootsch. *Kunstliefde spaart geen vlijt*, V Deel, bl. 188..

Het lijdt geen twijfel dat NIEUWLAND, wij zeggen het zijnen lofredenaar volmondig na, ‘onze beste dichters in alles zou geëvenaard, of misschien overtroffen hebben, indien hij zich geheel der dichtkunde had toegewijd. Levendige verbeeldingskracht; kennis van de werken der natuur; ervarenis in geschiedenissen en oudheid; grondige kunde van de oude talen NIEUWLAND verstond tevens bijna alle Europische levende talen, die hij genoegzaam zonder onderwijs door derzelver vermaagschapping en vergelijking had aangeleerd., en alle de overheerlijke dichtstukken in dezelven geschreven, welke hij zich had eigen gemaakt; een geheugen, dat hem alles ter geschikter tijd te binnen bragt; een fijn gevoel van het dichterlijk schoon; zonderlinge bekwaamheid om onze taal,

en derzelver talrijke buigingen en sieraden te gebruiken; in één woord, al wat den dichter uitmaakt vond zich in NIEUWLAND vereenigd J.H. VAN SWINDEN, Lijkrede, bl. 42..'

Deze uitspraak wordt ten vollen geregtvaardigd door de *Gedichten van* P. NIEUWLAND, in 1788 te *Amsterdam* gedrukt, met de verzekering in het Voorberigt, dat deze bundel nimmer door een' tweeden gevolgd zou worden; dit is bij zijn leven ook niet gebeurd; doch in 1797 gaf de Heer A. DE VRIES zijne *Nagelaten Gedichten* te *Haarlem* insgelijks in het licht, die in 1816 herdrukt zijn Dat de dichter zelf ze niet tot de uitgave bestemd had, bleek uit het opschrift van derzelver omslag: *Lusus poëtici, neque editi neque edendi*..

De eerste der beide verzamelingen bevat een aantal dichtstukken van onderscheiden aard, zelfs gelegenheidsverzen, wier afgesleten onderwerpen hij op eene eenvoudige en toch zoo behaaglijke wijze den prikkel der nieuwheid wist te geven, zoodat men ze met genoegen leest; voorts fraaije navolgingen van oude Grieksche en Latijnsche dichters, waarin hij bij uitstek geslaagd is, en eindelijk vertaalde fragmenten uit oude dichteren, betrekkelijk op den staat der zielen na dit leven, voorkomende in de hiervoor genoemde verhandelingen van WYTTENBACH en DE BOSCH. De geheele verzameling, zoowel wat de vertalingen als de oorspronglijke stukken betreft, heeft hooge kunstwaarde; de oorspronglijken zijn zeker wel het minst in getal Het getal had ongetwijfeld grooter kunnen zijn, dan 'NIEUWLAND was misschien een te streng beoordeelaar van zijne eigen werken: welligt zouden anderen nog meerdere verzen van zijne eerste jaren en eenigen van die, welke hij in lateren tijd vervaardigd heeft, zelfs op staanden voet, en zonder ander oogmerk dan om het gezelschap, waarin hij zich bevond, eenig genoegen te geven, den druk overwaardig geoordeeld hebben. Van deze laatste soort echter hield NIEUWLAND zelden een afschrift, en ik twijfel of er onder zijne papieren wel eenige van dien aard gevonden zijn: hij hechtte er geene waarde ter wereld aan.' J.H. VAN SWINDEN, *Lijkrede*, bl. 135, *Aant*. 23., maar

‘zijn *Orion* munt daarin uit, gelijk dat gesternte zelve onder de mindere hemellichten N.G. VAN KAMPEN, Geschied. der Ned. Letteren en Wetensch. II Deel, bl. 399..’ Het vinde al dadelijk hier eene plaats.

Wie heft, met hatelijke pracht,
Bij de achtbre stilte van den nacht,
Uit d' oceaan het hoofd naar boven?
Wie blijft in 't aanzien van Diaan',
Die vruchtloos poogt dien gloed te doven,
Met onverzwakten luister staan?

Zijt gij 't, Orion! voor wiens licht
Der kleiner zonnen flikkring zwicht
Als 't licht der maan voor Febus glansen?
Rijs, groote Orion! rijs omhoog!
Zijt welkom, held! aan onze transen!
Verruk, verruk ons starend oog!

Wat sterreglans, die eerbied baart,
Praalt op uw' gordel, knods en zwaard,
Bezaaid met tintelende vieren!
'k Zie Betelgeuzes rooden gloed
Uw' schouder, naast Bellatrix, sieren,
En Rigel flonkren op uw' voet.

Ik zie, daar u de stier ontvlugt,
Voor de opgeheven vuist beducht,
Den Noordschen beer van verre grimmen.
De bloedige Aldebaran zelf
Ontwijkt uw' knods, bij 't statig klimmen,
En ruimt u plaats aan 't stergewelf.

Zoo drijft ge, in 't schoon Elysisch woud,
Daar zich der helden schare onthoudt,
Voor u de woeste dieren henen!
Zoo hebt ge, in 's waerelds morgenstond,
Met al uw' luister vroeg verschenen,
Auroras teder hart gewond.

Dit zag de wrevle jagtgodin;
Haar wrok ontvlamde om deze min,
Zij deed u door haar schichten sneven.
Jupijn verijdelde dien nijd:
Door hem aan hooger' trans verheven,
Blinkt gij daar eeuwig, haar ten spijt.

Rondom u schittren zon bij zon,
Daar Sirius en Procyon
Met diep ontzag uw schreên verzellen.
Wie noemt in klanken, zwak van toon,
Die heiren, door geen oog te tellen?
Wie schetst hun godlijk, eeuwig schoon?

ô Gij, geleidster van mijn' held,
Die, als gij onze zon verzelt,
Uw' naam verleent aan onze dagen!
ô Heldre hondster! zou uw licht
De voorboô zijn van felle plagen?
Ons siddren doen op uw gezicht?

Neen! 't bijgeloof verzon dien waan.
Mij lacht uw glans beminlijk aan,
Vorstin der hooge sterrenchoren!
'k Voel, daar mijn eerbied op uw staart,
Gedachten in mijn ziel geboren,
Wier vlugt mij opvoert boven de aard'.

Is elk dier lichten, die gij ziet,
Zelfs 't kleenste, dat uw oog ontvliedt,
ô Stervling! slechts voor u in wezen?
Is, bij 't gezigt van 't stergewelf,
Geen denkbeeld ooit in u gerezen
Dan 't nietig denkbeeld van u zelv'?

Vermeetle! draait voor u alleen
De gansche schepping om u heen?
Is ze u alleen ten dienst gegeven?
U, die, uit nietig stof geteeld,
Het broos genot van 't vlugtig leven
Met vlieg en mier en made deelt!

Zijt gij op de aarde zoo gering;
Die aarde, trotsche sterveling!
Is een dier duizendduizend bollen
Die om dezelfde groote zon
In afgeperkte banen rollen,
Licht scheppen uit dezelfde bron.

Elk, elk gevoelt haar heerschappij,
Die streeft behendig haar op zij,
Daar deze uit afgelegen streken
Haar eens in vijftig eeuwen groet,
Of ligt, haar wijd gebied ontweken,
Slechts eens bestraald wordt door haar' gloed.

Elk lichtje, dat gij tintlen ziet,
Zelfs 't kleenste, dat uw oog ontvliedt,
Is zulk een bron van licht, omgeven
Van waerelden, die, zonder tal,
Als stofkens, door elkander zweven,
En veilig zijn voor schok en val!

Verbeelding! is u niets te hoog,
Zoo leer mij gindschen heldren boog,
Den goddelijken Melkweg, kennen.
Voer, langs dat breed en glansrijk spoor,
Mijn' tragen geest, op vlugge pennen,
Den wijden kreits der schepping door.

Die baan, wier zacht en lieflijk licht
Slechts wolkjes vormt voor 't scherpst gezigt,
Is een gestel van sterrenheemlen,
Wier eindloos flaauwe tinteling
Van verre schijnt dooreen te weemlen,
Zich, zamensmelt tot éénen kring.

Hebt gij, de grenspaal nu ontdekt?
Weet gij, hoe ver de schepping strekt,
ô Stervling, eindig van vermogen?
Zoo sta nog eens, uit dat verschiet,
Op held Orions beeld uwe oogen,
En zink, verzink dan in uw niet!

Orion! uw volmaakte glans
Voert mij omhoog van trans in trans,
Ontrukt mijn' geest aan 't aardsche duister!
Mijn oog beschouwt u uren lang,
En telkens vindt het nieuwen luister,
En nieuwe wondren voor mijn' zang!

Is 't waar? of faalt mijn zwak gezigt,
Dat ginds een' kring van bleeker licht
Meent in uw prachtig zwaard te ontdekken?
Een dunne vlek, wier flaauwe schijn
Zich telkens poogt aan 't oog te onttrekken?
Wat mag dat glinstrend wolkje zijn?

Dat glinstrend wolkje, sterveling!
Is ook een melkweg, in wiens kring
Ontelbre sterrenstelsels weemlen,
Den uwen ligt in glans gelijkt!...
Verbeelding! daal! verlaat die heemlen,
Eer mijn geschapen geest bezwijk' Gedichten van P. NIEUWLAND, bl. 5..

Ten bewijze hoe vloeijend en gemakkelijk NIEUWLAND in dichtmaat vertaalde, en toch de denkbeelden en wendingen des origineels juist en naauwkeurig overbragt, voeren wij hier zijne navolging aan van een' rei uit den *Thyestes* van SENECA, door hem getiteld:

De ware koning.

Zoo heeft dan eindlijk 't oud geslacht,
Uit koning Inachus gesproten,
Der broedren fellen wrok verzacht,
En 't langgewenscht verbond gesloten!
Wat helsche woede dreef u aan
Om naar elkanders bloed te dorsten?
Door gruwlen naar de kroon te staan?
Gij weet het niet, misleide vorsten!
Indien ge naar paleizen haakt,
Wie recht den naam verdient van koning.

't Is niet de schat, die koning maakt,
Noch 't rijk verguldsel van uw woning;
Noch Tyrisch kleed, met purpren gloed,
Noch kroon, die van juwelen schittert.
Hij, hij is koning, wiens gemoed
Geen vrees ontstelt, geen haat verbittert:
Wien geene volksgunst, los van aart,
En wuft als ligtbewogen golven,
Noch scepterzucht ontroering baart,
Noch wat uit mijnen wordt gedolven;
Noch 't goud, dat Tagus langs zijn' boord.
Glashelder, meêvoert uit zijn bronnen;
Noch al het graan, in 't vruchtbaar oord
Van 't gloeiend Afrika gewonnen;
't Is hij, die, boven vreugd en leed
En alle driften ver verheven,
Zijn lot grootmoedig tegentreedt,
En vrolijk scheiden kan van 't leven.

Het groot gemoed bezit een rijk,
Dat ruitermagt behoeft noch vloten,
Noch schild, noch speer, ten laffen blijk'
Van vrees, al vlugtende afgeschoten,
(Gelijk de woeste Parther vecht),
Noch steenenbrakende mortieren,
Waarmeê men wal en muren slecht:
Hij, die zich zelven kan bestieren,
Is van gevaar en rijkszorg vrij;
Behoeft geweer noch praalvertooning.
Elk geeft zich zelv' dees heerschappij;
Wie niets begeert, niets vreest, is Koning Gedichten van P. NIEUWLAND, bl. 78..

Wien het, gelijk den Heer DE VRIES Geschied. der Ned. Dichtk. II Deel, bl. 308., ‘bekend is, met welk eene losheid en gemakkelijkheid NIEUWLAND alle wetenschappen beöefende, en bijzonder zijne gedichtjes vervaardigde, die hij al spelende daarhenen schreef, zij, die weten hoe weinig prijs hij op dezelven stelde, hoe weinig roem hij daarin zocht, zij alleen kunnen regt oordeelen, welk een dichterlijk vernuft in dezen voorbeeldeloozen en zedigen man geschitterd heeft.’ Geestigheid en eenvoudigheid, vernuft en natuurlijkheid, waar gevoel Hiervan was NIEUWLAND geheel doordrongen. In zijn' tijd leerde de sentimenteele beuzelgeest, van wiens besmetting ze1fs FEITH niet bevrijd bleef, den fragmentenschrijvers en rijmer het gevoel door - -!!....! - ? uitdrukken. NIEUWLANDS fraaije verhandeling *Over de gevoeligheid van hart*, in het *Nieuw Alg. Mag. van Wetensch., Kunst en Smaak*, II Deel, bl. 519, kenmerkt hem als den man van waar gevoel evenzeer als zijne gedichten. en gezond verstand gaan in zijne gedichten altijd onafscheidelijk gepaard. Dit alles immers treft men vereenigd aan in zijn aandoenlijk dichtstuk ter gedachtenisse van zijne echtgenoote en kind.

Neen! 't is geen droom!... 'k Ontwaak, en tast in 't rond,
Maar vindt geen vrouw aan mijn verlaten zijde,
En voel geen' kus van haren lieven mond,
En hoor geen stem, wier klank mijn ziel verblijdde.
Die lieve mond is bleek en koud, en zwijgt,
Stijf is de hand, die teeder mij omärmde.
Nu klopt geen hart, geen boezem zwelt en hijgt,
Waaräan welëer haar liefde mij verwarmde.

Nacht dekt het oog, den spiegel, daar haar ziel,
Steeds groot en goed, en telkens toch verscheiden,
Zoo hemelsch blonk, en altoos elk geviel,
En niemand wilde en niemand kon misleiden.
ô Gij, die bouwt op schoonheid, jeugd, en kracht!
Was zij niet jong en schoon als lentebloemen?
Wie kon, als zij, van 't maagdelijk geslacht,
Op mannekracht bij vrouwezachtheid roemen?
Maar 't doodlijk gif van een verborgen worm
Vernielt in 't veld de schoonste roos van allen;
Het woest geweld van eenen Maartschen storm
Doet ook in 't woud de kloekste stammen vallen.
ô Eedle roos! o knopje, jong en teêr!
Dezelfde storm heeft beide fel verslagen.
Ik ben geen gade, ik ben geen vader meer!
De winter heerscht reeds in mijn lentedagen Nagel. Gedichten, bl. 73..

In een geestig stukje, aan zijne A.H. PRUISSENAAR gerigt, verhaalt hij op een regt aardige en naïve wijze zijn' droom van zijn aanstaand gelukkig huwelijksleven met haar; een' droom waarin de gemeenzaamste huisselijke tooneelen, en hieraan ‘onderkent men,’ gelijk de Heer DE VRIES zeer oordeelkundig aanmerkt Gesch. der Ned. Dichtk. II Deel, bl. 312., ‘den grooten dichter van den kleingeestigen woordenrijmer,’ geheel naar de natuur op eene geestige en bevallige, zwierige en gemakkelijke wijze worden afgeschilderd. Na eene buitenwandeling met zijne geliefde beschreven te hebben, vervolgt hij:

Ik weet niet hoe, doch onverwacht
Was tuin, en veld, en laan vervlogen!
En, eer ik om verandring dacht,
Kwam mij een nieuw tooneel voor oogen.

'k Bevond mij eensklaps, op dat pas,
In een van Amstels drokste straten,
Doch, 't geen voor mij het dierbaarst was,
Gij hadt mijn zijde niet verlaten!

Daar kwam ons een en ander vrind,
En menig oud bekende tegen:
En elks gelaat stond welgezind,
Elk groette ons minzaam allerwegen.

Ik sloeg mijne oogen wijd in 't rond,
En elk kon in mijn blikken lezen:
‘Ziet, ziet eens, welk een' schat ik vond!
En zou ik daar niet fier op wezen!

Dit meisje, onschatbaar van waardij,
Van hart noch schooner dan van leden,
Dit meisje schonk haar hart aan mij!
Wil 's levenspad met mij betreden!

Niet, wijl ik goud of paarlen had:
Zij kende mijnen staat ten vollen,
Zij wist, dat nooit mijn wagenrad
Haar zacht langs gracht of straat zou rollen.

En ook niet enkel, wijl mijn naam,
Verdiend of onverdiend geprezen,
Door ongezochte letterfaam
Ligt hier en daar bekend mag wezen.

Maar, wijl haar oog in mijn gedrag
Den grond doorkeek van mijn gepeinzen,
Mijn trouwe, teedre liefde zag,
En ronde, opregtheid, wars van veinzen.'

Dus dacht ik, zag verrukt u aan,
Gij lachte, en sloegt uwe oogen neder,
En - ('t kan toch vreemd in droomen gaan)
Het gansch tooneel verandert weder!

Nu was het winter, woest en guur,
En de avond werd in huis gesleten!
'k Zat, dacht mij, bij 't gezellig vuur,
En gij waart over mij gezeten.

Zoo woest en guur, als 't buiten was,
Zoo stil en zoet was 't binnen muren.
Wij dronken thee; ik schreef of las,
Gij waart aan 't breijen of borduren.

Bij ieder volgeschreven blad,
Dat tijd vereischte, om d' inkt te droogen,
Verfrischte een kop van 't geurig nat
Mijn ingespannen denkvermogen.

Ik dronk hem zonder horten leêg,
(Uw les is niet vergeefs ontvangen.)
Voor ieder kopje, dat ik kreeg,
Drukte ik een' kus op mond of wangen.

Ach! water, in een' Delftschen nap,
Mij door uw lieve hand geschonken,
Is nektar, meer dan druivensap,
Uit Britsch kristal, alleen gedronken.

'k Zat dus te werken, wel te moê,
En spoedig gleden de uren henen,
Wanneer op ééns; ik weet niet hoe,
En breiwerk en geschrift verdwenen!

Mijn stoel was nu aan d' andren hoek,
Zoo dat wij zijde aan zijde zaten,
En, in ik weet niet welk een boek
Nu beurtlings lazen, dan weêr praatten.

En, wat ik geestigs had gehoord,
Of opgespeurd in vreemde talen,
Elke eedle daad, elk aardig woord,
'k Moest alles, dacht mij, u verhalen.

Nu trad een vriend ter kamer in,
Want vrienden heb ik, ware vrienden;
Die door hunn' trouwen, eedlen zin,
Sinds lang van mij dien naam verdienden.

Die blijven zouden in den nood,
Als alle vreemden mij verlieten;
In wier vertrouwelijken schoot
Ik lief en leed steeds uit dorst gieten.

De vriend nam plaats, 't gesprek werd drok,
Wij deelden gul ons avondëten.
Dus werd nog, onder ernst en jok,
Een vrolijk uur of twee gesleten.

Tot dat, bij d' aankomst van den nacht, -
Doch, 'k zou te lang uwe aandacht kwellen.
'k Zal, wat ik droomend verder dacht,
Voor deze keer, u niet vertellen.

'k Ontwaakte - weg was 't schoon tafereel,
Ik weêr in al mijn leed verstoten!
Ach! valt ons dan geen heil ten deel',
Ten zij 't al droomend word' genoten!

Eén woord slechts, Anna! van uw' mond,
Eén lonk van 't oog, vol zachte klaarheid;
Eén enkle kus, - dan is terstond
Mijn lot beslist, mijn droom is waarheid Nagel. Gedichten, bl. 46..

Even aardig en geestig is ook zijne *Nieuwejaarsgift aan den Nachtwacht*, 1 *Januari*, 1791, waarin hij hem aanbeveelt de rust zijner geliefde toch niet te storen; na hem op eene naïve wijze hare woning aangeduid te hebben, geeft hij hem het volgende in last:

Doch ik had u haast vergeten
Met uw boodschap, trouwe wacht!
En gij moet nog vrij wat weten;
Geef dan nu naauwkeurig acht.

Anna's deur moet gij bewaken;
Doch uw somber nachtgezang
Hebt gij eens vooral te slaken,
Dat verveelt haar sedert lang.

Doe geen stem of ratel hooren,
Als gij nadert aan haar huis;
Want gij zoudt haar droomen storen
Door dat onbesuisd gedruisch

Ach! Wie weet, in zulke droomen,
Waar haar vlugge geest op speelt!
Welke beelden voor hem komen! -
Hemel! ware ik zulk een beeld! -

En, vereischt uw pligt bij wijlen,
Als de vlam woedt hier of daar,
Dat gij elk ter hulp doet ijlen,
Maak dan niet te veel misbaar.

Rassche schrik mogt Anna krenken;
Want zij zou, op 't eerst gerucht,
Aan haar lieve vrienden denken,
Teeder voor hun heil beducht.

't Hart beklemd van angstig vreezen,
Zou zij vragen: ‘Waar is brand?
Zou 't op de andre gracht ook wezen?
Of aan Felix overkant?

Of op Bloem of Leydsche grachten?
Is hij mooglijk dra gebluscht?’ -
Laat haar niet naar antwoord wachten,
Stel terstond haar hart gerust.

Zeg haar, schoon zij 't niet mogt vragen,
‘'t Is niet op den Nieuwendijk.’ -
Noem haar dan, naar welbehagen,
Eenige afgelegen wijk.

Dat zij weêr gerust ga slapen:
Want een teedre maagdenhand
Is tot bijstand niet geschapen,
Bij het woeden van een' brand.

Kan ik veilig nu vertrouwen,
Dat gij alles, wat ik zeg,
Wel naauwkeurig zult onthouën? -
Nachtwacht, ga dan thans uw' weg.

Neem dees fooi, wees nu te vreden:
En wij zullen, na een jaar,
Op den blijden dag van heden,
Weder spreken met elkaêr Nagel. Gedichten, bl. 60..

Een' aardigen pendant van BELLAMYS *Keurslijf* vinden wij in het stukje, getiteld:

De jufferlijke hoed.

Wat maagd heeft eerst voor haar geslacht
Dien hatelijken hoed bedacht,
Die nijdig 't lief gelaat bedekt,
Der oogen glans aan 't oog onttrekt,
Geen teeder lonkje glippen laat,
Het zedig kusje wreed weêrstaat?
Sloeg nooit die maagd een helder oog
Vol gulle opregtheid naar omhoog?
Of vreesde zij, dat ligt haar ziel
Elk in den spiegel niet geviel?
Schoot nooit haar oog een' zachten vonk?
Ontving het nooit een' lieven lonk?
En keerde ze altoos, streng en straf,
Den kus van liefde of vriendschap af?
Beminnelijke maagdenstoet!
Weg met dien hatelijken hoed!
Die nijdig 't lief gelaat bedekt;
Der oogen glans aan 't oog onttrekt.

Geen teeder lonkje glippen laat,
Het zedig kusje wreed weêrstaat.
Sla 't helder oog niet altoos neêr!
Vang lonkjes op, kaats lonkjes weêr!
En keer niet, eindloos streng en straf,
't Bescheiden teeder kusje af Nagel. Dichten, bl. 40..

‘Niet alle dichters,’ is de zeer juiste aanmerking van zijn' lijfredenaar, ‘zijn voor alle soorten van dichtstukken even geschikt: het dichterlijk gevoel spreidt zich misschien in zoo vele takken uit als er bijzondere soorten van dichtmaat en dichterlijke schoonheden zijn. - NIEUWLAND, hoewel hij niet alle soorten van dichtstukken bewerkt heeft, bezat dit gevoel in een' hoogen graad J.H. VAN SWINDEN, Lijkrede, bl. 44..’ Zonderling is het echter dat hij, die de Latijnsche taal in den grond kende, sierlijk in dezelve schreef er de schoonheden der Latijnsche schrijvers en dichters gevoelde en opmerkte, niettegenstaande hij in deze taal door den grooten DE BOSCH zelven was onderwezen geworden, geheel niet slaagde in het vervaardigen van goede Latijnsche verzen De vier stukjes in die taal (*Nagel. Gedicht*. bl. 94-97) zijn slechts van middelmatigen inhoud en het mechanismus der verzen is gewrongen., zoo min als DE BOSCH in de Nederduitschen, ofschoon de Nederduitsche poëzij bij hem op hoogen prijs stond, en hij de schoonheden onzer vaderlandsche dichters als echt kunstkenner wist aan te wijzen en te waarderen. Beiden erkenden

dit zonderling wederzijds onvermogen. Nog ontbrak NIEUWLAND, wiens rijke geest zoo weinig ontbrak, de kennis der muzijk; hij beklaagt zich over dit gemis:

> Doch, helaas! mijn stroeve vingren
> Leerden nooit, met kracht en zwier,
> Toonen door elkander slingren,
> Zwevende over luit of lier Nagel. Dichten, bl. 60..

Dit is des te opmerkelijker, daar deze kennis in een naauw verband staat met de dichterlijke harmonie, tegen welke hij niet den geringsten misslag kon verdragen, die op hem dezelfde onaangename uitwerking deed als een valsche toon op den muzijkkenner, en evenwel ‘voor de muzijk,’ getuigt VAN SWINDEN, ‘was NIEUWLAND geheel onvatbaar, geheel ongevoelig, wat het schoone betreft, geheel onaandoenlijk, behalve in zoo verre, dat een talrijk orchest door hem als een sterk gedruis aangemerkt kon worden Lijkrede, bl. 44..’

NIEUWLAND schreef insgelijks een' zeer fraaijen Latijnschen, Franschen en Nederduitschen prozastijl; zijne verhandeling *Over de betrekkelijke waarde der verschillende takken van menschelijke kennis en kunst* Nieuw Alg. Magazijn van Wetensch. Kunst en Smaak, II Deel, bl. 695. en eenige andere opstellen, in de Maatschappij *Felix Meritis* voorgedragen, bewijzen den grooten rijkdom, dien hij daarvan vergaderd had. ‘Waar zag men ooit een vernuft, dat, met zoo

veel scherpzinnigheid, de verhevenste onderwerpen als ware het zonder moeite ontwikkelde, en tevens met schitterenden luister praalde aan den trans onzer letterkunde J.P. VAN CAPELLE, Redev. over de Verd. der Amsterd. bl. 56.? en echter aan hem denkende, moet niemand zich de beeldtenis der 'hoogmoedige geleerdheid, maar der zedige beminnelijkheid voor oogen stellen. Wij zullen zijne nagedachtenis in ons hart bewaren, zijn onberekenbaar verlies betreuren, en - zwijgen J.W. VAN SONSBEECK, Ter Nagedacht. van P. Nieuwland, bl. 27, 29..'

[Willem van Nieuwpoort de Jonge]

Nieuwpoort (Willem van) de Jonge. De rederijkers arbeid van dezen wordt gevonden in *Der Redenrijckers stichtige t' Samencomste te* Schiedam, *in* 1603.

[Wilhelmus van Nivelle]

Nivelle (Wilhelmus van), mede een rederijer, waarschijnlijk te *Leyden* te huis behoorende, onderscheidt zich van zijne rijmgenooten door eene vaste en juiste scandering der regels, die in zijn' tijd nog geheel verwaarloosd werd. Voor J. VAN DAMMES vertaling van den *Amphitruo* van PLAUTUS plaatste hij een vers *Ter eren des Poëts*; het heet daarin onder anderen:

> Indien uytsinnich fijn oft droomend' ofte dol,
> Oft oock van Bacchus nat (ghelijck ghy raescopt) vol,
> Die hebben dese liefd' met veerskens hooch verheven,
> Een liefd', daer sonder niet hier op der aerd kan leven, enz.

Zulke vloeijende verzen waren in 1617 inderdaad nog iets zeldzaams.

[Joannes Nomsz]

Nomsz (Joannes). Van dezen vruchtbaren veelschrijver en dichter kunnen wij geene andere levensbijzonderheden mededeelen dan dat hij in 1738 geboren en den 25 Augustus 1803 te *Amsterdam* in het St. Pieters Gasthuis overleden is. Dit is inderdaad een zeer loffelijk en weldadig gesticht voor arme behoeftige kranken, die aldaar met veel zorg en menschlievendheid behandeld worden; maar men had toch den armen dichter, die sints veertig jaren zoo veel van zich had doen spreken, en den Schouwburg inzonderheid zoo veel voordeels had aangebragt, van den armen daglooner moeten onderscheiden In 1805 zettede ik deze verpligting breeder en met nadruk uit elkander in de 2e. en 3e. *Aant.* achter mijne *Letterkundige Levensschets van* ST. LAMBERT, bl. 48-49; later zag ik met genoegen dat de Heeren DE VRIES (II. 292) en VAN KAMPEN (II. 168) van hetzelfde gevoelen zijn. Het smart velen gewis met mij, dat er in ons vaderland, waar vele nuttige inrigtingen bestaan, voor den verarmden geleerden, dichter of kunstenaar, hoe verdienstelijk en beroemd hij ook zijn moge, volstrekt niets te hopen is dan de onkiesche onderstand uit de gewone arminrigtingen.. Hoe kiesch handelde de Haarlemsche regering ten aanzien van LANGENDYK, toen hij op het einde zijner dagen zich in dezelfde omstandigheid als NOMSZ bevond Zie hiervoor, bl. 163.!

Wij zullen ons waarlijk er niet toe zetten om de groote menigte dichtvoortbrengselen en andere lettervruchten van NOMSZ scherpzinnig te beöordeelen; deels is dit bij derzelver verschijning reeds in de maandwerken geschied, deels zijn sommigen zulks

niet eens waardig; zelfs zien wij op tegen de moeite om eene lijst op te maken van de *volumineuse* verzameling zijner werken; wij zullen slechts de voornaamsten even doorloopen.

NOMSZ heeft, even als VOLTAIRE, zich in alle vakken van letterkunde gewaagd: even als deze meldde hij zich aan bij het publiek als tooneeldichter, heldendichter, lierdichter, hekeldichter, roman- en geschiedschrijver, criticus en als algemeen *bel-esprit*, hoedanig een' *Nederland* nog niet gezien had; het publiek geloofde hem op zijn woord, en NOMSZ schitterde een' tijdlang aan onzen vaderlandschen dichthemel als eene ster van de eerste grootte.

Als wij eene parallel tusschen VOLTAIRE en NOMSZ wilden daarstellen, zouden wij moeten beginnen met de oppervlakkige kennis te doen opmerken, waarmede beiden redekavelen en beslissen over alles wat hen voorkomt, wijders den hoogen dunk, dien beiden hebben van hunne bekwaamheden, en de vermetelheid, waarmede beiden alles veroordeelen, wat het geluk niet heeft van hen te behagen, en deze hoedanigheden had NOMSZ onbetwistbaar met VOLTAIRE gemeen; maar de Franschman vergoedde zijn gemis aan grondige geleerdheid en juiste kennis van zaken, door een schitterend vernuft, en temperde zijne hooggaande zelfzucht door de bevallige, losse en behagelijke wijze waarop hij haar aankondigde; onder den schijn van den lof des publieks te versmaden, wist hij dien als eene verschuldigde schatting te eisschen; in dit alles

schoot NOMSZ ver te kort bij zijn model; het wetenschappelijk ijdel werd bij hem aanhoudend aangevuld door eene groote mate van laatdunkendheid en verwaandheid, en zijn poëtisch egoïsmus, dat VOLTAIRE zoo aangenaam wist te vernissen, vertoonde zich bij NOMSZ veelal zoo ruw als het was, inzonderheid als hij zich met de critiek afgaf, en hij, onder schijn van zich streng te gispen, het wierookvat tamelijk onhandig om zich heenslingerde Zoo beging hij de zotheid van in een zijner tooneelstukken (*Iem. en Niem.* II B. VI T.) openlijk op het tooneel van zich zelven te laten getuigen:

> Ik heet geen NOMSZ, mijnheer!
> Dat is een rymelaar: zyn werk is vol gebreken;
> Och! als de jonge sterft zal niemand van hem spreken.

Het kluchtigste is dat NOMSZ zeker ver was van te vermoeden dat hij den speler met deze gewaande zelf beschimping de reinste waarheid in den mond leide..

Deze wierookdamp, die ons uit zeer vele voortbrengselen zijner vruchtbare pen tegenwasemt, benevelt niet weinig het goede dat nog in sommigen derzelven is aan te treffen, en maakt ons het opsporen daarvan eenigermate moeilijk.

NOMSZ trad op als tooneeldichter in 1764 met eene vertaling van PIRONS middelmatig treurspel *Ferdinand Cortez*, welken arbeid hij ijverig vervolgde, leverende het Amsterdamsch tooneel jaarlijks ettelijke nieuwe stukken, zoo eigenvindingen als vertalingen. De aanmoedigende goedkeuring, ja, de geestdrift waarmede sommigen bij het toenmalig publiek ontvangen werden, deed hem met dien ar-

beid langer dan vijfentwintig jaren aanhouden, zoodat er, met de beide deelen *Nagelaten Tooneelpoëzij*, in 1818 gedrukt, meer dan vijftig tooneelstukken van NOMSZ voorhanden zijn, waaronder *Maria van Lalain*, *De Ruiter en Hambroek* zich het langst hebben staande gehouden. Op zijne twintig eerste tooneelproducten gaf hij eene autocritiek in het licht, getiteld: *Aanteekeningen van* J. NOMSZ *op alle zijne* (namelijk van 1764-1782 uitgegevene) *tooneelstukken*, een wonderlijk mengelmoes van eigenlof, kennerenoordeel, aanduidingen van opgemerkte schoonheden, valsch vernuft, gemeene beelden en uitdrukkingen, nietige vitterijen, brabbeltaal en wat niet al! Men ziet duidelijk dat de aanleiding tot deze beuzelcritiek eene ongemeene ingenomenheid met zijn eigen werk was, die ook zelfs het onkundig publiek wilde berigten wat de zoogenaamde kenners daarin fraai vonden.

Meermalen, en somtijds vrij scherp, zijn deze tooneelstukken, en vooral de drie laatstgenoemden, openlijk beöordeeld en getoetst geworden: telkens heeft men er meer leemten in ontdekt, en men zal er gedurig meer in ontdekken. Dat vooral deze drie stukken zich zoo lang op het tooneel gehandhaafd hebben, en zich misschien nog eenigen tijd kunnen en zullen handhaven, is meer toe te schrijven aan de voorliefde van eene WATTIER, een' BINGLEY, SNOEK en andere voortreffelijke tooneelspelers, die in deze >Snstukken sints eene lange reeks van jaren gewoon waren te schitteren, dan aan derzelver kunstgehalte of belangrijkheid van onderwerpen.

Het *plagium* uit Fransche treurspelen Men vergelijke bij voorb. slechts het eerste tooneel van *De Ruiter* toen het eerste tooneel van VOLTAIRES *Alzire*, om zich dadelijk daarvan te overtuigen. is bovendien somwijlen al te tastbaar daarin aan den eenen kant, en de gemeenheid of vergezochtheid van sommige uitdrukkingen aan den anderen, hinderlijk in kiesche ooren, zoowel als de beuzelachtige *loci communes* over zeer gewone zaken, en de platte moraal uiterst laf en vervelend worden. Dit alles is reeds lang vóór ons opgemerkt en in het breede aangetoond geworden, zoodat wij, die deze oordeelvellingen grootendeels onderschrijven, van de moeite ontslagen zijn om langer bij deze middelmatige en gebrekkige voortbrengselen te vertoeven.

Gelukkiger slaagde NOMSZ vooral in zijn' vroegeren tijd, in het overbrengen van Fransche tooneelstukken; dat hij die niet letterlijk of gelijkregelig deed, rekenen wij hem als eene verdienste toe; want even daarom kan men zijne beärbeiding van *Athalia*, den *Cid*, *Zaïre* en *Soliman de tweede*, voor ons Nederduitsch tooneel wezenlijk fraai noemen. Hoe weinig prijs wij ook op zijne oorspronglijke treurspelen stellen, denken wij echter gunstiger omtrent zijne oorspronglijke blij- en kluchtspelen; met zijn *Doggersbankers*, *Driftigen*, *Man van vertrouwen*, *Ouden Rok*, *Winkelier*, enz. heeft hij inderdaad in sommige opzigten LANGENDYK overtroffen. Zijn stijl, in welken overal iets burgerlijks en triviaals doorstraalt, zelfs in zijn proza, was

beter voor dit vak geëigend dan voor het treurspel, ten ware hij vertaalde.

Ook als heldendichter wilde hij VOLTAIRE immiteren, wiens *Henriade* hem ongetwijfeld op het denkbeeld bragt om eene *Willemias* te vervaardigen; in 1779 verscheen zijn *Willem de Eerste, of de Grondlegging der Nederlandsche Vryheid*; in vierentwintig (!) zangen. Wij hebben dit langdradige gedicht met moeite ten einde gelezen. Bij menigvuldige zwakke plaatsen en flaauwe verzen, zijn er inderdaad zeer fraaije tafereelen en krachtige regels in; doch met dat al het gedicht kon gemakkelijk tot op de helft ingekort worden, en zou inderdaad er bij winnen. Verscheiden episoden en anecdoten, blijkbaar uit BOR, VAN METEREN en DE LANGES *Batavischen Romein* ontleend, zoowel als sommige onnoodige uitweidingen, weinig beduidende reflectiën en wijdloopige omschrijvingen van bekende zaken konden wegvallen, en het goede zou dan des te beter uitkomen, dat nu onder zoo veel overtolligs bedolven ligt.

Tien jaren later, en dus in 1789, gaf Nomsz een gelijksoortig cyclisch gedicht in het licht, getiteld: *Maurits van Nassau, Prins van Oranje*, in zes zangen, en dus 3/4 dunner, maar ook ruim 3/4 slechter dan de *Willem de Eerste*, waarop het een vervolg zal heeten. Hetzelve behelst een chronijkmatig verhaal in rijm der voornaamste levensgevallen en krijgsverrigtingen van Prins MAURITS, zonder eenige episode of dichterlijke versiering hoegenaamd, of men moet daarvoor willen houden de

verschijning van den geest van ADOLPH van *Nassau*, in den vijfden zang, die MAURITS de lotgevallen der volgende Prinsen van Oranje verhaalt tot op de omwenteling van 1787 toe, die tevens eene aanmerkelijke verandering in de denkwijze van NOMSZ had te weeg gebragt; want hij was geenszins gedurende de burgeronlusten van dien tijd een onverschillig aanschouwer gebleven, maar had een werkzaam aandeel daarin genomen. Zonderling kleurt dus de leer, die hij in deze rijmbiographie predikt, bij die, welke hij in zijne *Vaderlandsche Brieven* en zijn gebrekkig treurspel *Oldenbarneveld* verkondigt; NOMSZ was waarlijk de man niet om MAURITS te karakteriseren of te bezingen.

In zijne berijmde vertaling van FLORIANS voortreffelijken *Numa Pompilius* herkent men geenszins dezelfde hand, die *Athalia* en *Zaïre* vertolkte. Ieder' volzin van het oorspronglijk proza geeft NOMSZ in Nederduitsch rijm rijkelijk weder; de omschrijvingen, waartoe hij dikwijls genoodzaakt was, om de maat, en de stopwoorden, om het rijm te vinden, hebben het oorspronglijk zeer in langdradigheid doen winnen en in bevalligheid verliezen. Deze rijmvertaling van den *Numa* vinden wij even zoo nutteloos, als die van den *Telemachus*, aan welke FEITAMA dertig jaren schaafde en likte, daar NOMSZ denkelijk geene dertig uren aan *Numa* mede gesleten heeft. Schoon geen Italiaansch verstaande, ondernam NOMSZ toch ook eene vertaling van TASSO'S *Verlost Jeruzalem*; doch er is slechts het eerste gedeelte van in het licht verschenen. Zijne vertaling der

Fabelen van J. DE LA FONTAINE is gebrekkig en zelfs slordig; van het losse, naïve en natuurlijke des Franschen fabeldichters is niets in de Nederduitsche overzetting te vinden; en hiermede stappen wij van de vertalingen van NOMSZ geheel af, om nog een paar woorden te zeggen wegens zijne dichtverzameling, onder den titel van *Mengelwerken*, in 1782 in het licht verschenen. In dezelven worden de beste gedichten van NOMSZ gevonden, vervaardigd toen hij zich in den bloei zijns levens en in onbekrompen omstandigheden bevond. Deze gedichten, gerangschikt in *Brieven, Vertelsels, Hekelschriften* en *Mengeldichten*, hebben eene verschillende waarde. De Heer DE VRIES geeft op welken van dezelve onderscheiding verdienen Geschied. der Ned. Dichtk. II Deel, bl. 295.; doch zeker geene gunstige het morsige *Huwelijksformulier* Mengelwerken, bl. 286., het welk der verzameling weinig eer aandoet. De *Brieven* zijn in gemeenzamen stijl, en behelzen meest satyrische luimen, behalve de twee laatsten, die eigenlijk *heroïdes* zijn. Een derzelven, *Aan den Philosooph* T.a.p. bl. 35. gerigt, is regt Horatiaansch; plaatsen als deze, bij voorbeeld, kunnen niet missen te behagen:

> Welk een vermetelheid, de Godheid voor te schryven
> Wat zy, op onzen wil, zal laten of bedryven!
> Hoe ver vervoert den mensch een zinlooze overmoed!
> God wreekt somtyds het strengst als hy den mensch voldoet.

Zo strafte eertyds zyn arm het oorlogzuchtig Romen,
Toen 't, door baldadigheid en heerschzucht ingenomen,
Carthagoos val besloot, en om 't verderf dier stad
Met opgeheven hand in huis en tempel bad.
Der steden koningin, der fierste vorsten dwingster,
Zag haar gesmeek verhoord: haar trotsche mededingster
Naar 's aardryks oppermagt wierd eindlyk omgekeerd;
Maar heeft Carthagoos val niet Rome op 't hoogst gedeerd,
Toen wellust, uit die zege in 't hart des volks ontsproten,
De zorgeloosheid kweekte in Romes heldenlooten?
Wierd niet allengs de deugd in 't Roomsche volk gebluscht,
Tot Rome in 't eind' de roe' der Nooren heeft gekuscht Mengelwerken, bl. 37.?

Even voordeelig moeten wij ook getuigen van zijne *Vertelsels*, die hij op eene naïve, losse en bevallige wijze voordraagt. Een derzelven moge hier ter proeve verstrekken.

Hans en zyn Heer.

In 't oord, door Lucifer bewoond,
Daar 't wanbedryf zyn' meester loont,
Vond Hans zyn' vrekken heer. ‘Mag ik myn oog vertrouwen?
Riep hy verwonderd uit: ‘Moet ik u hier aanschouwen?
Hoe komt gy toch in 't helsche ryk?
Zyn heer en knecht hier dan gelyk?
Och! och! men weet hier niet te leven;
Men ziet hier niemant voorrang geven;
Hier helpt geen aanzien; en het geld
Word in dees plaats als niets geteld!’
‘Och, Hans!’ sprak toen de heer: ‘de reden
Waarom ik hellewaarts moest treden,

Is, dat ik driftig dag aan dag
Noch list noch schelmery ontzag
Om aan myn yzren kist gewigt te doen bekomen.
Wat heb ik menig wees en weêuw hun goed ontnomen!
Voor wien toch woekerde ik zo schoon?
Slechts voor een kwistgoed van een' zoon,
Een' opgeblazen zot! Men heeft nochtans den jongen,
Om myn gestolen geld, in menig ampt gedrongen:
Want geld verheft de narren, vriend!
Dus ziet ge, ik heb myn lot verdiend.
Maar nimmer dacht ik hier myn' vromen Hans te vinden;
Dien vyand van alle aardsgezinden!
Op zondag deedt gy nooit dan met verdriet uw werk;
Gy liept, wanneer 't kon zyn, wel driemaal naar de kerk;
Gy spraakt steeds van geloof, en dergelyke dingen;
En noemde elk mensch, die anders dacht dan gy
Een' zondaar, vol van kettery.
't Zyn heidnen, was uw taal, het zyn verdoemelingen!
Gy volgde ook in de week getrouw
Op de oefening myn vrome vrouw;
Ik heb u menigeen', die zich door deugd deed roemen,
Een' blinkend' zondaar hooren noemen.
Hoe komt hier toch een mensch door vroomheid zo berucht?'
'Och! och!' zei Hans toen, met een zucht:
'De vromen van myn' slag doen somtyds vreemde sprongen!
Een enkel staaltje toont u ras
Van welk een' aart myn vroomheid was:
Ik wierd op de oefening de vader van uw' jongen Mengelwerken, bl. 113..'

Eenige lage en gemeene spreekwijzen Daaronder rekenen wij dezen en dergelijken:

- - En de een bemint de honden,
Wel meest nadat zy jagts of zwanger zyn bevonden,
Ligt wyl hy zelf meest jagts op alle vrouwlui is.
Mengelw. bl. 163.

Dergelijke *platitudes* ontsieren bij Nomsz zelfs den stijl van sommigen zijner ernstige gedichten. uitgezonderd, hebben zijne *Hekeldichten* mede veel aan-

bevelenswaardigs; de zedekundige aanmerkingen zijn doorgaans vrij scherp en cynisch, en de karakterschildering levendig en krachtig: het een en ander blijkt reeds uit het volgende staal:

ô Hemel! moest slechts deugd ons achting doen verwerven,
Wat zouden er hier veel beroofd van achting zwerven!
Bragt wysheid achting aan, en deed dit nooit het geld,
Wat zou 't er jammerlyk op 't aardryk zyn gesteld;
Hoe zou 't niet en op 't land, in dorpen en in steden
Krioelen van alom op 't hoogst verachte leden,
Die nu, om 't geld alleen gevleid, geächt, ontzien,
Den nek naauw' toonen aan de braafsten burgerliên!
Dank zy u, dat ge één' mensch op 't aardryk hebt gezonden,
Die 't geld, dat lieve geld! voor ons heeft uitgevonden!
Waar ik myn voeten zette, in steden, of op 't land,
'k Zie minder liên geächt om deugden of verstand
Dan om dat heerlyk geld, nooit hoog genoeg te pryzen!
Het geld maakt schobberts braaf, het geld maakt gekken wyzen;
In 't kort, het edel geld maakt overal den man:
't Lot deelt het wyslyk uit; het is daar meester van.
'k Was onlangs in een dorp, daar twee vergulde mannen,
(Men boog reeds voor hun koets eer die was uitgespannen,)
Aftraden in een huis daar ik een glaasje dronk,
Terwyl der vooglen zang my zoet in de ooren klonk.
Ik groette hen beleefd; maar niemant moet verwachten
Dat zy een' wedergroet in 't minst my waardig achtten.

Wat zoude ik doen? geduld! Ik hoorde al hun gesprek,
Naardien ik my bevond byna in hun vertrek:
Maar 'k durf, als eerlyk man, myn lezers wel bezweeren
Dat ik, ruim in een uur, van geen der beide heeren
Eén enkel woord, ik zeg slechts niet een enkel woord,
Dat wyslyk heeten mag, in waarheid, heb gehoord.
Ver dat het schoon des lands hun oog of hart zou streelen,
Bestond al hun vermaak in met hunn' hond te spelen,
Die, zo ik hoorde, in 't kort de jongen werpen zou.
Eén jong was voor dien heer, en één voor die mevrouw;
(De lezer hebb' geduld, de namen zyn vergeten.)
Nadat dit vrindenpaar den tyd dus had versleten
Met deze zwangre teef en andren zottenklap,
Geboden zy den waard, als met een meesterschap
Die onverdraaglyk was, de paarden aan te spannen;
En, na dit was verricht, vertrokken deze mannen,
Ten hoogste, dit was klaar, met hun figuur voldaan;
En schoon zich ieder boog, zy zagen niemant aan.
Terwyl de koets noch stond, zag ik den hospes buigen,
En hoorde hem zyn' dank, op 't nederigst, betuigen,
Bevelend' zich op 't laagst met teekens van ontzag,
In hunne onschatbre gunst, op eenen andren dag.
't Volk, om de koets geschaard, zolang de paarden sprongen,
Scheen door ootmoedigheid ten eenemaal bedwongen.
Nadat dit paar vertrok, vroeg ik den herbergier:
‘Zyn deze lui zo groot?’... ‘Zy zyn niet ver van hier,’
Viel my de hospes in: ‘ô! 't zyn twee fraaije heeren,
En raisonnabel ook: zy durven geld verteeren,
En hebben 't dik. De man, die hen tot klanten heeft,
Mag spreken van geluk. Elk dezer heeren leeft
Naar de inspraak van zyn' lust, en kan gerust zo leven
Zy komen hier somtyds de laag elkander geven

Met besten moezelwyn. Ik hou hem voor een' man,
Die één' van beiden slechts half dronken maken kan.'
'k Vertrok met geemlykheid Mengeldichten, bl. 159..

Uit de *Mengeldichten* oordeelen wij niet noodig hier een uitvoeriger stuk mede te deelen; onder de kleineren vinden wij in het volgende puntdicht den satyrischen geest der brieven en hekeldichten weder.

Zuzanna.

Zo 't waar is 't geen wy van Zuzanna lezen,
Was zy een kuische vrouw; dit stuk is afgedaan.
Het schandlyk aanzoek af te slaan
Van oude boeven dient geprezen.
Maar, zou 't geen grooter wonder wezen,
Had zy één' jongen boef weêrstaan Ibid. bl. 301.?

Deze dichtbundel wordt besloten met een opstel in proza, getiteld: *Abdallah, of het Onvolmaakt Geluk*, in het welk hij VOLTAIRES *Zadig, ou la destinée* heeft nagebootst. Onder zijne prozaschriften kennen wij als de voornaamsten: *Mohammed, of de Hervorming der Arabieren*, een politiek-godsdienstige roman, dien hij in 1780 in het licht zond, wijders in 1781-1785 drie stukken met *Vertelsels*, in den smaak der *Contes moraux* van MARMONTEL, *Myne Uitspannigen*, twee deelen, 1789; voorts de *Historie van Piet Snot*, *De Tooneelspectator* en nog eene menigte andere geschriften over allerlei onderwerpen, die slechts een ephemeer belang wekten.

NOMSZ schijnt een verwaarloosd of verkeerd gewijzigd genie geweest te zijn, die wel aanleg tot het beöefenen der dichtkunst had, maar geen genoegzaam fonds van oorspronglijkheid bezat, om in alle vakken van letterkunde tevens te arbeiden; van daar dat hij altoos van zijne modellen al te veel overnam; dikwijls zonder eenigen smaak of oordeel. In het blijspel en hekeldicht had hij mogelijk tusschen MOLIÈRE en HOLBERG, HORATIUS en BOILEAU door zich een' eigen weg kunnen banen, als hij zich bij uitsluiting op deze beide dichtsoorten had toegelegd.

[Jilles Nooseman en Jan Nooseman]

Nooseman (Jilles en Jan). De acht blij- en kluchtspelen Cat. der Tooneelsp. Van W. HENSKES, No. 108., waarmede deze beide (broeders?) den Amsterdamschen schouwburg 1644-1663 verrijkten, zijn nog geheel in den smaak van die van BREDERO.

[Jonkheer Jan van der Noot]

Noot (Jonkheer Jan van der) J.F. WILLEMS, Verh. over de Ned. Tael- en Letterk. I Deel, bl. 290. Antw. Alm. 1820, bl. 53., zich noemende Patricius van *Antwerpen*, was een tijdgenoot van HOUWAERT, en schreef op elk der zestien boeken van diens *Pegasides Pleyn* een sonnet, benevens eene soort van *testimonium*, beginnende:

> Ick can ghetuyghen met goeder conscientien,
> Dat dees boecken vol constige inventien
> By den Autheur in eenen winter zijn ghemaeckt,
> Want het gheschiet is in mijnder presentien J.B. HOUWAERT, Pegasides Pleyn, bl. XXXII., enz.

Wijders bestaat nog van hem *Cort Begryp der XII Boecken Olympiades*, met gekleurde platen, 1574 en 1579, *5 december 2000*, 1580 en *Gedichten*, 1582, 1585 en 1589, alles in folio, in het Nederduitsch en Fransch te *Antwerpen* gedrukt. 's Mans dicht- of liever rijmtrant blijkt uit de vier bovenstaande regels.

[Pieter Nootman]

Nootman (Pieter). Dezen kunnen wij slechts opgeven als opsteller van drie extra rare tooneelstukken, te weten: *Spel van den bloedigen Slach van Pavyen*, 1627, *Borias, ofte wulpsche Minnetocht*, 1635, *Verthoningen over de heerlycke victorie van 's Hertogenbosch*, 1629 en *Ulysses*, 1629.

[Jan Norel]

Norel (Jan),

> wiens reislust al den aardkloot heeft bezocht,
> En andere starren, dan zyn oog hier zag, gemeten A. MOONENS Poëzy, bl. 684.,

schreef onder andere liefhebberijstukjes op rijm: *Poëtische Getallen, beginnende met* een *en eyndigende met* twaalf. Men moet echter in deze getallen geene kabbalistische combinatiën zoeken, die een' hoogen poëtischen geest verborgen houden; och, neen! het zijn slechts gerijmde schriftuurplaatsen: in welken van een, twee, drie of meer voorwerpen gesproken wordt, tot twaalf toe, op deze of dergelijke wijze:

> Job hadde *zeven* zoons en *zeven* duizent schapen,
> Zat *zeven* nagten neer ter aarde zonder slapen Oefenschool der Kunsten, bl. 274..

Ook *twalef* lammeren en *twalef* jonge rammen
En *twalef* geiten, na 't getal der *twalef* stammen Oefenschool der Kunsten, bl. 297.

Hoe poëtisch deze getallen in 1689 waren ziet men hier proefondervindelijk.

[Roelof Norel]

Norel (Roelof), welligt de zoon van den voorgaanden, is als blijspeldichter bekend door zijn *Listige Minnaars, of de Jonker Boer en de Boer jonker*, in 1705 te *Amsterdam* gedrukt.

[Noydekyn]

Noydekyn (....). Dezen kende de Heer Van Wyn Hist. Avondst. bl. 263. als een' dichter uit de dertiende eeuw; MAERLANT vermeldt hem en CALFSTAF als fabeldichters Spieghel Historiael, I Deel, bl. 176.. Nog zeer onlangs heeft de Heer BILDERDIJK ons eenige fragmenten van dezen ouden dichter medegedeeld, met oordeelkundige aanmerkingen en ophelderingen Taal- en Dichtk. Verscheidenheden, III Deel bl. 160., die van zijne gemeenzaamheid met de oude Nederduitsche letterkunde eene vernieuwde blijk leveren.

[Philips Numan]

Numan (Philips), Secretaris van *Brussel*, alwaar hij in het midden der zestiende eeuw geboren werd, en in 1617 overleed, wordt bij FOPPENS *Biblioth. Belg*. Tom. II, pag. 1040. vermeld als een sierlijk en vloeijend dichter, gelijk ook de Heeren KANTELAAR en SIEGENBEEK hem in dit opzigt zeer gunstig doen

kennen Euterpe, I St. bl. 126. bij hun verslag van zijn werkje: getiteld: *Den Strijt des Gemoets in den wech der deuchden*, te Brussel in 1590 gedrukt, uit het welk zij eene welgekozen proeve mededeelen. De Heer WILLEMS Verh. over de Ned. Tael- en Letterk. I Deel, bl. 291. levert een ander staal van 's mans zin- en zaakrijken dichttrant, van welken wij insgelijks eenige weinige regels aanvoeren.

Wat baet eten en drincken versaken,
Daer men t bloed der armen suypt, alst dickwils gebeurt?
Wat baet dat men in de kercke schreyt, sucht en treurt,
Als men buyten niet en thoont dan vilonnye?
Wat baet aen d'een tot raritaten zyn bekeurt,
En aen dander door nyet thoonen partye Strijt des Gemoeds, bl. 75.?

[Adriaan van Nunem]

Nunem (Adriaan van) schreef een treurspel, *Petro Aloisio Farnese*, in 1738 gedrukt.

[Izaäk van Nuyssenburg]

Nuyssenburg (Izaäk van) werd geboren te *Rotterdam*, den 10 Januarij 1738, studeerde te *Leyden*, en werd in 1763 Predikant bij de Hervormden, te *Yzendoorn*, bij *Tiel*, vervolgens te *Buren* en eindelijk te *Geertruidenberg*, alwaar hij den 6 Augustus 1775 overleed, nadat hij den 1 Februarij van dat jaar den zilveren eerpenning had behaald met zijn dichtstuk op het *Tweede Eeuwgetijde der Leydsche Hoogeschole*, als prijsstoffe uitgeschreven door het Genootschap: *Kunst wordt*

door arbeid verkregen Tael- en Dichtl. Oef. I Deel, bl. 19.. Zijne *Nagelatene Gedichten* verschenen in 1778 in het licht. Bij zijn leven had hij, behalve een paar gelegenheidspredikatiën, in 1772 uitgegeven: *Nederlands Eeuwgetijde, in Klinkdichten*, op de voornaamste gebeurtenissen in 1572 en 1672. In een derzelven drukt hij de aandoeningen van WILLEM I, bij het ontvangen der tijding van den Parijschen moord, in dezer voegen uit:

Wat zie ik! rukt de hel met nieuwe listen aan,
Ons in Oranjes borst de vrijheidsmin te smooren?
Rampzaalge! staak dien toch; wat ge immer moogt bestaan,
Gij zult die heldenziel verschrikken noch bekooren.

Men moge aan Karels hof den Hugenoot verraên;
Den vroomen Coligny met Besmes dolk doorbooren:
Navarres Koning zelv' in wreede boeiën slaan,
Ten bruigom van Valois met zulk een doel verkooren.

Noch Bartels helsche nacht, noch 't ijslijkst bruiloftsfeest,
Noch eigen lijfsgevaar, noch vleitaal schudt zijn' geest:
Die brave kiest veeleer in 't blikkrend staal te sneeven.

'Mijn oog.' dus spreekt de Vorst 'ziet naar de Godshulp uit;
Al sterft dan Coligny, mijn Helper blijft nog leven:
Ligt dat uit Gaspars asch' slands trouwe redder spruit' Nederl. Eeuwgetij, bl. 13..'

Het profetische van den laatsten regel is zeer fraai en krachtig; men herinnert zich dadelijk dat FREDERIK HENRIK de zoon was van Willem I, bij zijne vierde gemalin LOUISE DE COLIGNY, dochter van den vermoorden GASPAR DE COLIGNY, Admiraal

van *Frankrijk*; maar! - De Parijsche moord viel voor op den 24 Augustus 1572: WILLEM I was toen nog gehuwd met zijne tweede gemalin, ANNA van *Saksen*, van welke hij zich deed scheiden, en in 1575 huwde met CHARLOTTE van *Bourbon*; deze in 1582 gestorven zijnde, nam WILLEM tot zijne vierde gemalin LOUISE DE COLIGNY, uit welk huwelijk den 29 Januarij 1584 FREDRIK HENRIK geboren werd. - Aan deze beide tusschenhuwelijken heeft de dichter waarschijnlijk in 1772 zoo min gedacht als WILLEM I in 1572 aan een vierde huwelijk met de dochter des vermoorden Admiraals.

Zijne straks gemelde nagelaten gedichten zijn allen van ernstigen en stichtelijken inhoud, en drukken de gewone denkbeelden van dergelijke gedichten zeer net en sierlijk uit. Niet onvoegzaam is mogelijk de eerste helft van het stuk, gerigt

Aan Liberius,
IJverigen voorstander der heidensche fabelkunde.

Gij hebt gelijk, Libeer! schoon een gefronst gelaat
De nutte fabelleer, te onzinnig, pleeg te wraaken
Ziet zulk een, die zijn' geest door beter vuur voelt blaaken,
Door all' die nevels heen, den schoonsten dageraad.
De ware wijsheid vriend weet dat geheim te peilen,
En vormt daaruit, naar eisch, een zedelijk kompas,
Waarop de schrandere geest, door 'swaerelds woesten plas,
Langs blank en wiel en zand de haven kan bezeilen.
't Gaat vast (en wie erkent die naakte waarheid niet?)
Dat, schoon het blind gemeen, van overoude tijden,
De ligtgeloovigheid, die klip, niet wist te mijden,
Maar zijn geloofskiel vaak daarop te barste stiet.

Het schranderer vernuft der beste redenaren,
En al, wie in de school der wijsheid had verkeerd,
In deze fabelleer iets hoogers heeft geleerd,
En 't deugdgezind gemoed op ware deugd deed staren.
'k Stem met u overeen in 't voorbeeld, dat gij geeft:
'Minerv' werd uit het brein des donderaars geboren;
Het leert hem, die 't geheim der fabel na wil sporen,
Dat de Opperwijsheid niet bij 't lage menschdom leeft;
Dat God alleen bezit de kern der wetenschappen,
Van hem de wijsheid weêr op 't aardrijk nederdaalt,
Op dat het menschdom, door dat godlijk licht bestraald,
De heirbaan van de deugd grootmoedig op zou stappen;
'k Begrijp met u, wie slechts den reuzenoorlog ziet,
En hoe hun euvelmoed in 't einde moest bezwijken,
Daar niemand toen de wraak des hemels kon ontwijken,
Ontglipt in dit verhaal de ware meening niet:
Ik laat mij, op uw spoor, door zulke fabels leeren
Geen sterveling zij ooit te onvreden met zijn lot,
Maar wende in tegenspoed zijn oogen liefst naar God,
En laat de Alwijsheid naar heur reinen wil regeren.'
Houd dan de fabelkunst voor zulk een zedeleer,
Die uwen schrandren geest van de aarde om hoog kan trekken,
Ik voel, zoo wel als gij, door haar mijn' ijver wekken,
Om voort te streven op het pad van deugd en eer Nagel. Gedichten, bl. 94..- -

Zonderling steekt nogtans de laatste helft van dit gedicht af bij het eerste; het is of men met deze twee streepen in hetzelve de grenslijnen heeft willen trekken tusschen den liberalen dichter en den orthodoxen predikant, die beroepshalve de Bactrisch-Arameïsche mythologie de voorkeur moet geven

boven de Egyptisch- Grieksche, en derhalve *ratione officii* zegt:

> De fablen kunnen veel, de Bijbel meerder leeren Nagel. Gedichten, bl. 96.,

hetgeen, als een *argumentum ad hominem* van alle predikanten, geen verder bewijs behoeft.

[Pieter Nuyts]

Nuyts (Pieter). Officier der vrijheid *Etten*, *Leur* en *Sprundel*, gaf in 1697 eenige gedichten in het licht onder den titel van *Bredasche Clio;* in 1694 had hij reeds een treurspel, *Admetus en Alcestis*, uitgegeven; wijders heeft hij ook 'zinvolgelijke' vertalingen geleverd van het VI, VIII, X, XI en XIIIde schimpdicht van JUVENALIS. Wij laten het enkel bij het vermelden van dezen letterarbeid berusten.

[Jonkheer Willem van Zuilen van Nyveld]

Nyveld (Jonkheer Willem van Zuilen van), waarschijnlijk de vader van dien NYVELD, die zich sedert 1566 als krijgs- en staatsman onderscheidde J. WAGENAAR, Vad. Hist. VI, VII en VIII Deel doorgaans. J. KOK, Vad. Woordenboek, XXIII Deel, bl. 201., was de eerste die in *Nederland* de Psalmen in rijm bragt, die, onder den naam van *Souterliedekens, gemaeckt ter eeren Gods, op alle die Psalmen va*n *David: tot stichtinghe, en*de *een gheestelijcke vermakinghe van allen christe*n *mensche*n, in 1540 te *Antwerpen* zijn gedrukt J. VAN IPEREN, Kerkel. Hist. van het Psalmgezang, I Deel, bl. 97.. Zij zijn meestal op de zangwijzen van zoogenaamde

volks- of straatliedjes gesteld, ‘om,’ zegt hij in *Dye Prologhe*, ‘de lichtveerdighe ydele liedekens te verhoeden, en*de* die ionghe iuecht een oorsake te gheuen, om in die plaetse va*n* sotte vleesselicke liedekens wat goets te moghe*n* singhen, daer Godt doer gheëert en*de* si doer ghesticht mogen worden, terwijle si bi den anderen waren, en*de* die toehoorders uyt des duyuels stricke*n* te behouden.’

Dit vrome oogmerk zocht, onder anderen, de Jonkheer met Psalm XXXIX te bereiken, op de vois van:

Ick quam aen eenen dansse,
Daer menich schoon vrouken was.

*Ick heb verwacht d*en *Heere,*
Hi verhoorde mijn gheclach,
Hi tooch mi wt mijn zeere,
*Daer ick in versoncke*n *lach.*
*Hi stelde mi op eene*n *stee*n,
*En heeft gheleyt mijn ganghe*n
*Hi voorwaer, en and*er*s gheen.*

Een liedeken om te stichten
Daer ick God me prisen sal,
Dat de my God hier dichten
*Die*n *dat sien hem vreesen al.*
Salich is, hoort mijn bediet,
Die in Gods naem can hopen,
Die de ydelheyt niet aensiet. Enz.

Einde des vierden deels.

Aanwijzing der dichters en dichteressen, in dit deel vermeld.

Jacobs (G.)... bl. 1
Jagt (W. van der)... 9
Jan I, Hertog v. *Braband*... 18
Jansen (A.)... 20
Japin (J.)... 21
Jemans (D.)... 21
Joncktijs (D.)... 21
Joncourt (E. de)... 29
Jong (A. de)... 30
Jongh (C. de)... 30
Jongheryx (Ph.)... 30
Jonker (J.)... 30
Jordaan (J.)... 30
Jordens (J.)... 31
Jordis (H.)... 36
Joséphe (H.)... 36
Juchen (A.A. van)... 36
Jungius (J.H.)... 36
Junius (A.)... 37
Jurjens (Y.)... 37
Justines (Ph.)... 37

Kalbergen (D.)... 38
Kalf (K.)... 38
Kantelaar (J.)... 38
Kasteele (P.L. van de)... 50
Kasteleijn (P.J.)... 54
Kastricum (K.)... 70
Kemp (A.)... 70
Kemp (J.)... 71
Kempenaer (B.S.)... 71
Kempher (G.)... 71
Kerckwyck (de Cock v.)... 72
Kerkhoven (J.W.)... 73
Kerricx (B.)... 73
Kerricx (G.J.)... 74

Ketel (C.)... 74
Ketel (P.C.)... 76
Kiele (J. van den)... 77
Kienemans (J.)... 77
Kimpe (P.A.)... 77
Klaarbout (C.)... 77
Klerck (N. de)... 79
Kleyn (J.P.)... 80
Klinkhamer (G.)... 93
Kockaert (G.)... 94
Koeman (J.)... 94
Koenerding (J.)... 95
Kok (A.L.)... 95
Kolijn (K.)... 95
Kommelijn (J.)... 96
Koning (H.)... 96
Koning (S. de)... 96
Koolaart (E.)... 96
Kops (W.)... 122
Kortebrant (J.)... 124
Kouwenhoven (D. van)127
Kraeivanger (E.)... 127
Krafft (J.L.)... 127
Kraft (J.L.)... 128
Kraft (A.)... 128
Kramer (A. de)... 129
Krook (E.)... 129
Kroon (D.)... 129
Kroon (W.)... 130
Krul (A.M.)... 130
Krul (J.H.... 130
Kruyff (J. de)... 135
Kruyff (J. de)... 137
Kueser (M.)... 145
Kuipers (D.) Koimansz. ... 145
Kuypers (C. F.). 146

Labare (J.A.)... 147
Lagendaal (J.)... 147
Lambrecht (J.)... 148
Lambrecht (A.)... 149
Langedult (P.)... 149
Langendyk (P.)... 149
Lannoy (J.C. de)... 165
Latham (A.)... 175
Leenheer (J. de)... 176
Leeuw (A.B.)... 176
Leeuwaarden (N.S. v.)... 176
Leeuwen (J. van)... 178
Lemmers (M.)... 178
Lemmers (J.)... 179

Lenige (C.)... 179
Lennep (C. van)... 182
Lennep (G.J. van)... 186
Lentfrinck (F.)... 188
Lescailje (J.)... 189
Lescailje (K.)... 190
Leuter (P.)... 193
Leuve (R. van)... 198

Leuvenig (B. van)... 199
Liepoldes (J.G.)... 202
Limburg (T. van)... 202
Linden (D. van der)... 203
Lingelbach (D.)... 203
Lintz (A. van)... 203
Lixbona (J. de)... 204
Lochem (H.)... 205
Lodestein (J. van)... 205
Loemel (G. van)... 206
Lomannus (S.)... 206
Loockefier (G.)... 207
Loon (G. van)... 207
Loosjes(A.), Pz... 208
Lorié (C.)... 224
Lubeus (H.), Junior... 224
Lublink (J.), de Jonge... 224
Lugt (J.), Dz... 244
Luiken (J.)... 249
Lussing (H.), Mz.... 259
Lust (S.T. van der)... 262
Lutkeman (D. Cloes)... 262
Lutkeman (J.)... 262
Luydens (E.)... 264
Lydius (R.)... 264
Lyn (C.J. van der)... 265
Lynslager (Ph.F.)... 265

Maan (J.)... 266
Maas (A.)... 266
Maas (H.)... 268
Macquet (J.)... 268
Maerlant (J. van)... 287
Maiden (J.)... 300
Makeblyde (L.)... 300
Malen (J.R. van der)... 301
Malfait (Ph.), de Jonge... 302
Mallants (P.)... 302
Malsem (T. van)... 303
Mander (A. van)... 304
Mander (C. van)... 306
Manen (J. van), Az... 317
Manilius (C.)... 319
Mansvelt (J.F.)... 319
Marcus (R.)... 319
Marnix (Ph. van)... 319
Marre (J. de)... 344
Marselaer (A. van)... 366
Martinius (F.)... 366
Mater (G. van)... 367
Mathysz (V.)... 368

Mauricius (J.J.)... 368
Mayvogel (J.C.)... 372
Meekeren (J. van)... 372
Meer (A. van der)... 372
Meerbeecq (J. van)... 372
Meerkamp (H.)... 373
Meerman (J.)... 373
Meers (H. van der)...
Meerschen (J. van der)... 394

Meijer (C.)... 395
Meijer (J.)... 395
Meijer (L.)... 395
Meijer (P.)... 395
Meijer (R.)... 399
Meinderts (E.)... 400
Merken (L.W. van)... 401
Merkman (P.)... 412
Merwede (M. de)... 414
Metser (G.)... 414
Metsz (D.)... 414
Meulen (C. van der)...414
Meulen (J. van der)... 415
Meulenaere (F. de)... 415
Meulenaers (A.)... 415
Meulewels (P.)... 415
Meyer (L. de)... 415
Meyster (E.)... 418
Michaelii (J.)... 418
Michell (J.)... 418
Michielszon (M.)... 431
Middelgeest (S. van)... 436
Mildert-(A. van)... 436
Minnen (L. van der)... 436
Moelder (H. de)... 437
Moeringh (C.G.)... 438
Mohr (J.C.)... 438
Mol (J. de)... 443
Molde (F. de)... 443
Molenhoff (...)... 444
Monsieur (J.)... 444
Moonen (A.)... 444
Moons (J.)... 451
Moor (H.)... 453
Moor (S.D.)... 453
Moorman (J.)... 454
Morian (A.)... 454
Mostert (D.)... 454
Moulin (A. du)... 455
Mourik (B.)... 455
Muelen (A. van der)... 456
Muinq (A. de)... 457
Munster (D. van)... 457
Muyr (H. van)... 457
Muyser (G.)... 458
Mye (J. van)... 461
Myle (A. van der)... 462

Nagtegael (A.C.)... 464
Nanning (J.)... 464
Nans (E.)... 464

Nederhoven (P.)... 464
Neefs (H.)... 465
Nerrincq (F.)... 465
Neufville (C.L. de)... 465
Neuye (J.)... 466
Neyts (J.T.)... 467
Niedek (M.B. van)... 468
Nieuwelandt (G. v.d.)... 469

Nieuwenhuijzen (M.)... 473
Nieuwland (P.)... 479
Nieuwpoort (W. van) de Jonge... 514
Nivelle (W. van)... 514
Nomsz (J.)... 515
Nooseman (J. en J.)... 528
Noot (Jonkh. J. v.d.)... 528
Nootman (P.)... 529
Norel (J.)... 529
Norel (R.)... 530
Noydekyn (...)... 530
Numan (P.)... 530
Nunem (A. van)... 531
Nuyssenburg (I. van)... 531
Nuyts (P)... 535
Nyveld (Jonkh. W. van Zuilen van)... 535